আধুনিক অসমীয়া কবিতা

ড. চন্দ্র কটকী

অসম সাহিত্য সভা

ADHUNIK ASAMIYA KAVITA A historical analysis of modern Assamese poetry by, Dr Chandra Kotoky, Lecturer in Assamese J B College, Jorhat, Assam, and published by Rajendra Mohan Sarma, Chandra Prakash Tihu, Guwahati on behalf of Sri Amal Rajkhowa, General Secretary Asam Sahitya Sabha Chandrakanta Handique Bhavan, Jorhat Assam, February, 1989 2nd Edition Price Rs 40 00

অসম সাহিত্য সভা

আধুনিক অসমীয়া কবিতা

প্ৰথম সংস্কৰণ মাৰ্চ, ১৯৮০

দ্বিতীয় সংস্কৰণ ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৮৯

প্ৰকাশক : অমল ৰাজখোৱা

প্ৰধান সম্পাদক, অসম সাহিত্য সভাৰ হৈ

শ্ৰীৰাজেন্দ্ৰ মোহন শৰ্মা, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ : তিহু, গুৱাহাটী।

মূল্য : ৪০.০০ টকা

ছপাশাল চিনে তাৰিকা পাব্লিকেচনচ,
নতুন দিল্লী।

প্ৰধান সম্পাদকৰ নিবেদন :

ডক্টৰ চন্দ্ৰ কটকীৰ 'আধুনিক অসমীয়া কবিতা' প্ৰথম সংস্কৰণৰ (১৯৮০) সকলোখিনি কিতাপ শেষ হোৱাত কিতাপখনৰ চাহিদাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি পুনৰ্মুদ্ৰণৰ দিহা কৰা হ'ল। সভাৰ বৰ্তমান অৰ্থাভাৱৰ বাবে দ্বিতীয় সংস্কৰণটি সভাৰ হৈ চিত্ৰ চন্দ্ৰ প্ৰকাশে প্ৰকাশ কৰাৰ দায়িত্ব লয়। চন্দ্ৰপ্ৰকাশৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীৰাজেন্দ্ৰ মোহন শৰ্মাক এই ক্ষেত্ৰত সভাৰ হৈ শলাগ লওঁ।

বৰ্তমান সংস্কৰণটিত কিছু পৰিবৰ্তন আৰু পৰিবৰ্ধনৰ বিষয়ে কথা হৈছিল যদিও ডক্টৰ কটকীৰ চকুৰ অসুখৰ বাবে পুনৰ্মুদ্ৰণহে দিহা কৰা হ'ল। সভাই আশা প্ৰকাশ কৰে যে ভৱিষ্যতে পুথিখনৰ পৰিবৰ্তিত আৰু পৰিবৰ্ধিত এটি সংস্কৰণ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব।

ডক্টৰ কটকীৰ আশু আৰোগ্য কামনা কৰিলোঁ।

প্ৰকাশকৰ লগত যোগাযোগ কৰি দিয়াৰ পৰা সকলো প্ৰকাৰৰ সহায় আগবঢ়োৱাৰ বাবে সভাৰ প্ৰাক্তন প্ৰধান সম্পাদক অধ্যাপক প্ৰফুল্লচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যক আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

১০ ফেব্ৰুৱাৰী, — অমল বাজখোৱা

চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন, — প্ৰধান সম্পাদক

যোৰহাট—৭৮৫০০১ — অসম সাহিত্য সভা

প্ৰধান সম্পাদকৰ নিবেদন

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বিষয়ে চেগা-চোৰোকাকৈ আলোচনা নোহোৱাকৈ থকা নাই কিন্তু ড° চন্দ্ৰ কটকীয়ে একে ঠাইতে গোটেইখিনি সামৰি এই পুথিখনি যুগুত কৰিছে। ১৯৭৭-৭৮ চনতেই এই পুথিখনি প্ৰকাশ কৰিবলৈ অসম সাহিত্য সভাই সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিছিল কিন্তু বাবেবুধি অসুবিধাত যোৱা দুবছৰ বন্ধ ৰখাৰ অন্তত এইবেলি ছপাশাল পৰকি ওলাই আহিছে। পুথিখনিয়ে পাঠক-পাঠিকাৰ আগত আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বিষয়ে ধন-মূলীয়া এটি আলোচনা দাঙি ধৰিব পাৰিব বুলি আশা কৰিছোঁ।

যোৰহাট
১ মাৰ্চ, ১৯৮০

শ্ৰীলীলা গগৈ
প্ৰধান সম্পাদক
অসম সাহিত্য সভা

পাতনি

এই পুথিত চল্লিশৰ দশকৰপৰা বৰ্তমানলৈকে (১৯৪০-৭৭) ৰচিত হোৱা অসমীয়া কবিতাৰ এটি সহজ আৰু প্ৰাথমিক আলোচনা। আধুনিক কবিতা বা নতুন কবিতা নামেৰে এই কালছোৱাৰ কবিতাক চিহ্নিত কৰা হৈছে। আধুনিক অসমীয়া কবিতাই ইতিমধ্যে জটিলতাৰ বন অতিক্ৰম কৰি, অনেক পৰিমাণে পাঠকসকলৰ অন্তৰত সোমাবলৈ সমৰ্থ হৈছে। যোৱা প্ৰায় ত্ৰিশ বছৰ ধৰি ৰচিত হোৱা এই কবিতাৰ পৰিধি বহুব্যাপক আৰু ইয়াৰ উপাদানো বহু বৈচিত্ৰ্য আৰু বহু অভিনৱত্বৰে সমৃদ্ধ। কিন্তু দুখৰ বিষয় আজিকোপতি এই কবিতাৰ যথাযথ মূল্যায়ন হোৱা নাই, ভাৰতীয় অন্যান্য ভাষা সমূহত নিজৰ নিজৰ আধুনিক কবিতাৰ (অৰ্থাৎ যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ কবিতাৰ) মূল্যায়ন ইতিমধ্যে প্ৰায় সম্পূৰ্ণ হৈছে। কিন্তু আমাৰ আধুনিক কবিতাৰ এক বৃহৎসম্পূৰ্ণ মূল্যায়ন হোৱা নাই—কেৱল আজি কেইবছৰমানৰ আগতে স্বৰ্গীয় জ্ঞানানন্দ দত্তবৰে অসমীয়া কবিতাৰ কাহিনী নাম দি আলোচনীৰ পাততে লেখা এবং প্ৰকাশিত চল্লিশৰ দশকৰ অসমীয়া কবিতাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছিল। ইয়াৰউপৰি দুই-চাৰিজন তৰুণ সমালোচকে নতুন কবিতাৰ বিষয়ে বৰ দুই-এটি মূল্যবান আলোচনা আগবঢ়াইছে, কিন্তু সিবোৰো আলোচনীৰ পাততেই আছে। আমাৰ আধুনিক কবিতাৰ মূল্যায়নৰ অভাৱৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিয়েই, অসম সাহিত্য সভাই আমাক এই প্ৰাথমিক ৰচনাকাৰ্য্যত ব্ৰতী কৰায়। আমাৰ এই অধ্যয়নো পূৰ্ণাঙ্গ বুলি দাবী কৰিবৰ বল নাই। তদুপৰি সম্প্ৰতি কাগজৰ মহাৰ্ঘ প্ৰতি আৰু ছপা কাৰ্য্যৰ ব্যয় আদিলৈ চকু ৰাখি কিতাপৰ কলেৱৰ হ্ৰস্ব কৰিব লগা হোৱাত অনেক কথা সামৰিব পৰা নগ'ল। সাধাৰণ ভাবে এই কালছোৱাৰ কবিসকলৰ কাব্যকৃতিৰ আভাস এটা দ্ৰুতগতিৰে যাতে পাঠক-সকলে পাব পাৰে, তাৰ বাবেহে যত্ন কৰা হৈছে। আৰু সেইবাবে সকলৰে নমুনা যোগাবলৈ কবিসকলৰ কবিতাসমূহৰ পৰা উদ্ধৃতি সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। পৰৱৰ্তী সংস্কৰণত কিতাপখনৰ অধিক সম্প্ৰসাৰণ কৰি ত্ৰুটিবোৰ আৰু অভাৱবোৰ বিশেষভাৱে সামৰিব পৰাকৈ মূল্যায়ন আশা কৰা হৈছে। এই বিষয়ত সহৃদয় পাঠকসকলৰ সুচিন্তিত পৰামৰ্শ আমাৰ কাম্য। প্ৰসংগক্ৰমে

উল্লেখযোগ্য যে আধুনিক কবিতাৰ তাত্ত্বিক দিশটোৰ অনেক কথা বাদ দি, সকলোধৰণৰ পাঠকৰ বাবে সহজবোধ্য কৰি তুলিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। সেয়েহে জটিল যুক্তি তাৰি থকা—আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ স্বৰূপটো বজ-বিতাজনত চতুৰ পাঠকসকলৰ আগত দাঙি ধৰাত আমি কিমানদূৰ কৃতকাৰ্য হৈছোঁ নেজানো—কিন্তু আশা কৰিছোঁ সকলোৱে পাঠকে আপোন কৰি ল'ব পৰা সমলৰ অভাৱ ইয়াত নহ'ব।

এই গ্ৰন্থ প্ৰণয়নৰ বাবে আমাৰ দৰে অভাজনক দায়িত্ব দি অসম সাহিত্য সভাই আমাৰ প্ৰতি যি স্নেহ দেখুৱাইছে, তাৰ বাবে মই অসম সাহিত্য সভাৰ ওচৰত গভীৰভাৱে কৃতজ্ঞ। বিশেষকৈ সভাৰ চতুশ্চত্বাৰিংশৎ সন্মিলনৰ সভাপতি চৈয়দ আব্দুল মালিক চাহাব আৰু ১৯৭৭-৭৮ চনৰ প্ৰধান সম্পাদক সৰবৰহী সাহিত্যিক আব্দুছ ছাত্তাৰ দেৱ—দুয়োজনৰ উদাৰ স্নেহ মই শ্ৰদ্ধাৰে সুঁৱৰিম।

জগন্নাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়
যোৰহাট

বিনীত,
চক্ৰৱৰ্তী

কৃতজ্ঞতা-স্বীকাৰ

বিভিন্ন সুধীজনৰ উৎসাহ আৰু অনুপ্ৰেৰণাই আমাৰ এই গ্ৰন্থৰ প্ৰণয়ন সুকৰ কৰি তুলিছিল। তেখেত সকলক শ্ৰদ্ধাৰে সুঁৱৰিছো—বিশেষকৈ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ড মুকুন্দমাধৱ শৰ্মা আৰু ড মহেশ্বৰ নেওগ, কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ড অমিয়কুমাৰ চক্ৰৱৰ্তী, আমেৰিকান অধ্যাপক আৰু কলা সমালোচক ড কেথা প্ৰাউকো, অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি অধ্যাপক অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা, বকুল বনৰ কবি আনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱা, অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন প্ৰধান সম্পাদক যোগেন শইকীয়া, নতুন কবিতাৰ সুবিজ্ঞ সঙ্কলয়িতা ড. মহেন্দ্ৰ বৰা আৰু শ্ৰীযুত যতিনাৰায়ণ শৰ্মাদেৱক। পাণ্ডুলিপিটো নকল কৰি দিবৰ বাবে আমাৰ কলেজৰ কেইবাজনো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক আমনি কৰিছিলোঁ, তেওঁলোককো ধন্যবাদ যাচিলোঁ।

সূচীপত্ৰ

এক/আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য ১-২, বিষয়বস্তুৰ আধুনিকতা ২-৩, মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ প্ৰভাৱ ৩-৪, মনোবৈজ্ঞানিক চৰ্চাৰ প্ৰভাৱ ৪, বিজ্ঞানীসকলৰ প্ৰভাৱ ৫, শিল্প আৰু কলকাৰখানাৰ প্ৰসাৰ আৰু কবিতাৰ ওপৰত তাৰ প্ৰতিফলন ৫-৬, প্ৰাচীন ঐতিহ্য আৰু মূল্যবোধৰ অপসাৰণ ৬-৭, ৰোমাণ্টিক প্ৰেমৰ প্ৰতি অৱজ্ঞা ৭-৮, নববৌদ্ধিক চেতনা ৮ ৯, পশ্চিমা প্ৰভাৱ ৯-১০, বিভিন্ন প্ৰভাৱ ১০-১১, আংগিকৰ নতুনত্ব ১১-১৩, কবি-প্ৰসিদ্ধিৰ প্ৰতি আওহেলা ১৩, উক্তিৰ সঘন ব্যৱহাৰ ১৩, টংকা আৰু হাইকু ১৩, চিত্ৰকল্পৰ অভিনৱত্ব ১৪, ভাষা আৰু প্ৰতীক ১৪, অতি কাব্যিকতাৰ অৱসান ১৫, যুদ্ধোত্তৰ কবিতা ১৫, পত্ৰিকাৰ বৰঙণি ১৬।

দুই/প্ৰগতিবাদী ধাৰা : অমূল্য বৰুৱা আৰু অন্য কেইজনমান

অমূল্য বৰুৱা ১৮-২৫, ভৱপ্ৰসাদ ৰাজখোৱা ২৫—২৬, জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা ২৬-৩১, ধীৰেন্দ্ৰনাথ দত্ত ৩১-৩৪, অজিত বৰুৱা ৩৪-৩৬, আব্দুছ ছাত্তাৰ ৩৬ ৩৮, সিদ্ধেশ্বৰ তামুলী ৩৮-৪১, প্ৰাসঙ্গিক টোকা ৪১-৪২।

তিনি/নব্য সম্প্ৰদায়

নব্য সম্প্ৰদায় ৪৩, হেম বৰুৱা ৪৪-৫৩, নৱকান্ত বৰুৱা ৫৩-৬৪, মহেন্দ্ৰ বৰা ৬৪-৭০, হৰি বৰকাকতি ৭০-৭২, বীৰেশ্বৰ বৰুৱা ' দীনেশ গোস্বামী ৭২-৭৬, বীৰেন্দ্ৰ নাথ বৰকটকী ৭৬-৭৮, হোমেন বৰগোহাঞি ৭৮-৮১, চৈয়দ আব্দুল মালিক ৮১—৮৩, বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য ৮৩-৮৮, ৰাম গগৈ ৮৮, কেশৱ মহন্ত ৮৮-৯৫, অমলেন্দু গুহ ৯৫-৯৭, হেমাঙ্গ বিশ্বাস ৯৭-১০২, চিত্ৰকল্পবাদী সুৰ মহিমবৰা আৰু অনেক. ১০২, মহিম বৰা ১০২-১০৬,

প্ৰফুল্ল ভূঞা ১০৩-১০৭, নলিনীধৰ ভট্টাচাৰ্য্য ১০৭-১০৯, হীৰেন বৰগোহাঁই ১০৯-১১১, নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ ১১১-১১২, নীলমণি ফুকন (কণিষ্ঠ) ১১৩-১১৭, হীৰেন্দ্ৰনাথ দত্ত ১১৭-১২০, পৰেশমল্ল বৰুৱা ১২০, হীৰেন গোঁহাই ১২০, ভবেন বৰুৱা ১২১, হীৰেণ ভট্টাচাৰ্য্য ১২১ ১২২।

চাৰি/বিভিন্ন কোবাচ

বিভিন্ন কোবাচ ১২৩, পবিত্ৰ বৰা ১২৩-১২৫, যাদৱ বৰদলৈ ১২৫ ১২৭, বাণী বৰুৱা ১২৭-১২৮, নিত্যা দত্ত ১২৮-১২৯, দিলীপ বৰুৱা ১২৯-১৩০, কৰী তালুকদাৰ ১৩ -১৩১, নগেন ঠাকুৰ ১৩১-১৩২, গদা শইকীয়া ১৩২-১৩৬, ৰাধিকামোহন ভাগৱতী ১৩৬-১৩৭, মহেন্দ্ৰপ্ৰসাদ বৰুৱা ১৩৭, প্ৰবীনা শইকীয়া ১৩৮, দেবেন্দ্ৰপতি গোস্বামী ১৩৮ ১৩৯, সুশীল শৰ্মা ১৪০, মেদিনী চৌধুৰী ১৪ ১৪২, মানিক দাস ১৪২ ১৪৪, বেণু চিৰিং ১৪৪-১৪৫, ৰক্ষ প্ৰভা ১৪৫, ঈশান দত্ত ১৪৫, ৰবীন্দ্ৰ বৰা ১৪৬-১৪৭, বিজনলাল চৌধুৰী ১৪৭-১৪৮, হৰেকৃষ্ণ ডেকা ১৪৮- ৪৯, মহেশ্বৰ নেওগ ১৪৯-১৫১।

পাঁচ/সমাজ সচেতন তৰুণ কবিৰ দল

সমাজ সচেতন তৰুণ কবিৰ দল ১৫২-১৫৩, হৰপ্ৰিয়া বাককিয়াল ১৫৩-১৫৬, দিলীপ ফুকন ১৫৬ ১৫৮, যতীন্দ্ৰকুমাৰ বৰগোহাঞি ১৫৮-১৫৯, জীৱ ৰাজ বৰ্মণ ১৫৯-১৬০, অশোক কুমাৰ বৰঠাকুৰ ১৬০, পুতুল হাজৰিকা ১৬০, ৰফিকুল হুছেইন ১৬২, অতুল শইকীয়া ১৬২, কৰবী হাজৰিকা ১৬৩, সঞ্জীৱকুমাৰ কলিতা ১৬৪, মোহনকৃষ্ণ মিশ্ৰ ১৬৪, গায়ত্ৰী কোঁৱৰ ১৬৫, গৌতমপ্ৰসাদ বৰুৱা ১৬৬, আনন্দেশ্বৰ শৰ্মা ১৬৬, মিতু সি. ৰাজপুত ১৬৭, তৰুণ বৰুৱা ১৬৮, চিৰঞ্জীৱ জৈন ১৬৮-১৬৯, নাহেন্দ্ৰ পাদুন ১৬৯-১৭২, আশিস্ দত্ত ১৭২ ১৭৩, জনাৰ্দিনাথ চৌধাৰী ১৭৩, চৈয়দুদ্দিন আহমদ ১৭৩-১৭৪, আনিছ উজ জামান ১৭৪, আচমা আহমদ ১৭৫-১৭৬, সুভাষ সাহা ১৭৬, পুলিন শৰ্মা ১৭৬-১৭৭, শাহ আলম ১৭৭-১৭৮, পৰেশ শীল ১৭৮, মেঘালী ফুকন ১৭৮, কেশৱ গগৈ ১৭৮-১৭৯, জ্ঞান পূজাৰী ১৭৯-১৮০, হিতেন শৰ্মা ১৮০-১৮৩, সাম্প্ৰতিক পটভূমি/এটি টোকা ১৮৩।

ছয়/যোৱা দশকৰ অসমীয়া কবিতাৰ চিত্ৰকল্প (১৯৬১-১৯৭০)

যোৱা দশকৰ অসমীয়া কবিতাৰ চিত্ৰকল্প ১৮৪, দুই ১৮৪-১৮৫, তিনি ১৮৫-১৮৬, চাৰি ১৮৬-১৮৭, নিৰ্মাণ-কৌশল ১৮৭-১৯৩, পাঁচ ১৯৩, ৰাজনীতিৰ পৰা উদ্ভূত 'ইমেজ' ১৯৩-১৯৪, প্ৰকৃতি ১৯৪-১৯৭, ইমেজৰ গভীৰতা ১৯৭-১৯৮।

সাত/আধুনিক অসমীয়া কবিতা, দুৰ্বোধ্যতা আৰু পাঠকৰ সমস্যা

(এক)—দুৰ্বোধ্যতাৰ স্বৰূপ ১৯৯-২০৫, (দুই)—দুৰ্বোধ্যতাৰ কাৰণ ২০৫-২ ৯, (তিনি)—পাঠকৰ প্ৰস্তুতি ২০৯-২১০।

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য

কুৰি শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকটো অসমীয়া কবিতাৰ কাৰণে এটা বিশেষত্বপূৰ্ণ সময়। এই সময়ছোৱাতে অসমীয়া কবিতাত কিছুমান নব্যানুভূতিৰ সঞ্চাৰ হয়। এই নব্যানুভূতি সমূহে অসমীয়া কবিতাক পূৰ্বৰ ৰোমাণ্টিক ধাৰাৰ-পৰা আঁতৰাই আনি এক নতুন মৰ্য্যাদাৰে থাপিলে। ৰোমাণ্টিক যুগৰ আকাশলংঘী কল্পনাৰ দৃপ্ত উচ্ছ্বাস স্তিমিত হৈ আহিল আৰু তাৰ ঠাই ল'লে বাস্তৱ সচেতনতাই। কবিতাৰ বিষয়বস্তু আৰু আংগিক দুয়োটাৰে আমূল পৰিবৰ্তন সাধিত হ'ল আৰু অসমীয়া কবিতাৰ দিগন্ত বহুধা বিস্তৃত হৈ পৰিল। নতুন নতুন ভাব, নিত্য নতুন অভিজ্ঞতা, আৰু মানুহ, আৰু জগতৰ ওপৰত বাস্তৱানুগ দৃষ্টিভংগী সোমাই পৰি অসমীয়া কবিতাৰ ৰোহঁতী সুঁতিটোত যি নতুন লহৰ তুলিলে তাৰ নামেই হ'ল নতুন কবিতা বা আধুনিক কবিতা। যুগ বিভাজনৰ স্বাৰ্থত এই কবিতাৰ নাম দিয়া হৈছে সাম্প্ৰতিক কবিতা। ঊনৈছ শ চল্লিছ চনৰ পৰা বৰ্তমান বছৰটোলৈকে এই যুগটোৱেই আমাৰ আলোচনাৰ বৃত্তৰ পৰিধি।

ৰোমাণ্টিক যুগত অসমীয়া কবিতাই পাশ্চাত্যৰ আৰু বিশেষকৈ ইংৰাজী কবিতাৰ সংস্পৰ্শলৈ আহি নতুন নতুন ভাব-অনুভূতিৰ লগত পৰিচয় হোৱাদি সাম্প্ৰতিক অসমীয়া কবিতাৰ যুগটোতো পশ্চিমৰ প্ৰভাৱ বিশিষ্ট ৰূপত মূৰ্তিমান হৈ উঠিল। মহাদেশীয় কবিতাৰ, বিশেষকৈ ইংলেণ্ড, আমেৰিকা আৰু ফৰাচী দেশৰ কবিতাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া কবিতাৰ ওপৰত গভীৰ হৈ ৰহিল। যিসকল কবিৰ অক্লান্ত সাধনাৰ জৰিয়তে আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ ভেটি আৰম্ভনি হ'ল তেওঁলোক হ'ল—অমূল্য বৰুৱা, হেম বৰুৱা আৰু নৱকান্ত বৰুৱা। আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ যুৱগীত এই তিনিজন বৰুৱাৰ প্ৰতিভাৰ আদৰ চিৰ অম্লান হৈ ৰ'ব। জয়ন্তী, পছোৱা আৰু ৰামধেনু এই তিনিখন সাহিত্য পত্ৰিকাই আধুনিক অসমীয়া কাব্য আন্দোলনক সমৃদ্ধ কৰি তোলে। টি, এছ, ইলিয়ট, ডব্লিউ, বি, ইয়েটছ, অডেন, ডাইলান টমাছ, মায়াকোভস্কি, বোডেলিয়াৰ, মালাৰ্মে আদি বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ আধুনিক কবিসকলৰ

কাব্য চেতনাৰ সহজ উন্মেষ এই সময়ছোৱাৰ কবিতাত ধৰা পৰে। বিষয়বস্তু আৰু আংগিক উভয়ক্ষেত্ৰতে বিশেষ বৈশিষ্ট্য দেখা দিছিল, সিবোৰক এইদৰে থুকিয়াব পাৰি

• বিষয় বস্তুৰ আধুনিকতা

(১) এক নব্য-মানবীয় দৃষ্টি-ভংগীৰ আগমন :

নতুন কবিতাৰ আটাইতকৈ আকৰ্ষণীয় দিশ হ'ল এক নব্য মানবীয় দৃষ্টি-ভংগীৰ আৱৰ্তণি। আধুনিক কবিসকলে মানুহক তাৰ মানুহ ৰূপত চিনি পাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল আৰু সেই মানুহৰে সুখ-দুখ, হাঁহি-কান্দোনৰ ভাগ ল'বৰ আৰু সিবোৰক নিজ অন্তৰৰ সংবেদন দি কবিতাত চিত্ৰিত কৰিবৰ প্ৰয়াস পাইছিল। জাতি বৰ্ণ, ভাষা, সম্প্ৰদায় আদিৰ বান্ধোনৰপৰা মুক্ত যি মানুহ সেই মানুহহে আধুনিক কবিৰ কাম্য। নব্য-মানবীয় সংবেদনাই আধুনিক কবিসকলক সমগ্ৰ মানব জাতিকে একে চকুৰে চাবলৈ অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল। নতুন কবি-দলে দেখিছিল যে অসমৰ পথাৰত হাড়ভঙা খাটনিৰে খাটি খাটি অৱশ হৈ পৰা কৃষক আৰু মাণমৰ বহৰ বাগিচাৰ শ্ৰমিক একে ধৰণৰেই মানুহ। শ্বেতকায় প্ৰভুৱে পুৰি মৰা এটা নিগ্ৰো ল'ৰা আৰু বৰ্ণাশ্ৰম ধৰ্মৰ কঠিন বিভাজনত অস্পৃশ্য বুলি পৰিগণিত হৈ উৎপীড়ক দলৰ শাসণৰ বলি হোৱা এটা অসমীয়া ল'ৰাৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্যই নাই। সমাজৰ বিভিন্ন স্তৰৰ এই যে মানুহ তেওঁলোকৰ মাজত কোনো মৌলিক পাৰ্থক্য নাই কিন্তু ভ্ৰান্ত সমাজ-নীতি, উৎপীড়ক অৰ্থনীতি আৰু স্বাৰ্থান্ধ ৰাজনীতিৰ ক্ৰীড়নক হৈ পৰা বাবে মানুহে কষ্ট ভোগে আৰু তেওঁলোকৰ ভিতৰত শোষক আৰু শোষিত দুটা শ্ৰেণীত বিভক্ত হৈ পৰে। সমাজৰ বিভিন্ন স্তৰৰ আৰু বিশেষকৈ নিপীড়িত আৰু লাঞ্ছিত লোকসকলৰ প্ৰতি আধুনিক কবিসকলে সহানুভূতি আগবঢ়াইছে। চতুৰ্থ দশকৰ তৰুণ অসমীয়া কবিসকলে তেওঁলোকৰ অন্তৰৰ স্নেহ বিস্তৃত কৰি কমলাধনিৰ বহুৱা,[1] অন্ধ গলিৰ নিভৃতত থকা বেশ্যা,[2] অৱশ দেহৰ বিস্নাবলা,[3] সমাজৰ কুসংস্কাৰৰ বলি হোৱা

১। অটিনা (অমূল্য বৰুৱা) নন্দ তালুকদাৰ সম্পাদিত। জয়ন্তী ১৯৬৬, পৃঃ ৩৯।
২। উক্ত পৃ ৩১।
৩। আধুনিক অসমীয়া কবিতা (যতি নাৰায়ণ শৰ্মা সম্পাদিত) ১ম সং দ্ৰষ্টব্য।

ষোড়শী বিধবা[4] আৰু ডাষ্টবিনত পৰি থকা এটুকুৰা ৰুটীৰ বাবে কুকুৰৰ সৈতে যুঁজ কৰা, সমাজৰ আবৰ্জনা স্বৰূপ পৰিগণিত হোৱা মগনীয়া ল'ৰা[5] আদিকো সামৰি ল'লে। আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বাৰ্তাবহ অমূল্য বৰুৱাই নিষ্পেষিত মানৱ সমাজক যি মৰমৰ চকুৰে চাইছিল। তেওঁৱেই তেওঁৰ সগোত্ৰীসকলক দলিত মানবাত্মাক মৰমৰ চকুৰে চাবলৈ শিকালে। অমূল্যবৰুৱাৰ পৰৱৰ্তী কবি ৰাম গগৈ, কেশৱ মহন্ত, বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য আদিৰ কবিতাত এই মানুহক মানুহ ৰূপত আৱিষ্কাৰ কৰাৰ চেতনা অধিক বলিষ্ঠভাৱে প্ৰকাশ পাইছে। কেৱল এই দেশৰে নহয় বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ লাখ লাখ নিষ্পেষিত, নিপীড়িত, লাঞ্ছিত আৰু সৰ্বহাৰা মানুহৰ ছবি নতুন কবিসকলে আঁকিছে।

(২) মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ প্ৰভাৱ :

অন্যান্য দেশৰ আধুনিক কবিসকলৰ দৰে আধুনিক অসমীয়া কবিসকলৰ ওপৰতো জাৰ্মান দেশীয় দাৰ্শনিক কাৰ্লমাৰ্ক্সৰ প্ৰভাৱ অসীম। মাৰ্ক্সৰ দাৰ্শনিক মতবাদে আমাৰ তৰুণ কবিসকললৈ নতুন বাণী লৈ আহিছিল। কাৰ্লমাৰ্ক্স চাহাবে কৈছিল যে Surplus Value বা সম্পত্তিৰ অ-সম বিতৰণেই সকলো প্ৰকাৰ অশান্তি আৰু অন্যায়ৰ মূল। উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত পুঁজিপতি শক্তিয়ে নিজৰ কৌশল খটাই বনুৱা শ্ৰেণীক শোষণৰ বথ চক্ৰৰ তলত পেলাই হেঁচা মাৰি ধৰি ৰাখে আৰু সেই বনুৱা শ্ৰেণীয়ে দাৰিদ্ৰ্য আৰু আনুষংগিক দুৰ্যোগত ভুগি থাকে। পুঁজিপতি প্ৰভুসকলৰ ধনৰ সোঁতা স্ফীত হৈ যোৱাৰ লগে লগে বনুৱা শ্ৰেণীৰ দুখ-দুৰ্দশাও বাঢ়ি আহে। মাৰ্ক্সে এক নতুন সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰবৃত্তিৰ সৈতে সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ কাৰণে মুক্তিৰ বাট বিচাৰিবলৈ আৰু পুঁজিপতি শোষণৰ অৱসান ঘটাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। "He pointed out that by organizing and directing the struggle of the working class against the capitalists and their associates, and by interlinking with this struggle in certain quite po[illegible] ways the struggle of the poor peasants and tenant-farmers against the land-lords, and carrying it forward to a veritable dicta-

---

৪। [illegible] 'নিমখ়ি নিমখ' কবিতা দ্ৰষ্টব্য।

৫। 'আধুনিক অসমীয়া কবিতা' ([illegible] সম্পাদিত) দ্ৰষ্টব্য।

torship' of these exploited classes, it would be possible to take possession of the instruments of production and change the system. It would be possible to change it in those ways necessary in order to make reasonable the effort to create a classless society in which men will receive according to need and work according to ability."৬

মাৰ্ক্সৰ এই নতুন দৰ্শনে অসমীয়া কবিসকলক সহজে আকৃষ্ট কৰিলে আৰু ফলস্বৰূপে তেওঁলোকৰ কবিতা মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ ৰক্তিম ৰাগেৰে ৰঞ্জিত হৈ পৰিল। শ্ৰমিক শ্ৰেণীৰ আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ সংগ্ৰামসমূহ আধুনিক কবিসকলৰো সংগ্ৰাম হ'ল আৰু পুঁজিপতি প্ৰভুসকলৰ প্ৰতি সুতীব্ৰ উৎকট ঘৃণা তেওঁলোকৰ অন্তৰতো জাগ্ৰত হ'ল। অমূল্য বৰুৱা, হেম বৰুৱা, কেশৱ মহন্ত, অমলেন্দু গুহ, ৰাম গগৈ, বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, নবীন্দ্ৰ চৰকাৰ, দিলীপ ফুকন আদি কবিৰ কবিতাত মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ পতন হ'ল। চতুৰ্থ দশকটোত পৃথিৱীৰ বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰসমূহত মাৰ্ক্স-এংগেলছৰ নতুন [illegible] ধ্বনি তীব্ৰভাৱে নিনাদিত হৈছিল।

(৩) মনোবৈজ্ঞানিক চৰ্চাৰ প্ৰভাৱ :

আধুনিক যুগত মাৰ্ক্সৰ দৰেই মনোবিজ্ঞানী ফ্ৰয়েডৰ প্ৰভাৱো এবাৰ নোৱাৰা। মনোবিজ্ঞানৰ জগতত এই অষ্ট্ৰীয়ান অধ্যাপকজনে যি নতুন তত্ত্ব আৱিষ্কাৰ কৰিলে যি পৃথিৱী জুৰি থলক লগাই তুলিলে। ফ্ৰয়েডৰ মনোবিজ্ঞানৰ তত্ত্বসমূহ মানৱৰ চিন্তাধাৰাত বিপ্লৱ আনে। ইদ, ইগো আৰু চুপাৰ ইগো আৰু ব্যক্তিত্ব বিকাশত লিবিডোৰ অৱদান সম্পৰ্কে ফ্ৰয়েডে যি তাত্ত্বিক ব্যাখ্যা সংযোগ কৰিলে যি সৰ্বজনৰ প্ৰশংসা লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ল। তদুপৰি তেওঁৰ যৌনতত্ত্ব আৰু অন্যান্য মনোবৈজ্ঞানিক ব্যাখ্যাসমূহে বিশ্বৰ পণ্ডিত শ্ৰেণীৰ হৃদয় জয় কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ল। নতুন অসমীয়া কবিতাত ফ্ৰয়েডৰ [illegible] মনস্তাত্ত্বিক ব্যাখ্যাসমূহৰ প্ৰতিফলনো আৰম্ভ হ'ল। আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ ভিতৰত যোৱা myths আৰু symbolism অন্তৰালত ফ্ৰয়েড আৰু য়ুংৰ মনোবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভংগীৰ [illegible]।

৬। Max Eastman সম্পাদিত Capital and other writings—N. Y 1932, ৮ পৃষ্ঠা চাওক।

(৪) বিজ্ঞানীসকলৰ প্ৰভাৱ :

আধুনিক পদাৰ্থ বিজ্ঞানীসকলৰপৰা নতুন কবিতা কৱিসকলে বহুতো কথা শিকিব পৰা হ'ল। বিজ্ঞানৰ প্ৰগতিৰ বাবে দুটি শতিকাটো এক চমক বিস্ময়কৰ শতিকা। এই শতিকাতে বিজ্ঞানৰ নানান শাখাত অভিনৱ উদ্ভাৱন কিছুমান হয়। স্বাভাৱিকতে এই নতুন উদ্ভাৱনাসমূহে মানুহৰ চিন্তাধাৰাত গভীৰভাৱে ক্ৰিয়া কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু তাৰ প্ৰতিফলন আৰম্ভ হয় কলা আৰু সাহিত্য জগতত। আধুনিক কবিতাই বিজ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা এই নব নব উন্মেষ-ধ্বনিক সাদৰে আদৰি ল'লে। মানুহৰ মনোজগতৰ পৰিধি বহল কৰাত আৰু সৌৰজগতৰ বিভিন্ন গ্ৰহ-নক্ষত্ৰৰ মাজত এটা পাৰস্পৰিক বুজাপৰাৰ সম্ভাৱনাৰ দিক্ নিৰ্দেশ কৰি বৈজ্ঞানিকসকলে মানৱ-জাতিৰ কাৰণে এক উজ্জ্বল ভৱিষ্যতৰ সম্ভাৱনা দাঙি ধৰিছিল। Max Plank, Bohre আৰু Einstein এই বিজ্ঞানীত্ৰয়ৰ নতুন তত্ত্বই সৌৰজগত সম্পৰ্কে মানুহৰ ধাৰণাৰ আমূল পৰিবৰ্তন আনিছিল। Einstein ৰ আপেক্ষিকতাৰ সূত্ৰই স্থান আৰু কালৰ ওপৰত মানুহৰ বিশ্বাস আশাপ্ৰদ ইংগিত কঢ়িয়াই আনিছিল। নৃ-তত্ত্ব ফ্ৰেজাৰৰ চিন্তাধাৰাই প্ৰাচীন মূল্যসমূহৰ বহুত পৰিবৰ্তন সাধিছিল। নতুন কবিসকলে বিজ্ঞানৰ এই তত্ত্বসমূহ নিজৰ কবিতাত সুবিধা পালেই সন্নিৱিষ্ট কৰিছিল। জীৱ বিজ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰতো gland ৰ কথা, Neur সৰ কাৰ্যকাৰিতা আৰু বংশগতিৰ নতুন সূত্ৰই নতুন কবিসকলক চিন্তাৰ ইন্ধন যোগাইছিল। আৰু এনে চিন্তাৰ প্ৰতিফলনে আধুনিক কবিতাক গভীৰভাৱে সমৃদ্ধ কৰি তুলিছিল। কবিসকলৰ মনোজগতত বৈজ্ঞানিক জটিল সূত্ৰবিলাকে ক্ৰিয়া কৰা বাবে কবিতাৰ দুৰ্বোধ্যতা শীঘ্ৰতে বাঢ়ি গৈছিল।

(৫) শিল্প আৰু কল-কাৰখানাৰ প্ৰসাৰ আৰু কবিতাৰ ওপৰত তাৰ প্ৰতিফলন :

অসমত ঔদ্যোগিক উন্নয়ন বা শিল্প আৰু কলকাৰখানাৰ প্ৰসাৰ আৰু প্ৰভাৱ বিচাৰ কৰিবলৈ ভিতৰৰ কথা। এই শতিকাৰ তৃতীয় দশকতহে শিল্পোদ্যোগ আৰু কলকাৰখানাসমূহৰ স্থাপন হয় বুলি ক'ব পাৰি। আমাৰ অসম সেইবৰ প্ৰক্ৰিয়াত পিছপৰা দেশ হোৱা নাই। কিন্তু বিশ্ব পৰিপ্ৰেক্ষিতত শিল্পৰ বিকাশ এই দেশত হৈছে সেই সব পৰিৱেশৰ ফলতেই

বহুতো বোৰ নতুন কথা, নতুন চিন্তা নতুন সমস্যা আহি পৰিছে। ঔদ্যোগিক পৰিবেশত বিবোৰ সংঘাত আৰু সমস্যা দেশত উদ্ভৱ হয় সেইবোৰ ইয়াৰ আগলৈকে অসমত জনা হোৱা নাছিল। অসমত আগৰ দিনবপৰা চলি থকা উদ্যোগ আছিল চাহ উদ্যোগ। কিন্তু চাহ বাগানৰ ঔদ্যোগিক পৰিবেশে কবিতাত নিজৰ ঠাই টুকুৰা উলিয়াই ল'বলৈ সমৰ্থ হোৱা নাছিল। আনহে নালাগে চাহ বাগিচাৰ শ্ৰমিকসকলেও তেওঁলোকৰ প্ৰতি এখানি সহানুভূতি আশা কৰি আধুনিক কবিসকলৈকে বাট চাই থাকিব লগা হৈছিল। অসমৰ তেলখাদ আৰু তৈল নগৰবোৰৰ উদ্ভাৱন অসমীয়া মানুহৰ বাবে এক বিস্ময়ৰ কথা আছিল। তেলৰ কূপ খনন কাৰ্যত ব্যৱহৃত হোৱা দৈত্যাকাৰ যন্ত্ৰ-পাতিসমূহ সৰ্বসাধাৰণ অসমীয়া মানুহে পৰম বিস্ময়ৰে চাইছিল লগে লগে বিজ্ঞানৰ প্ৰগতি দেখি আনন্দিত, বিস্মিত আৰু স্পৰ্ধাহৰণকাৰী তেল খাদৰ দেৰিকে (Derricks) নিজৰ দৈত্যাকৃতি ব্যক্তিত্ব জাহিৰ কৰা দেখি কৃষিজীৱী অসমীয়া মানুহে গভীৰ দুখ, শংকা আৰু অনিশ্চয়তা ভোগ কৰিছিল। ভঁৰালৰ ভাত, পুখুৰীৰ মাছ, বাৰীৰ তামোল-পান, গোহালিৰ গৰু-গাইৰে এক অনাড়ম্বৰ স্বচ্ছন্দ জীৱন যাপন কৰি থকা অসমীয়া গাৱলীয়া লোকসকলে, চিমনিৰ ধোঁৱা আৰু কলৰ ঘৰঘৰণিৰ মাজেদি জন্ম লাভ কৰা নতুন ঔদ্যোগিক জীৱন ধাৰাক সহজে মানি ল'ব পৰা নাছিল। নগৰ-বিলাকত জনাকীৰ্ণ আগবাঢ়ি অহা কল-কাৰখানাবিলাকে নগৰবাসীৰ জীৱন বিৰক্ত কৰি তুলিছিল। গুৱাহাটী আৰু কলিকতাৰ নিচিনা মহানগৰীৰ দ্ৰুত ঔদ্যোগিক সম্প্ৰসাৰণ আৰু তজ্জনিত শ্ৰমিক অশান্তি, বায়ুৰ দূষণ আদি এন এবুৰি সমস্যাই আধুনিক কবিসকলক জৰ্জৰিত কৰি তুলিছিল। কেইবাজনো নতুন কবিয়ে কলিকতা মহানগৰীৰ লগত প্ৰত্যক্ষভাৱে জড়িত হৈ থাকি মহানগৰীৰ মাজেদি পৰিব্যাপ্ত হোৱা ঔদ্যোগিক বাতাবৰণৰ অসুস্থতা আৰু অশান্তিৰ ভাব লৈছিল। স্বাভাৱিকভাৱেই তেওঁলোকৰ কবিতাত কলকাৰখানাৰ ঐন্দ্ৰজালিক বিভূতি আৰু নগৰীয়া জীৱনৰ হাজাৰ অশান্তি ঘনীভূত হৈ পৰিছিল।

(৬) প্ৰাচীন ঐতিহ্য আৰু মূল্যবোধৰ অৱসান্নতা :

দুটা মহাযুদ্ধৰ বিজ্ঞান ভিত্তিক জ্ঞান-চৰ্চাই আমাৰ প্ৰাচীন মূল্যবোধক ধৰ্মকে আঘাত কৰিছিল। বিশেষকৈ ধৰ্ম, সমাজ, প্ৰেম আৰু জীৱন আদিৰ

ক্ষেত্ৰত প্ৰাচীন মূল্যবোধ খাতিৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। নতুন কবিসকলে নতুন ভাব চিন্তাক বিদেশ আহৰণি অনালে সেই একেবাৰে তেওঁলোকে প্ৰাচীন ঐতিহ্য আৰু মূল্যবোধক আঘাত হানিলে। ধৰ্ম, প্ৰেম, সমাজ আৰু নৈতিকতাৰ প্ৰাচীন বাকোন খুলি তেওঁলোকে সকলো কথাতে নতুন প্ৰশ্ন অৱতাৰণা কৰিলে। সনাতন প্ৰাচীন মূল্যবোধ, ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব, জাতি, ধৰ্ম, ভাষা আৰু সম্প্ৰদায়ৰ বিভাজন আদিক কটাক্ষ কৰি এই কবিসকলে নতুন মূল্যবোধৰো সৃষ্টি কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিলে। ঈশ্বৰৰ অস্তিত্বৰ প্ৰতি সন্দিহান এজন কবিয়ে দৃপ্তকণ্ঠে ঘোষণা কৰিলে—"হে ঈশ্বৰ, তুমি হোৱা এলজেব্ৰাৰ একস্।"[৭] প্ৰাচীন মূল্যবোধৰ প্ৰতি এবা বিশ্বাস ভংগৰ পাৰণতিত এই কবিসকলে সন্দেহৰ মাজেদি সৈ সৈ এক অনীহা আৰু নৈৰাশ্যবাদী মনোভাব গ্ৰহণ কৰিলে। প্ৰাচীন মূল্যবোধৰ প্ৰতি নাশ হোৱা বিশ্বাস আৰু অনীহাই এই কবিসকলৰ 'নিহিলিষ্টিক' সম্প্ৰদায়ৰ দৰে অত্যন্ত জটিল মানসিকতা সম্পন্ন কৰি তুলিলে। ক'লেও হব যে এনে ধৰণৰ ভাবাদৰ্শ পশ্চিমীয়া আধুনিক কবিতাৰো বাই উপজীব্য সামন্তবাদী সমাজ ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে জাগ্ৰত হৈ উঠা 'চেতনা'ইও নতুন কবিসকল অন্তৰ্মুখী কৰি নৈৰাশ্যবাদী কৰি তুলিছিল। সমকালীন সমাজে যি নেতিবাদী দৰ্শনৰ শিক্ষা দিছিল সেইয়া তেওঁলোকৰ কবিতাতো প্ৰতিফলিত হৈছিল। চমু কথাত ক'বলৈ গ'লে সৰহভাগ আধুনিক কবিয়েই সংঘাত আৰু সন্দেহত ভূগি ভূগি কবিতা লিখিছিল।

(৭) ৰোমাণ্টিক প্ৰেমৰ প্ৰতি অৱজ্ঞা :

ৰোমাণ্টিক কবিসকলে প্ৰেমৰ মহানতাক বৰ শলাগিছিল "প্ৰেমত খুলিছে কুসুম প্ৰেমত ফুলিছে নভত"—বুলি কৈ তেওঁলোকে প্ৰেমক অপাৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিছিল। কিন্তু আধুনিক কালৰ কবিসকলে প্ৰেমৰ মহানতা আৰু পেনপেননি ছুৱোটাকে উপেক্ষা কৰি বাস্তৱাশ্ৰয়ী দৃষ্টিত প্ৰেমক বিচাৰ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। বাবে কহনীয়া কল্পনাক বাদ দি বাস্তৱতাক সাৰথি কৈ তেওঁলোকে প্ৰেমৰ ক্ষেত্ৰত নতুন সংজ্ঞা আৰু সংবেদনা সৃষ্টি কৰিলে। তেওঁলোকে দেখা পালে যে ৰোমাণ্টিক কবিসকলে কল্পনাৰ স্বৰ্ণ সৌধত উঠি যি প্ৰেমৰ কল্পনা কৰিছিল তাৰ অন্তৰালত আছিল তেওঁলোকৰ লিপ্সিতাৰ

৭। আধুনিক অসমীয়া কবিতা। [illegible] সম্পাদিত। [illegible]

ক্ৰিয়া আৰু প্ৰেমৰ কৰণী। প্ৰেমৰ জৈবিক দৃষ্টিকোণৰ প্ৰতি কবিসকল অধিক সচেতন হ'ল আৰু প্ৰেমৰ কৃতকাৰ্যতাৰ মূল বুনিয়াদ যে অৰ্থনৈতিক স্বচ্ছলতা তাকো তেওঁলোকে ঘোষণা কৰিলে। ৰোমাণ্টিক প্ৰেমৰ দৃষ্টিকোণৰ বিপক্ষে সচেতনভাৱে থিয় দি বাস্তৱ দৃষ্টি-ভংগীৰে প্ৰেমক বিচাৰ কৰাৰ প্ৰথম চেষ্টা চলালে—চৈয়দ আব্দুল মালিকে তেওঁৰ 'ফুল শয্যাৰ বাঁশী' নামৰ কবিতাত। তুমি কাঞ্চন। ফুলশয্যাত পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে লগ পাই প্ৰেমিক কেৰেণীয়ে আপোন প্ৰেয়সীক কৈছে

সাদিন পাচত শেষ হ'ল ছুটি,
আঁতৰা আঁতৰি হ'ম আমি দুটি,
তোমাৰ হাতত ৰ'ব চক ছাই
মোৰ হাত ক'লা কলম তিয়াই,
কাগজত মই আঁক পাৰি যাম
এহাতেৰে মচি কপালৰ ঘাম,
সেই আঁকবোৰ তুমি আৰু মোৰ
কপালতো হ'ব লেখা,
ছুটী দিয়ে যদি ঘূৰি কাঞ্চনত
হ'ব পুনৰায় দেখা।

(৮) নব বৌদ্ধিক চেতনা:

কলা, সাহিত্য, বিজ্ঞান, মনোবিজ্ঞান আদি দিশত হোৱা পৰিবৰ্তনে লেখকৰ বৌদ্ধিক চেতনাক বেচি চোকা কৰি তুলিছিল। আধুনিক কবিসকলৰ মন নব বৌদ্ধিক চেতনাৰে সিক্ত হৈ একপ্ৰকাৰ জটিল আৰু সন্দিগ্ধ কবি মানস তৈয়াৰ হৈছিল। কবি মানসৰ এনে ধৰণৰ সন্দিগ্ধতা অসমতো ইংৰাজ আধুনিক কবিসকলৰো সমস্যা হৈছিল। আধুনিক শতাব্দীৰ কবিতাৰ গতি আৰু প্ৰকৃতিৰ আলোচনাৰ প্ৰসংগত Geoffrey Bullough ই মন্তব্য কৰিছে " Biology, anthropology, Psychology, economic and Social struggles have weakened our faith in the instruments of body and mind We are organisms ill-adapted to an alien world, unsure of heaven and of our own natures yet faced with

the problem of survival and growth as intelligent civilised beings in an age when our vast new knowledge is used for purely material and even bestial ends, and when the social order is being transformed by economic pressure and inward desire."৮

আধুনিক ইংৰাজী কবিতাৰ বিষয়ে কৰা এই মন্তব্য আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ সম্পৰ্কেও সমানে সঁচা। এই আধুনিক কবিসকলৰ সৰহভাগেই উচ্চ শিক্ষিত তৰুণ হোৱাৰ বাবেই আধুনিক জগতৰ সংঘাত আৰু অত্যাচাৰৰ বিৰুদ্ধে তেওঁলোকৰ মনত এক গভীৰ প্ৰতিক্ৰিয়া সদা-সৰ্বদা চলি আছিল।

(৯) পশ্চিমৰ প্ৰভাৱ :

এই শতিকাৰ চল্লিছৰ কালছোৱা আধুনিক ইংৰাজী আৰু আমেৰিকান কবিতাৰ স্বৰ্ণযুগ। আধুনিক কবিতাৰ বৰেণ্য পুৰুষ ইলিয়ট, এজৰা পাউণ্ড, লুই মেকনিছ, ডব্লিউ, বি, ইয়েটছ, ডাইলান টমাছ, দ্বয়োগৰাকী ছিটৱেল, বোডেলেয়াৰ, মালাৰ্মে আদি কবিসকলৰ কবিতাৰ এই সময়ত জয় জয়কাৰ। পৃথিৱীৰ সকলো দেশতে তেওঁলোকৰ কবিতাই সম্বৰ্দ্ধী পাঠক এক শ্ৰেণীৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। পৃথিৱীৰ কবিতাপ্ৰেমী লোকৰ মাজত এই সময়তে ফৰাচী প্ৰতীকবাদী কাব্যান্দোলনৰ নেতা—অগ্ৰণী কবি বোডেলেয়াৰ, মালাৰ্মে আৰু প'ল ভেৰ্লেইন আদিৰ কবিতাৰ প্ৰভাৱ আৰু সমাদৰ ধৰকৈ বাঢ়িছিল। নতুন অসমীয়া কবিসকলে পৃথিৱীৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত গঢ় লৈ উঠা নতুন নতুন কাব্যান্দোলনৰ লগত নিজৰ পৰিচয় বঢ়াই লৈ আছিল, যুগনায়ক কবিসকলৰ বিভিন্ন কবিতাসমূহৰ অধ্যয়নেৰে তেওঁলোকে নিজক পুষ্ট কৰিছিল আৰু স্বাভাৱিকতেই সেই মহান কবিসকলৰ প্ৰভাৱে অসমীয়া কবিসকলকো সমৃদ্ধ কৰি তুলিছিল। তদুপৰি পশ্চিমৰ আধুনিক কবিতাই Jean Paul Satre ৰ existentialism, Louis Aragoue ৰ Surrealism আৰু Ezra Pound ৰ imagism আদি বিভিন্ন প্ৰবাহৰ লগত লগ হৈ নতুন নতুন ভাব চিন্তাৰ ধনী উলিয়াইছিল। ভাৰতীয় আৰু অসমীয়া কবিতাৰ সেই সেই ভাবচিন্তাৰ লগত জড়িত হৈ পৰি কাব্য চিন্তাত নব্যাদ্ভুতক আহৰি লৈছিল। অসমীয়া কবিসকলৰ বাছিবাৰ কবি মাহাক'জী আৰু

৮। The Trend of Modern Poetry, 1949 পৃ 2

ইৱেঞ্চুচেংকো আৰু স্পেনিচ কবি পাৱলো নেৰুডাৰ কাব্যকৃতিৰ লগত ঘনিষ্ঠভাবে পৰিচয় আছিল। জাপানী কবিতাৰ অতি প্ৰসিদ্ধ কাপ আৰু হেনকাচৰ লগতো অসমীয়া কবিসকলৰ চিনাকি আছে। জাপানী কবিতাবোৰৰ কলা-কৌশলো অসমীয়া কবিয়ে শিকিছে। পশ্চিমৰ প্ৰভাৱবোৰ অসমীয়া কবিসকল কিমান প্ৰভাবান্বিত হৈছে তাৰ আলোচনাৰ প্ৰসংগত ডঃ বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱাই কৈছে : "In the poetry of Hemakanta and Navakanta one notices the adoption of images, symbols and music such as one meets with, in the poetry of Baudelaire, Paul Vailary, Stephene Mallarme and Rainer Maria Rilke *** Navakanta ha been influenced more deeply by T S Eliot than by others Like Eliot he also believes that poetry requires a language rich in suggestions both to senses and intellect "[৯]

পশ্চিমৰ প্ৰভাৱ :

(ক) নতুন কবিসকলে সাধাৰণ মানুহৰ জীৱনৰ প্ৰতি বৰ আগ্ৰহ দেখুৱাইছিল। প্ৰাকৃতজনৰ জীৱন আৰু কাৰ্যাৱলী তেওঁলোকৰ কবিতাৰ আলোচ্য বিষয় হৈ পৰিছিল। দলিত আৰু নিষ্পেষিত মানুহৰ মৰ্ম-ব্যথা তেওঁ যে ভালদৰে বুজিছিল। আধুনিক অসমীয়া কবিসকলে নিজৰ ... ৰ মৰ্মবেদনাৰ কথা বুজি পাইছিল আৰু সেইবাবে সমাজৰ নিম্ন স্তৰত ... আধুনিক কবিসকলৰ দৃষ্টি এৰাই যাব পৰা নাছিল।

(খ) আধুনিক কবিসকলে কবিতাক পৌৰাণিক যুগৰ কইকলীয়া বান্ধোনৰ পৰা মুক্ত কৰিবলৈ বিচাৰিছিল আৰু সেইবাবেই কবিতাৰ আংগিক আৰু বিষয়বস্তু উভয় ক্ষেত্ৰতে বিদ্যমান নতুন পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা আৰম্ভ হৈছিল।

(গ) আধুনিক কবিসকলে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ জীৱনযাত্ৰা আৰু তেওঁলোকৰ সকীয়া যৌক্তিক চিন্তাচৰ্চাক বিদ্ৰূপ হানিছিল।

(ঘ) নতুন কবিসকলে এখন নতুন পৃথিৱীৰ সপোন দেখিছে। সেই নতুন পৃথিৱীত মানুহৰ মানুহ হিচাবে স্বীকৃতি সকলোৰে সমান অধিকাৰ আৰু অৰ্থনৈতিক বৈষম্যৰ নিৰাকৰণ হোৱাই কথা।

৯। Dr B. K. Barua History of Assamese Literature P 146

(চ) এই সময়ছোৱাত অসমীয়া কবিতাই বাংলা কবিতাৰ বলিষ্ঠ সান্নিধ্যলৈ আহে। সমকালীন অসমীয়া কবি ছাত্ৰসকলে সেইসময়ৰ বংগদেশত আৰু বিশেষকৈ কলিকতাত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি থকা আধুনিক বাংলা কবিসকল যেনে বুদ্ধদেৱ বসু, জীৱনানন্দ দাস, বিষ্ণু দে, সুধীন্দ্ৰ নাথ দত্ত আৰু অমিয় চক্ৰবৰ্তী আদি কবিসকলৰ কাব্যকৃতিৰ লগত গভীৰ যোগাযোগেৰে আকৃষ্ট হৈ পৰে। কাজেই আধুনিক অসমীয়া কবিসকলৰ চিন্তাচৰ্চাৰ ওপৰত বঙালী কবিসকলৰ প্ৰভাৱো বিয়পি পৰে।

আংগিকৰ নতুনত্ব

(১) ছান্দিক কৌশলৰ পৰিৱৰ্তন :

আধুনিক কবিতাই ছন্দ কৌশল সম্পূৰ্ণৰূপে সলনি কৰি দিলে। ৰোমান্টিক যুগৰ অসমীয়া কবিতাত কবিতাৰ দৈহিক গঠনৰ আধাৰ আছিল যৌগিক ছন্দসমূহ। নতুন কবিতাই যৌগিক ছন্দৰ পৰম্পৰা বাতিল কৰি মুক্তক আৰু স্পন্দিত গদ্য ছন্দক নিজৰ আপোন কৰি ল'লে। প্ৰাচীন, মধ্যযুগীয় আৰু ৰোমান্টিক এই তিনিস্তৰৰ কবিতাত, ছন্দ আৰু ধ্বনিৰ যি দোলন আছিল বিশিষ্ট ধ্বনি মাধুৰ্য তৈয়াৰ কৰিবৰ বাবে যি ধৰণৰ ছান্দিক কৌশল প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল সি লাহে লাহে লোপ পাই আহিল। আৰু কবিতাই দেহ-সজ্জাৰ বাবে অধিকতৰভাৱে গদ্যৰ ওচৰ চাপে। তলত দুটি কাব্যাংশৰ আধুনিক কবিতাত মুক্তক ছন্দ আৰু কাব্যিক গদ্য ছন্দৰ ব্যৱহাৰ দাঙি ধৰিলোঁ।

(ক) মুক্তক ছন্দ

বিষ্ণু ৰাভা এতিয়া কিমান ৰাতি,
তুমি সাৰে আছা, সাৰে আছো আমি
আৰু সাৰে আছে প্ৰীতি
বিহৰ অতীত চিকু, বাহীৰ ককং সুৰ,
বৰ্তো গায়কৰ নাচোনৰ তাল তালে,
মনতাৰ চকু চকুৰ পানীৰে পূৰ

যাজ নিশা কোনে বাজ আদিযেছি,
আক্ষেপ কবি যায়
"বিকু বাতা নাই।"
(বীবেন্দ্র কুমাব ভট্টাচার্য্য / বিকু বাতা এতিয়া কিমান বাতি)

(খ) স্পন্দিত গদ্য ছন্দ

আমি অনাগত ভবিষ্যব দিন আঙুলিমূবত লেখো।
বমৰ কাঠী-কামী গাঁজো। উককা নিশা। আকাশত
তবা জ্বলে, যেন মহান পৃথিবীৰ চাকিব জোনাকী
মোৰ ভেজে মোক যাতে। যৌৱনে বিড়িয়াই
উকা বিং। জীৱন আক বাজেটৰ মোহনামৃগত।
(বাজ নিশা জাহাজব উকি) বিহুৱতী গাভক তুমি জানা।
(হেম বৰুৱা / জাবব দিশব সপোন)

অনুভূতিব কবটি শিলত ধ হনি খাই খাই অহা বাবে গদ্যৰও এটা মধুব পবিবেশ সৃষ্টি কবিবলৈ সক্ষম হ'ল। আক কবিতাব ভাষা আক সাধাৰণ মানুহব মুখব ভাষাব মাজত ঘনিষ্ঠ আত্মীয়তা গঢ়ি উঠিল। একেসময়তে পৃথিবীব অন্যান্য কাব্য সাহিত্যতো গদ্যই কবিতাব মাধ্যম হিচাপে স্বীকৃতি পাইছিল। ইংৰাজী, আমেৰিকান আক ফৰাচী কবিতাত আক ভাবতবর্ষীয় কবিতাব ভিতৰত বাংলা ভাষাব কবিতাত এই গদ্যাশ্ৰয়ী কবিতাই সহজে স্বীকৃতি পাবলৈ সমর্থ হৈছিল। আধুনিক কালব এজন মহান কবি এজবা পাউণ্ডে তীব্রভাবে নির্দেশ দিছিল যে কবিতাই গদ্যকো মাধ্যম কবি ল'বই লাগিব। তেওঁ কৈছিল "Poetry must be as well written as prose Its language must be a fine language, departing in no way from speech save by a heightened intensity (i e, simplicity) It must be as simple as De Maupassant's best prose and as hard as Stendhal's"[১০]

অসমীয়া কবিতাব ভাষা আক শব্দচয়নে সাজ সলালে। পৰম্পৰাগত-ভাবে চলি অহা শব্দ, খণ্ডবাক্য, বিশেষণ আক উপমা বীতি আঁতবি গৈ নতুন

১। আধুনিক বাংলা কাব্য পবিচয় (দিপ্তী ত্রিপাঠী) ৰাজানা পৃ ৩৯।

শব্দ নতুন ধৰণৰ বিন্যাস, নতুন বিশেষণ পদৰ প্ৰয়োগে গা কৰি উঠিলে। অসমীয়া কবিতাৰ দেহ গঠনত ইংৰাজী আদি বিদেশী ভাষাৰ আৰু সংস্কৃত, বাংলা, হিন্দী আদি ভাৰতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ চৰিল। উপমা আদি অলংকৰণৰ ক্ষেত্ৰতো বিদেশী প্ৰভাৱ বৰ সক্ৰীয় হৈ পৰিল। সংস্কৃত শব্দৰ-পৰা effect কঢ়িয়াই নি আধুনিক কালৰ কবিসকলৰ অগ্ৰণী এলিয়ট চাহাবেও ইংৰাজী কবিতা পোহাৰাইছিলগৈ অসমীয়া কবিসকলেও সংস্কৃত ভাষাৰ লগত নতুন যোগাযোগ আৰম্ভ কৰিবৰ চেষ্টা কৰিলে। নতুন কবিসকলে শব্দৰ ব্যৱহাৰত খুউব হাত ধৰি চলিছিল আৰু এই কপনালিয়ে সময়ে সময়ে তেওঁলোকৰ কবিতাৰ বাক্য গাঠনি দুৰ্বল আৰু অৰ্থবোধ দুৰূহ কৰি তুলিলে। অৱশ্যে সকলো কবিৰ সকলো কবিতাৰ ক্ষেত্ৰত এই মন্তব্য সমানে প্ৰয়োগ কৰিব নোৱাৰি।

(৩) কবি প্ৰসিদ্ধিৰ প্ৰতি আওহেলা

আধুনিক অসমীয়া কবিসকলে তেওঁলোকৰ পূৰ্বসূৰি অসমীয়া কবিসকলৰ কবি প্ৰসিদ্ধি বা কবি সময় চেৰাই গৈ নতুন নতুন প্ৰসিদ্ধিৰ সন্ধান কৰিছিল। প্ৰাচীন কাব্যৰ অলঙ্কৰণৰ লগত তেওঁলোকে প্ৰত্যক্ষ যোগাযোগ এৰাই চলিহে ভাল পাইছিল। প্ৰাচীন ভাৰতীয় মহাকাব্যসমূহৰপৰা আহৰণ কৰা দুই এটা allusion জাতীয় প্ৰসিদ্ধিৰ বাহিৰে এই কবিদলে প্ৰাচীন কাব্যৰ লগত কোনো প্ৰকাৰ সম্পৰ্ক ৰখা নাছিল। চমু কথাত ক'বলৈ গ'লে আধুনিক কবিতা সম্পূৰ্ণৰূপে ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰা বিৰোধী।

(৪) উদ্ধৃতিৰ সঘন ব্যৱহাৰ:

নতুন কবিৰ কবিতাৰ মাজত অন্য কবিতাৰপৰা বা অন্য গ্ৰন্থৰপৰা উদ্ধৃতি দি বক্তব্য বিষয়ক অধিক সবল কৰি তোলা হৈছে। পাঠকসকলৰ মনৰ পৰিধি বিস্তৃত নহ'লে আৰু তেওঁলোকৰ নিজৰে সবহকৈ পা-বৰৰ নাথাকিলে অনেক সময়ত উদ্ধৃতিসমূহে চিন্তাৰ খাঁত সবল কৰক চাবি চিন্তাৰ যোগসূত্ৰতাল ছিঙি পেলাবহে উপক্ৰম কৰিছিল।

(৫) নতুন আংগিক—টংকা আৰু হাইকু:

নতুন কবিতাৰ দৈহিক গঠনৰ আদৰ্শ বিচাৰি আধুনিক অসমীয়া কবিয়ে জাপানী কবিতাৰ উৰ্বৰ প্ৰান্ত পৰ্যন্ত পাইছেগৈ জাপানী কবিতাৰ অনবদ্য

টংকা আৰু হাইকুৰ ৰূপ অসমীয়া কবিয়েও গ্ৰহণ কৰে। জাপানী হাইকু ৰীতিৰ আহিত গঢ় লোৱা অসমীয়া হাইকু কবিতা ৰীতিয়ে জনপ্ৰিয়তা লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়।

(৬) চিত্ৰকল্পৰ অভিনৱতা:

আধুনিক অসমীয়া কবিয়ে চিত্ৰকল্পৰ প্ৰচুৰ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ সংযোজনা কৰিছে। কিছুমান চিত্ৰকল্পৰ অভিনৱতাই পাঠকৰ অন্তৰত গভীৰ সূক্ষ্ম সংবেদন সৃষ্টি কৰি কাব্যানন্দৰ মহত্বৰ লোকলৈ লৈ যায়। জীৱন আৰু জগতৰ নতুন ব্যাখ্যা বিচাৰি বিচাৰি এই কবিসকলে জাগতিক বস্তু সম্ভাৰৰ মাজত অভিনৱ সাদৃশ্য আৱিষ্কাৰ কৰিছে। উপমা, অলংকাৰৰ জৰিয়তে সিদ্ধ হোৱা কিছুমান চিত্ৰকল্প অতি কৌশলী হাতৰ সৃষ্টি। কবি মহেন্দ্ৰ বৰাৰ কবিতা এটাৰপৰা দুটি বাক্য উদ্ধৃতি দি কথাটো স্পষ্ট কৰিব খুজিছোঁ। পূৰ্ণিমা ৰাতিৰ আকাশৰ মুৰণীয়া জোনক কবিয়ে নতুন ৰূপত দেখা পাইছে।

"দেখা পালো আকাশৰ দুৱাৰ দলিত পূৰ্ণিমা ৰাতিৰ
মুৰণীয়া জোন, ঠিক যেন এই মাত্ৰ বাথৰুমৰ পৰা
ওলাই অহা, এজনী ছোৱালী।"

বাথৰুমৰ পৰা এই মাত্ৰ ওলাই অহা সদ্যস্নাতা ছোৱালীজনীৰ দেহ-জ্যোতিৰ লগত কবিয়ে আকাশৰ জোনৰ জেউতি একীভূত হৈ যোৱা দেখিছে।

(৭) ভাষা আৰু প্ৰতীক:

নতুন কবিসকলৰ হাতত ব্যৱহৃত হোৱা ভাষা আৰু বিশেষকৈ প্ৰতীকযুক্ত ভাষা পাঠকৰ কাৰণে বৰ জয়ৰ বস্তু হৈ পৰিছিল। প্ৰতীক ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে জটিলতা বৃদ্ধি পাইছিল। ফলস্বৰূপে আধুনিক অসমীয়া কবিতা পাঠকসকলৰ কাৰণে দুৰ্বোধ্য হৈ যাবলৈ ধৰিলে। আধুনিক অসমীয়া কবি-সকলৰ কবিতাৰ দুৰ্বোধ্যতাক লক্ষ্য কৰি ড বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই কৈছিল "Their language has arrived at the esperanto stage Like impressionist poets, their poetry is full of symbols and images, sometimes so contrasted that it is difficult to discover their natural inter-links Anything of any country or of any time or culture may come up suddenly and uneducated reader can

never hope to find the full meaning, and references to history and geography are never without symbolism "[১১]

এইবোৰ কাৰণেতে আধুনিক কবিতাৰ দুৰ্বোধ্যতাৰ ভাগ বাঢ়িছে। আৰু সৰ্বসাধাৰণ পাঠকৰ আজিকোপতি ডাঙৰ অভিযোগ আধুনিক অসমীয়া কবিতা দুৰ্বোধ্য।

(৮) অতি-কাব্যিকতাৰ অৱসান :

আধুনিক কবিসকলে সকলো প্ৰকাৰ কাব্যগুণ সম্পন্ন কৰি যিহি যিহি কলা-কৌশলেৰে নিৰ্মাণ কৰি বৰ্ণাঢ্য ৰং-ৰহনেৰে ওপচাই কবিতা লিখাৰ অৰ্থাৎ কবিতাৰ মাজতেই অতি কাব্যিকতাৰ ৰহণ সনা ভালপোৱা নাছিল। সকলো প্ৰকাৰ বহিৰংগ আৰু বাগাড়ম্বৰ বাদ দি মিনিমাম আৰ্টৰ যোগেদি তেওঁলোকে কবিতাক গঢ়ি তুলিছিল। সুস্পষ্ট অলংকৰণ আৰু কৌশলী বাগাড়ম্বৰ বাদ দি তেওঁলোকে বিচাৰিছিল কবিসকলৰ এক নিজস্ব দৃষ্টিভংগী। দৃষ্টিৰ প্ৰখৰতাত তেওঁলোকে অধিক মূল্য আৰোপ কৰিছিল। অনুভূতিতকৈ যুক্তিক তেওঁলোকে বিশিষ্ট আসন দিছিল। অনুভূতিৰ আতিশয্যত হাঁহাকাৰ কৰি ফুৰা ফুলি-কেতেকীৰ উপমা তাৰ তেওঁলোকে ভাল নাপাইছিল। আগৰ কবিসকলৰ কাব্যিক আতিশয্যক বাদ দি নতুন কবিসকলে কবিতাক একপ্ৰকাৰ মুক্তিও দান কৰিছিল। সেই মুক্তি হ'ল কল্পনাৰ ফেনিল উচ্ছ্বাস, শব্দচয়নৰ বৰ্ণাঢ্য ৰীতি, অলংকৰণৰ কৌশলী মায়াজালৰপৰা মুক্তি।

যুদ্ধোত্তৰ কবিতা :

আধুনিক অসমীয়া কবিতা যথাচলতে দ্বিতীয় মহাযুদ্ধোত্তৰ কবিতা। দ্বিতীয় মহাসমৰে বৃটিছ ভাৰতৰ অন্তৰাত্মা পৰ্যন্ত কঁপাই তুলিছিল। ভাৰতবৰ্ষ বিশেষকৈ অসমৰ ওপৰত এই যুদ্ধৰ প্ৰভাৱ আছিল গভীৰ। ভাৰতে নিজে এই যুদ্ধ বিচৰা নাছিল যদিও, পৰিস্থিতিয়ে ভাৰতকো টানি আজুৰি নি যুদ্ধত প্ৰবৃত্ত কৰাইছিল। অসমে এই যুদ্ধক বৰ ওচৰৰ পৰা পাইছিল। প্ৰকৃতাৰ্থত অসমো দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ এখন থলী হৈ পৰিছিল। তদানীন্তন অসমৰ ডিমাপুৰ আৰু কহিমা এই দুই ঠাইত জাপানী আৰু বৃটিছ সৈন্যৰ ভয়াবহ যুদ্ধ হৈছিল। লাখ লাখ সৈন্যৰ সমাবেশ, যুদ্ধবাহানিৰ হুই-হাই ৰাব, সৈনিক

১১। **History of Assamese Literature**, পৃ ১০২-০৩ দ্ৰষ্টব্য।

আৰু সামাজিক অধঃপতন, দুৰাকীৰ্তি, বিদেশী সৈনিকৰ অত্যাচাৰ, দেশৰ অভ্যন্তৰত ভাৰতীয় আৰু ইংৰাজ সকলৰ মাজত চলি থকা অসহযোগী কৰ্ম আদিয়ে সেই সময়ত অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ গাঁথি লৰাইছিল। তদুপৰি জাপানৰ হিৰোচিমা আৰু নাগাচাকিত নিক্ষেপ কৰা আণৱিক বোমাই মাৰাত্মক দুৰ্যোগৰ ধ্বংসকাৰী শক্তিৰ দৃষ্টান্ত দিছিল। বিজ্ঞান আৰু শিল্পৰ প্ৰসাৰো এই দুৰ্যোগৰ মাজেদিয়েই বৃদ্ধি পায়। তদুপৰি দুৰ্ভিক্ষ, অনাটনে সাধাৰণ শ্ৰেণী মানুহৰ জীৱন বিপৰ্যস্ত কৰি তুলিছিল। স্বদেশৰ মুক্তি বিচাৰি ব্যাকুল হোৱা ভাৰতবাসীসকলৰ ওপৰত বৃটিছ ৰাজশক্তিৰ অত্যাচাৰ এই মুহূৰ্ততে অসহনীয় হৈ পৰিছিল। এই সকলো দুৰ্যোগৰ মাজেদিও অসমীয়া মানুহৰ জীৱনলৈ আধুনিকতা আহিল। সেই আধুনিকতা কবিতাতো ভোগ্য সম্পদ হৈ পৰিল।

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ সৃষ্টিত জয়ন্তী, পছোৱা আৰু ৰামধেনু এই তিনিখন সাহিত্য পত্ৰিকাৰ বৰঙণি আটাইতকৈ বেছি। অমূল্য বৰুৱা, হেম বৰুৱা আৰু নৱকান্ত বৰুৱা এই তিনি জন অগ্ৰণী কবিৰ বিৰামহীন চেষ্টাত আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ প্ৰাণ প্ৰতিষ্ঠা হ'ল। জয়ন্তীৰ বোকোচাত উঠি এতিয়া আধুনিক কবিতা অসমীয়া কাব্য বাণীৰ মন্দিৰৰ সন্মুখত নামিলহি। সেই মুহূৰ্তত বহুতে আধুনিক কবিতাক বিদ্ৰূপাত্মক সঁহাৰিৰে জনাইছিল। আধুনিক অসমীয়া কাব্য আন্দোলন যে এদিন সফল হৈ উঠিব এনে ধাৰণা বহুতৰ নাছিল। গদ্যাশ্ৰয়ী প্ৰকাশভংগী আৰু দুৰ্বোধ্য শাব্দিক ইন্দ্ৰজালে পাঠকক দূৰ কৰি তুলিছিল। প্ৰতীক, অনেকাৰ্থমূলক শব্দৰ ব্যৱহাৰ, উদ্ধৃতিৰ কাৰচাজি ৰচনীৰ ভিতৰত সংযোজিত ৰহস্যময় ইংগিত আদিয়ে পাঠকসকলক বৰ বিমোৰত পেলাইছিল। ক্ৰুদ্ধ পাঠকসকলে অনেক সময়ত কবিসকলক ৰূঢ়ভাৱে সমালোচনা কৰি নিজৰ মৰ্ম বেদনা প্ৰকাশ কৰিছিল। নানান প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ মাজেদিও কবিসকল একান্তভাৱে কাব্য চৰ্চাত ৰত হৈ থাকিল। সময় আগবঢ়াৰ লগে লগে পাঠকৰ দৃষ্টিভংগীৰো পৰিবৰ্তন হ'ল। ৰামধেনুৰ যুগতে (আৰু এইছোৱা কালতে আৱাহন নতুনকৈ ওলাই আধুনিক কবিতাৰ কৰ্ষণক্ষেত্ৰস্বৰূপ হৈ পৰিছিল।) পাঠকসকলৰ দৃষ্টিভংগী অনেক দূৰ সলনি হ'ল আৰু তাৰপৰা লাহে লাহে আগবাঢ়ি আহি আধুনিক অসমীয়া কবিতাই এতিয়া এফলৰি নিজৰ আসন লাভ কৰিছে আৰু সৰ্ব-

ভাৰতীয় আৰু মহাদেশীয় আধুনিক কবিতাৰ সমকক্ষ বস্তু বুলি সমাদৰ লভিছে।

কোৱা বাহুল্য যে উপৰোক্ত সকলো বৈশিষ্ট্য একেদিনাই আধুনিক অসমীয়া কবিতাত সংঘটিত হোৱা নাছিল। বিভিন্ন কবিৰ হাতত বিভিন্ন সময়ত এই বৈশিষ্ট্যবোৰ গঢ় লৈ উঠি আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ সৰ্বতোম গঢ়াত সহায় কৰিছে। এই আন্দোলনৰ পূৰ্ণ বিকাশৰ বাবে কমেও বিছ বছৰ কাল লাগিছিল। ১৯৩৮ৰপৰা ১৯৫৮ চনলৈকে এই বিছ বছৰেই আধুনিক অসমীয়া কাব্যৰ প্ৰকৃতাৰ্থত গঠনৰ সময়। পৰবৰ্তী অধ্যায়সমূহত আমি জয়ন্তী যুগতে আৰম্ভ হৈ আজিৰ দিনলৈকে চলি থকা আধুনিক কবিতাৰ সমগ্ৰ যুগটোৰ কাব্য কৰ্মৰ মূল্যাংকণ কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছোঁ।

দুই

প্ৰগতিবাদী ধাৰা :

অমূল্য বৰুৱা আৰু অন্য কেইজনমান

অমূল্য বৰুৱাৰ কবিতাত নব্য মানৱতাবাদৰ যি সুৰ বাজি উঠিল, সিয়েই আধুনিক অসমীয়া কবিতাত প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ বাৰ্তাবহ।[1] অমূল্যই তেওঁৰ কবিতাত মানুহৰ সামাজিক প্ৰগতি বিচাৰিছিল আৰু লাঞ্ছিত আৰু অপমানিত মানৱাত্মাৰ মুক্তি দাবী কৰিছিল। মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ উদাৰ নৈতিক চেতনাৰে সঞ্জীৱিত অমূল্যৰ অন্তৰাত্মাই সমাজ গাঁঠনিৰ ক্ষিপ্ৰ পৰিৱৰ্তন বিচাৰি ব্যাকুল হৈছিল। সমাজৰ অত্যাচাৰৰ বলি, পুঁজিপতি শোষকৰ অন্ধ কামনাৰ দুৰ্বাৰ সঙ্গিনী বেশ্যা, নিজৰ দেহৰ ৰক্তপাতেৰে প্ৰভূত পুঁজি শকত কৰা কয়লাখনিৰ বনুৱা আৰু এটুকুৰা ৰুটিৰ কাৰণে ডাষ্টবিনত কুকুৰৰ লগতে যুঁজ কৰা ভিকাৰী ল'ৰা-ছোৱালীৰ দুৰ্দশা দেখি অমূল্য বৰুৱা অস্থিৰ হৈছিল আৰু এইসকল মানুহৰ বাবে এক উন্নততৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ আশু প্ৰয়োজন বোধ কৰিছিল। সমাজৰ শ্ৰেণী বৈষম্য, পুঁজিপতি দালালৰ শোষণ সামাজিক অসাম্য আৰু অনীতিয়েই যে এদলক চিৰদিন ধৰি বঞ্চিত আৰু লাঞ্ছিত কৰি আহিছে সেইকথা জানি কবি অমূল্যই মনত গভীৰ ব্যথা অনুভৱ কৰিছিল। বেশ্যা নামৰ কবিতাত বেশ্যা জনীক তাইৰ সেই অসৎ জীৱিকাৰ বাট ল'বলৈ জেপৰ টকাৰে অনুপ্ৰাণিত কৰা ৰায় চাহেব শৰ্মা, খান বাহাদুৰ ইকবাল আৰু ই এ চি ফুকনক দোষী সাব্যস্ত কৰি তেওঁ অভিযোগ তুলিছে। তথাকথিত অভিজাত ধনীক শ্ৰেণীৰ স্খলিত নৈতিকতাই নগৰে-চহৰে পতিতালয় বিলাকৰ জন্ম দিছে। উৎপাদনৰ অসম বিতৰণৰ কাৰণে এদল লোকৰ হাতত অধিক পৰিমাণৰ আয় জমা হৈ গৈ এদল ধনী আৰু আনদল দুখীয়া এই দুই শিবিৰত সমাজখন ভাগ হৈ পৰিছে। নিজৰ দাৰিদ্ৰ্য আৰু পেটৰ জ্বালা উপশমৰ বাবে অমূল্য বৰুৱাৰ বেশ্যা জনীয়ে অভিজাত পুঁজিপতি শোষকৰ অত্যাচাৰ নিৰ্বিবাদে মানি লৈছে। বেশ্যাৰ জীৱনৰ এই কাৰুণ্যময় ছবি কবি অমূল্যই গভীৰ সংবেদনা দি আঁকিছে

* * * *

"সমাজৰ ব্যভিচাৰত কলঙ্কিত,
কৰ্দ'মভিক্ত সমস্যাত জৰাকলা
পৰমুখাপেক্ষী মধ্যবিত্ত ধৰা তাইৰ জীৱনটোক
আত্মসন্মান, নাৰী পবিত্ৰতাৰ বিৰাট প্ৰৱঞ্চনাৰে ঢাকি
ভিতৰ ভিতৰ জহি যাবলৈ দিয়া অৰ্থহীন কৌতূহলটোক
তাই তাইৰ আৱশ্যকতাহীন জীৱনটো তাইকও বিড়ম্বনা বুলি ভাবে
পেয়েছে হয়তো
সুৰা, গান আৰু নৃত্যৰ মজলিছৰ আৰাম 'কামৰা'ত
পৃথিৱীৰ বজাৰে সজা দেহা বেচি
তাই হ'ল নৃত্যৰতা, কামৰতা, কলুষ বেশ্যা।
মানসিক নগ্নতা আত্মসন্মানৰ ভীৰুতাক বিসৰ্জন দি
তাই বাচি ল'লে জীৱনৰ এটি সহজ নিশ্চিত উপায়
কিন্তু, সিমান সহজো নহয়।
তাৰ বাবে তাইক লগা হ'ল
বিশ্ববিখ্যাত মনোবিজ্ঞান বৈজ্ঞানিক পণ্ডিত ফ্ৰয়েডৰ
যৌন-তাত্ত্বিক হেভলক্ ইলিচৰ
যৌন তত্ত্বৰ ক খ গ-ৰ জ্ঞান,
গৰ্ভবোধ, গৰ্ভপাতৰ কিছুমান সহজ উপায়,
বাৎস্যায়নৰ কাম-শাস্ত্ৰৰ প্ৰেমাভিনয়ৰ কিছুমান উন্নত মনোৰঞ্জক নাচ,
আ বিদেশৰ নৃত্য আৰু সংগীতৰ নিখুঁত সুৰ আৰু ভংগীমা
তানপুৰা আদি বাদ্যযন্ত্ৰৰ এটা পুৰা 'চেট',
সেবেকা নচিয়া গৰম কৰা Red sealed xxx Rum অৰ কিছুমান বঙা বটল,
বেঙ্গল কেমিকেল কোম্পানীৰ সুগন্ধি প্ৰসাধন,
কমলালয়ৰ ফেশ্বনবান আকাশী ৰঙৰ শাড়ী,
আৰু কত কি?"

তাইৰ এই সকলো প্ৰকৃতি নিজৰ বাবে নহয়, কিন্তু আনৰ বাবে, আনৰ সন্তুষ্টিৰ বাবে, তাইৰ জীৱনটোৱেই আনৰ বাবে, আনৰ শাৰীৰিক আনন্দৰ বাবে। অৰ্থনীতিবিদ সকলে কয় বৰ্তমানৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ কাৰণে আৰু

বৰ্তমানৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰৱাহৰ কাৰণে এই বেশ্যা শ্ৰেণী অপৰিহাৰ্য। আৰু অমৃত বাজাৰৰ সম্পাদকে গৌৰৱে ঘোষণা কৰে যে অকল কলিকতা মহা-নগৰীতে পঁচিশ হাজাৰতকৈ ওপৰ বেশ্যা আছে। তাইৰ একমাত্ৰ মূলধন দেহাটোকে লৈ তাই মুনাফাখোৰ ব্যৱসায়ী, টেক্সটাইল চুপাৰিনটেনডেণ্ট বা ধনী আদি চাহাবৰ ভতিজাক নাইবা কোনোবা চাহ বাগানৰ মালিকৰ পদা ধন ঘটে। এমুঠি ভাতৰ কাৰণে তাই আনক আনন্দ প্ৰদান কৰিব লাগে। দেহ বেচিয়েই তাই পেটৰ পোৱণি মাৰে। তাইৰ নিজৰ কাৰণে একো বাকী নাথাকে থাকে মাথোন পুঁজিপতি প্ৰভুসকলৰ কামনাৰ বেদীত উৎসৰ্গিত হোৱা তাইৰ একমাত্ৰ নগ্ন দেহাটো।

*   *   *   *

"তোমাৰ একো নাই
আছে মাথোঁ। অলস বাহুৰ এটি প্ৰাণহীন দুৰ্বল বাৰ্দ্ধনি
এটি তেজ নাইকিয়া নেঁতা হাঁহি
আৰু উলঙ্গ দেহৰ উৎকট কামুকতা,
হে' যান্ত্ৰিক যুগৰ যন্ত্ৰপ্ৰায় বিষক্ৰিয়া
কোনে কয় তুমি বাৰাঙ্গনা ?
তুমিয়ে ধনীক সম্প্ৰদায়ৰ বিৰুদ্ধে বনুৱাৰ শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ
এটা সংকটপূৰ্ণ 'ষ্ট্ৰেটেজিক পইণ্ট'
তুমি কুৰি শতিকাৰ মহা সভ্যতাৰ
নিৰ্ভীক বীৰাঙ্গনা।"

মাৰ্ক্সীয় শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ আদৰ্শ উপৰোক্ত বাক্য কেইটিত স্পষ্টকৈ ওলাইছে বঞ্চিত আৰু প্ৰবঞ্চিত মানুহক পুঁজিপতি শ্ৰেণীৰ বিপক্ষে থিয় কৰাবলৈ কবিয়ে বিচাৰে। মানুহৰ প্ৰতি মানুহৰ অমানবীয় ব্যৱহাৰ কৰিব সহ নহয়, সেয়ে তেওঁ সমাজ গাঁঠনিৰ আমূল পৰিবৰ্তন বিচাৰে। প্ৰায় সমান তীব্ৰ সুৰেৰেই তেওঁ কয়লাখনিৰ বনুৱাসকলৰ ওপৰত পুঁজিপতি শোষক সকলে কৰা অত্যাচাৰৰ প্ৰতিবাদ কৰিছে 'কয়লা' কবিতাত। কয়লাখনিৰ অন্ধ গহ্বৰত ধোঁৱা আৰু গৰমৰ উত্তাপ মাজত কালাতিপাত কৰি কয়লাখনিৰ বনুৱাই সিইতৰ প্ৰভুসকলৰ কাৰণে স্বৰ্ণসৌধ সাজে। কিন্তু তাৰ বিনিময় তালৈ পৰে নিজৰ জৰা বস্ত্ৰ আৰু হতাশা। নিষ্পেষিত মানুহৰ [illegible]

যাজেদি আগবাঢ়ি গৈ কম্যুনিষ্টৰ বক্তব্য মানুহ যে জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ পৰ্য্যন্ত হেৰুৱাই পেলাইছে।

অমূল্যই এটা বিপ্লৱৰ কথা চিন্তা কৰিছিল। হয়তো মাৰ্ক্সীয় আদৰ্শবাদৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হোৱা বাবেই তেওঁ দেখিছিল যে এনেদৰে শ্ৰেণীসংগ্ৰাম চলি থাকিলে কেৱল বিপ্লৱেহে সমাজৰ গাঠনি নতুন কৰি জীয়া মানুহৰ বাবে সঁচা পৃথিৱী এখন গঢ় দিব পাৰিব। বিপ্লৱী কবিতাত তেওঁ স্পষ্টকৈ কৈছে—

"আমাৰ আছে মানুহৰ ওপৰত বিশ্বাস,
আমাৰ আছে ভৱিষ্যতৰ সুখ বঙা সূৰ্য্যৰ দিনে চকু।"

ভৱিষ্যতৰ সুখ বঙা সূৰ্য্য সকলো দেশৰে মাৰ্ক্সবাদী কৰ্মীৰে কাম্য। অমূল্য বৰুৱাইও সেই কামনা কৰিছে। "মেলা তুমুল অস্বাস্থ্যকৰ হে সুখ পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ" সমাজব্যৱস্থাই তেওঁক আমুৱাইছিল। সেয়ে তেওঁ পৰিবৰ্ত্তন বিচাৰিছিল আৰু আশা কৰিছিল সেই পৰিবৰ্ত্তন এক দারুণ বিপ্লৱৰ জৰিয়তে সাধিত হ'ব।

অমূল্য বৰুৱাৰ কাব্য চৰ্চ্চাৰ কালচোৱা আমাৰ দেশৰ পৰাধীনতাৰ কাল।—ইংৰাজ প্ৰভু সকলৰ অত্যাচাৰত ভাৰতবাসী ত্ৰস্ত আৰু কম্পমান। তদুপৰি অসমত দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ ঢৌৱে আনি সমাবেশিত কৰা ইংৰাজৰ মিত্ৰপক্ষ আমেৰিকান সৈন্যবোৰে নিৰীহ অসমীয়া প্ৰজাৰ ওপৰত যি অত্যাচাৰ কৰিছিল—সি আছিল বৰ্বৰ। তদুপৰি জাপানীৰ বোমা বিস্ফোৰণৰ আশংকাই সেই সময়ৰ মানুহক নিউৰটিক (neurotic) কৰি তুলিছিল। কুঁজন ওপৰত কিন পৰাদি সমগ্ৰ উত্তৰ পূব ভাৰত এক বিৰাট দুৰ্ভিক্ষৰ সন্মুখীন হৈছিল আৰু বিশেষকৈ অবিভক্ত বঙ্গদেশে এই দুৰ্ভিক্ষৰ জ্বালা খাটাইতকৈ বেচি পৰিমাণে সহ্য কৰিবলগীয়া হৈছিল। বঙ্গৰ বাট আলিত পাবলৈ নাপাই মৰা লাখ লাখ মানুহৰ শ পচিছিল। এমুঠি অন্নৰ বাবে কোলাৰ সন্তান পৰ্য্যন্ত বিক্ৰী কৰিবলৈও মানুহে কুণ্ঠাবোধ কৰা নাছিল। লাখ লাখ মানুহৰ অনাহাৰত মৃত্যু হ'ল। সেই সময়তে মুদ্ৰাৰ মূল্য হ্ৰাস কৰি দিয়া হ'ল, বস্ত্ৰ-বস্তুৰ দুই-চাৰি লাখ, দেশ ৰক্ষা কৰিবলৈ অন্য বিদেশী সৈনিকক থুৱাই ৰাখিব লাগে ইত্যাদি এনে এটা সমস্যাই দেশৰ ধৰণী লৰাইছিল। এনে বিপৰ্য্যয়ৰ সুযোগ লৈ মুনাফাখোৰ আৰু ক'লা বজাৰীয়ে

সিঁহঁতৰ নিজৰ কাৰণে একোখনি স্বৰ্গ গঢ়ি লৈছিল। নিৰীহ অসমীয়া মানুহ চোৰাং-বজাৰী আৰু মুনাফাখোৰৰ কূট কৌশলৰ বলি হৈছিল। অমূল্য বৰুৱাৰ তৰুণ কবি মনে এই সকলো দুৰ্দশা দেখি সহ্যৰ সীমা পাৰ হৈ গৈ অন্তৰৰ বেদনাত হাহাকাৰ কৰি উঠিছিল। তৰুণ কবিয়ে ভাবি পাইছিল যে স্বাধীনতা লাভ কৰি মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ প্ৰভাৱেৰে পুষ্ট হৈ সৰ্বহাৰাৰ গণতন্ত্ৰ স্থাপিত নোহোৱালৈকে ভাৰতীয় জনতাৰ মুক্তি নাই। কেৱল জনচেৰেক পুঁজিপতি দালালৰ কাৰণে এই ভাৰতবৰ্ষ ধন নহয়।[২] লাখ লাখ মেহনতী জনতা মজুৰা, শ্ৰমিক, কৃষকৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰতিজন নাগৰিকেই অৰ্থনৈতিক সমতা আৰু ন্যায় বিচাৰ লাভ কৰিলেহে ভাৰতবৰ্ষৰ সামগ্ৰিক মুক্তি আহিব। **ভাৰতীয় মুক্তি স্বপ্ন** নামৰ কবিতাত কবিয়ে দেখা পাইছে যে, ভাৰতীয় মুক্তি আসন্ন। সত্য, সাম্য, মৈত্ৰীৰ মাজেদি গঠিত হোৱা নতুন ভাৰতবৰ্ষ আছিল তেওঁৰ কাম্য। দাসত্বৰ ক'লা ইতিহাস শেষ কৰি স্বাধীনতাৰ নতুন সূৰ্যৰ আগমন হ'ব বুলি তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল। কিন্তু কবিৰ মুক্তিৰ স্বপ্ন বাস্তৱত ৰূপায়িত হোৱা তেওঁ দেখিবলৈ নাপালে। ভাৰতে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পূৰা এবছৰৰ আগে আগে (১৮ আগষ্ট, ১৯৪৬) সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষকাৰী দল এটাৰ হাতত অমূল্য বৰুৱা কলেজ হোষ্টেলৰ কক্ষ এটাত নিহত হয়। যি জন কবিয়ে সাম্য, মৈত্ৰী, স্বাধীনতাৰ বাণী শুনাইছিল, যি জনে সামাজিক অসাম্যৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰিছিল আৰু যিজনে মানুহক ৰাজনৈতিক, সামাজিক আৰু ধৰ্মীয় বন্ধনৰ পৰা মুক্ত কৰিবলৈ বিচাৰিছিল নিয়তিৰ পৰিহাসত সেইজন কবিয়েই সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষৰ বলি হ'ব লগীয়া হ'ল।

কবি অমূল্য বৰুৱাই মুনীন বৰকটকীৰ অনুপ্ৰেৰণাত ইংৰাজী আৰু মহাদেশীয় আধুনিক কবিসকলৰ কবিতাবোৰ পঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰে। টি এচ এলিয়ট, এজ্ৰা পাউণ্ড বোডেলেয়াৰ তেওঁৰ প্ৰিয় কবি আছিল। এই সকল কবিৰ কবিতাৰ অধ্যয়নে অমূল্যৰ দৃষ্টি দিগন্ত বহলালে আৰু কবিতাক কেনেকৈ সামাজিক দায়িত্বৰ লগত নিয়োজিত কৰিব পাৰি তাকো বুজালে। তেওঁৰ সমকালীন যুগত বিশ্বাসৰ আৰু মূল্যবোধৰ যি সংঘাত আহিছিল, মানৱতা আৰু বিজ্ঞানৰ মাজত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাৰ কাৰণে যি সংগ্ৰাম চলিছিল, সেই সকলোবোৰে তেওঁক ভালেই চুইছিল। মহাদেশীয় কবি সকলৰ আদৰ্শই তেওঁক নিজ কবিতাৰ বাবে এটা উপযুক্ত মাধ্যম, এটা উপযুক্ত

ইংৰাজীৰ বাচি লোৱাত সহায় কৰিলে। আৰু এই বাস্তৱ নিৰ্ভৰ কবিসকলে অমূল্যৰ কবিতাত বাস্তৱতাৰ সঞ্চাৰ কৰিলে। ৰোমাণ্টিকতাৰ আকাশলঙ্ঘী চিন্তৰ পৰা, অন্য দুজন কবিৰ কবিতাৰ দৰে অমূল্যৰ কবিতাও বাস্তৱতাৰ মাটিলৈ নামি আহিল। উল্লেখযোগ্য যে কবিজীৱনৰ আৰম্ভণীত অমূল্য বৰুৱাই ৰোমাণ্টিক ভাৱবিলাসী কবিতা লিখিছিল। ৰোমাণ্টিক ধাৰাৰ কবিতা লিখাত গণেশ গগৈ, যতীন্দ্ৰনাথ দুৱৰা, বন্ধুকান্ত বৰকাকতি আৰু ভিক্টেশ্বৰ নেওগৰ আদৰ্শই তেওঁক প্ৰভাৱান্বিত কৰিছিল। কবি যতীন দুৱৰাৰ লগত অমূল্যৰ ঘনিষ্ঠ আত্মিকতা গঢ়ি উঠিছিল। ফলস্বৰূপে তেওঁৰ ওপৰত যতীন দুৱৰাৰ প্ৰভাৱ মচিব নোৱাৰাকৈ বৈ গৈছিল আৰু কাব্য চিন্তাত দুৱৰাৰ প্ৰণয়চেতনাসমৃদ্ধ ভাৱাদৰ্শ সোমাই পৰিছিল। কিন্তু, মহাদেশীয় বাস্তৱবাদী কবিসকলৰ ধাৰাৰ চৰ্চা আৰু তেওঁৰ নিজৰ চাৰিওফালৰ সমাজজীৱনত বাঢ়ি অহা বিবিধ সংঘাতে কবিক ৰোমাণ্টিকতাৰ পৰা বাস্তৱতালৈ উত্তৰণ কৰিবলৈ বাধ্য কৰালে। ঘন সম্প্ৰসাৰিত ঔদ্যোগিক সভ্যতাৰ বিকাশ, মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ প্ৰভাৱ আৰু নিপীড়িত মানৱতাৰ প্ৰতি আন্তৰিক সংবেদনা এই সকলোবোৰ মিলি তেওঁৰ কবিতাক এটা প্ৰগতিবাদী বাস্তৱ শিল্পৰ সুৰ দিলে যি সুৰ আগেয়ে অসমীয়া কবিতাই নাজানিছিল। সেইবাবেই অমূল্য বৰুৱাক আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ অগ্ৰণী বুলি কোৱা হয়। প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে মহাদেশীয় কবিতাৰ স্পেণ্ডাৰ, অডেন, ইসাৰউড, ডে লুইচ আদি আৰু আমাৰ প্ৰতিবেশী বাংলাকবি জীৱনানন্দ, বুদ্ধদেৱ বসু, বিষ্ণু দে আদিয়েও অৰ্থনৈতিক আঘাতৰ লগত ব্যক্তিমানসৰ সংঘাত দেখি দেখিয়েই প্ৰগতিৰ সুৰ বজাইছিল।

অমূল্য বৰুৱাৰ কবিতাত স্পন্দিত গদ্য ছন্দক সফলে ব্যৱহাৰ কৰি গদ্য ছন্দক কবিতাৰ নিৰ্ভৰযোগ্য মাধ্যম কৰি তোলা হৈছিল। আলংকাৰিক বিলাসৰ ফালে নাচাই তেওঁ সহজ সৰল আৰু অনাড়ম্বৰ ভাষাত কবিতা লিখিছিল। ক্ষোভ আৰু বিদ্ৰোহৰ ভাষা কিমানেই কি বলিষ্ঠ নহওক, সেই ভাষা সদায় সৰল হ'বলৈ বাধ্য। অমূল্যই সৰল শব্দচয়ন ব্যৱহাৰ কৰিছিল কিন্তু, সাবলীল সাধাৰণতেই শব্দবিন্যাসে বলিষ্ঠতা আৰু নিৰ্ভীকতাৰ পৰিচয় দিছিল। তেওঁৰ শব্দবোৰৰ মাজত কেতিয়াবা বিজুলী ঝিৰমিৰ আৰু জীৱন্ত সোমাই থাকে। সময়ে সময়ে তেওঁ শব্দৰ বিন্যাস চমৎকাৰ দি কৌশলী

হৈ পৰে। তলত সন্নিবদ্ধ কৰা তেওঁৰ কবিতাৰ অংশ কিলাকে অমূল্য বৰুৱাৰ কাব্যশৈলীৰ আৰু বিশেষকৈ শব্দচয়নৰ চিনাকি দিব। তেওঁৰ বৰ্ণনাৰ ক্ষমতা, তীব্ৰ বিদ্ৰূপ আৰু সহানুভূতিপূৰ্ণ কাৰুণ্যৰ প্ৰকাশ হিচাপে এই কবিতাংশবোৰ বৰ প্ৰয়োজনীয়।

(ক) 'ক্ষুধাৰ কৰ বোজে যাক তিল তিলকৈ প্ৰাণ নিঃশেষ কৰি দিয়ে'
(নিষ্ঠুৰ তেজিয়া তীৰ, আচনা—প্ৰথম স ১৯৬৪ পৃ-১৫)

(খ) 'আন্ধাৰৰ নিলাজ প্ৰভুৰ ঐশ্বৰ্য্য চমৎকাৰ বিৰাগী প্ৰহৰী',
পোহৰত দুৰ্বল, নিষ্পেষিত, ঘৃণিত প্ৰভুভক্ত কুকুৰ'
(কুকুৰ, আচনা-পৃ -১৩)

[কুকুৰ কবিতাৰপৰা লোৱা এই পংক্তিটিত কুকুৰ শব্দৰ অৰ্থ হ'ল সৰ্বহাৰা শ্ৰেণী যি উৎপীড়িত শোষিত আৰু পদদলিত কেৱল প্ৰভুৰ ঐশ্বৰ্য্য আৰু উৎপাদন বৃদ্ধিয়েই যাৰ একান্ত কাম্য আৰু তাহাৰ সাধনা পাইছে যি প্ৰভু-সকলৰ অত্যাচাৰৰ বিৰুদ্ধে থিয় হ'ব নোৱাৰে।]

(গ) 'সমাজত নীতিবিচাৰৰ কটা ঢোল কোবোৱা
ধৰ্মধ্বজীয়া সকলৰ গোপন চৰিত্ৰৰ তাইহে কাণী সিদ্ধ'।
(বেশ্যা, উক্ত পৃ ৩৫)

(ঘ) 'মদ্যপায়ী অন্ধ স্বামীৰ তাৰে সৰ্বনাশৰ হেতু'।
(উক্ত)

(ঙ) 'টোপনিৰ পৰা উঠা অলস চিন্তাৰ একাপ গৰম মিঠা চাহ,
টকাৰ এৰাঁ সূতাৰে টনা এটা নিষ্প্ৰাণ কাঠৰ পুতলা নাচ'।
(উক্ত পৃ ৬৩)

(চ) 'মোৰ ভগ্ন অভীপ্সাৰ ক'লা ক'লা দাগ'।
(কয়লা, উক্ত পৃ ১০)

চিন্তাৰ প্ৰগতিৰেই যদি কবিতাৰো প্ৰগতি হয়, তেনেহলে অমূল্য বৰুৱাৰ কবিতা সম্পূৰ্ণভাৱে প্ৰগতিবাদী কবিতা। আৰু বৰ্তমানৰ সমস্যা আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ স্বৰূপ অংকনেৰেই যদি আধুনিকতা হয় তেতিয়া হলেও অমূল্য বৰুৱাৰ কবিতা সৰ্বতোপ্ৰকাৰে আধুনিক। বৈয়াকৰণিক আৰু শৈলীগত দুই এটা দোষ অমূল্যৰ কবিতাত আছিল। তেওঁৰ কাব্যগ্ৰন্থ 'আচনা'ৰ কেইবাটা

পুনৰুদ্ধাৰ হ'লে হয়তো অমূল্য বৰুৱাৰ কবিতাৰ আৰু উৎকৰ্ষিত ৰূপ পোৱা যাব।

ভৱপ্ৰসাদ ৰাজখোৱা

এইজন কবিয়েও অমূল্য বৰুৱাৰ দৰে পোন প্ৰথমে ৰোমাণ্টিক কবিতা চৰ্চা কৰিবৰ বাবে হাতত কলম তুলি লৈ পিছত প্ৰগতিবাদী আদৰ্শলৈ আগবাঢ়ি গৈছিল। ৰোমাণ্টিক প্ৰণয় কবিতা কেইটামান (নীৰদাৰ মমতাজ, প্ৰিয়তমাৰ ইত্যাদি) লিখি তেওঁ অসমীয়া প্ৰণয় কাব্য পৰম্পৰালৈ নতুন ভাৱ আদৰ্শ আগবঢ়াইছে। সুখৰ বিষয়, এইজন কবিয়েই সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ কাৰণত যে তেওঁলোকৰ সুখ-দুখক মনোৰমকৈ কবিতাত ঠাই দিছে। বিদ্ৰোহী বিধবা, মুটিয়া, বিলাসবালা, পৰিচয় আদি কবিতাত কবিৰ সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ প্ৰতি আন্তৰিক মৰম সহজে চকুত পৰে। ভৱপ্ৰসাদৰ বিদ্ৰোহী বিধবাই সামাজিক আৰু ধৰ্মীয় শৃংখলৰ পৰা মুক্তি বিচাৰি জেহাদ ঘোষণা কৰিছে—"কাক বাৰু সোধিবি সমাজ মই যদি বাচি লওঁ নিজৰেই পথ?" অসমৰ বিশেষকৈ গ্ৰাম্যাঞ্চলৰ বাল্যবিধৱাসকলে কেনেকৈ সমাজ আৰু যৌৱন দুয়োৰো তাড়না সহি সহি জীয়াই থাকে, তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বিচাৰ কৰিলে কবিতাটোৰ মহত্ব দৃষ্টি ওলায়। মুটিয়া আৰু বিলাসবালাৰ প্ৰতি সহানুভূতি আগবঢ়াই কবি ভৱপ্ৰসাদে তেওঁলোককো আধুনিক কবিতাৰ মাজলৈ আনিলে। সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ প্ৰতি ইমান দৰদ যুদ্ধ পূৰ্ব যুগৰ কবিতাত কেতিয়াও হোৱা নাছিল। অসমীয়া দুখীয়া খেতিয়ক শ্ৰেণীৰ জীৱনেও তেওঁৰ দৃষ্টি এৰোৱা নাছিল। অসমীয়া খেতিয়কে টেক্স আৰু খাজনা তলে, ধাৰত পোত গৈ থাকে, ৰোগ, ক্ষুধা আৰু দাৰিদ্ৰ্যক সঙ্গ কৰি জীয়াতে মৰা হৈ জীয়াই থাকে আৰু নিজৰ উত্তৰ পুৰুষৰ বাবে এৰি যায় কেৱল ঋণ, ৰোগ আৰু দাৰিদ্ৰ্য। নিজৰ হাতভঙা পৰিশ্ৰমৰ বিনিময়তো সি উপযুক্ত পৰিমাণে খাবলৈ নাপায়। উৎপাদনৰ অসম বিতৰণে মাটিৰ মালিকক কৰে অধিক চহকী আৰু কৃষকক কৰে অধিক দুখীয়া। লোকৰ মাটিত সি লোকৰ বাবে শস্য ফলায়। নিজৰ দেহা মাৰি অৰ্জা উৎপাদনেৰে তাৰ প্ৰভুসকল আনন্দে থাকে, কিন্তু সি নিজে

সংযোগে থাকে। শিক্ষা-দীক্ষা বিহীন এই সাধাৰণ কৃষকৰ মৰ্মস্পৰ্শী হাহাকাৰ কবি ভৱপ্ৰসাদে কবিতাৰ কেনভাচত আঁকিছে

"দিহ লাগে একেৰি মাটিৰ খাজনা অপাৰ
কিন্তু কিমান ফচল পাওঁ নিবিচাৰে তাৰ
শিক্ষিতলে নাই কটাকাটি, বেমাৰত কত হয় হানি
কষ্ট দিওঁ, দাই লৈ যায়, দুখৰ ভণিত হোৱা সুখৰ সভাৰ
অশিক্ষিত খেতিয়ক পৰিচয় এয়েই আমাৰ।"

(পৰিচয়)

অমূল্য ৰুৱাৰ দৰে কবি ভৱপ্ৰসাদেও বুজি পাইছে যে উৎপাদনৰ অসম বি ণেই সকলো প্ৰকাৰ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক বৈষম্যৰ মূল কথা। স ৰা শ্ৰেণীৰ প্ৰতি তেওঁৰ অন্তৰংগতা বেছি, কিন্তু তত্তলোকৰ মুক্তি বিচাৰি কবি অমূল্য ৰুৱাৰ দৰে তেওঁ ব্যাকুল হোৱা নাই। যথাযথ ভাবে সৰ্বহাৰাৰ ছবি আঁকিয়েই তেওঁ সন্তুষ্ট হৈছে। কিন্তু বিদ্ৰোহী বিধবা কবিতাত তেওঁৰ চি গতিমুখী হৈছে। সামাজিক অবিচাৰৰ বলি যোড়শী বিধবাক তেওঁ বি কৰিবলৈ উচতাইছে। কবিতাৰ শৈলীৰ ক্ষেত্ৰত ভৱপ্ৰসাদে অনুপ্ৰাস- ৰ ছন্দটো এতে গ্ৰহণ কৰিছিল। মুক্তক ছন্দ ব শিত গদ্য ছন্দৰ সন্ধান পাইছিল।

জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা

হ বা শিল্পৰ ভাব-চিন্তাই মূৰ্তিমান হৈ উঠিছিল কবি জ্যোতিপ্ৰসাদ ৱালাৰ কবিতাত। কাব্য, জীৱন আৰু সমাজ তিনিও ক্ষেত্ৰতে জো প্ৰসাদে এটা প্ৰগতিবাদী আদৰ্শৰ পোষকতা কৰিছিল। এই যুগৰ অন্যতম শ্ৰেষ্ঠ কলাকাৰ বুলি খ্যাতি লাভ কৰা এই কবিজনে তেওঁৰ উদাৰ দৃষ্টিৰে বুজি পাইছিল যে সমাজ মানসত এক বিৰাট পৰিবৰ্তন আগবাঢ়ি আহিছে আৰু সেই পৰিবৰ্তনক সহজসাধ্য কৰি তুলিবলৈ হলে এটা বিপ্লৱৰ অতি প্ৰয়োজন। তেওঁৰ সমস্ত কবিতা, গীত-নাটক মাজেদি কবিয়ে বিদ্ৰোহৰ অগ্নি স্ফুলিংগ জ্বলাই তুলিছে। অমূল্য ৰুৱা বা জ্যোতিপ্ৰসাদেও সেই সংগ্ৰামৰ আৱশ্যকতা উপলব্ধি কৰিছিল আৰু অজ্ঞতা, দাৰিদ্ৰ্য আৰু সামাজিক

অবিচাৰত জৰ্জৰিত সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ সহানুভূতিৰে খাৰ্কোৱালি লৈ তেওঁ-লোককো আধুনিক কবিতাৰ বিশাল ৰংগমঞ্চত ঠাই দিছিল। পগলা খেতিয়ক, মাতাল বয়ুৱা, স্বদেশমুক্তিৰ ব্ৰতত ব্ৰতী অনাথিয়াৰ চাহ বাগানৰ ছোৱালী, মটৰ ড্ৰাইভাৰ আদি সংগ্ৰামী শ্ৰেণীৰ মুকীয়া ধৰণৰ লোক সকলক তেওঁ ঠাই দিছে। এজন খেতিয়ক পাগল হ'ল কাৰণ তেওঁৰ সম্পত্তি খাজনা দিব নোৱাৰা অপৰাধত মৌজাদাৰে নীলামত দিলে। তেওঁৰ দোষ আছিল যে সময়মতে খাজনা শোধাবলৈ তেওঁ ব্যৰ্থ হৈছিল। নিজৰ চকুৰ আগতে ছোৱা মৌজাদাৰ দেউতাই হুকুম দিয়া নীলামত নিজৰ সম্পত্তিৰ পৰা বঞ্চিত হৈ খেতিয়কজনৰ মূৰ বেয়া হৈ গল। তেজপুৰৰ মেণ্টেল হস্পিতালৰ এটা বন্ধ কোঠাত লোহাৰ দুৱাৰত খুন্দিয়াই খুন্দিয়াই সেই পগলা খেতিয়কে কৈছে —

* * *

'হাবকতি মাবকতি বাঁহৰ কল।
ধৰ ধৰ মহৰী কাণ গল।'
খেক্কেলাকে খেক্কেলা
খেক্কেলাকে খেক্কে না
খোজনা বেজেন, গেহঁতো তিতা
নীলাম নীলাম নীলাম
মোৰ চকুপানী কাকনো বিলাম ?
ক্ৰোক্ ক্ৰোক্ ক্ৰোক্
মৌজাদাৰৰ বৰপেটটো ফোৰোক্।
অলো লো নাই—
ভলো লো নাই—
মোৰ বাপুক মৰে ফুপুক।
কঁকালৰ ভেটিতে ডিকাছন জাপিলে,
বাপেৰৰ মোচনাত
টকা অনা পইচা নাই ঐ নাই।"

খেতিয়কৰ অন্তৰৰ তিক্ত ঘৃণা আৰু ক্ৰোধ, 'মৌজাদাৰৰ বৰপেটটো ফোৰোক'—এই বাক্যাংশটিতে প্ৰকাশ পাইছে। এই পগলা খেতিয়কজন যেন নিষ্পেষিত অসমীয়া খেতিয়কৰ সামূহিক প্ৰতীক। প্ৰকাশ ভংগীত

আড়ম্বৰহীনতা, শব্দচয়নৰ সাংগীতিক মাধুৰ্য্য আৰু শব্দসমূহৰ যথোপযুক্ত চিত্ৰৰ তৈয়াৰ কৰিব পৰা ক্ষমতা আৰু এটা প্ৰচণ্ড বিক্ৰম পৰশা যেতিয়াক কবিতাটিত প্ৰকাশ পাইছে।

জ্যোতিপ্ৰসাদ বিপ্লৱী কবি। তেওঁৰ বিপ্লৱৰ প্ৰকাশ দ্বিধা বিভক্ত। তেওঁৰ বিপ্লৱৰ প্ৰথম লক্ষ্য হ'ল—বিদেশী শাসকসকলৰ বিৰুদ্ধে আৰু দ্বিতীয়তে তেওঁৰ বিপ্লৱৰ পটভূমি হ'ল সমগ্ৰ মানৱ সমাজ। তেওঁ বিপ্লৱৰ যোগেদি মানুহক তাৰ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক বান্ধোন, বুৰ্জোৱা শোষকৰ অত্যাচাৰ আৰু পুঁজিপতি দালালৰ অত্যাচাৰৰ পৰা মুক্ত কৰিবলৈ বিচাৰিছিল। তেওঁৰ কবিতাবোৰৰ মাজত এটা প্ৰতিজ্ঞাৰ বাণী পাওঁ য'ত তেওঁ যুৱকক নতুন গঢ় দিবলৈ সাজু হৈছে। তেওঁৰ এই গভীৰ অংগীকাৰৰ দীপ্ত প্ৰকাশ হৈছে শিল্পীৰ মহাযাত্ৰা কবিতাত।

'জনতাৰ কপালৰ আজাৰৰ ভাগ্যলেখা
পোহৰেৰে মুই মই
ভুবন বিজয়ী লেখনীৰে
মহাজীৱনৰ এক মহাভাগ্যলেখা
অংকিত কৰি থৈ যাওঁ।
বোধ কৰিবলৈ য'ত
আজাৰৰ দৈত্যদানৱ
ক্ৰান্তি মন্ত্ৰে
বিপ্লৱৰ শঙ্খ বজাওঁ।
ব্যক্তিস্বাৰ্থ জীৱনৰ লোহাৰ দুৱাৰ ভাঙি
সমূহীয়া স্বাৰ্থৰ মহান জীৱনলৈ মই বাণী বাওঁ
তেতিয়াহে ব্যক্তিত্বৰ সত্যমূল্যে স্বাধীনতা পাওঁ,
ব্যক্তিত্বৰ পূৰ্ণ প্ৰকাশ
ব্যক্তিত্বৰ মহান বিকাশ
জনতাৰ বাহিৰৰ অন্তৰত পাওঁ।"

জ্যোতিপ্ৰসাদে বিশ্বাস কৰিছিল য় কলাৰ জৰিয়তে জনতাক উদ্বুদ্ধ কৰি বিপ্লৱলৈ সাজু কৰি তুলিব পাৰিলে সমাজৰ জৰাজীৰ্ণ শৰীৰ। আঁতৰাই এক

নতুন সমাজ ব্যৱস্থা গঢ় দিব পৰা হ'ব। জনতাৰ ওপৰত কবিৰ অপাৰ আশা, গভীৰ বিশ্বাস আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰতি সীমাহীন ভালপোৱা। ৰাজনৈতিক জীৱনত জ্যোতিপ্ৰসাদ প্ৰথমতে গান্ধীবাদৰ ভক্ত আছিল, কিন্তু পিছলৈ তেওঁ মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনক আপোন কৰি ল'লে। জনতাৰ কাষত বৈ তেওঁলোকক নিভ্ৰ দি জ্যোতিয়ে আত্মসৰ্ব ভণ্ড নেতাক সাৱধান কৰি কৈছে

* * * *

মহাজনতাই
মহাশক্তিৰ মহাসন্ধান পাই
বুকুত বান্ধিলে
চক্ৰৱৰ্তী শক্ত সম্ৰাটৰ
বিশ্ব বিজয়ী নৰ অৰ্জুনৰ
পৃথিৱীৰ এই প্ৰদক্ষিণৰ
স্ব প্ৰণোদিত
আত্মনিহিত বল।
হেৰ' স্বাৰ্থ ক্ষমতা-অৰ্থলোভীয়া অন্ধ।
মই জানোঁ। তই জনসেৱকৰ মুখা পিন্ধি,
যি ত্যাগ কৰিলে তই তিনিগুণ লাভ পাৱ
আগ দুৱাৰেদি তাকে তই
পাছ দুৱাৰেদি দৈ
মদে-ভাতে ভোজ খাৱ।
ৰাষ্ট্ৰনীতিৰ
সমাজনীতিৰ
ৰাজনীতিৰ
অৰ্থনীতিৰ তোৰ
মই যে কোপোলা জান,
জনতা পূজাৰ ভাও দি, ভাও দি
নেতৃত্বাধি
দুৰ্দিত তোৰ অহংকাৰৰ নেতৃত্বাভিমান,

জনতাই তোৰ স্বৰূপ চিনিছে
সাৱধান সাৱধান।"

জ্যোতিয়ে দেশৰ যুৱক শক্তিক বৰ ভাল পাইছিল। তেওঁলোকক স্বাধীনতা, সাম্য-মৈত্ৰী আচৰণ কৰিবৰ বাবে আগবাঢ়ি যাবলৈ তেওঁ অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। যুৱক শক্তিৰ আহ্বান কৰি তেওঁ কেইটামান কবিতা লিখিছে। তেওঁৰ মাত যৌৱন শক্তি বঢ়াব এনেকৈ মৃতকে দুটা পিঠি থাপৰে। বিপ্লৱ আৰু পৰিবৰ্তন কৰিব পৰা ঐতিহাসিক প্ৰয়োজনীয়তা, তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে নতুন পৃথিৱী [illegible] কিৰণেৰে। যিটো নতুন ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ প্ৰত্যেক [illegible] কমনীয় [illegible] শান্তিৰ [illegible] কৰিব পাৰিব। এই নতুনৰ [illegible] [illegible] [illegible] যৌৱনক প্ৰকাশ [illegible] নৱবিপ্লৱী বহ্নি জাগে [illegible]।

*　*　*　*

নতুন বাণৰ [illegible]
[illegible]
জগৎ [illegible]
নৱ [illegible]
[illegible] গছে নবীন [illegible]
[illegible] দেশে দেশে নতুন গায়ত্ৰী
[illegible] সুৰেৰে [illegible] নৱ [illegible] গান

কবি জ্যোতিপ্ৰসাদ [illegible] এজন [illegible] শিল্পী [illegible] শব্দ সুৰ [illegible] অনুপ্ৰাস সম্পন্ন [illegible] [illegible] [illegible] বৰ্ণ আৰু অক্ষৰৰ বিষমতাৰ মাজেদি [illegible] কৌশলে এনে ধৰণৰ ব্যঞ্জনা পাঠকৰ অন্তৰত দি যায়, যাৰ তুলনা নাই [illegible]। কবি শব্দশিল্পী। সংস্কৃত মূলজ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিলেও সেই শব্দবোৰ সাধাৰণ মানুহৰ মুখৰ ভাষাৰ লগত মিল খুৱাই তেওঁ [illegible] পাৰিছিল। জ্যোতিয়ে শব্দবোৰক [illegible] তুলি [illegible] [illegible] বুদ্ধি নিষ্ঠা আৰু [illegible] সাজ-পাচোকপিন্ধাই ধনীয়া কৰি তুলিছিল। [illegible] সুষমতা আৰু বৈচিত্ৰ্য

জ্যোতিপ্ৰসাদৰ কবিতাৰ প্ৰাণ। নিম্নোক্ত কাব্যাংশবোৰে তেওঁৰ বৰ্ণনাভংগীৰ কমনীয়তা আৰু কাব্যকীৰ্তিৰ পৰিচয় দিব

(ক) "শৈলজা পয়োধৰা।
পদ্মৰ সলিল।
সুৰধুনী গংগা,"

(খ) বাজে কৰতাল
নাচে মহাকাল
অগ্নিৰ তাণ্ডৱ
বিবিধ বিভংগ
উলঙ্গ ধমক।

(গ) আসুৰীৰ সভ্যতাৰ পাৰস্ক-বিলাস।

(ঘ) "এটা প্ৰভাবেই ? ৰাজধনৰ হাত-ভৰি পাছি
ম।

(ঙ) "মই আজি ... কুঞ্জৰ বাহিনী
জন-গণ ... তীৰ্থ গামিনী।

(চ) 'মই—
মন্ত্ৰ'গৰ মোহনমন্ত্ৰ ম
মন বিমানৰ মেৰেই সাৰথি হ'ব,
বিজুলী ৰথৰ সাৰথি মই
জীৱনৰ ৰণ জিং
বিদাৰিম মই সমাজতন্ত্ৰ
ৰচিম নতুন মানৱতন্ত্ৰ
বিজ্ঞান ভগতি।
মই জ্ঞানৰ ইন্দ্ৰজিৎ।

ধীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্ত

ধীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্ত (১৯২০-১৯৭২) ই মাৰ্ক্সবাদক জীৱনৰ আদৰ্শবাদ হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু হয়তো সেইবাবেই তেওঁৰ কবিতাত বঞ্চিত শ্ৰেণীৰ মুক্তিৰ

আকাঙ্ক্ষা যৰ সৰৱৰহী ভাবে প্ৰকাশ পাইছে। কবিয়ে শ্ৰমজীৱি মানুহৰ দুখ বুজিছিল। নিষ্পেষিত এই বস্তুৰ। শ্ৰেণীটোৱে কেৱল অৰ্থনৈতিক শোষণত গ্ৰিষ্ট হৈয়েই থকা নাছিল, নিপীড়ণ আৰু নিষ্পেষণৰ কোবত সিঁহঁতে আপোনা সত্বাৰ পৰিচয়ো হেৰুৱাই পেলাইছিল। এই বিষয়ে লেনিনে বহিয়া'ক কৈছে—"Only the Philosophic materialism of Marx has showq the Proletariat a way out of that spiritual Slavery in which upto now all oppressed classes have been sleeping Only the economic theory of Marx has explained the actual situation of the proletariat in the general stiucture of Capitalism

ধীৰেন দত্তই তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেদি শ্ৰমজীৱি শ্ৰেণীক মোহভঙ্গ কৰি সিঁহতৰ আপোন সত্তাৰ মুক্তিৰ পথ দেখুৱাইছিল। তেওঁৰ কাঠমিস্ত্ৰীৰ ঘৰ নামৰ কবিতাত কবিয়ে এজন অৰ্দ্ধভুক্ত হতভাগা কাঠমিস্ত্ৰীৰ দৈন্য বৰ্ণাইছে। আধুনিক সভ্যতাৰ বাবুশ্ৰেণীৰ উপযোগী টেবুল, চেয়াৰ, আলনা, ড্ৰয়াৰ, চাইৰ টি-পয় সাজি দি কাঠমিস্ত্ৰীয়ে নিজে দুখ ভোগী থাকে। কাঠমিস্ত্ৰীয়ে সাজি দিয়া আৰামী চকীত হেলান দি বিলাসী প্ৰভুৱে প্ৰেমৰ সংগীত গায়, বিৰহ-মিলনৰ মূৰ্চনা তোলা মুহূৰ্তত কাঠমিস্ত্ৰী লাঘাণ দি থাকে। পিছ আৰু নিষ্পেষিত সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীক কবিয়ে আত্মমুক্তিৰ সন্ধান কৰিবলৈ উদগাইছে। সৰ্বহাৰাৰ আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ সময় সমাগত। কঁহাৰ, কমাৰ, মিস্ত্ৰী সকলোৰে অতীতৰ অন্ধকাৰ নেওচি নতুন পৃথিৱীৰ বাবে যুঁজিবৰ সময় হ'ল। ধীৰেন দত্তই স্পষ্টকৈয়ে কৈছে

'উঠা মিস্ত্ৰী কহাঁৰ, কমাৰ
আন্ধাৰৰ শেষ আহিল তোমাৰ
লোৱা অধিকাৰ নিজ বাহুবলে
নিজে কৰা কৰ্মৰ
কাঠমিস্ত্ৰীৰ ঘৰ।

কেতিয়াবা তেওঁৰ আহ্বান অতিশয় বলিষ্ঠ হৈ উঠে আৰু তেনে মুহূৰ্তত তেওঁ হয়তো শ্ৰমজীৱি মানুহৰ দাবী প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণে সহিংস বিপ্লৱকো পোষকতা কৰে। লোকৰ শ্ৰমৰ অৰ্জন খাই শামুক ওঁঠা চৰাইৰ দৰে ফুলা

মালিকসকলৰ বিৰুদ্ধে যুঁজি নিজৰ দাবী সাব্যস্ত কৰিবলৈ তেওঁ সিংহক উদগাইছে।

‘উঠ খেতিয়ক   নাঙল চলা
    লগাই দে ভাই গণ্ডগোল
নতুন যুগৰ   বাতৰি দেখি
    ফাকত পৰি নকৰ ভুল। উঠখেতিয়ক
ভাবাজানী   ভদ্ৰলোকৰ
    কথাৰ কমতি নোপাব ভই,
গোলামিত ভাই   পাকৈত হইত
    দহ টকাতে বাবু হয়। উঠ খেতিয়ক
চহা হ' ভাই   চহা মাটি
    মাটিয়ে খাটি বুজি ল ভই,
মাটিত থাক ভই   মৰি যুঁজি
    স্বাধীন ভাবে নাঙল লৈ। উঠ খেতিয়ক
দেশৰ মালিক   চহাবোৰেই
    ইহা কথা নহয় ভাই,
*শাসক ভক্ত   নহয় মালিক
    চপিকুৰে লোকৰ খাই। উঠ খেতিয়ক
প্ৰণমো ভাই   দুখী কৃষক
    প্ৰহ্লাদৰূপী অৱতাৰ,
অনাহাৰত   চহাৰ মাটি
    শস্য দিয়ে ভাৰতৰ। উঠ খেতিয়ক ”

প্ৰাচীন ভাৰতীয় মহাকাব্যিক পৰম্পৰাৰ পৰা প্ৰহ্লাদ, বলোৰাম, দধীচি আদিক আনি তেওঁলোককো বৰ্তমানৰ শ্ৰমজীবি মানুহৰ প্ৰকাশ প্ৰতিভূ কৰি তেওঁ তেওঁৰ কবিতাৰ বাবে এক নতুন ইতিহাসৰ সন্ধান কৰিছিল। কিন্তু সেই সন্ধানৰ মূল আছিল মানুহ বা সৰ্বহাৰা শ্ৰমিক। অভিযান নামৰ তেওঁৰ কাব্যগ্ৰন্থৰ পাতনিত কবিয়ে নিজে কৈছে—“আজি আমাৰ বৰ্ণ-ধৰ্ম, সমাজ সকলোতে দেখা দিছে এটা অৱসাদ-গ্লানি। চাৰিওফালে পৃথীতত

অন্ধকাৰ—লানি নিচিগাকৈ তৰঙ্গৰ পাচত তৰঙ্গ তুলি কোন অন্ধকাৰৰ গভীৰ গাঁতৰ ফালে ঠেলি দিছে।

দৰিদ্ৰ কৃষক, খাবলৈ ভাত নাই, পিন্ধিবলৈ কাপোৰ নাই, কিন্তু দেখিবা মুখত খোদৰ হাঁহি, দৰিদ্ৰৰ কাৰণেই যেন সৃষ্টি, মৰাতেই যেন ইহঁতৰ সাৰ্থকতা। আনফালে দেশৰ ধনী মানী শিক্ষিত সম্প্ৰদায় খেতিয়ক সকলৰ পৰা ক্ৰমাৎ আঁতৰি গৈ আছে। তেওঁলোকৰ প্ৰতি যে কিবা কৰিবলগীয়া আছে, সেই সম্বন্ধে শিক্ষিত সম্প্ৰদায় একেবাৰে অচেতন।।

যুৱকসকল একেবাৰে জড়-অচল। যৌৱনোচিত উদ্যম, চেষ্টা সকলো ৰহিত।।। এইবিলাক দৈন্যই আমাক বিৰাট দৈত্যৰ দৰে ঠেচামাৰি ধৰিছে।

কিন্তু, সঁচাকৈ আমি মৰিমনে? যদি মৰিবলগীয়া হয়েই, এবাৰ ভালকৈ যুঁজ দি মৰিম। মৰিব লাগিলে বীৰৰ দৰে মৰিম। এই যুদ্ধৰ উদ্দীপনাই মোৰ মনত যি ধুমুহাৰ আৱৰ্তৰ সৃষ্টি কৰিছিল, তাৰপৰাই হৈছে এই কবিতাৰ সৃষ্টি। মোৰ অভিযান সকলোপ্ৰকাৰ জড়তা দীনতা হীনতাৰ বিৰুদ্ধে, সমাজৰ কঠোৰ বান্ধোনৰ বিৰুদ্ধে।

প্ৰকাশভঙ্গীৰ সবলতা তেওঁৰ কবিতাৰ আকৰ্ষণী শক্তি। শব্দ বিন্যাস মধুৰ। অনুপ্ৰাসৰ মাধুৰ্য্যৰে তেওঁৰ কবিতাবোৰ ৰঞ্জিত। তেওঁৰ দুই/এটা কবিতাই (স্বাধীন ভাৰত, শুনা শুনা বন্ধ দেৱতা) বাৰে বাৰে কবি নজৰুল ইচলামলৈ মনত পেলায়।

অজিত বৰুৱা

বুৰ্জোৱা সমাজৰ আধিপত্যৰ বিৰুদ্ধে ঠিয় দিয়া আন এজন কবি হ'ল অজিত বৰুৱা। কবি বৰুৱাই বিশ্বাস কৰে যে এপন নতুন পৃথিৱীৰ শুভাৰম্ভ হবলৈ বেচি সময় নাই আৰু সেই শুভাৰম্ভৰ লগে লগে শ্ৰমিকজনৰ দুৰ্দশা আৰু নিৰ্য্যাতনৰ অন্ত পৰিব। চতুৰ্থীয়া শ্ৰমিকসকল যি সকলে নিজৰ শ্ৰমৰ বিনিময়ত উপযুক্ত পাৰিতোষিক নাপায় আৰু নিজৰ গাৰ তেজেৰে যি পুঁজিপতি প্ৰভুসকলৰ আৰাম যোগাই তোলে, তেওঁলোকৰ দুখ-দুৰ্দশাই কবিক বিচলিত কৰি তোলাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায় হাতুৰী আৰু জীণা কবিতাত। বৰুৱা শ্ৰেণীক তেওঁ আশ্বাস দিছে যে প্ৰাচীন অন্ধ জৰাজীৰ্ণ সমাজ ব্যৱস্থাৰ

অৱসান হব। শ্ৰমজীৱি মানুহৰ দাবী প্ৰতিষ্ঠা হব আৰু সৰ্বহাৰা শ্ৰেণী এক নতুন ভৱিষ্যতৰ অধিকাৰী হব।

* * *

দৃপ্ত হাতৰ হাতুৰিৰ কোব—
ফিৰিঙতি সৌ ছিটিকি পৰে,
বক্ৰা তীখা পিটি বিজয়ী মানুহে
নতুন যুগৰ ভিত্তি গঢ়ে।
তীখা এৰি কৈ আজিৰ মানুহে
কাঠ আৰু মাটি লব ?
সবল মানুহে টান বুলি ভাব নকৰে দৃঢ়
ইস্পাত লব।
সবল মানুহে জানে,
মানুহ বিজয়ী, যন্ত্ৰ নহয়,
লৌহ দানৱে চলাব দাম্ভিক বিজয়ৰ ৰথ তাৰ
সুনিশ্চিত তাৰ জয়।
আজিৰ মানুহে জানে,
কিহৰ কাৰণে তীখাত মামৰে ধৰে
পচা অতীতৰ সমাজৰ বাধা
তাৰ সি মৃত্যু আনে।
বিজয়ী মানুহ নগদায় জানা
তাৰ সাধনাৰ মূল্য সি জানে
বন্দী তীখাৰ মুক্তি আনিব যি
অতীতৰ সি যৱনিকা টানে।

(তীখা/অজিত বৰুৱা)

অজিত বৰুৱাৰ কবিতাৰ সংখ্যা কম। কিন্তু এই কম সংখ্যক কবিতাৰ জৰিয়তে তেওঁৰ প্ৰগতিবাদী মুখটো স্পষ্ট কৰাব পাৰিছিল। সেইদৰে কবি বৰুৱাই বৌদ্ধিকতাৰ উত্তাপ সম্পন্ন impressionistic কবিতা লিখে।

আব্দুছ ছাত্তাৰ

পৰৱৰ্তী কালত সাহিত্য সমালোচক আৰু শিক্ষাবিদ ৰূপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰা আব্দুছ ছাত্তাৰে কেইটামান বিশেষ গুণসম্পন্ন কবিতাৰে প্ৰগতিবাদী কবিসকলৰ লগ লাগে। এসময়ত আব্দুছ ছাত্তাৰেও ৰোমাণ্টিক পূৰ্বসূৰীসকলৰ পদাংক অনুসৰণ কৰি কবিতা লিখিছিল। কিন্তু পিছলৈ তেওঁৰ কবিতাতো প্ৰগতিবাদী সুৰ বাজি উঠে। বঞ্চিত আৰু লাঞ্ছিত মানৱৰ নিকৰুণ হা-হুমুনিয়াহ তেওঁৰ কবিতাত পৰিবেশিত হৈছে। তেওঁৰ প্ৰগতিবাদী কবিতা সমূহৰ ভিতৰত অ'কে কবিতাৰ মূল্য অপৰিসীম। সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ জীৱন যাত্ৰাৰ ই এক নিষ্ঠুৰ দলিল। তিনিদিন অনাহাৰে থকা মাগনী বুঢ়ী একনীৰ জীৱন নাটকৰ আধাৰত ৰচিত এই কবিতাটোৰ প্ৰভাৱ পাঠকৰ অন্তৰত চিৰদিনলৈ থাকি যায়। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ কামছোৱাত যেতিয়া অসমলৈ আমেৰিকান সৈন্যবোৰ আহিল, তেতিয়া সিহঁতৰ মুখত সদায়েই অ'কেই আটৈফুটা দিছিল। সিহঁতক শুনি শুনি বাবুশ্ৰেণীৰ অসমীয়াই অ'কে কবলৈ শিকিলে। আনন্দ, দুখ আৰু বাৎসল্যৰ প্ৰকাশ হিচাপে অ'কে শব্দ মানুহৰ মুখৰ পৰা সময়ে-অসময়ে বৰকৈ ওলাইছিল। সমকালীন সমাজৰ ভদ্ৰলোক নামধাৰী ভণ্ডবিলাকৰ বিৰুদ্ধে তীব্ৰ বিদ্ৰূপ এই অ'কেৰ জৰিয়তেই দিয় হৈছিল। বাটে-ফুটপাথে পৰি থকা মানুহৰ কৰুণ জীৱন আৰু সুবিধাবাদী এ শ্ৰেণী লোকৰ বিলাসী জীৱন দুয়োটাৰে তুলনা এই কবিতাত আছে। সৰ্বহাৰাৰ দুখ জনোতা কোনো নাই।

* * *

তিনিদিন অনাহাৰে থকা
গাল মুখ সোমাই যোৱা
একনী বুঢ়ী—
এটি হাড়ৰ জকা।
ঠিক যেন মৰণৰ অপেক্ষাত
ৰৈ থকা॥
কাষেদি ভদ্ৰ-সভ্য বাবুজন যোৱা দেখি

পাওঁ বুলি—এমুঠি পেটৰ ভাত
লগতে এষাৰি মৰমী মাত,
নহলে—নহলে বাবুৰ জেপৰ
এটি পইচাৰ আশা কৰি
তাইৰ সুৰহীন জীৱনৰ
ক্ষীণ সুৰেৰে কয়,
"বাবু তিনিদিন ভাত নাই"
দ্বিতীয় আৰু মাত নোলায়,
বাবুয়ে হাঁহি মাৰি কই যায়—
'অ' কে'॥
বাবু অদৃশ্য হৈ মিলি যায়
দূৰৰ জনতাত,
নিজৰ সুখৰ জীৱনৰ
ছন্দোময় সৌভৰ সুৰত॥
তাইৰ হিয়াত তেতিয়া
তাই শুনুৱা 'অ-কে' উকৰি পৰে।
তেতিয়া?
আৰু তাইৰ একো নাই,
নিষ্পেষিত, নিৰাহাৰ, পৰি থকা—
এটি জীৱন্ত কংকাল
পিচ্‌ঢলা ৰাস্তাৰ সেই—
ক'লাবোবাৰ নিচিনা
তাইৰ নিৰ্য্যাতিত দুখে-গঢ়া জীৱন
আৰু সেই শুনুৱা 'অ'-কে'ৰ
বুজি পোৱা সুৰ।
আৰু একো নাই—
আছে যদি কিবা-কিবি—'অ'-কে'॥

ক্ষুধাৰ চিত্ৰ হিচাপে অ'কে নিসন্দেহে এখন তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ চিত্ৰ। দুৰ্ভিক্ষ পীড়িত মানবাত্মাৰ ছবি হিচাপে অ'কে বৰ উজ্জ্বল। আৰু এইটো কথা

জানি ভাল লাগে যে ঊনৈশ শ তিয়াল্লিশ চনত বঙ্গদেশত যি দুৰ্ভিক্ষ হৈছিল, সেই দুৰ্ভিক্ষৰ কালচোৱাৰ মাজতেই এই কবিতাটো ৰচিত হৈছিল। এই কবিতাৰ মাগনী বুঢ়ীজনী যেন সেই দুৰ্ভিক্ষত ক্ষয় যোৱা এজনী সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ প্ৰতীক আৰু বাবুজন যেন এজন মজুতদাৰী পুঁজিপতি শোষক।

সিদ্ধেশ্বৰ তামুলী

প্ৰগতিবাদৰ মূল সূত্ৰৰ প্ৰতি গভীৰভাৱে ধাৱিত হৈ যিসকল কবিয়ে এই কালচোৱাৰ ভিতৰত লিখিছিল, তেওঁলোকৰ ভিতৰত সিদ্ধেশ্বৰ তামুলীৰ নাম সবাতোকৈ আগত ল'ব লাগিব। যুগৰ আহ্বানত সঁহাৰি দি তেওঁৰ কবিতাবোৰে সামাজিক সচেতনতা আৰু বৈপ্লৱিক পৰিবৰ্তনলৈ সমৃদ্ধ হোৱা ভৱিষ্যতৰ ইংগিত দিয়ে। তেওঁৰ সমসাময়িক অন্য দুজন কবিৰ দৰে সিদ্ধেশ্বৰেও ৰোমাণ্টিক কবিতাৰে নিজ জীৱনৰ পাতনি মেলিছিল আৰু প্ৰগতিবাদলৈ উত্তৰণ কৰি অসমীয়া আধুনিক কবিতাৰ সৃষ্টিলৈ বৰঙণি যোগাইছিল। তেওঁৰ সমকালীন অন্য কবিসকলৰ দৰেই তেওঁৰ কবিতাৰ আলোচ্য বিষয় মানুহ— লাঞ্ছিত, বঞ্চিত, নিপীড়িত, নিষ্পেষিত মানুহ। কুলি, আইচক্ৰিমৱালা, বেশ্যা আদিয়ে তেওঁৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰি আধুনিক অসমীয়া কবিতাত তেওঁলোকৰ দাবী প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। কুলি কবিতাটোত কবিৰ নতুন মানৱতাবাদী চিন্তাধাৰাৰ আভাস আছে। বিষয়বস্তু আৰু আংগিক দুয়োফালৰ পৰা কবিতাটোত নতুনত্ব আছে। শ্লেষ আৰু ব্যাজস্তুতি অলংকাৰক ৰূপক হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি কবি তামুলীয়ে এই কবিতাটো ৰচিছে। কুলি শব্দৰ এটা শ্লেষ আছে। কুলিয়ে গছৰ ডালত থকা কুলি অৰ্থাৎ কোকিলক বুজায় আৰু একে সময়তে একে বানানেৰেই চাহ বাগানত কাম কৰা কুলি অৰ্থাৎ মজদুৰক বুজায়। গছৰ কুলি আৰু শ্ৰমিক কুলি দুয়োকে একেলগে উপস্থাপন কৰি কবিতাটোত এটা কৰুণ মধুৰ পৰিবেশ সৃষ্টি কৰা হৈছে। তোমাত সেই গুৰি থকা বন্ধুৱা কুলিয়ে গছৰ কুলিক সম্বোধন কৰি কৈছে

*　　　　*　　　　*

তুমি তুমি,
যাকো তুমি অথবা তুমত
মই হলো সেইৰ লোকত,
মই কৰোঁ পৰিশ্ৰম
ৰক্তপাত কৰি,
"মেচিনৰ" সমে চলে
মাংসপেশী মোৰ
তীব্ৰ বেগে বিদ্যুৎতাড়িত।
তাৰ বিনিময়ে
মাহ মাহ শাৰিজাৰিবেকে
মূল্য নিৰূপণ কৰে
গাধা খাটুনিৰ,
—যাৰ পৰা
তুলাৰ অজৰে মোৰ
নহয় সংস্থান
অভাৱৰ তাড়নাত
জলি পুৰি যায় মোৰ
ক্ষুধিত পৰাণ।
এবণ্টাৰ—
—অতি বেচি ঘণ্টাৰ
শ্ৰমৰ জোখাৰে
দিনে মই ৰ্মহা পাওঁ,
বাকী মোৰ অতিৰিক্ত শ্ৰমে
গঢ়ি দিয়ে পুঁজিপতি
শোষক শ্ৰেণীৰ
হিমাদ্ৰীৰ দৰে ওখ
ধনৰ মন্দিৰ।
আমি কাৰা পৰিশ্ৰম

শ্ৰমিকৰ ৰক্তপাত কৰি,
পুঁজিপতি কোটিপতি হতে
বিলাসী বিশ্ৰাম কৰে
আমিয়েই গঢ়ি দিয়া
স্তৰে স্তৰে সৌধতল
পৰিবেষ্টনিত,
—যেতিয়া আমাৰ তাপে
কঙ্কালৰ হাড়,
কলিজাৰ ৰঙা তেজ
টোপা টোপে সৰে,
কেতিয়াবা তাপ হৈ উৰে ;
উৰি উৰি শোষকৰ
শীতল হিয়াত
ধূলীয়া আকাৰ ধৰি
জমা হই ৰয় ,
সিঁহতৰ আলসুৱা দেহা
তেজেৰেই ফুটো ফুটো হয় ·
তুমি কবি
তোমাৰ মাতত উঠে
কবিতা কুসুম কলি ,
তাকে সযতনে গাথি
আকুল কৰিয়ে
কবিতাৰ সাতসৰী গাথে ।
মই কুলি,
সমাজত অনাদৃত
সামান্য মজুৰ কুলি ,
হিয়া নাই "ৰোমাণ্টিক"
কবিৰ প্ৰাণত
কবিতাৰ প্ৰবাহ বোৱাই ।

মার্ক্সীয় আদর্শবাদত উদ্বুদ্ধ কবি অমূল্যই উৎপাদনৰ উপৰত মেহনতীৰ পুঁজিপতিৰ হাতত কৰা হৈ তোপী আৰু বঞ্চিত এই দুই শিবিৰত ভাগ হৈ পৰা শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ মূল কাৰণ বুলি পায়। কুলি কবিতাত সৰ্বহাৰা আৰু পুঁজিপতি সংগ্ৰামৰে যেন প্ৰতীকী ব্যাখ্যা আছে। শহৰ বুলি যেন পুঁজিপতি দালাল আৰু গাঁৱৰ কুলি বহুবা যেন সৰ্বহাৰাৰ প্ৰকাশ প্ৰতিভূ।

অসমীয়া কবিতাৰ এই প্ৰগতিবাদী সুৰ চৈয়দ আব্দুল মালিক, বীৰেন্দ্ৰ-কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, কেশৱ মহন্ত, ৰাম গগৈ, হেম বৰুৱা আদি কবিসকলৰ মাজতো বিয়পি পৰিছিল। তেওঁলোকৰ কবিতাৰ সম্যক অধ্যয়ন পৰৱৰ্তী অধ্যায়ত যোগকত কৰা হৈছে। প্ৰগতিবাদৰ পৰতে তেওঁলোকৰ কবিতাত আধুনিকতাৰ অন্তৰ্ভুক্ত সুৰ বাজি উঠিছিল আৰু সেইবাবে তেওঁলোকক প্ৰগতিবাদী বুলি, ন'ক এটা নৱা সম্প্ৰদায়ত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।

প্ৰাসঙ্গিক টোকা

অমূল্য বৰুৱাৰ জন্ম হয় ১৯২২ চনত যোৰহাটত। পিতৃ প্ৰবোধচন্দ্ৰ বৰুৱা। ১৯৪৫ চনত বি এ পাছ কৰি অমূল্য বৰুৱা কলিকতালৈ যায় আৰু তাত এম এ আৰু আইন শ্ৰেণীত ভৰ্তি হয়। ঘৰ পৰিয়ালৰ কথা যে কলিকতাত পঢ়ি থকা অৱস্থাতে ১৯৪৬ চনৰ ১৮ আগষ্টৰ দিনা এদল সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষকাৰীয়ে কলেজ হোষ্টেলতে অমূল্যক হত্যা কৰে। অমূল্যই কাব্য চৰ্চাৰ পাতনিত কবি গণেশচন্দ্ৰ গগৈ আৰু যতীন্দ্ৰনাথ দুৱৰাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈ ৰোমান্টিক সুৰীয়া কবিতা লিখিছিল। কবি গণেশ গগৈৰ কবিতাৰ সংকলন এটা ৰূপজ্যোতি নাম দি তেওঁ সম্পাদনা কৰিও উলিয়াই-ছিল। অমূল্য আৰু কেইজনমান সাহিত্যপ্ৰেমী ছাত্ৰই ৰ'দালি চ'ৰা নাম দি এটা সাহিত্যানুষ্ঠানো গঢ়ি তুলিছিল। অসমীয়া সাহিত্যৰ সমকালীন বৈশিষ্ট্য সমূহ অধ্যয়ন কৰাতো ৰ'দালি চ'ৰাৰ এটা লক্ষ্য আছিল। অমূল্য বৰুৱাৰ সমসাময়িক কবি ব'ডিনাৰায়ণ শৰ্মাৰ মতে ৰোমান্টিকতাৰ পৰা প্ৰগতিবাদলৈ উত্তৰণৰ আহিলা অমূল্যই বিচাৰি পায় পশ্চিমীয়া প্ৰগতিবাদী কবিতাৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে। সাহিত্যিক সুনীল বৰকটকীয়ে এই দিশত অমূল্যক অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। সেই সময়ত অসমত সাম্যবাদিক আন্দোলনৰ

ডাঙৰ পৰিবৰ্তন হৈছিল আৰু ইয়াৰ মূল কাৰণ আছিল দ্বিতীয় মহাসমৰৰ লগে লগে অহা সংঘাত আৰু পৰিবৰ্তিত মূল্য-বোধ। প্ৰগতিবাদী হিচাপে তেওঁ অমূল্যই সামাজিক বৈষম্যৰ চৰ্চা কৰিছিল। ১৯৪৩ চনৰ কোনোবা এটা দিনত যোৰহাটৰ খিলুবাম বৰুৱা হলৰ সন্মুখৰ ডাষ্টবিন এটাত এটুকুৰা পেলাই দিয়া কটীৰ বাবে মানুহ আৰু কুকুৰৰ যুঁজ এখন দেখি বিচলিত হৈ পৰা কবি অমূল্যই তেওঁৰ বহু প্ৰশংসিত কুকুৰ কবিতা লিখিবলৈ অনুপ্ৰেৰণা পায়। যুদ্ধ বিধ্বস্ত যোৰহাট আৰু দুৰ্ভিক্ষগ্ৰস্ত কলিকতা এই দুই ঠাইৰ পৰিবৰ্তিত অৱস্থাই অমূল্যক গভীৰ ভাবে ভবাই তুলিলে। সাধাৰণ সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ মানুহৰ প্ৰতি তেওঁৰ গভীৰ কৰুণাৰ উদ্ৰেক হ'ল। সৰ্বহাৰা শ্ৰমিক মজদুৰ আদিৰ প্ৰতি গঢ় লোৱা আবেগেৰে তেওঁ নানানটা কবিতা লিখিলে। ১৯৪৬ চনত অচিনা নামৰ তেওঁৰ কবিতাৰ সংকলন এখন প্ৰেছৰ বাবে সাজু হৈছিল, কিন্তু ছাত্ৰাগাৰ বিৰম হোষ্টেলত সংঘটিত হোৱা অমূল্যৰ সেই নিষ্ঠুৰ হত্যাকাণ্ডৰ পাছত অচিনাৰ পাত এখিলাও পোৱা নগ'ল। আমাৰ অনুৰোধত পশ্চিমবংগ চৰকাৰৰ মুখ্য সচিবৰ নিৰ্দেশত কলিকতাৰ চোৰা-চোৰা বিভাগৰ উপায়ুক্তই কলিকতাৰ সম্ভৱপৰ সকলো ঠাইতে বিচাৰ খোচাৰ কৰিও অচিনাখনৰ কোনো শুংসূত্ৰ উলিয়াব নোৱাৰিলে। অলপতে অধ্যাপক নন্দ তালুকদাৰে অমূল্য বৰুৱাৰ কেইটামান প্ৰকাশিত কবিতাৰ সংকলন এটা অচিনা নাম দিয়েই প্ৰকাশ কৰিছে। কিন্তু এই সংকলনত অমূল্য বৰুৱাৰ প্ৰকাশিত সকলো কবিতা অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা নাই। অমূল্য বৰুৱাই ইংৰাজী ভাষাতো কবিতা লিখিছিল। অমূল্য এজন ভাল পঢ়ুৱৈ আছিল। সমকালীন কবিতা, মাৰ্ক্স আৰু ফ্ৰয়েড তেওঁ ধৰচি মাৰি পঢ়িছিল।

২ শিল্প কাৰখানাৰ প্ৰসাৰণৰ লগে লগে উদ্ভূত হোৱা সংঘাত সমূহেও কবিক আমনি দিছিল। শিল্পোদ্যোগ বিলাকে শ্ৰম আৰু পুঁজিৰ ভিতৰত পাৰ্থক্য বঢ়াই নি সামাজিক ঐক্য বিনষ্ট কৰি পেলায়।

৩ তেওঁৰ গীতৰ ভিতৰত 'ন যোৱান ই হিন্দ' আৰু 'দিন বিদায়ী বহু যোৱামত' গীতৰ সুৰ তীব্ৰভাৱে ফুটি উঠিছে।

তিনি

নব্য সম্প্ৰদায়

পূৰ্ববৰ্তী অধ্যায়সমূহত যিসকল আধুনিক কবিৰ কাব্যকৃতিৰ আলোচনা কৰা হ'ল সিবোৰত বিষয়বস্তুৰ নতুনত্ব আৰু ঘাইকৈ প্ৰগতিবাদী চিন্তাধাৰাৰ প্ৰবৰ্তনেই ঘাই কথা আছিল। তেওঁলোকৰ বিশিষ্ট লক্ষণ আছিল সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ সৈতে নিতান্ত আত্মীয়তা। নব্য সম্প্ৰদায় বুলি চিহ্নিত কৰা যিসকল কবিৰ কবিতাৰ আলোচনা এই অধ্যায়ত আগবঢ়োৱা হৈছে সেইসকল কবিৰ কবিতাত কবিতাৰ আঙ্গিক আৰু বিষয়বস্তু উভয়ক্ষেত্ৰতে অধিক পৰিবৰ্তন লক্ষ্য কৰা যায়। নব্য সম্প্ৰদায়ৰ অন্তৰ্ভুক্ত কবিসকলে বিষয়বস্তু আৰু আঙ্গিকৰ ক্ষেত্ৰতে যিমানবোৰ নতুন বৈশিষ্ট্য হ'ব পাৰে সকলোবোৰৰে পৰীক্ষা নিৰীক্ষা চলালে। প্ৰতীকবাদ (Symbolism) অভিব্যক্তিবাদ (Expressionism) চিত্ৰকল্পবাদ (Imagism) আদি কঠিন মতবাদসমূহ পাশ্চাত্য আধুনিক কবিতাৰ পৰা আহি অসমীয়া কবিতাতো দখললৈ বহিল। মানুহৰ মনোৰাজ্যৰ অৱচেতন দিশ, যৌন আৰু তাৰ বিকাশ লিবিডোৰ কলা-কৌশল আদি অসমীয়া আধুনিক কবিৰ আলোচ্য বিষয় হ'ল। আৰু কবিতাই সময়ে সময়ে অধিক বাস্তৱ সচেতন হৈ পৰিল। আধুনিক কবিতাৰ জগতখন যেন এখন দুৰূহ ৰাজ্য হৈ পৰিল। সমকালীন সমাজৰ নানানটা সমস্যা, ৰাজনৈতিক অভিশাপ বৰ্ণবৈষম্য আণৱিক যুদ্ধৰ ভীতি আদি অসমীয়া কবিতাৰ নিজা-সম্পদ হৈ পৰিল। আধুনিক অসমীয়া কবিয়ে কোৰিয়াত জনগণৰ কংকাল দেখি উচপ খালে, অসমৰ পথাৰৰ দাৱনী সোণজীয়া মাহীয়ে আফ্ৰিকাৰ নিগ্ৰোসকলৰ ওপৰত হোৱা অত্যাচাৰক নিজৰ বেদনা বুলি অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰিলে, ভিয়েটনামৰ যুদ্ধত নিহত হোৱা সৈনিকক প্ৰণতি জনাই অসমীয়া কবিয়ে কবিতা লিখিলে। অসমীয়া কবিতাৰ দিগন্ত এতিয়া বিস্তৃত হ'ল, কবিসকলৰ অনুভূতি হ'ল গভীৰতৰ আৰু কল্পনাৰ ঠাইত বুদ্ধিনিষ্ঠাৰ সঘন প্ৰয়োগ হ'ল।

হেমকান্ত বৰুৱা

নব্য সম্প্ৰদায়ৰ কবিতাৰ সাৰ্থক উন্মেষ হয় কবি হেমকান্ত বৰুৱাৰ হাতত। তেওঁৱেই এই সম্প্ৰদায়ৰ অগ্ৰণী সংগঠক আৰু শক্তিমান কবি। তেওঁৰ কাব্য চৰ্চাৰ আৰম্ভণীতে হেম বৰুৱাই ৰোমাণ্টিচিজিমৰ কালে কোনো প্ৰকাৰ টান লোৱা নাছিল। আধুনিক বা প্ৰগতিবাদী হিচাবে তেওঁ গা দেখা দিছিল আৰু কবিতাৰ মাজত আধুনিকতাৰ বিবিধ উপাদান পুষ্ট কৰি আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ স্বৰ্ণসৌধ নিৰ্মাণ কাৰ্য্যত ব্ৰতী হৈছিল। তেওঁ এদল নতুন কবিক বাট দেখুৱালে, পৃষ্ঠপোষকতা দিলে আৰু আধুনিক কাব্যান্দোলনক বিকাশৰ নিজস্ব গতি এটা চিনাই দিলে। হেম বৰুৱা কবিজনক জনাৰ আগতে হেম বৰুৱা মানুহজনক জনাটো দৰকাৰ।

হেম বৰুৱা অসমৰ প্ৰতিভাশালী লোকসকলৰ অন্যতম। ৰাজনীতি আৰু কবিতাৰ সমন্বয় হৈছে তেওঁৰ কবিতাত। ১৯১৫ চনত তেজপুৰত হেম বৰুৱাৰ জন্ম হয়। ১৯৩৬ চনত ইংৰাজীত অনাৰ্চ লৈ তেওঁ বি, এ, পাছ কৰে আৰু ১৯৩৮ চনত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ইংৰাজী সাহিত্যত এম, এ, উপাধি লয়। এম, এ, পাছ কৰাৰ পিছত অলপ দিন ঘৰত এনেয়ে থাকি তেওঁ সন্দিকৈ ছোৱালী কলেজত ইংৰাজী সাহিত্যৰ অধ্যাপক নিযুক্ত হয়। আৰু অলপ দিনৰ পিছত একে চাকৰিতে তেওঁ যোৰহাট জগন্নাথ বৰুৱা কলেজলৈ আহে। এই সময়তে তেওঁ ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনত জপিয়াই পৰে আৰু এবছৰ কাৰাবৰণ কৰিব লগীয়া হয়। জেলত থকাৰ কালছোৱাতে হেম বৰুৱাই সেই সময়ৰ অসমৰ বিখ্যাত লোকসকল গোপীনাথ বৰদলৈ, বিষ্ণুৰাম মেধি, অমিয় কুমাৰ দাস, দেবেশ্বৰ শৰ্মা আৰু গড়মূৰীয়া সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুৰ সংস্পৰ্শলৈ আহিবৰ সুযোগ পায়। স্বনামধন্য জৱাহৰলাল নেহৰুৰ দ'ৰেই হেম বৰুৱাই' ও জেলত বহু দিন কেইটা গভীৰ অধ্যয়নৰ মাজেদিয়ে কটালে। গান্ধীৰ ওপৰত তেওঁৰ অধ্যয়নো এই সময়তে সম্পূৰ্ণ হয়। জেলৰ পৰা ঘূৰি আহি হেম বৰুৱাই জগন্নাথ বৰুৱা কলেজৰ পূৰ্বৰ চাকৰিত যোগ দিবৰ সুবিধা নেপালে। কি কৰোঁ কি নকৰোঁ ভাবি থকা অৱস্থাতে ১৯৪৪ চনত গোপীনাথ বৰদলৈৰ পৃষ্ঠপোষকতাত হেম বৰুৱাই গুৱাহাটীত নতুনকৈ খোলা ভোলা বৰুৱা কলেজৰ ইংৰাজী সাহিত্যৰ অধ্যাপকৰ চাকৰি এটা পালে। এবছৰৰ পাছত

সেই কলেজতে তেওঁ অধ্যক্ষ হয় আৰু বাৰ বছৰ ধৰি (১৯৪৫-৫৭) সেই পদত থাকে। ১৯৫৭ চনত তেওঁ লোকসভাৰ সদস্য নিৰ্বাচিত হয়। ভাৰতীয় সংসদলৈ নিৰ্বাচিত হোৱাৰ আগমুহূৰ্তলৈকে হেম বৰুৱা ৰাজনীতিৰ পৰা নিলিপ্ত হৈ আছিল, যদিও চছিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ লগত তেওঁৰ আন্তৰিক বিনিময় বহুত দিনৰ পৰা চলি আছিল। সংসদৰ সদস্য নিৰ্বাচিত হৈ তেওঁ অধ্যক্ষৰ চাকৰি এৰি ৰাজনীতিৰ কণ্টক সমাকীৰ্ণ গহন বনত প্ৰৱেশ কৰিলে। সংসদৰ মজিয়াত হেম বৰুৱাৰ প্ৰখৰ ৰাজনীতি জ্ঞান আৰু বাগ্মীতা সৰ্বজন সমাদৃত হৈছিল। তেওঁ সংসদলৈ তিনিবাৰ নিৰ্বাচিত হয় আৰু ১৯৭১ চনত নিৰ্বাচনত হাৰি সংসদী জীৱনৰ ওৰ পৰে। ১৯৭২ চনৰ পৰা অলপদিনৰ আগলৈকে তেওঁ Assam Express কাকতৰ সম্পাদনা কৰিছিল। কবি ৰাজনীতিজ্ঞ হেম বৰুৱাদেৱে অসম সাহিত্যসভাৰ ধুবুৰী অধিৱেশনৰ (১৯৭২) সভাপতিত্ব কৰিছিল। ১৯৭৭ চনৰ এপ্ৰিলমাহৰ ১২ তাৰিখে হেম বৰুৱাৰ মৃত্যু হয়। ভাৰতৰ ভূতপূৰ্ব প্ৰধানমন্ত্ৰী জৱাহৰ লাল নেহৰুৱেও বৰুৱাৰ ৰাজনৈতিক প্ৰতিভাৰ শলাগ লৈছিল। অধ্যয়ন, ৰাজনীতিৰ উপৰিও ভ্ৰমণো কবি বৰুৱাৰ এটা ডাঙৰ চখ আছিল। তেওঁ পৃথিবীৰ বহুতো দেশ ভ্ৰমণ কৰিছিল আৰু ভ্ৰমণলব্ধ জ্ঞানেৰে সৈতে তেওঁ ভ্ৰমণ সাহিত্য এলানি লিখি উলিয়ায়।

চল্লিশৰ দশকত হেম বৰুৱাৰ কাব্যিক প্ৰতিভাৰ উন্মেষ হয়। ১৯৪০ চনৰ মাৰ্চ মাহৰ আৱাহনতে 'বাস্তৱ' নামৰ তেওঁৰ কবিতাই এটা নতুন ধাৰাৰ কবিতাৰ শুভাৰম্ভ কৰে। বাস্তৱ কবিতাতে অসমীয়া কবিতাই ৰোমাণ্টিকতাৰ পৰা আঁতৰি অহাৰ বুজ লোৱা গৈছিল। বৰুৱাৰ কবিতাৰ আদি কাল-চোৱাৰে পৰা তেওঁৰ সামাজিক সচেতনতা লক্ষ্য কৰা যায়। পুজা, গুৱাহাটী ১৯৪৪ আৰু মৌন পূৰ্ণিমা, আদি কবিতাত তেওঁৰ সমাজ সচেতনতাৰ পৰিব্যাপ্ত ৰূপ আছে। সেই সময়ৰ পৰা হেম বৰুৱাই বহুতো কবিতা লিখিলে। জয়ন্তী, পছোৱা, আৱাহন আৰু ৰামধেনু আদি সাহিত্য পত্ৰিকাই হেম বৰুৱাৰ কবিতাৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। জয়ন্তী পছোৱা আৰু ৰামধেনুৱেই হেম বৰুৱাৰ নব্যাকৃতি সম্পন্ন কবিতাসমূহক পাঠকৰ অন্তৰত সমবেদী কৰি তুলিলে। সম্পূৰ্ণ এক আচহুৱা নব্যাকৃতি প্ৰকাশ কৰি সেইসমূহৰ আলোচনীবোৰো বিৰূপ সমালোচনাৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হৈছিল। বালিচন্দা (১৯৫৯) আৰু মন ময়ূৰী (১৯৬০) এই দুখনেই বৰুৱাৰ

কাব্য সংকলন। তদুপৰি ১৯৮০ চনত তেওঁ অলমীয়া কবিতাৰ সংকলন এটা ইংৰাজী ভাষালৈ অনুবাদ কৰি উলিয়াই।

অসমীয়া কবিতালৈ হেম বৰুৱাই নতুন বাৰ্ত্তা কঢ়িয়াই আনে। অসমীয়া জনতাৰ বাবে তেওঁ নতুন স্বপ্ন, নতুন আশা, নতুন প্ৰতিজ্ঞা আৰু নতুন উদ্যম লৈ আহে। একে সময়তে আৰম্ভ হোৱা কবিতাৰ প্ৰগতিবাদী সুৰটো হেম বৰুৱাৰ অজানা নাছিল। নতুন মানৱীয় দৃষ্টিভঙ্গীক শাৰটি লৈ সেইসময়ৰ কবিসকলে যি কবিতা লিখিছিল সেইবোৰ কবিতাত লাঞ্ছিত আৰু নিপীড়িত মানুহৰ বাবে নতুন আশাৰ বাণী শুনোৱা হৈছিল। জনতাৰ কাষত থিয় দি হেম বৰুৱাইও নিৰ্ভীক ভাবে তেওঁলোকক আশ্বাস দিছিল আৰু জনতাৰ বাবে নতুন স্বপ্ন আৰু প্ৰতিজ্ঞা ৰচিছিল।

> "আমাৰ চকুত আশাৰ নেজাল তৰা
> এই জনে। এই মনে
> বাণিয়াহীৰ ময়ূৰচালিত, কচু পৰাণত শান্ত সাগৰৰ বান
> নামে। নৱিকলহত দৰবাৰ জল। পাৰত, বিহু-মেটেকাৰ
> সোহাৰ বহিছে। জনতাৰ হৈচ'-ঠেলা।
> তোমাৰ লাৱণী ভুৰাকত একোটা মেটমৰা তাঙবীৰ কল
> আমাৰ বাহুত
> হেজাৰ ভুগৰ শৌৰ্য্য-বীৰ্য্য। হাতত তোমাৰ কাচিৰ নাচ
> চকুৰে নমনা সোণালী ধান। কপালত কেচ মুকুতাৰ থোপা
> চেনাই ঐ, মৰণা মাৰোঁগৈ আহা।
>
> (জাবৰ দিনৰ সপোন)

জনতাৰ ওপৰত কবিৰ বিশ্বাস আছে, তেওঁলোকৰ শৌৰ্য্য-বীৰ্য্যৰ ওপৰতো কবিৰ গভীৰ আস্থা। জীৱন, কাব্য আৰু ৰাজনীতিত সমাজবাদী আদৰ্শৰ পাৰকতা কথা কবি হেম বৰুৱাই হয়তো সমাজবাদৰ ৰৰাৰ চলে অসমৰ ৰাজনীতিৰ যবি কলঙত নতুন বাণ অনাৰ স্বপ্ন দেখিছিল। হেম বৰুৱাৰ কবিতাৰ আলোচনা প্ৰসঙ্গত ড° মহেন্দ্ৰ বৰাই কৈছে: "তেওঁৰ কবিতা যেন পচু ধনতান্ত্ৰিক সমাজ ব্যৱস্থাৰ ওপৰত দহি পৰা এটা বিৰাট অভিশাপ। বৰ্তমানৰ সমাধিৰ ওপৰত তেওঁতে নতুন দিনৰ সুস্থ সমাজ গঢ়ি তোলাৰ

সপোন দেখে। কুমাৰী পৃথিৱী, বৰুৱাৰ চকুত, নতুন সম্ভাৱনাৰে জকমকায়। কদৰ্য্য পৃথিৱীৰ অশ্লীল উষা আৰু দিন সপোনৰ সপোন বৰুৱাৰ কবিতাত সদায় ওচৰা-ওচৰিকৈ খাউতি থাকে। এই উষা আৰু এই সপোন দেখোতাৰ ব্যক্তি মানসত প্ৰতিফলিত হোৱা জনজীৱনৰ বেদনাৰ বিকৃত প্ৰকাশ।"*

দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পৰবৰ্তী কালচোৱাৰ পৰা ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ আগলৈকে এই কালচোৱা অসমীয়া মানুহৰ আৰু সমাজৰ বাবে বৰ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ কাল। নতুন নতুন সামাজিক আদৰ্শবাদ, নতুন মূল্যবোধ আৰু নিত্যনতুন পৰিবেশে অসমৰ গ্ৰামীণ আৰু নগৰীয়া উভয়ক্ষেত্ৰৰ সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ ৰূপটো সলনাই পেলাইছিল। সেইসময়ত দেখা দিয়া অৰ্থনৈতিক বিপৰ্য্যয়, মুদ্ৰাস্ফীতি, পুঁজিপতি সকলৰ শোষণ, হিৰ'চিমা আৰু নাগাচাকিত আক্ৰমণকাৰী দস্যুদলে নিক্ষেপ কৰা আণৱিক বোমাত মানুহৰ জীৱন ছাই হৈ যোৱা কাৰ্য আৰু নিৰীহ অসমীয়া ভলন্টিয়াৰৰ ওপৰত বৃটিছ ৰাজশক্তিৰ পুলিচে কৰা অমানুষিক অত্যাচাৰ এই সকলোবোৰ গোটখাই অসমীয়া মানুহৰ জীৱন কয় আৰু ক্ষয়িষ্ণু হৈ পৰিছিল। দুৰ্যোগৰ কবলত থকা জনতাই এই সকলোৰে পৰা নিস্কৃতি পাবৰ বাবে যত্ন কৰি থাকি থাকি স্বপ্নৰ জাল গাঁঠি গাঁঠি বাট চাইছিল। স্বপ্নাতুৰ জনতাই এখন নতুন আদৰ্শ আৰু সাহসী পৃথিৱীৰ স্বপ্ন দেখিছিল। তেওঁলোকে নতুন দিনৰ ন সূৰ্য্য সমাগত বুলি ভাবিছিল। দেশে স্বাধীনতা লভাৰ লগে লগে ভবিষ্যতৰ আশাও তীব্ৰতৰ হৈ উঠিল। জনতাই মুক্তিৰ বাট বিচাৰিলে। জনতাই বুজি পালে যে সামাজিক বৈষম্য, অত্যাচাৰ, দাৰিদ্ৰ্য আৰু লাঞ্ছনাৰ পৰা মুক্তি পাব নোৱাৰিলে মুক্তি বিচৰাৰ অৰ্থই মিছা। হেম বৰুৱাই জনতাৰ এই মৰ্ম-ব্যথা বুজি পাইছিল আৰু সহানুভূতিপূৰ্ণ অন্তৰৰ সৈতে তেওঁ জনতাক উদ্বুদ্ধ কৰিবলৈ চাইছিল।

"সোণপাহী তুমি আহিছা। আঁহা। তোমাৰ হাতৰ কাচিত
হেজাৰ ফুলৰ শান।" (উজানে আহিছে চ'ৰা নাওখনি,
উজানে আহিছে টিঙ)।

আমাৰ চকুত আশাৰ নেজালতৰা, এই জ্বলে। এইদৰে
বালিমাহীৰ যন্ত্ৰচালিত, কত পথাৰত সাত সাগৰৰ বান

* মহেন্দ্ৰ বৰা সম্পাদিত নতুন কবিতা পৃ ৫

নাহে। মৰিকলডত বাৰিষাৰ ঢল। পাৰত বিহমেটেকাৰ
পোহাৰ বহিছে। জনতাৰ হেঁচা-ঠেলা।
তোমাৰ শাৰনী দুবাহুত একোটা মেটমৰা জাতুলীৰ বল আমাৰ বাহুত

হেজাৰ যুগৰ শৌৰ্য্য-বীৰ্য্য। হাতত তোমাৰ কাচিৰ নাচ
চকুৰে নমনা সোণালী ধান। কপালত কেচা মুকুতাৰ টোপাল
চেনাই ঐ মৰণা মাৰোঁতে আহা।

দুহাতৰ দুই পোহৰত তুমি। মোৰ পৰাণৰ নিকুট কোনত
দুঁই দুইৰ দুই জলে। উস তোমাৰ বৰষ সেমেক ওঁঠ
মৰা পৃথিৱীত তেজৰ আবৰ্তি। এটা টুনী আছে দুটা টুনী আছে।

এটা ধান নিয়ে। দুটা ধান নিয়ে। ধানৰ দ'মত তেজপিয়াৰ
ৰণচালি। তেজপিয়াৰ বংশনাশলৈ কিমান দিন
বাকী? আৰু কিমান দিন?

শীতৰ অন্তত আকৌ আহিব নিলাজী ফাগুন। বলাগী বিহু
বাগুলী দিন। কপৌফুল। কুঁহিকেতেকীৰ গানৰ পৰাই
আকৌ আনিব দিপৌত বান। কমৰেড শ কা কিহৰ?

(জাৱন দিনৰ সপোন)

কৃষক, শ্ৰমিক আৰু আৰ্তজনৰ ধুনীয়া চিত্ৰ কবি বকৰাই আঁকিছে। মজদুৰ, কৃষক আৰু প্ৰাক্তন সৈনিকসকলৰ জীৱনৰ ৰূপ দিয়াত তেওঁ সাৰ্থক হৈছে। পুঁজিপতি শোষকৰ অত্যাচাৰত দৰিদ্ৰ জনসাধাৰণে মুক্তিৰ বাট বিচাৰি নেপাই জীয়াতু ভুগিছে। এই দৰিদ্ৰ লোকসকল আৰু তেওঁলোকৰ তেজ শুহি পোহা শোষকসকলৰ কবিয়ে লেখ লৈছে। ধানৰ দ'মত তেজপিয়াৰ ৰণচালি দেখি তেওঁ ক্ষোভিত হৈছে—সেয়েহে তেওঁৰ প্ৰশ্ন—'তেজপিয়াৰ বংশ-নাশলৈ আৰু কিমান দিন বাকী?' দৰিদ্ৰ, আৰ্ত, নিষ্পেষিত জনতাৰ স্বৰূপ উপলব্ধি কৰি কবিয়ে পুজা কবিতাত কৈছে

"আমি মৰিছো চকুকণা হোৱা
বাটৰ ধূলি খাই।

ৰাস্তাৰ দাঁতিৰ ধুনীয়া ডবা লেম্প পষ্টবোৰ
যেনাই আমাৰ 'ছোটলোকৰ' কথা।
আমাৰ আৰু জীৰ্ণ শীৰ্ণ লেম্প প'ষ্টবোৰ
মাজত কিটো পাৰ্থক্য ?
আমি যোগযবা ব্লেক আউট নিশাৰ
হত-ভাগা লেম্প-প'ষ্ট।"*

পুঁজিপতি মহাজনবিলাকে চুহিয়া মানুহৰ জীৱন যাত্ৰাৰ প্ৰণালীটো নষ্ট কৰি পেলাইছে। কবিৰ সেইদল মানুহৰ প্ৰতি কিমান গভীৰ বিদ্বেষ তাৰেৰ কিছুৰ সংযোগ পঢ়ি চালেই গম পোৱা হয়।*

"হৃহানৰ দুই পোহৰত তুমি। মোৰ পৰাণৰ নিকুট কোণত
তুঁহ দুইৰ দুই জলে। উস, তোমাৰ বৰফ সেমেকা ওঁঠ।
যবা পৃথিবীত জেকৰ আবৰ্ত্তি। এটা টুনী আছে। দুটা টুনী আছে
এটা ধান নিয়ে। দুটা ধান নিয়ে। ধানৰ দ'মত জেকপিয়াৰ
বণ-চাপি। জেকপিয়াৰ বংশনাশলৈ কিমান দিন
বাকী ? আৰু কিমান দিন ?

কবি হেম বৰুৱাৰ পুঁজিপতি অৰ্থনীতিৰ প্ৰতি থকা বিদ্বেষ, তেওঁৰ হৃদয়ৰ গভীৰৰ পৰা ওলোৱা। অৱশ্যে তেওঁৰ পৰৱৰ্ত্তী নূতন কবিসকলৰ দ'ৰে সিবোৰত ধ্বংস-ধৰ্মীতা দেখা পোৱা নাযায় আৰু সেইবাবে কোনো কোনো সমালোচকে হেম বৰুৱাৰ কবিতাত সমাজ সচেতন কবিৰ কৰ্তব্যবোধ বিচাৰি নেপাই হতাশো হোৱা দেখা যায়।

পুঁজিপতি অৰ্থনীতিৰ প্ৰতি কবিৰ ক্ৰোধ সহজে অনুমেয়। যিজন মানুহে গোটেই জীৱন সমাজবাদী অৰ্থনৈতিক সাৰটি ধৰি পুঁজিবাদক ঘৃণা কৰিছিল আৰু যিজনে ভাৰতবৰ্ষত এখন সঁচা সমাজবাদৰ গঢ় লৈ উঠাৰ সপ্ন দেখিছিল তেওঁ তেজপিয়া পুঁজিপতি বিলাকক দেখিব নোৱাৰাটো স্বাভাৱিক। সমাজৰ বৰ্তমান ব্যৱস্থাৰ আত পৰিবৰ্তন তেওঁ বিচাৰে। পৰিবৰ্তন মানে

* আধুনিক অসমীয়া কবিতা (হৰি বাবাজন শৰ্মা সম্পাদিত) পৃঃ ১১৭।

* "বিশ শতাব্দীৰ অসমীয়া সাহিত্য" আৰু "অসমীয়া কবিতাৰ কাহিনীৰ" প্ৰাসঙ্গিক আলোচনাসমূহ চাওক।

সাধাৰণ পৰিবৰ্তন নহয় এক বৈপ্লবিক পৰিবৰ্তন—বিদ্ৰোহে অপমানিত আৰু লাঞ্ছিত জীৱনটো সম্পূৰ্ণ নতুনকৈ গঢ়ি আনিব খোজে এক পৰিবৰ্তনক—কবিয়ে বিচাৰিছিল। বিদ্ৰোহ, বিপ্লৱৰ গান মানৱ কবিতাত কবিয়ে বহুতো পৃথিৱীৰ মানুহ বা তৃতীয় জগতৰ দেশ পাঠকৰ উদগ্ৰীৱ হৈ উঠিছে।

অসমীয়া কবিতাত পৰিৱৰ্তনৰ বা বিপ্লৱৰ বাৰ্তা বৰ নতুন কথা নহয়। ৰোমাণ্টিক যুগতে কবি চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাই সমকালীন সমাজ ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহী হৈ উঠিছিল। কিন্তু চন্দ্ৰকুমাৰৰ আহ্বানত প্ৰয়োজনীয় সাহসৰ অভাৱ আছিল। তেওঁৰ আন্তৰিকতা আছিল সঁচা কিন্তু বিপ্লৱীৰ কাৰণে যি দুৰ্জয় সাহস লাগে সেই সাহস চন্দ্ৰকুমাৰৰ নাছিল। দেৱ বৰুৱাৰ কিন্তু সাহস আছিল। তেওঁ সাহস আৰু বিশ্বাসৰ কবি। সামাজিক পুনৰ গঠনৰ কাৰণে প্ৰয়োজন হ'লে তেওঁ শ্বহীদও হ'ব পাৰে। তেওঁ তেজৰ নিক্কণো শুনিছে। আৰু সময়ে সময়ে তেওঁ বৰলুইতখনকে তেজেৰে ৰাঙলি কৰি দিয়াৰ প্ৰয়াস পাইছে। ৰোমাণ্টিক যুগৰ শেহৰ ফালৰ কবি দেৱকান্ত বৰুৱাইও এদিন লুইতৰ কলা পানী ৰঙা কৰি দিয়াৰ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল। ভাৰতত ১৯৪৩ চনলৈকে চলি থকা স্বাধীনতা আন্দোলনৰ কথা সন্মুখত ৰাখি বিচাৰ কৰিলে সাহসিকতাৰ বাণীসমূহক উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি। দেৱ বৰুৱাই জনতাৰ অসহায়তাৰ কথা বুজি পাইছিল। হিৰোচিমা আৰু নাগাচাকিত আণবিক বোমাই লাখ লাখ মানুহক ধ্বংস কৰিলে। কবিৰ মতে এই মৃত্যু জনতাৰ হোৱা নাই—হৈছে মাথোন ভীৰু কাপুৰুষ বৈজ্ঞানিকসকলৰ। জনতাৰ প্ৰতি কবিৰ প্ৰেম, আন্তৰিকতা আৰু সহানুভূতিৰ মূলতে হৈছে তেওঁৰ চাৰিওফালৰ জগতখনৰ প্ৰতি কবিৰ বাস্তৱ সচেতন দৃষ্টিভঙ্গী। দেৱ বৰুৱা মূলতঃ সচেতন কবি। যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া কবিয়ে কল্পনাৰ ৰূপালী পখা জলাই আহি বাস্তৱতাৰ আলোক উজ্জ্বল ধৰালিত ঠিয় দিছিলহি। অসমীয়া আধুনিক কবিতাত বাস্তৱতাৰ সুপ্ৰয়োগ কৰাৰ কৃতিত্বও দেৱ বৰুৱাৰে প্ৰাপ্য। দেৱ বৰুৱা আৰু অমূল্য বৰুৱা এই দুজন কবিয়ে অসমীয়া পাঠকক ৰোমাণ্টিকতাৰ গুণগুণনি এৰি বাস্তৱৰ সন্মুখীন হৈ জনতাক সংগ্ৰাম আৰু দুৰ্যোগৰ সময়ত আত্মীয়তা স্থাপন কৰিবলৈ শিকালে।

সমাজবাদী বৈপ্লবিক চিন্তাধাৰাৰ কবিতা কেইখনি বাদ দিলে আমি দেৱ বৰুৱাৰ কবিতাত পাওঁ অতীত স্মৃতি, ভবিষ্যতৰ স্বপ্ন, যৌৱনৰ গৌৰৱ,

বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু এল এটা ব্যক্তিগত, চিন্তাৰে পৰিপুষ্ট কবিতা-সমূহ। চৈনিক কবি লি পো আৰু এজৰা পাউণ্ডৰ মৌলিক প্ৰতিভাসৰ আৱৰত বৈ লিখা মমতাৰ চিঠিত কম বয়সীয়া ছোৱালী এজনীৰ জীৱনলৈ নমা বৈধব্য তাড়না যথাৰ্থকৈ চিত্ৰিত হৈছে। দাম্পত্য প্ৰণয়ৰ কাবেৰী জোঁৱাৰত উটি ফুৰি ফুৰা সাত বছৰৰ আগৰ স্মৃতি মনলৈ আনি মাজৰাতি মমৰ পোহৰত মমতাই তাইৰ মৃত স্বামীলৈ চিঠি এখন লিখিছে। বিৰহৰ যন্ত্ৰণা সহ কৰিব নোৱাৰি কাতৰ হৈ পৰা মমতাই তাইৰ মৃত স্বামীলৈ চিঠি এখন লিখিয়েই নিজক প্ৰবোধ দিছে। তাইৰ এতিয়া ভেওঁক কবলগীয়া বহুত কথা আছে—বাবুলটো ডাঙৰটো হৈছে, তাৰ দাঁত গজিছে ইত্যাদি, ইত্যাদি।

•　　　•　　　•　　　•

তোমাৰ বাবুল এতিয়া ডাঙৰটো হৈছে।
তাৰ ওপৰ পাৰিত এধানমান ডালিম গুটি
যেন দাঁত অকনি গজিছে। সি মোক একেবাৰে এৰিবকে
নিদিয়ে। (কেতিয়াবা মোৰ যে খং উঠে,
তুমি নাই নহয়, সেই কাৰণে।)
সি বাক মোৰ বগা সাজযোৰৰ এনেদ'বে ওৱালাগি
চাই থাকে কিয়? তাৰ ওপজাৰে পৰা এইযোৰ কাপোৰ
চিনাকি,—সেইকাৰণে নহয়? বাবুল এতিয়া ডাঙৰটো
হৈছে, বুজিছা? (আৰু তাৰ হ'লে ইস্কুলত তাক
নাম লগাই দিম। ইস্কুলত সি থকা সময়খিনি
মোৰ যে বুকুৰ ভিতৰখন উদং হৈ থাকিব, ভাই)"

মমতাৰ চিঠিত প্ৰকাশ পোৱা কৰুণ ৰস বৰ মধুৰ ভাবে ক্ষৰিত হৈছে। সীমান্ত, ইন্দ্ৰজাল, কৰ্ণিকাৰ আদি কবিতাত কবিয়ে চিত্ৰকল্পবাদী প্ৰকাশ কৌশলেৰে অভিনৱত্ব সৃষ্টি কৰিছে। ইণ্ডো-পাক সীমান্তত লগ পোৱা বগা শাৰী-পিন্ধা সৰু ছোৱালীজনীয়ে কঢ়িয়া দেহ আৰু মনৰ বাস্তৱৰ দৰা বুজিব কথা নৌকৰাই। 'প্ৰত্যাবৰ্তন' সহৰত লগ পোৱা ছোৱালীজনীয়ে কৰিব খ্ৰীষ্টান সন্ন্যাসিনী জীৱনীৰ হ'বে পবিত্ৰ বিশুদ্ধতাৰে আৱৰি ৰখিছে আৰু মদনপুৰ বাগানৰ চনিয়াই কৰিব শ্ৰমজীৱি যুৱতীৰ দেহৰ ভাঁজে ভাঁজে

বঞ্চিত হোৱা সৌন্দৰ্যৰ আভাস দিছে। সাপ মাৰক আৰু এটা কবিতাত কবিয়ে সাপ এটাক প্ৰতীক কৰি মানুহৰ সীমাহীন অজ্ঞতাক প্ৰকাশ কৰিছে। আদৰ্শ আৰু অনুপ্ৰেৰণাৰ বাবে যাক সদায় হেম বৰুৱাই টি এচ ইলিয়ট আৰু এজৰা পাউণ্ডৰ ফালে চাইছিল। আৰু সেইবাবেই ইলিয়ট-পাউণ্ডৰ বৌদ্ধিক বিস্তাৰ হেম বৰুৱাৰ কবিতাতো কেতিয়াবা আহি পৰে। বৌদ্ধিক সচেতনতাৰে লিখা হেতেন কবিতাৰ মূল্যত পাঠকৰ শ্ৰম হয় অধীন, বৌদ্ধিক সচেতনতাত কবিৰ সমানে সমানে আগবাঢ়িব লাগে আৰু তাকে নহলেই পাৰস্পৰিক বুজাবুজিৰ ভুল আৰম্ভ হয়। এটা আৱিষ্কাৰ, জানুৱাৰী ৩০, চাইমুন আৰু সাপ ইত্যাদি যেনে কবিতা—য'ত বুদ্ধিনিষ্ঠা তীব্ৰ।

আঙ্গিকৰ দিশতো হেম বৰুৱাই নতুনত্ব আনিছিল। শব্দ-চয়ন, ভাষা আৰু পৰিবেশ চিত্ৰণত নতুনত্ব দেখা পোৱা গৈছিল। তেওঁৰ ব্যৱহৃত শব্দসমূহ সৰল আৰু সিবিলাক মানুহৰ সাধাৰণ কথা বতৰাৰ অনুগামী। অমিত্ৰ গদ্য ছন্দক তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰিছে আৰু সেই ব্যৱহাৰ হৈছে তেওঁৰ পাৰদৰ্শী হাতৰ চিনাকি। তেওঁৰ বৰ্ণনাৰ কৌশল সৰ্বাঙ্গ হোৱাৰ বাবে পাঠকসকলে তেওঁৰ কবিতা ছদ্মবেশী গদ্য বুলি অভিযোগ তুলিব নোৱাৰে। যিকোনো কাব্য আন্দোলনৰে অগ্ৰণীজনৰ প্ৰতি পাঠকসকলে একেদিনাই উপযুক্ত মৰ্যাদা দিব নোৱাৰি ভুল ধাৰণা লোৱাটো নিতান্তই স্বাভাৱিক কথা। হেম বৰুৱাৰ ক্ষেত্ৰতো সেয়ে হৈছিল।

হেম বৰুৱা নিঃসন্দেহে প্ৰতিভাশালী কবি। তেওঁৰ কবিতাৰ বৌদ্ধিক মননশীলতা আৰু বৰ্ণাঢ্য উপমা তেওঁৰ কবি প্ৰতিভাৰ জ্বলন্ত সাক্ষী হৈ ৰ'ব। তেওঁৰ উপমাসমূহত এনে এটি নতুনত্ব আছে যিটো তেওঁৰ আগৰ কবিসকলৰ কাৰো কবিতাত দেখা নাযায়। দ্বিতীয় ৰাজ-আলিত পৰা বৰষুণৰ টোপালৰ নাচনী ছেওৰ লগত ৰ'ডৰ বাগিছাৰ কিশোৰী আইকণৰ অন্তৰৰ নাচনী আনন্দৰ মিল হৈছে। টাপুৰ-টুপুৰ শব্দ কৰি অহা দ্বিতীয় ৰাজ আলিৰ বৰষুণে আইকণৰ নাচনী হৃদয়ৰ ছেওবোৰ ক'ত লিখিলে

"এই আহে এই যায়
এইয়া দ্বিতীয় বৰষুণ
এই আহে এই যায়
এইয়া ৰ'ডৰ বাগিছাৰ আইকণ।"

একেবাৰেই কবিয়ে এজনী গৰু হেৰোৱালীৰ মনৰ দশা বুজাবৰ বাবে তুলনা কৰিছেহি আলি আকবৰ খানৰ সৰোদৰ এটা নিজম দুপৰীয়াৰ লগত।

"বুকখন তাইৰ
আলি আকবৰ খানৰ সৰোদৰ এটা
নিজম দুপৰীয়াহে যেন।"

প্ৰাচীন কাব্য, মহাকাব্য, পুৰাণ আৰু বাইবেলৰ পৰা অনা প্ৰসিদ্ধি কিছুমানো তেওঁৰ কবিতাত সোমাইছে। কিন্তু তেওঁৰ কবিতাৰ প্ৰধান আকৰ্ষণী শক্তি হ'ল তেওঁৰ বিচিত্ৰ শব্দচয়ন যিবিলাকে আমাৰ মন এক কাব্যিক উচ্চতালৈ লৈ গৈ কবিৰ বৰ্ণিত বিষয়ক আমাৰ অন্তৰত আপোন কৰি তোলে। নিম্নোক্ত বাক্যাংশ আৰু শব্দচয়নলৈ চালে এই কথাৰ যথাৰ্থতা দেখা যায়।

(১) প্ৰণয়ৰ কাবেৰী সোঁতাৰ
(২) কুঁৱলীৰ শীৰ্ণা ঘৰ
(৩) মানুহৰ মন হ'ল সূৰ্যমুখী ফুল
(৪) পৃথিৱীৰ মৰম লেওচি উৰা মাৰে বনৰীয়া ৰাজহাঁহ জাক।
(৫) সেউজীয়া স্মৃতি
(৬) আশা মোৰ টেমচ নৈৰ পানী হৈ বৈছে।
(৭) ময়নামতী জোনাক।

এনেধৰণৰ বিচিত্ৰ শব্দচয়নে পাঠকৰ মনত সজাগ পৰিবেশ সৃষ্টি কৰি তুলিব পাৰে। মৃত্যুৰ অলপ দিনৰ আগৰ পৰা তেওঁ বৰুৱাৰ কাব্য সৃষ্টি অলপ ক্ষীণ হৈছিল। আনহাতে সাংবাদিকতা ভ্ৰমণ কাহিনী আৰু সাহিত্য সমালোচনাৰ পৰিসৰ বাঢ়িবলৈ ধৰিছিল। সেয়ে হলেও কবিৰ কাব্য সৃষ্টিৰ ক্ষীণ গতিয়ে তেওঁৰ সামগ্ৰিক গৌৰৱ আৰ্জনৰ পথত বাধা দিব পৰা নাছিল।

নৱকান্ত বৰুৱা

নৱকান্ত বৰুৱা ৰোমাণ্টিক কবি দেৱকান্ত বৰুৱা'ৰ অনুজ আৰু এওঁ হে অসমত হে মহানগৰ (১৯৫১) নামৰ কাব্য সংকলনৰ জৰিয়তে আধুনিক

অসমীয়া কবিৰূপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে। নগৰীয়া জীৱনৰ দ্বন্দ্ব আৰু সংঘাতক কেন্দ্ৰ কৰি ৰচিত হোৱা হে অৰণ্য হে মহানগৰ এখন সম্পূৰ্ণৰূপে ভিন্নসুৰীয়া কবিতা। কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি প্ৰতিভাৰ উন্মেষ হৈছিল পঢ়োৱা আৰু জন্মভূমিতে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ জন্মস্থান হ'ল নগাঁও আৰু নগাঁৱতে তেওঁৰ স্কুলীয়া শিক্ষা আৰম্ভ হয়। তেওঁ প্ৰতিভাসম্পন্ন ছাত্ৰ আছিল আৰু কলিকতা, বিশ্বভাৰতী আৰু আলিগড় এই তিনিওটা বিশ্ববিদ্যালয়তে শিক্ষা গ্ৰহণ কৰা'ৰ সৌভাগ্য তেওঁৰ হৈছিল। আলিগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰাই তেওঁ ইংৰাজী সাহিত্যত এম এ উপাধি লয়। এম এ পাছ কৰি তেওঁ প্ৰথমে শিকোহাবাদৰ এ কে কলেজত আৰু তাৰ পিছত যোৰহাটৰ জে বি কলেজত ইংৰাজী সাহিত্যৰ অধ্যাপনা কৰে। তাৰ পিছত তেওঁ গুৱাহাটীৰ কটন কলেজৰ ইংৰাজী বিভাগত যোগ দিয়েগৈ আৰু যোৱা দুই দশক ধৰি তেওঁ তাতে অধ্যাপনা কৰি আছে। অধ্যাপনাই যোগোৱা অৱসৰে নৱকান্তৰ কবি প্ৰতিভাৰ বিকাশ সহজসাধ্য কৰি তুলিছিল। তেওঁৰ প্ৰকাশিত কবিতা পুথি হ'ল হে অৰণ্য, হে মহানগৰ (১৯৫১), এটি দুটি এঘাৰটি তৰা (১৯৫৭), ৰতি আৰু কেইটামান স্কেচ্ছ (১৯৬১), বাৰুণ আৰু সম্ৰাট (১৯৬১), বৰ্তমানে মোৰ আৰু পৃথিৱীৰ নাম দি তেওঁৰ সমগ্ৰ কবিতা সমূহৰ সংকলন এখন প্ৰকাশ হৈছে (১৯৭৩)।

নৱকান্তৰ কলিকতাত থকা কালচোৱাই কবি আৰু কাব্য দুয়োকো সমৃদ্ধ কৰিলে। আপাতত কম জটিলতাপূৰ্ণ নগাঁও চহৰৰ পৰা গৈ কবি নৱকান্তই কলিকতাত নগৰ জীৱনৰ উগ্ৰ কঠোৰতাৰ লগত ভেটাভেটি হ'ল। কলিকতাৰ দ'ৰে মহানগৰৰ বৈচিত্ৰ্য আৰু জটিলতাই কবিক বাৰুকৈয়ে আকৰ্ষণ কৰিলে। তদুপৰি শিল্প কাৰখানা বোৰত সময়ে সময়ে হোৱা শ্ৰমিকৰ অশান্তি, অৰ্থনৈতিক অসাম্যৰ কদাকাৰ ৰূপ আৰু ভণ্ড ৰাজনীতিজ্ঞৰ দুৰ্নীতিপূৰ্ণ জীৱন আৰু জনতাৰ জীৱনত দেখা দিয়া দুৰ্যোগে কবিক ভবাই তুলিলে। স্বাভাৱিকতেই লাঞ্ছিত আৰু অপমানিত সৰ্বহাৰা জনতাৰ কাষতে তৰুণ কবিয়ে ঠাই দিলে। প্ৰাণ গংগাৰ বন্দৰ নামৰ কবিতাত মহানগৰৰ বিচিত্ৰ আৰু কদৰ্য্য জীৱন প্ৰৱাহৰ যথাৰ্থ ছবি কবিয়ে আঁকিছে।

"দুপৰৰ এই মৃত্যু নীৰৱ ধীৰ্ঘ চিৎ
প্ৰাণ গংগাৰ বন্দৰ, ভগীৰথ।

বক্চাৰ আৰু পলাশীৰ আৰু ইয়াণ্ডাবুৰ ইতিহাস
জনশ্ৰেণীৰ ক্ষোভৰ চকাত ঘূৰে :
যাৰ গাদৰত লোহাৰ জাহাজ পাহ্
মৰৰ পণ্য প্ৰাণ কণে বিকল !
গৰলব্যাপ্ত নীলাকাশ অৰ্ণৱ
নজগাৰা যদি ওই আছে, হেৰা,
ওই ধৰ ওই ধৰ
খিদিৰপুৰৰ ডক।

আধুনিক জীৱন আৰু জগতৰ অন্তঃসাৰ শূন্যতা, বাহিৰৰ ৰংচং আৰু ভিতৰৰ কোঁপোলা আকাৰ আৰু সংসাৰীৰ নিখুঁত প্ৰকাশ হৈছে সন্ধ্যাৰ চিলাও কবিতাত। চিলবোৰ এটা বিষণ্ণ সন্ধিয়াত কৰিলে চিলাতীয়া জীৱনৰ ম'থাৰিৰ মাজত প্ৰেম আৰু কবিতাৰ সন্ধান কৰিছে :—

"বিষণ্ণ সন্ধিয়া নামে
অৱসন্ন কেৰাণীৰ লিখিতোৰ আসন্ন সংকেত
নগৰীৰ হৃৎকূপত
উজাগৰ ৰাতিৰ হৃদিৰ জড়তা ;
বিজনাথা কহু নয় পাইনৰ কাঁকে কাঁকে
সূৰ্য্য নাই , সূৰ্য্যৰ আভাস।
গোমাৰীল আকাশৰ ভাৱৰ অৰ্থহীন লিপি
লাখানৰ একা-বেঁকা বাটৰ শাখৰ
মছি নিয়ে ধূৰলীৰ ৰঙে।
ডাঙোলৰ পিক আৰু ধোঁৱা আৰু দুহবিৰে
নিজকে লিখাৰে এই সন্ধ্যাৰ চিলাবে।
বালিৰ কলাত কত নাবিকৰ হাড়
ওপৰত উৰে চিলিং আৰু ডলাৰৰ বত চিলা
মাটিত বলায় কুৰঙ্গেলেছুৰা শুখি
মিথ্যাচিৰ জোৱাৰতো হেৰা ৰহল ইয়াত
ন ইতিহাসৰ কথা
লিখিছিল কোন লোকে ?

জগৎশ্ৰেষ্ঠৰ ক্ৰেণৰ চকাত তেজৰ চৰি
এতিয়াও কোনো
দিয়ে

মহানগৰৰ জীৱনৰ প্ৰতি কবিৰ লিখো আৰু বৈৰাগ্যই শেহান্তৰত লৈ এক তীব্ৰ অনীহাৰ ৰূপ লৈছে। মহানগৰৰ নগত সংলগ্ন বন্দৰৰ টালি, আৰু লোহাৰ চিলা উৰা চাই আৰু পুঁজিপতি শোষক জগত শ্ৰেষ্ঠৰ ক্ৰেণৰ চকাত তেজৰ চৰিয়ে চালক শক্তি বৃদ্ধি কৰা দেখি কবিয়ে দুখ পাইছে। মহানগৰৰ যান্ত্ৰিক সভ্যতাৰ তপায়বোৰ কৰিয়ে দেখিছে। বিৰবাদ সমুদ্ভূত মহ ...ৰ জীৱনৰ গ্লানিয়ে কবিক আমুৰাইছে আৰু তেওঁক বিষণ্ণ আৰু নি... ক কৰি তুলিছে। মৃত্যুৰ ভয়ে তেওঁক প্ৰায়ে খুন্দিয়াইছে। আনহে নোটৰ ঘড়ীৰ দূৰৰ স্পন্দনেও তেওঁৰ মনত ভীতি সঞ্চাৰ কৰে।

পথ আৰু উপপথ গলি আৰু এতিয়াও
বাৰ এতিয়া অন্ধকাৰ
পিচন মৃত্যুৰ সাপ ভৰিৰ তলেদি যায়
(পোহৰ পোহৰ ৰ'ত)

টুং টেং ঘড়ীৰ দূৰৰ স্পন্দনে
শৰ আৰু আশ্বাসৰ জটিল উৎকণ্ঠা আনে
(অৱশ্যে চকু মেলে বহু অ ক মেচেক ৰ)
জীৱন জীয়াই থাকে। তথাপি জীয়াই থাকে
আৰু থাকে জীৱিকাৰ দিনৰ শীৰ্ষৰ
অদ্ভুত পুং আমি
মৃত্যু যাত হে মহানগৰ।"
(হে অৰণ্য, হে মহানগৰ)

এইদৰেই নাগৰিক জীৱনৰ মানসিক সংকোচন কবি চিত্ৰিত কৰিছে কবি একেবাৰে 'সঞ্চাৰ চিন্তা' নামৰ কবিতাত —

আমেৰিকা প্ৰথৰ দুই মহাদেশী ৰ নিৰ্জীৱ
পাইনউড্ জ্যোতিৰ উজ্জ্বল কাঠত
বহু ভাৰতবৰ্ষ

শুধুকা দেহের চাকে [illegible] ইংগিত
কাবকোটে কান্দিরী উদয়
মুন [illegible] উন্মাসী
উপবাসী [illegible] স্মৃতি
[illegible]
[illegible]
আকাশ [illegible]
প্রেমের কবিতা নাই
[illegible]
চার্কাচর [illegible]
[illegible]

[illegible]

'ইরাবতী নদী আছিল' [illegible] একটি [illegible] কবিতা। এই [illegible] পাঠক [illegible] 'Wasteland' [illegible] মনে পড়াই।

[illegible] উৎকট প্রকাশ, [illegible] [illegible] আলিবাটির গান। [illegible] নিজের সম্পূর্ণ [illegible] জানি দিছে [illegible]

[illegible] লিখিছে। [illegible] বাক্য [illegible] রচনা করিছে —

* * *

[illegible]
[illegible]
সেই অনির্বচনীয় সংকেতর [illegible]?

কত লক্ষ বছৰ তপস্যাৰ ফলত
ফুলিছে এই লাইলাক
জিনিয়াৰ পাহিবোৰ নোমাল কোমল
এচ্ কিমো ছোৱালীৰ মুখৰ হাঁহিটিৰ দৰে
বৰফৰ পৰা উফৰি অহা পোহৰত
মোৰ চকু মুদ খাই যায়
অক্ষমতাৰ অশ্লীল চৌপনিত্ মই
মোৰ অনুভূতিৰ পাহবোৰ
চৌপনি গ্লানিৰ চৌপনি—
নীৰৱ
জেহুবাৰৰ নীৰৱতা
অথচ মইতো পাইছো
ফুলবোৰ আশীৰ্বাদ (?)
উপহাৰ
এই ফুলৰ
(কেনেকৈ বিশ্বাস কৰো যে জীৱনটো এপ্ৰিলফুল নহয়)
লাইলাক আৰু জিনিয়া
কত লক্ষ বছৰৰ
এই ফুল গ্ৰহণৰ যোগ্যতা মোৰ জানো আছে ?
(অক্ষমতাৰ অশ্লীল চৌপনিত মই
মোৰ অনুভূতিৰ পাহবোৰ
চৌপনি—গ্লানিৰ চৌপনি—)"

(ত্ৰিশঙ্কুৰ আত্মজীৱনী)

নৱকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ কবিতাত প্ৰতীক আৰু চিত্ৰকল্প প্ৰয়োগ কৰিছে। প্ৰতীকবাদী কবিতা হিচাপে যোগিক্ৰমৰ ধৰি আৰু কাউৰী আলোচনাৰ প্ৰতিভাৰ চিনাকি। কোনোবা দূৰৰ দেশৰ পৰা কাউৰীটো উৰি হৈ আহিছে। স্বৰ্গ আৰু মৰ্ত্য এই দুইৰ মাজত 'জীৱাত্মাৰ যি পৰিভ্ৰমণ' কাউৰীটো তাৰেই প্ৰতীক আৰু কাউৰীৰ পাখিৰ পৰা বিচ্ছুৰিত হোৱা বহু জীৱাত্মাসমূহৰ প্ৰতীক মাথোন। কাউৰীটোৱে আকাশৰ অসীম সীমাৰ

কালে গতি-কবি উৰি উৰি যেন বিশ্বপ্ৰবাহৰ লগত আমাৰ যোৱাই যোৱা এলাজৰিতালৰ সন্ধান কৰিছে। বোধিদ্ৰুমৰ ছবি মুদ্ৰক পটভূমিত লৈ ৰচিত হোৱা মানুহৰ সনাতন জ্ঞান স্পৃহাৰ তীব্ৰ প্ৰকাশ। জ্ঞানৰ মহত্ব ঐশ্বৰ্য্য কবিয়ে সচেতন ভাবে উপলব্ধি কৰিব পাৰিছে। ক্ষুদ্ৰ এক মুহূৰ্তৰ ভিতৰতে আত্মভূতিৰ আৰু বৌদ্ধিক সচেতনতা জগাই তুলি কবিৰ বৰ্ণিত বিষয়লৈ পাঠকক মোহাবিষ্ট কৰি লৈ যোৱাৰ ক্ষমতা নৱকান্ত বৰুৱাৰ আছে। চিত্ৰকল্পৰ তেওঁ আওৰ শিল্পী। চিত্ৰকল্পৰ সুচতুৰ প্ৰয়োগৰ কালৰ পৰা বৰ্ণিত দিক্‌নিৰ্দেশ্ক, ক্ৰমশঃ, এদিন আমি নাজেৰে, শৰণীয়াত সন্ধ্যা, এটি দুটি এখাবটি তৰা, আৰু এটা প্ৰেমৰ পদ্য উল্লেখযোগ্য। কবিৰ বৰ্ণনাৰ চাতুৰ্য্য, কৌশল আৰু সামগ্ৰিক অনুভূতিৰ কাৰণেহে উক্ত কবিতাসমূহে শ্ৰেষ্ঠতা দাবী কৰিব পাৰে। শৰণীয়াত সন্ধ্যা কবিতাৰ প্ৰকাৰ দুৰন্ত।

শৰণীয়াত সন্ধ্যা

"একপৰা আকাশৰ কোণ
খহি পৰি বৰ দুৰৰিত
জোনাকীৰ জুপি জিলমিল
[illegible] জুনৰ [illegible]।
[illegible] [illegible] তালত
[illegible] ৰনে নাচিবি জগায়,
সন্ধ্যা [illegible] [illegible]
পাহ বৰ [illegible] লুকায়।

যেনৰ অঞ্জলিৰ ওপৰে ওপৰে চুপি চুপি সন্ধ্যা আহি শৰণীয়া পাহাৰৰ খাঁজত লুকাই পৰা এটি অপূৰ্ব কল্পনাৰ চিনাকি। গুৱাহাটীত শৰণীয়া পাহাৰৰ কাষে কাষে সমান্তৰাল গতিত লৈ থকা ৰেললাইন [illegible] দেখিছে তেওঁ এই কবিতাটোৰে বিস্তাৰ কৰা ঐন্দ্ৰজালিক মাধুৰ্য্য এবাৰ মাথ লোৱাবে।

প্ৰাচীন কাব্যসমূহৰ পৰা ও নৱকান্তই তেওঁৰ আধুনিক কবিতাৰ সকল গোটাইছে। তেওঁৰ কাৰণ আৰু সমাজটি মহাকাব্যিক পৰম্পৰাৰ ওপৰত গঢ়ি উঠা বস্তু। নিজৰ দৰ্শন আৰু বোধি দুটাকাৰে তেওঁ দুইখন মহাকাব্যৰ

ভুৱন নায়ক ৰাৱণ আৰু ধৃতৰাষ্ট্ৰক নতুন ৰূপত আৱিষ্কাৰ কৰিছে। বাস্তৱ কাব্যগ্ৰন্থত ৰাৱণৰ পৰিচয় হ'ল সৌন্দৰ্যৰ অনুধাৱক হিচাপে। অভিশপ্ত ৰাক্ষস গলি নহয়। স্বীয় ৰাক্ষসৰ পৰা আঁতৰি আহি ৰাৱণক চোৱাৰ বাবে। বাস্তৱতে ৰাৱণৰ এক নতুন ৰূপ আৱিষ্কাৰ কৰিছে। একেদৰে কবিয়ে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতি নতুন দৃষ্টি দিছে। কবিৰ মতে ধৃতৰাষ্ট্ৰ হ'ল ৰাজনৈতিক কাপুৰুষতাৰ চূড়ান্ত নিদৰ্শন। তেওঁ এটা diplomatic inertia ৰোগত ভুগিছে। মহাকাব্যিক দৃষ্টিভঙ্গী দি বিচাৰ কৰি কবিয়ে মুক্তি পাইছে ৰ প্ৰতি ৰাজনৈতিক সংস্কাৰৰ মূল আধাৰ হ'ল অতীত। আজি বিজনে ৰাষ্ট্ৰৰ ভৱিষ্যতৰ কথা চিন্তা কৰে তেওঁ সহজে ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠানৰ ঊৰ্দ্ধত ৰাখি বিচাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ব লাগিব। কবি নৱকান্তই অন্ধৰাজ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জীৱন আৰু দৰ্শন সুন্দৰভাৱে মুক্ত পাইছে। ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰধান হিচাবে আইন আৰু শৃংখলাৰ মৰ্যাদা দি বৰং ধৃতৰ ঠুই পৰীক্ষা কৰা এটা নীতি ঠিক কৰিব খুজিছিল সেই মুহূৰ্তত তেওঁৰ বাৎসল্য ভৰা পিতৃসত্তাটোৱে তেওঁক বাট ভেটি ধৰিছিল। আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ স্বাৰ্থত এসময়ত পৰিয়ালৰ প্ৰধানৰ ওচৰত আত্ম সমৰ্পণ কৰিলে। পিতৃ আৰু ৰাষ্ট্ৰপ্ৰধান হিচাবে এই দুই ভিন্ন-মুখী আদৰ্শৰ সংঘাতত ধৃতৰাষ্ট্ৰ দুৰ্বল হৈছিল। সেই সংঘাতৰ বিশ্লেষণ সম্ৰাট ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জীৱনৰো চৰম ট্ৰেজেডিৰ প্ৰতিফলন। ধৃতৰাষ্ট্ৰই এতিয়া কৈছে—

*　　*　　*　　*

প্ৰস্তাৱ নহয়, আদেশ, মোৰ নন্দনৰ
সম্ৰাটৰ আদেশ পত্ৰ।

যেতিয়া তেৰক্ষা আহিছিল সম্ৰাটৰ
পিতৃত্বৰ নৈতিক গৌৰৱ অৰ্পণৰ,
তেতিয়া সম্ৰাট আহি বাধিলে পিতাৰ কণ্ঠ
ক'লে কানে কানে—ৰাষ্ট্ৰৰ নীতিত নাই,
ৰাষ্ট্ৰৰ সৌন্দৰ্য এক ভুৱনত ৰাষ্ট্ৰীৰ।
নাৰীৰ নৰত স'তে
শক্তিহীন প্ৰান্তৰৰ নম্ৰতাৰ সম্পৰ্ক প্ৰত্যয় নাই।
ৰাষ্ট্ৰ পিতা, কন্যাৰ মমতা পিতাৰ সহজ অভিজ্ঞতা
মানুহৰ প্ৰাণ য'ত, জীৱনৰ তাতেই মৰ্যাদা।

নীতিৰ নামত মই বিধাতাৰে খেলিলোঁ হেঁতালি
সকলোটি হ'ল খেলি খেলি
কোন সত্য ? নীতিৰ ক্লীবতা নতু হৃদয়ৰ পৰম নির্দেশ
আজি মোৰ অন্ধ চকুত নামিছে নতুন অভিজ্ঞতা।
হে সঞ্জয়, আজি মই জানো, স্বপ্ন কিনো ?
স্বপ্নই সানিলে আহি কল্পনাৰ তুলসী চন্দন—
অন্ধ অভিজ্ঞতা শিলা হ'ল শালগ্ৰাম
স্বপ্নৰ বিলেপি দৃষ্টি জীৱনত আলোক বঞ্চিত এই
জন্মান্ধ অন্ধ সম্রাটক
সপোন আজিও নামি
তীব্ৰ তীক্ষ্ণ এটি জ্যোতিৰ বৃষ্টিই
বৃদ্ধজীৱ মৃত শৰীৰৰ শত ব্যাপ্তিৰ মাজত
বিচাৰি ফুৰিছোঁ কোনো এক মুহূর্তৰ
এক পিতা, পিতা হৈয়ো সম্রাট যিজন
সম্রাট হলেও পিতা।

ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জীৱনৰ এই কাৰুণ্যৰ এক আবেগ, কৌশলী কবিৰ কাপেদি নিসৃত হৈছে। অন্তৰাত্মৰ অনুতাপে পাঠকৰ অন্তৰ গভীৰ ভাৱে স্পর্শ কৰি যায়। পিতা আৰু সম্রাটৰ দ্বৈত ভূমিকাত অৱতীর্ণ হৈ ভুল কৰা দূৰ অতীতৰ এই অন্ধ সম্রাটজনে সকাহাৰে পুতো ওপজে। অনুতপ্ত হৃদয়েৰে তেওঁ যি ক'লে তাৰ পৰা অনুমান হয় যে তেওঁৰ অন্ধ চকুহালৰ আঁৰত এখনি উদাৰ অন্তৰ আছিল। যিখন অন্তৰে তেওঁৰ অতীতৰ ভুল ধৰিব পাৰিছিল। সাম্প্ৰতিকে তেওঁ লিখি উলিওৱা ৰামায়ণৰ দস্যু ৰত্নাকৰৰ archetypeত ৰচিত 'ৰত্নাকৰৰ দুঃস্বপ্ন' নামৰ কবিতাত স্পষ্ট ৰহস্যৰ নতুন ধাৰণা সমৃদ্ধ এক উপাদেয় কাব্যসত্তাৰ আগবঢ়াইছে। আধুনিক বিজ্ঞানভিত্তিক সভ্যতাৰ প্ৰভাৱে গভীৰ মনন আৰু সংশয়ৰ দ্বিধাৰে ভাৰাক্ৰান্ত কৰা কবিৰ অন্তৰে স্ৰষ্টা আৰু কামজ প্ৰবৃত্তিৰ মাজত বিৰাট ব্যৱধান দেখা পাইছে।

"যেন পুৰাণৰ পৰা উঠি আহিল স্ৰষ্টা
কণ্ঠত নির্লিপ্ত উচ্ছ্বাস
মই স্ৰষ্টা। মই জন্মা নাই কোনো পিতাৰ কামনাৰ পৰা।

মোক সৃষ্টি কৰিছে
মোক মানুহে অতৃপ্ত কল্পনাবোৰে।
তোমালোকে যাক সৃষ্টি বোলা সি কেৱল কামজ পৰিবৃদ্ধি।
মই ঘোষণা কৰিছোঁ নতুন সৃষ্টি নিৰ্মাণ।
সকলো অপৌৰুষেয় পদাৰ্থই জড়
সকলো ঐশ্বৰ্য্যই মৃত
তোমালোকে তাতে উপাদান আহৰণ কৰি আনিবা
[illegible] অপৰাজিত [illegible]
পৃথিৱীৰ সুন্দৰ পৰা
পৰিবৃদ্ধিহীন, অম্লান, দ্যুতিময়
তোমালোকে মই দেখুৱাই দিম
পদাৰ্থৰ মাজত নিহিত শক্তিৰ উৎস
সত্যম সুন্দৰ, [illegible] কুশল
ৰূপান্তৰেই যাৰ বিকাশ
বিনিময়ৰ মূল্যৰে যি মূল্যায়িত
নিৰ্মাণেই যাৰ সৃষ্টি।

(মাহেকীয়া কবিতা, ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৭৪)

অবকিউছৰ হ'বে এক একান্ত বস্তুবাদী দৰ্শনৰ পোষকতা কৰি কৰিছে, এতিয়া পূৰ্ণতাৰ অভিমুখে যাত্ৰা কৰি বাস্তৱিকতাৰ সংশয়ৰ সতে মুখামুখি হৈছে। পদাৰ্থৰ ৰূপান্তৰণ কাৰ্য্যত ঈশ্বৰৰ অৱদান বিচাৰি কবিৰ মন তীব্ৰ সংশয়ত উদ্বিগ্ন।

"মোৰ অন্ধকাৰ কোঠৰত
শব্দ আৰু ঈশ্বৰৰ গভীৰত
অনুভৱ কৰোঁ বস্তু পিণ্ডৰ আলোড়ন
মোৰ কণ্ঠস্বৰ নিগৰি ওলোৱা বাণী যেন পদাৰ্থৰ ৰূপান্তৰ
সি কোনো নিষিক্ত হ'ব ঈশ্বৰৰ বাঁধোৰে ?
যি পূৰ্ণতাৰ অভিমুখে গতিহীন বেগেৰে মই যাত্ৰা কৰিছোঁ
সেই যাত্ৰাত নতুনকৈ মোৰ পৰিবৃদ্ধি নে পৰিবৰ্তন ?
কাক মই গ্ৰহণ কৰিম ?

বহুৰ অম্লান দ্যুতি নে শস্যৰ চিৰন্তন নশ্বৰতা ?
সৃষ্টি নে নিৰ্বাণ—কাক মই ভোট দিম ?"

সকলোজন পাঠকৰ অন্তৰত সহজে সমানুভূতিৰ সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰা এই 'ৰত্নাকৰৰ মৃত্যুত' কবিতাটি কিন্তু নৱকান্ত বৰুৱাৰ জটিল কবিতাসমূহৰ অন্যতম বুলি ক'ব পাৰি। যেনে হলেও, জটিলতাৰ ভেদ কৰাই কবিৰ আপোন ভাৱৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিব পাৰিলে দেখা যায় যে, এই কবিতা যুগজয়ী প্ৰতিভাৰো স্বাক্ষৰ। এই কবিতাত কবিৰ চেতনা আৰু অভিজ্ঞতাই এক বিশাল কেনভাচ সৃষ্টি কৰিছে। ইতিহাস চেতনা, বিজ্ঞান-চেতনা, সৃষ্টি-ৰহস্যৰ সন্ধান আৰু শিল্প কৰ্মৰ হেতু আদি বিভিন্ন ভাৱ আৰু চেতনাৰ দ্বাৰা ই পৰিপুষ্ট হৈছে। "মানৱ চেতনাৰ কিছুমান দাবী বা প্ৰয়োজন আছে আৰু সেইবোৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতহে চেতনাই অভিজ্ঞতাৰ মূল্য নিৰ্ণয় কৰে আৰু তাৰ ভিত্তিতহে অন্তৰত নানা অনুভূতিৰ মূৰ্চ্ছনা উঠে। বাস্তৱতাক কবিয়ে কেৱল বাস্তৱতা বুলিয়ে নকয়, তাক নিৰ্মম বা নিষ্ঠুৰ বাস্তৱতা বা অন্য কোনো আবেগময় বিশেষণ দিহে দেখে। কবি হৃদয়ে নিজৰ ভিতৰত থকা দাবীৰ, প্ৰেৰণাৰ, কল্পনাৰ বা আদৰ্শৰ লগত বাস্তৱক মিলাইহে সেই বিশেষণ দিয়ে। গতিকে কবিতাত বাস্তৱৰ উপৰিও অন্তৰ-বাসিত কোনো আদৰ্শৰ বা জীৱনৰ মহত্ত্ববোধৰ প্ৰেৰণা, সংকেত বা পটভূমি থাকে। কবি-হৃদয়ত এই জীৱনৰ মূল্যবোধৰ পটভূমিয়েহে কবিতাৰ মূল্য নিৰ্ণয় কৰে।"* আধুনিক জীৱনৰ মূল্যবোধৰ পটভূমিত বিচাৰ কৰিলে, সেইবাবে এই কবিতাৰ মূল্য অসীম বুলি পৰিগণিত হয়।

মুৰবী, সমসাময়িক ৰাজনীতি আৰু দৰ্শন এই সকলোবিলাকেই নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাক সমৃদ্ধ কৰিছে। তেওঁৰ কবিতাবোৰৰ মাজে মাজে এনে কিছুমান শব্দ আছে যিবোৰৰ উপলব্ধি গভীৰ বুদ্ধিনিষ্ঠাৰ অবিহনে বুজা সম্ভৱপৰ। তেওঁৰ কবিতাৰ পৰিবেশ আৰু পৰিবেশন ৰীতিলৈ চাই কেতিয়াবা মনত হয় যে ৰবীন্দ্ৰনাথ, টি এচ ইলিয়ট ৰুচিয়াৰ কবি মায়াকোভস্কি আৰু লেবাননৰ কবি খলিল জিব্ৰান আদিৰ কাব্যকৃতিৰ লগত নৱকান্ত বৰুৱাৰ আত্মিকতা আছে। দেশ-বিদেশৰ কোনোবা কবিৰ প্ৰতিভাৰ ৰ'দালিয়ে সামান্যকৈ চুই গলেও এটা কথা কিন্তু ঠিক যে নৱকান্ত

* অতুলানন্দ দত্ত / অসমীয়া কবিতাৰ কাহিনী ১ম সং, পৃ ৭৫।

বৰুৱাৰ কাব্যসম্ভাৰ সম্পূৰ্ণ মৌলিক। প্ৰতিভাৰ স্বকীয়। প্ৰকাশৰ বাণী শৈলী বিচিত্ৰ। তেওঁৰ শব্দচয়ন বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ। তেওঁৰ দ্বাৰা ব্যৱহৃত শব্দসমূহে কেতিয়াবা উচ্চাৰণ সংগীতৰ প্ৰভাৱ কৰে। কেতিয়াবা সেই-বিলাক হৈ পৰে জটিল আৰু কঠিন। [illegible] প্ৰসিদ্ধি আৰু প্ৰয়োগৰ কোনো কবিতাৰ পাঠকৰ বোধগম্য হৈ পৰে। মুক্তক [illegible] অমিত্ৰাক্ষৰ উভয়বিধ [illegible] প্ৰয়োগ কৰিছে। এই কথাত কবি [illegible] নৱকান্ত বৰুৱা [illegible] অসমীয়া কবিতাৰ সাৰ্থক শিল্পী। সাৰ্থকতৰ শিল্পী

মহেন্দ্ৰ বৰা

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ ক্ষেত্ৰত কাম কৰা দুজন ইংৰাজী অধ্যাপক হ'ল—মহেন্দ্ৰ বৰা। ডিব্ৰুগড় জিলাৰ তিপামত [illegible] চনত জন্মগ্ৰহণ কৰা মহেন্দ্ৰ বৰাই ১৯৫৫ চনত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ইংৰাজী সাহিত্যত এম এ ডিগ্ৰী লাভ কৰে। তেওঁৰ অধ্যাপনাৰ জীৱন আৰম্ভ হয় [illegible] কলেজত। ডিব্ৰুগড়ৰ কানৈ কলেজ, গুৱাহাটীৰ কটন কলেজ আদিত অধ্যাপনা কৰি শ্ৰীবৰাই গোৱালপাৰা কলেজত অধ্যক্ষৰ চাকৰি কৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁ ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ [illegible] অধ্যাপক। গদ্য ৰচনাতো সমানে দক্ষ, এগৰাকী অনুবাদক মহেন্দ্ৰ বৰা এজন ছান্দসিক পণ্ডিত। [illegible] চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে তেওঁক অসমীয়া ছন্দৰ ওপৰত লিখা গৱেষণাপূৰ্ণ গ্ৰন্থৰ বাবে ডক্টৰেট ডিগ্ৰী প্ৰদান কৰে। বৰাৰ কাব্য সংকলন জাতিস্মৰ আৰু এই নদীমাতৃক। তদুপৰি আধুনিক কালৰ অসমীয়া কবিসকলৰ কবিতাৰ এখন মনোগ্ৰাহী সংকলন নতুন কবিতা নামেৰে প্ৰকাশ কৰে। মহেন্দ্ৰ বৰাৰ কাব্য প্ৰতিভাৰ উন্মেষ আৰু নিস্কৃতি হয় চল্লিশৰ দশকৰ শেষৰ বছৰ কেইটাত। প্ৰগতিবাদী কবিসকলৰ দৰে তেওঁৰ কবিতাত সামাজিক ৰাজনৈতিক বিপৰ্যয়ৰ চিন্তা কম আৰু আনহাতে তেওঁৰ কবিতাত প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি সচেতন চেষ্টাও কম। বৰাক স্বৰূপতঃ এজন imagist বা চিত্ৰকল্পবাদী বুলি ক'ব পাৰি।

জাতিস্মৰৰ কবিতাবোৰ কিছুমান ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতাৰ আধাৰত ৰচিত।

জীৱনৰ বিভিন্ন মুহূৰ্তত বিভিন্ন ক্ৰিয়া প্ৰতিক্ৰিয়া আৰু ব্যক্তি বিশেষে তেওঁৰ মনৰ ওপৰত যি চাপ বহুৱাইছে তাক তেওঁ আত্মানুভূতিক সফলতাৰে লৈতে চিত্ৰিত কৰিছে। কেৱল এক মুহূৰ্তত কোৱা এটা কথাত কোনো এজন ব্যক্তিৰ যি হৃদয়ে প্ৰশান্ত [illegible] কৰি পেলায়, হৃদয়ত যি সংবেদনা জন্মালে তাক মুহূৰ্তৰ দৃষ্টিভংগীৰে [illegible] কবিতাৰ মাজত হঠাত বন্দী কৰি ৰাখিছে। অভিব্যক্তিৰ শৈলী [illegible] কবিতা তেওঁ লিখিছে সেই সকলোবোৰত অপাৰ আনন্দ থকাৰ কল্পনা [illegible] আছে। প্ৰেম, বন্ধুত্ব, স্বপ্ন আৰু প্ৰাকৃতিক দৃশ্যাৱলী তেওঁৰ কবিতাৰ সম্বল [illegible]। তেওঁৰ প্ৰেমৰ কবিতাবিলাকৰ ভিতৰত বিদায় অভিনন্দন, মধুমালতীৰ চিঠি, চকুপানী আদি [illegible] Come my beloved [illegible]। বিচ্ছেদৰ [illegible] কবিক [illegible]। বিচ্ছেদৰ চকুপানীৰ [illegible] হৈ উঠা তেওঁৰ প্ৰেমিকাক কবিয়ে এইদৰে [illegible]—

"তোমাৰে মোৰে জীৱন নিশাৰ নীৰৱ সন্ধ্যাৰ গীতি কবিতাৰ
ছন্দ হেৰোৱাৰ ভয়নাই সো, [illegible] মাজে মাজে
এনেয়ে [illegible] চকোৱা চাহাৰ [illegible]। মধুমালতীৰ মনচুন নামি
সেই [illegible] কি [illegible], তুমি [illegible] জানো তুমি?"

(মধুমালতীৰ চিঠি)

জাতিস্মৰ কবিতাত যি মনোৰম চিত্ৰকল্পসমূহ তৈয়াৰ কৰা হৈছে সেইবোৰে পাঠকৰ মনত এক [illegible] ভাৱে ক্ৰিয়া কৰে। স্থানীয় [illegible] বৰ্ণনাত, অতীতৰ মধুৰ গৌৰৱ আৰু কবিৰ অতীত জীৱনৰ গৌৰৱগাঁথা কাৰবাৰটো মধুৰৰ পৰা মধুৰতৰ কৰি তুলিছে। [illegible] জনমত বালিশাহী আৰু ঘৰ [illegible] ঢেউৰ [illegible] জোনৰ [illegible] উৰা মৰাৰ অতীত স্বপ্নই কবিক উন্মনা কৰিছে। [illegible] কোলত [illegible] এটা [illegible] নামি [illegible] কথা [illegible] কবিয়ে জানে।

"নীলচীয়া এটি কণীৰ বুকুত প্ৰাণৰ উমেৰে উমাল কৰি
আকৌ আহিলে। মই বালিশাহী ঘৰ শালিকাৰ ঢেউকা পিন্ধি
উৰি গ'লো কি জানিবা চুৰ পাবো আকাশৰ কপালত মেঘৰ ফোঁট
উৰ গ'লো জোনৰ দেশত সোণ লেচেলিয়া গুই

ব'বাচোন খুউব ভালকৈয়ে মনত পৰিছে মোৰ
জোনৰ কোলাত থকা শহা গহ এটা নামি আহিছিল যাঁহ খাবলৈ।"

(জাতিস্মৰ)

মহেন্দ্ৰ বৰাৰ প্ৰেমৰ পৰিধি বিশাল। সি এই জীৱনৰ পৰা অনন্ত জীৱনলৈকে সামৰিব পাৰে। জীৱন, সময় আৰু প্ৰেম কৱিৰ মতে একেটা সূঁতিতে বোৱা বস্তু। অনুভূতিৰ চৰম শিখৰত উঠি কৱিয়ে বিস্ময়ৰ মধুৰ চিত্ৰ আঁকিছে সেইবোৰে পাঠকৰ হৃদয়ত তন্ময়তা আনি দিয়ে। এক শান্তিময় সুখিৰ ভাৱাবেগে পাঠকৰ হৃদয় সমাহিত কৰি ৰাখে। মহেন্দ্ৰ বৰাৰ প্ৰিয় কৱি হ'ল ডাইলান টমাছ। ডাইলান টমাছৰ দ'ৰে মহেন্দ্ৰ বৰায়ো কৱিতা লিখিছে সেই একে সুৰতে—কেতিয়াবা লৌকিক, কেতিয়াবা আধ্যাত্মিক, মাতৃগৰ্ভৰ পৰা কবৰলৈকে, জীৱনৰ আৱৰ্তনৰ পৰা অতিপ্ৰাকৃতলৈকে, সৃষ্টিৰ পৰা ধ্বংসলৈকে বিভিন্ন বিষয়ৰ ওপৰত সিবোৰ পৰিব্যাপ্ত। প্ৰাৰ্থনা, ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব আদি বিষয়ো তেওঁৰ কৱিতাত আছে। কিন্তু বৰা ধৰ্মীয় চিন্তাপ্ৰৱণতাৰ কৱি নহয়। তেওঁ গুৰুগিৰিও কৰা নাই। কৱিতাৰ যোগেদি ইমপ্ৰেচন সৃষ্টি কৰিয়েই তেওঁ সুখ পায়। ডাইলান টমাছৰ কৱিতাৰ দ'ৰে বৰাৰ কৱিতাতো মৃত্যু সচেতনতা আৰু জীৱনৰ ক্ষণ ভঙ্গুৰতাই বিষণ্ণ কৰি তোলা কৱিমনৰ সকৰুণ প্ৰকাশ দেখা যায়। নৰকৰ ভীতি, চিত্ৰগুপ্তৰ তুলাচনীৰ জোখ, যমদূতৰ আগমণ, জীৱনৰ নিস্বন আদি নানান প্ৰতিভাসৰ যোগেদি কৱিৰ মৰণ-চেতনা আৰু তজ্জনিত বিষণ্ণতা প্ৰকাশ পাইছে।

জাতীয় আৰু ঐতিহাসিক কাহিনী, সাধুকথা আৰু কিংবদন্তী প্ৰাচীন গ্ৰন্থৰ প্ৰসিদ্ধি আদিৰে তেওঁৰ কৱিতাসমূহ পুষ্ট হৈছে। তেজীমলা, মৎস্য-কন্যা, চাদুবাই, জংগমান আৰু ফাউষ্ট আদি তেওঁৰ কৱিতাত myth হৈ ধৰা দিছে। কৱিৰ মতে তেজীমলা হ'ল এটি মুক্ত আত্মা যি মানুহৰ নিষ্ঠুৰতা সহ্য কৰিব নোৱাৰে। কৱিয়ে তেওঁৰ কাৰণে এটুকুৰা ব'ৰকমা আশ্ৰয়ৰ ঠাই নিৰ্দেশ কৰিছে। তেজীমলাৰ নিৰ্য্যাতনৰ এতিয়া ওৰ পৰিল।" হয়তো প্ৰাচীন কাহিনীৰ তেজীমলাৰ মুক্তিৰ যোগেদিয়েই কৱিয়ে অধুনা কালত বহুকথিত নাৰী মুক্তিৰ জয়গানেই গাইছে।

"উজটি আহিবা ভূমি-স্থল হৈ নালাগে ছুলিব আৰু
চিৰকাল নালাগে ছুলিব

নাৱেৰে উজাই গ'লে লগ পাব মক এই পকীঘাট
ঘাটৰ পাৰতে আছে এখনি চোতাল
পূৰৱী নিশাতে উঠি নালাগে গাবিব তুমি
বেলিৰ পোহৰে মচে তৰাৰ পোহৰে ধোৱে
ফৰকাল এখনি চোতাল
ঢেঁকীতো নেলাগে খ'ব তোমাৰ ভৰিৰ পতা
সোণৰ শালত বহি তুমি মাথো বৈ লবা
এসাজ মেখেলা বিহা খাঁচু দিবা সোণৰ সূতাৰে

উজাই আহিবা তুমি ফুল হৈ নেলাগে হুলিব আৰু
চিৰকাল নেলাগে হুলিব

(ডেওমলা)

প্ৰাচীন আখ্যানৰ চায়ুবাইক আনি কবিয়ে সমস্ত সাহসিকতাৰ প্ৰতীক কৰি ঠিয় কৰাইছে। আনহাতে ফাউষ্ট হ'ল মানুহৰ চিৰন্তন জ্ঞানৰ অপৰিপক্কতাৰ এক জলন্ত প্ৰতীক। প্ৰাচীন মহাদেশীয় প্ৰসিদ্ধি আনি এক নিতান্ত অসীমা জগত সৃষ্টি কৰিবে এক কাব্যিক দাৰ্শনিকতাৰ ভাগী কৰি ফাউষ্টক চিত্ৰিত কৰিছে। মানুহৰ জ্ঞানৰ সাধনা চিৰন্তন অপূৰ্ণ হৈ থাকে যিহেতু মানুহৰ জীৱন মৃত্যুৰ ক্ষেত্ৰত বন্দী আৰু কেতিয়াবা কোনো মুহূৰ্তত জ্ঞানৰ প্ৰয়োজনহীনতাই স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে অন্তৰত ধৰা দিয়েহি। পৰিচিত জগতৰ মাজৰ পৰা অপৰিচিত জগতলৈ যাবৰ বাবে যেতিয়া আহ্বান আহে তেতিয়া জ্ঞানৰ এষণাৰ প্ৰয়োজন অথবা সময়েই বা কত? কবিৰ ফাউষ্টে সেয়ে কৈছে :—

"*   *   *   *

জনা মৃত্তিকাৰ নিজকে নিজেই পুৰিছো ইমান দিনে
মানুহ যেনৰ সেই মৰুণ পুৰি হোৱানাই লেখ
বাকী থকা এই টুকুৰাজোৰৰ দ্বাৰাই নিয়াহি তুমি
মোৰ বাবে তুমি কোনো আনিব নতুন একান্ত কথা
পোহৰৰ আৰু নাই প্ৰয়োজন পাইছো পোহৰ যত

খিৰিকি খনেৰে বেলিটোৱে আহি মাতিছেহি মোক
হুগুনি হুগুনি পাহৰি পেলোৱা সুহুৰি এটাৰে।"

(কাউৰী)

নৈৰ archetype অৰে লৈতে তেওঁ কেইবাটাও কবিতা সৃজিত হৈছে। অন্ততঃ তিনিটা কবিতাৰ নামটোতে নদীৰ উল্লেখ আছে।— এই নদীয়েদি, অপৰূপ এই নদী আৰু ইতিকথা নদী আৰু মানুহৰ এই কবিতাত্ৰয়ত নদীৰ বিশিষ্ট ভূমিকা উল্লেখযোগ্য। জন্ম আৰু মৃত্যুৰ পৰিবৃত্তক নেওচি বৈ যোৱা জীৱনপ্ৰবাহৰ অখণ্ডনীয় সোঁতৰ archetypal প্ৰকাশ হ'ল এই নদী। নদীৰ সোঁতৰ গতি যিদৰে অবিচ্ছিন্ন মানুহৰ জীৱন সোঁতৰ গতিও সেই একেদৰে চিৰপ্ৰবাহমান। নৈৰ সোঁতৰ বিৰতিৰ সময় নাই—আৰু আহিছে মানুহ গৈছে মানুহ—মানুহ সোঁতবোৰেই বা ব্যতিক্ৰম ক'ত? সেয়ে তাৰ উৎপত্তিৰ উৎস বা গতিৰ শেষ লক্ষ্যস্থল ক'ত তাক জানি মুৰ নথমাই। মানুহৰ জীৱনো অনেকখিনি তেনেকুৱাই। শাশ্বত গতিৰে মানুহৰ জীৱন সোঁত চলমান। নিৰ্বিকাৰ।

"* * *

সন্ধ্যা হ'লে এই নদীয়েদি ভাহি যায়
পুৰি যোৱা জীৱনৰ এমুঠি চিতাৰ ছাই
সোমা গধূলিৰ সতে লাহে লাহে নামি আহে
ছাঁ মেৰা কুঁৱলীৰ ধুঁৱলীয়া ৰাতিৰ আভাস
অপৰূপ এই নদী
ইয়াৰ বুকুতে আছে জীৱনৰ কলতান মৰণৰ নীৰৱ আৰতি।"

(অপৰূপ এই নদী)

সময়ে সময়ে বৰাৰ কবিতাত এটা ইতিহাসৰ চিৰাচৰিত সুৰ বাজি উঠে। আৰু তাৰ লগত তেওঁৰ বিচিত্ৰ বৰ্ণনাভঙ্গী জড়িত হৈ মধুৰ ব্যঞ্জনাৰ সৃষ্টি কৰে। তেওঁৰ ছন্দৰ তালে তালে সাংগীতিক মূৰ্চ্ছনা ব্যাপি থাকে যিটোৱে পাঠকক প্ৰথম মুহূৰ্ততে মোহিনী মাৰি ধৰা নপাই নয়। যদিও মহেন্দ্ৰ বৰা আধুনিক কবি, যদিও আধুনিকতাই তেওঁৰ শ্ৰেষ্ঠ কীৰ্তি তথাপিও তেওঁৰ কবিতা সম্পূৰ্ণভাৱে ৰোমাণ্টিক ভাৱধাৰাৰ পৰা মুক্ত নহয়। সাংগীতিক

গীতিময়তা আৰু ৰোমান্টিক চঞ্চলতা দুয়ো লগালগি তেওঁৰ চঞ্চলতা কবিতাক এক মধুৰ আমেজেৰে ভৰাই তুলিছে।

"মোৰ বাগানত ফুল ফুলা নাই
এপাহ মাথোন পপি
উমান লওঁতে বতাহ অহাৰ
ফুলটো উঠিল কঁপি

সময় নহয় কও কেনেকৈ
ফাগুন আহিল ঘুলি
এই বতাহৰ আমেজ ইমান
মনটো উঠিল দুলি

মনৰ মাজত উঠিল জ্বলি
মধুৰ হাঁহিৰ ৰেখা
দূৰ সুদূৰৰ সাগৰ পাৰত
এবাৰ মাথোন দেখা

* * *

মোৰ বাগানত ফুলৰ অভাৱ
এপাহ মাথোন পপি
উমান লওঁতে কোমল পোহৰ
মনটো উঠিল কঁপি।"

বৰ্ণাঢ্য উপমা, সাংগীতিক লয় আৰু ৰোমান্টিক অনুভূতিৰ প্ৰভাৱত কবিতাটি পাঠকৰ অন্তৰত এবাৰ সোমোৱাৰ পাছত ওলাবলৈ বাট বিচাৰি বিফল হয়। আধুনিক কবিতাৰ মাজে মাজে আহি পৰা ৰোমান্টিক প্ৰতীকবাদ আৰু মহাদেশীয় কবিতাত সিম্বলৰ পূৰ্ণ প্ৰয়োজন বৰাই স্বাভাৱিকভাৱে লক্ষ্য কৰিছিল। বৰাৰ কাব্যকৃতিৰ কেনভাচখন বৰ বহল। অত্যাধুনিক কেইটিমান কবিতা, লিৰিক আৰু ব্যক্তি প্ৰশস্তিৰ কবিতাও তেওঁ লিখিছে। তেওঁ অসমীয়া আৰু ইংৰাজী উভয় ভাষাৰ সমজ্ঞ বহুতো শব্দবোধক অধিকতৰ শুদ্ধ আৰু অধিক হাস্যৰসাত্মক কৰি তোলাতো চেষ্টা কৰে।

"আছিল এজনী মিচ লেডী টাইপিষ্ট
ফুল কৰি কপি কৰে জোটাৰৰ লিষ্ট
মোচ থাই কিচমিচ্
হ'ল তাই তিচমিচ্
গালি পাৰে চাহাবক পৰা খোৱা বীষ্ট্

ৰোমাণ্টিক যুগৰ কবি লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাইও অসমীয়া শব্দৰ মাজে মাজে ইংৰাজী শব্দ সুমুৱাই কেইটামান কবিতাত হাস্যৰসৰ অৱতাৰণা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। কবি মহেন্দ্ৰ বৰাই এই কৌশলটো তেওঁৰেই পৰা শিকিলেনেকি ?

মহেন্দ্ৰ বৰাৰ সাৰ্থক সৃষ্টি কি ? এই প্ৰশ্নটো যদি মোক কোনোবাই কৰে—তেতিয়াহ'লে মই কম নিসন্দেহে 'ফাউষ্ট'। ২৭৮ লাইনত সজ্জিত হোৱা এই কবিতাটোত প্ৰকাশ পাইছে কবিৰ বিক্ষিপ্ত বিষণ্ণতা, ৰোমাণ্টিকতা, আপোনাৰ প্ৰতি পুতৌ, নিউৰটিক চিন্তাৰ অসংলগ্নতা, জীৱন আৰু মৃত্যুৰ তাত্ত্বিক ব্যাখ্যা আৰু এক বিমূৰ্ত সংশয়। অশান্তি আৰু সন্দেহৰ বাটে বাটে কবিৰ গতি। সন্দেহ এই নিষ্ঠুৰ জগতত কবিৰ নিজ জীৱনৰ মূল্য কি তাৰ অৱস্থিতিয়েই বা কিমান মূল্যবান ? প্ৰাচীন myth আৰু archetype আদো সমাবেশ কৰি কবিয়ে কবিতাটো ওজস্বী কৰি তুলিছে। নিসঙ্গ ভাবে জীৱনৰ যাত্ৰা পথত বাট হেৰুৱা কবিয়ে সূচিকাৰক মাতিছে সাহায্য আৰু উপদেশ বিচাৰি। বিজ্ঞান আৰু যুক্তিবাদী দৰ্শনে মহত্তৰ জীৱনৰ আনন্দ হৰণ কৰিছে। microscope এটাৰ মাজেদি নিজৰ অন্তৰখন চাই কবিয়ে দেখিছে যে তেওঁৰ হৃদয় বোলা বস্তুটো কেৱল "ঠাল ঠেঙুলিৰে ওলোটা এজোপা গছ মাথোন।" কবিক আধুনিক জীৱন আৰু জগতৰ তুচ্ছতা আৰু ব'ৰাবিয়ে আমুৰাইছে। তেওঁ এতিয়া অতীতলৈ উভতি যাবলৈ বিচাৰে যি অতীত সত্য আৰু সুন্দৰৰ, বিশ্বাস আৰু গভীৰ নিষ্ঠাৰ।

হৰি বৰকাকতি

আধুনিক কবিতাৰ যুক্তিনিষ্ঠ জটিলতা আৰু প্ৰগতিবাদী আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ সংগ্ৰামৰ মাজত থিয় দি কবি হৰি বৰকাকতিয়ে ৰোমাণ্টিক মধুৰতাক সুমাই

জানিবলৈ বিচাৰিলে। উজনি অসমৰ ভূমভূমাত জন্মলোৱা বৰকাকতিয়ে ১৯৪৭ চনত কটন কলেজৰ পৰা বি এ পাছ কৰে আৰু ১৯৫১ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা দৰ্শন শাস্ত্ৰত প্ৰথম শ্ৰেণীৰ প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি উত্তীৰ্ণ হয়। অলপ দিন অধ্যাপনা কৰি অসম প্ৰশাসনীয় সেৱাত যোগ দিয়ে। বৰ্তমান শ্ৰীবৰকাকতি এজন উচ্চ পদস্থ চৰকাৰী বিষয়া। বৰকাকতি পঞ্চাশৰ দশকৰ কবি। ৰামধেনুৰ জৰিয়তে তেওঁৰ কাব্য প্ৰতিভাৰ উন্মেষ হয়। ১৯৭০ চনত প্ৰথম প্ৰকাশিত **কোনোৱা দীঘল এটা ৰথা সন্ধিয়াত** তেওঁৰ একমাত্ৰ কাব্য সংকলন।

বৰকাকতিয়ে আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ পৰা ৰোমাণ্টিক আবেগৰ সুৰ পুনৰ প্ৰৱৰ্তন কৰে। কিন্তু ৰোমাণ্টিক যুগৰ কবিসকলৰ লগত তেওঁৰ কবিমানসৰ হুবহু মিল পোৱা নাযায়। মহেন্দ্ৰ বৰাৰ কবিতাত যি এটা ৰোমাণ্টিক অভিব্যক্তিবাদৰ আমেজ আছে এনেধৰণৰ আমেজ এটা বৰকাকতিৰ কবিতাতো পোৱা যায়। কিন্তু বৰকাকতি যুগ আৰু সমাজ সচেতন কবি। তেওঁ নিজৰ যুগৰ বিসংগতি, দ'বাৰি আৰু ফোপোলা আভিজাত্য ভাল দ'বে চিনি পায়। বহুজনৰ সমাদৃত **প্ৰিয়াৰ চিঠি** নামৰ কবিতাত তেওঁ, তেওঁৰ প্ৰেয়সীৰ স্বাৰ্থ সৰ্বস্বতা আৰু প্ৰবঞ্চনাক উদঙাই দেখুৱাইছে। প্ৰেমিক কবিয়ে তেওঁৰ প্ৰেয়সীয়ে দিয়া চিঠিখন কাৰ্বন কপিৰ সস্তীয়া নকল যাখোন।

"কাজলপুষ্পীয়া চকু ৰাতিৰ দুহাতে সোণ ধৰিছে যুৰাই
তুমি শুই পৰা সোণ, তুমি শুই পৰা।
ৰাতি সাৰে থক। আৰু সাৰে থক
সাজখন কাৰ্বনৰ শেষৰ পৃষ্ঠাত লিখা
তোমাৰ প্ৰথম প্ৰেম। এপিটাফ বিজয়ী প্ৰেমৰ।"

(নতুন কবিতা, পৃ ২৮)

সন্ধি নামৰ কবিতাত কবিৰ আকুল হেপাহ তেওঁৰ প্ৰিয়তমাৰ প্ৰতি তীব্ৰগতিত ধাবিত হৈছে। ৰোমাণ্টিক অনুভূতিৰ তীব্ৰ প্ৰকাশ ইয়াত আছে। প্ৰেয়সীৰ প্ৰতি কবিৰ আকুল আহ্বান। পুনৰাবৃত্তিৰ জৰিয়তে এক আলংকাৰিক পৰিবেশ বৰ্ণাঢ্য হৈ দেখা দিছে।

"তুমি খীহা সোণপাহী
এয়েই সময়,
এয়েই সময় সোণ'
এয়েই সময়।'

ৰোমাণ্টিক ভাববিলাসী স্বপ্নাতুৰ কবিৰ বাবে এনেধৰণৰ আশা আৰু এনে মাপুৰুষীয়া ভাষা তেওঁলোকৰ নিজৰ সম্পদ। আধুনিক যুগমানসৰ উপযোগীকৈ বৰকাকতিয়ে নতুন নতুন উপমা, ৰূপক আদি অলংকাৰৰ আৰু নতুন ধৰণৰ শব্দচয়নৰ সমাবেশ ঘটাইছিল। তলত বৰকাকতিৰ কবিতাৰ পৰা কিছুমান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল।

(১) 'তেজৰঙা ষ্ট্ৰাউজৰ অপাৰ সমুদ্ৰ।
(২) বন্যা চাহাবাত সন্ধ্যা নামিছে চ'উ
(৩) এটা যেন মাছৰ পিঠিৰ দ'ৰে ... দূৰ কোণা পাৰ বনিতাৰ খিবিকিড় তাঁৰ, ... চাৰি মহলাৰ।
(৪) পা... ... চকু ... কৰে ,
(৫) মোৰ ধমনীৰ তেজত উত্তপ্ত ... চক্তিগ্ৰেড। ,
(৬) ... ইহে, অভিবাদন কৰা কৰ।

বীৰেশ্বৰ বৰুৱা : দীনেশ গোস্বামী

বীৰেশ্বৰ বৰুৱা আৰু দীনেশ গোস্বামী যদিও আধুনিক কবি তথাপি তেওঁলোকৰ কাব্যবীণাত ৰোমাণ্টিকতাৰ সুৰ অধিক তীব্ৰ, অধিক প্ৰকট। দুয়োজনেই উচ্চ শিক্ষিত আৰু দুয়োজনেই অসম চৰকাৰৰ উচ্চ পদস্থ বিষয়া। নিৰ্জন প্ৰাকৃতিক আৰু আলোড়িত চহৰৰ মন লৈ বীৰেশ্বৰ বৰুৱা আৰু দীনেশ গোস্বামীৰ কবিতাৰ সৃজন ... বীৰেশ্বৰ বৰুৱা এজন ইমপ্ৰেচনিষ্ট কবি। প্ৰেম, প্ৰকৃতি, বন্ধুত্ব, সৌন্দৰ্য আদি নানান ভাৱৰ প্ৰতীত ইমপ্ৰেচানৰে তেওঁৰ কবিতাসমূহ সমৃদ্ধ। তেওঁৰ কবিতাৰ ভাষা সৰল। বুদ্ধিনিষ্ঠ বাগাড়ম্বৰ সিবোৰত নাই আৰু তেওঁৰ বৰ্ণনাৰ ভংগীও মিহি আৰু তৃপ্তিদায়ক। মুক্তক ছন্দ আৰু সময়ে সময়ে পৰ্য্যাৰৰ মিল থকা অনুপ্ৰাস যুক্ত মিলিতাক্ষৰ ছন্দ সফলাও তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰিছে। চিন্তাৰ সৰলতা, প্ৰকাশৰ নিৰ্ভীকতা আৰু অনুভূতিৰ উদাৰতা বীৰেশ্বৰ বৰুৱাৰ কবিতাত লক্ষণীয় বিষয়। বাস্তৱ সংজ্ঞাৰ কল-

কাৰখানা, চিমনিৰ ধোঁৱা আৰু শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ বিষবাষ্পৰ পৰা আঁতৰি তেওঁ প্ৰকৃতিৰ বুকুত, নদীৰ অন্তৰংগতাত, পাহাৰৰ লগত নিবিড় আত্মীয়তাত বান্ধখাই থাকিব বিচাৰে। তেওঁ জান দুবি-পাহাৰৰ, বসন্তৰ, বৰষুণৰ সৌন্দৰ্য্য লৈ কবিতা লিখিছে, যি মুহূৰ্তত তেওঁৰ সমসাময়িক কবিসকলে ব্যস্ত ৰাজপথ, কোলাহলপূৰ্ণ মহানগৰী আৰু আনবিক যুদ্ধৰ কথা গাইছে। প্ৰত্যাবৰ্তনৰ গান নামৰ কবিতাত কবিয়ে প্ৰকৃতিৰ উদাৰ মৰমী বুকুত আশ্ৰয় লৈছেগৈ

"এতিয়া চোৱাৰ পাল জীৱনৰ প্ৰান্তৰে প্ৰান্তৰে
ঘাঁহৰ সেউজী আভা, ধানৰ সোণালী ৰং
হালধীয়া পখী যেন সৰিয়হ ফুলবোৰ,
ফাগুনৰ উতলা বাসনা
বৰ্ষাৰ ক্লান্তিৰ সুৰ, ডাউকীৰ কলৰৱ, সন্ধ্যাৰ আন্ধাৰ
আৰু বন গছৰ ডালে ডালে কেতেকীৰ
ফুল হৈ ফুলা সেহাৰাৰ
এতিয়া চোৱাৰ পাল ধুমুহাৰ ফাঁকে ফাঁকে নিৰ্মল আলোক
ফুল আৰু পখিলাৰ জাক
পৃথিৱীৰ বাটে বাটে বনৰীয়া ফুলৰ সুৰভি।

এনেধৰণৰ সংবেদন, প্ৰকৃতিৰ এনেকুৱা নিবিড় আত্মীয়তাৰ লগত জড়িত হোৱাৰ বাসনা আগৰ যুগৰ ৰোমান্টিক কবিৰ অন্তৰৰ নিত্য সম্পদ আছিল। কিন্তু বীৰেশ্বৰ বৰুৱাৰ ৰচনা ৰীতিত অযাচিত ভাৱালুতা নাই, বৰ্ণনাৰ সংযম সিবোৰত স্পষ্ট। সামাজিক সচেতনতাৰ প্ৰকাশ হোৱা বীৰেশ্বৰ বৰুৱাৰ একমাত্ৰ কবিতাটো হ'ল জন্মৰ আগৰ প্ৰাৰ্থনা। এই কবিতাত কবিয়ে উপলব্ধি কৰিছে যে আধুনিক সভ্যতাৰ কৃত্ৰিম মহানগৰবোৰেই আধুনিক জীৱন যাত্ৰা দুৰ্বহ কৰি তুলিছে আৰু সেইবাবে কবিয়ে ঈশ্বৰক খাটিছে যেন এক পলকতে তেওঁ মহানগৰবোৰ ধ্বংস কৰি দিয়ে।

দীনেশ গোস্বামীৰ কবিতাত সন্নিবিষ্ট হৈছে প্ৰেম, সৌন্দৰ্য্য আৰু প্ৰকৃতিৰ বিভিন্ন প্ৰবাহ। দীনেশ গোস্বামীৰ দুখবহুল আৰু ৰোমান্টিক আবেগৰ বশবৰ্তী হলেও তেওঁৰ কবিতাত আধুনিক সভ্যতাৰ বিপৰ্য্যয় আৰু বিসংগতি সমূহৰ চোকা সমালোচনা মাজে মাজে ধৰা পৰে। জলিকা কবিতাত কবিয়ে

আৱৰ্জনাময় বথাবিষ্ট নগৰ জীৱনক ধিক্কাৰ দিছে। নগৰ কেন্দ্ৰিক যান্ত্ৰিক সভ্যতাৰ অভিব্যক্ত এই কবিতাত স্পষ্টকৈ ধৰা পৰিছে। ৰোমাণ্টিক আৱেগ সম্বৃত পূৰ্ব্বৰাগ আদি কবিতাত দেখা পোৱা ওজস্বীতাই কবি দীনেশ গোস্বামীৰ আপোন বৈশিষ্ট্য। পূৰ্ব্বৰাগ কবিতাত কবি গোস্বামীয়ে তেওঁৰ প্ৰেয়সীৰ চকুৰ "নাৰ্জিফুলৰ হাঁহি" আনি পাঠককো বিলাইছে। এই কবিতাত ৰোমাণ্টিক আবিলতাৰ পৰা বাস্তৱৰ কঠোৰতালৈ প্ৰত্যাৱৰ্তনৰ ক্ষিপ্ৰ আভাস আছে।

"হে মানসী মোৰ,
তোমাৰ চকুৰ নাৰ্জি ফুলৰ হাঁহি
মোৰ চকুতো এবাৰ দৈ যোৱা।
তোমাৰ নাম শুনিছিলো কোনদিনা,
সেই গধূলিৰ স্মৃতি এতিয়াও মোৰ হৃদয়ত
শিলালিপিৰ দ'ৰে আছে লেখা .
আদিগন্ত চঞ্চলতা, নিৰ্মেঘ আকাশ
এটি দুটি তৰা জ্বলে।"

এই ৰোমাণ্টিক স্মৃতি-চাৰণৰ পিচত কবিৰ উত্তৰণ হৈছে বাস্তৱৰ যথাৰ্থ সত্যলৈ। জীৱন আৰু জগতৰ নৱজন্মৰ আশ্বাস দি কবিয়ে এতিয়া প্ৰেয়সীক কৈছে .

"ভয় কিহৰ মানসী, ভয় কৰা কিয় ?
* * * *
আজি মই বিচাৰি পালে।
জীৱনৰ বাবে মৰা জনতাৰ কত শত মুখ
নকৰিবা কোনোভয়, নতুন আশ্বাস
আজি মই তোমাক আকৌ দিছো,
অনেক জন্মৰ পাচত নৱ এক জন্মৰ সূচনা
মেৰে মেৰে আজি চোৱা।
স্তিমিত চেতনা আজি জাগি উঠ পুহ
(প্ৰত্যেকৰ অন্তৰে অন্তৰে
একে সুৰ, একে ভাষা একে অনুভূতি

জীৱনৰ বাবে মৰা জনতাৰ দুখ।)
মুখ তুলি চোৱা।
জীৱনৰ উত্তাপ আৰু সোণালী ধানৰ ঘ্ৰাণ
আঁকিলোৱা চকুত এবাৰ।"

এই সকলোবোৰ কোৱাৰ পাছতো কিন্তু এটা কথা ক'ব লাগিব। কবি বীৰেশ্বৰ বৰুৱা, দীনেশ গোস্বামী, হৰি বৰকাকতি আদিৰ কবিতাত প্ৰকৃতিৰ লগত বজা আত্মীয়তাৰ সুৰটোৱেহে পাঠকক অধিক আকৃষ্ট কৰে। আৰু সেইবাবে কোনো কোনো সমালোচকে, তেওঁলোকক আধুনিক কবিৰ স্বীকৃতি দিয়াত উদাৰতা দেখুৱাব নোখোজে। কিন্তু এইটো কথা মনত ৰখা ভাল যে, আধুনিক কবিতাৰ প্ৰকৃতিৰ লগত কোনো বিৰোধ নাই। এইখিনিতে আধুনিক কালৰ ভাৰতীয় সমালোচক সকলৰ অন্যতম ড বিনায়ক কৃষ্ণ গোকাকৰ মন্তব্য এটি তুলি দিয়াৰ হেঁপাহ এৰাব নোৱাৰিলো—"Again, it is not necessary that a poet should reject sunsets and sunrises and peacocks and nightingales and direct himself to computers and caravelles and neutrons and electrons Computers, caravelles, neutrons and electrons are, no doubt, the Peculiar heritage of modern times and their use for purpose of poetic imagery is a part of modern sensibility But we should not forget that sunsets and sunrises and peococks and nightingales have persisted in their grandeur, beauty and melody even in the modern world and are as modern as computers A writer may have his own predilection for modern imagery and his poetry will be more relevant to the modern world on that account A poet who writes almost exclusively about sunsets, peococks and nightingales, forgetting the great achievements of modern man, will naturally cease to be modern, loose his relevance to the modern world But this does not mean that sunsets, peacocks and nightingales should be kept out of one's poetry Every writer, even a modernistic writer, has to be

aware of the totality of life Modernity consists neither in being a modernist nor in being a modernicide It consists in just being modern, aware of the problems and pressures of one's times—without forgetting to be human, that is, aware of the peronial values that persist through the ages "* আৰু এনে এক দৃষ্টি সন্মুখত ৰাখি বিচাৰ কৰিলেহে আমি প্ৰকৃতি আৰু ৰোমাণ্টিকতাৰ কালে হালি পৰা কবিসকলৰ স্বৰূপ উপলব্ধি কৰিব পাৰোঁ।

বীৰেন্দ্ৰনাথ বৰকটকী

বীৰেন্দ্ৰনাথ বৰকটকীয়ে পচোৱা আলোচনীৰ দিনতে আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ ৰংগমঞ্চত প্ৰবেশ কৰে। বৰকটকীয়ে সুদীৰ্ঘ কাল ধৰি কবিতা লিখিছে। কিন্তু তেওঁৰ কাব্যিক একিলিয়েচন এতিয়াও নিৰ্ণীত হোৱা নাই। ইমপ্ৰেচনিষ্ট-ইমাজিষ্টসকলৰ লগতেই তেওঁৰ মিল অধিক হলেও মাজে সময়ে তেওঁৰ কবিতাত প্ৰগতিবাদ আৰু প্ৰতীকবাদৰ এনে মোহন মূৰ্ছনা শুনা যায় যে একে আষাৰে তেওঁক এটা নিৰ্দিষ্ট দলত ৰাখিব নোৱাৰি। কেতিয়াবা ৰোমাণ্টিক আবেগৰ বিভূতী এচাটিয়েও তেওঁৰ কবিতাত দেখি যায়হি। মন্বন্তৰ (১৯৪৭) বৰকটকীৰ একমাত্ৰ কাব্য সংকলন

বৰকটকীৰ ইতিহাস সচেতনতা মন কৰিবলগীয়া। মন্বন্তৰ নামৰ কবিতাত তেওঁ ভাৰতবৰ্ষত হোৱা মানবীয় সভ্যতাৰ প্ৰগতিৰ সুন্দৰ অভিলেখ দাঙি ধৰিছে। ভাৰতীয় ঐতিহ্য আৰু সংস্কৃতিৰ প্ৰতিষ্ঠাপক কৃষ্ণ আৰু বুদ্ধ আদি মহামানৱসকলৰ অৱদান তেওঁ শ্ৰদ্ধাৰে সুঁৱৰিছে। সুন্দৰৰ কলাকাৰ শ্ৰীকৃষ্ণৰ অস্ত্ৰাঘৰ কুৰুক্ষেত্ৰত স্বাৰ্থৰ জয়ডঙ্কা বজোৱা পাৰ্থ আৰু শাক্যমুনি গৌতমৰ মহতী প্ৰতিভা আধুনিক কবি বৰকটকীৰ হাতত সুপ্ৰতিষ্ঠিত হৈছে।

“স্বকৃতিৰ কুৰুক্ষেত্ৰ জিনি
সুকুমাৰ কৃষ্ণ জয় হয়
বুদ্ধই সপোন দেখে অনাদিৰূপৰ।

* Modernity and Contemporary Indian Literature, P 265

হিমালয় উচ্চ শিখৰত
তুষাৰ মানৱে গুনে
পৃথিৱীৰ উৰ্বৰা ভূমিক
মুখৰিত কৰি যোৱা
মানুহৰ সমদল গান।
নদীৰ মৰমে বাচে
মানুহক জয়ৰ উল্লাস
দুহাতেৰে ধৰি থকা প্ৰকৃতিৰ খহিলৰে
তীখাৰ পৰীক্ষা হয়, মানুহৰ মৰমী মুহূৰ্ত
মন আৰু বাস্তৱৰ পৰাইপাটত।"

(মৰতৰ পৃ ২)

প্ৰাণসজাৰ কন্দৰ নামৰ কবিতাত কবি বৰকটকীয়ে নিজৰ আৰু আগন্তুক জনতাৰ বাবেও এখন নতুন পৃথিৱীৰ স্বপ্ন দেখিছে। কবিয়ে দেখিছে—জীৱনৰ অনুৰ্বৰ প্ৰান্তৰসমূহ উৰ্বৰকৈ তুলিব পৰা বিভিন্ন উপাদান এতিয়াও বিদ্যমান। নতুন পৃথিৱীৰ কামনা কৰিলেও বৰকটকীৰ স্বপ্ন প্ৰগতিবাদীসকলৰ সমানে উজ্জ্বল নহয়। বৰকটকীৰ কবিতাৰ ভাষা সৰল, শব্দচয়ন সুন্দৰ আৰু যৌক্তিক কাৰংগাজিৰে ভূষিত নহয়। লোকৰঞ্জনৰ ফালৰ পৰা বৰকটকীৰ কবিতাৰ দাম বেছি। তেওঁৰ কিছুমান কবিতা সহজ অৰ্থত ক'বলৈ হ'লে drawing room অৰ কবিতা।

কল্লোল, দিনপঞ্জিকাৰ পাণ্ডুলিপি, মহাসাগৰৰ সেতু আদি কবিতাত এক ৰোমাণ্টিক সুৰমতা বিৰাজমান। কল্লোল কবিতাত কবিয়ে ৰোমাণ্টিক প্ৰণয় কবি সকলৰ দ'ৰেই কলঃ পাৰৰ প্ৰেমবঞ্চা স্মৃতিৰ পলাশ ফুটাইছে :—

"জীৱনৰ উপকণ্ঠত কল্লোল কিহৰ ?
প্ৰেমবঞ্চা স্মৃতি জানো কলঃ পাৰৰ
সপোনৰ মাধুৰ্যৰ পলাশ বনৰ
তৰাবছা আকাশৰ স্বৰ্ণালী জোনৰ ?
মনৰ দিগন্তৰ মুহু ফাগুনে কপালে
কল্পনাৰ কঁহৱাৰ অশেষ পাপৰি

ঊৰি উৰি শূন্যত মিলিল
জীৱনৰ পথ থকা ভুকতৰা পথহাৰা হ'ল।
সময়ৰ সাগৰত অবিৰাম প্ৰেমৰ জোৱাৰ
অলকাপুৰীৰ ১ ৰ মেনকা সুন্দৰী
সাৰ পাই তু গা উচুপি উঠিল।
বসন্তৰ ফুলি উ ৰ সুললিত***"

(মধুৰৰ, পৃ ২১)

হোমেন বৰগোহাঁই

কথাসাহিত্যিক আৰু সাংবাদিক হোমেন বৰগোঁহায়ে এসময়ত কবিতা লিখিছিল। সংখ্যাৰ ফালৰ পৰা তেওঁৰ কবিতা কম কিন্তু গুণৰ ফালৰ পৰা সিহঁতৰ মূল্য অধিক। তেওঁৰ কবিতাবিলাকৰ সৰহভাগেই নিৰ্জ্জন মনৰ গভীৰতাৰ পৰা ওলোৱা। অনিকেত মনোভাব, দেহজ কামনা, প্ৰতিষ্ঠিত মূল্যবোধত সংশয়, প্ৰেমৰ শৰীৰ সৰ্বস্ব ৰূপৰ প্ৰত্যাখ্যীকৰণ, মাৰ্ক্সীয় চিন্তাধাৰাৰ আভাষ আদি বিভিন্ন উপাদানেৰে হোমেন বৰগোঁহাইৰ কবিতা সমৃদ্ধ হৈছে। অৰণ্য, ৰাতি, সাপ, মহানগৰ আদি কবিতাত প্ৰতীক আৰু বোধিৰ গভীৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰতীকি দুৰ্বোধ্যতাই তেওঁৰ এই চাৰিটা কবিতাক আচ্ছন্ন কৰি তুলিছে। একেদ'ৰে অৰ্জ্জুনৰ বিশ্বৰূপ দৰ্শন ভাৰতীয় ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ আধাৰত ৰচিত হোৱা অত্যাধুনিক মানুহৰ জীৱন যাত্ৰাৰ কৰুণ নিৰ্বেদ উপলব্ধি। আনহাতে তেওঁৰ শেহতীয়া ৰচনা মোৰ আইতা আদি কবিতাত অভিব্যক্তিবাদী সৰলতা ফুটি উঠিছে। কবিৰ আইতা সনাতন সভ্যতাৰ এটি জনন্ত প্ৰতিমূৰ্তি। পচাশালি নেদেখা গাৱঁৰ চাৰিসীমা পাৰ নোহোৱা কবিৰ মাতৃবৰ্জনিষতেই কবিয়ে বিশ্বদীক্ষা লাভ কৰিছে। বৰ্ণনা-ৰীতিত এনে এটা নতুন উপাদান আছে যিটোৱে পাঠকক সহজে আকৃষ্ট কৰি পেলায়। জীৱন মৃত্যু, ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব, দেহজ প্ৰেম আদি ভাৱ চিন্তাক অন্বেষীয় অৱলম্বিত চেতনাৰ লগত গাঠি'ল কৰিয়ে কবিতাসমূহ ৰূপ দিছে। মৃত্যুৰ আশংকাই অদ্ভুত তিনিটা কবিতাত—(অৰণ্য, ৰাতি আৰু মহানগৰ) কবিক বিমোৰত পেলাইছে। জীৱন আৰু পৃথিৱীৰ প্ৰতি কবিৰ অপাৰ

মৰম, অসীম ভালপোৱা। সেয়েহে মৃত্যুৱে তেওঁক এই পৃথিৱীৰ পৰা কাঢ়িবাই নিলে যুগি কবিৰ উৎকৃষ্ট স্তৰ। কবিৰ কাৰণে জীৱন বাস্তৱ আৰু সাৰ্থক। কবি বৰগোহাঞিয়ে তেওঁৰ কবিতাসমূহত ইন্দ্ৰিয়ানুভূতিৰ পৰিমল সৃষ্টি কৰিছে। বিকল্প কবিতাত কবিয়ে পৰম আশ্ৰয় বিচাৰি পাইছে নাৰী মাংসত, তৰা, ফুল আৰু ৰাতিৰ আকাশত।

"নাৰীৰ দেহৰ উম, ফুল, তৰা ৰাতিৰ আকাশ
মহড়া দায়েৰে কিনা সুকোমল তোমাৰ মস্তক
খুব বেছি দৰকাৰ জীৱনত ইযোৰ বস্তৰ
হ'ব পাৰে পূৰ্ণতাৰ ঈশ্বৰৰ অসীম বিৰহ।"

(নতুন কবিতা, পৃ ৫৬)

ড° মহেন্দ্ৰ বৰাই হোমেন বৰগোহাঞিৰ কবিতাৰ প্ৰসংগত কৈছে—বৰগোহাঞিয়ে প্ৰতীকবাদী কবিসকলৰ দৰে বৰ্ণবহুল শব্দ ব্যঞ্জনাৰে সৃষ্টি কৰে এক ৰহস্যময় জগত। আত্মাৰ গভীৰ কন্দৰত সেই জগত। সেইখন মিথিক জগতত আছে মানুহৰ মনৰ গভীৰতম বেদনা—অন্ধকাৰ কামনা, অৰণ্য-প্ৰীতি আৰু এক মৃত্যুৰ আকাংক্ষা। লৰেন্সৰ জগতখনৰ দৰে আছে এটা মোহময়, আবেশময় মাদকতা সনা সুৰভি। কিন্তু তাত নাই যৌনিক বেদনা, তাত নাই কাম মনস্তত্ত্ব। সেই পৃথিৱীৰ কাল্পনিক মূল্যবোধ আমাৰ পৃথিৱীৰ নৈতিকতাৰ তুলাচনীৰে জুখিব নোৱাৰি। সেইবাবে তেওঁৰ কাব্যত যৌনগন্ধী প্ৰতীকপুঞ্জত অযৌন নিৰ্যাস পোৱা যায়।"

সময়ে সময়ে বুদ্ধিনিষ্ঠ প্ৰাসঙ্গিক উল্লেখেৰে তেওঁৰ কবিতা ভাৰাক্ৰান্ত হৈ পৰে। মনোবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভঙ্গীৰ পৰা তেওঁৰ ওফেলিয়া কবিতা বৰ মূল্যবান। আধুনিক যুগৰ নিউৰ'টিক নাৰীৰ প্ৰতিনিধি হ'ল ওফেলিয়া। এই আধুনিক নাৰী ওফেলিয়াই জীৱনৰ বিপুল ঐশ্বৰ্য দেখিছে, আধুনিক সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ কত কঠিন সংঘাত দেখিছে আৰু নিয়তিৰ নিৰ্মম তাড়না উপভোগ কৰিছে। বহু বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ আধুনিক জগতখনত তাইৰ জীৱনৰ কোনো মূল্য নাই আৰু তাইৰ প্ৰাৰ্থনা-নিৰৰ্থক আকুতি মাথোন আৰু শুনোতা কোনো নাই। তাইৰ বাবে জীৱনটো এটা দুঃস্বপ্ন—এটা nightmare। হয়তো তেওঁলোক যুগসন্ধিৰ বলি। এই ওফেলিয়া দলে

আশা কৰে বেচি, শান্ত কম। আৰু এক নিউৰ'টিক আত্ম-প্ৰত্যয় লৈ জীয়াই থাকে। কবিয়ে এই ওৱেলিয়া' দনৰ-মানসচিত্ৰ সুন্দৰ ভাৱে আঁকিছে।

"চকুত টোপনি নাই, ঈশ্বৰো, নীল সমুদ্ৰৰ
    স্তব্ধ অস্থিৰ খাজি, কোন সেয়া আছে চুপি চুপি,
অ'পোন আত্মাৰ ভীতি, সেয়া কি প্ৰেতৰ ছায়া, প্ৰীতি
    নৰকৰ স্থিত, এনচিনোৰৰ উজাগৰ•••
জ্যোতিহীন ? হৃদয়ৰ বাহিৰে, ভিতৰে, সেয়ে
    এতিয়া প্ৰাৰ্থনা কৰ', মম চৈতন্যৰ এন্ধাৰত
আছেনেকি উৰ্বশীৰ উদাত্ত আলোক বাণী কিবা
    পৰম সত্তাৰ, থাক দেখা যাব তিমিৰ ৰাত্ৰিৰ
দীৰ্ঘপথ পাৰ হৈ পাপক্লান্ত আপোন আত্মাৰ
    অথবা বিকল্প কিবা, সিৰ মৃত্যু মানবিকতাৰ
শান্তিৰ আশ্বাস নাই, জীৱনৰ প্ৰপদী বিশ্বাস
    আত্মাৰ ঐতিহ্য, প্ৰেম, বিষ যন্ত্ৰণাত জৰ্জৰ
বুদ্ধিৰ আলোক ব্যৰ্থ, অৰ্থহীন কৰ্মৰ প্ৰেৰণা
    সঁচা নেকি নিয়তিৰ একমাত্ৰ অমোঘ সংকেত ?
প্ৰশ্নকৰ —(দহৰ বিলাস বৃথা), হোৱা সন্ন্যাসিনী
    উন্মাদিনী ! সিও জান—সোৱা গান প্ৰাচীন দিনৰ
প্ৰেতাকীৰ্ণ এন্ধাৰত ৰুদ্ধশ্বাস এলচিনোৰৰ
    জীৱন দুঃস্বপ্ন মাথো, মৃত্যু ? সিও নিষ্ফল আশ্বাস।'*

কবি ডাইলান টমাছৰ কবিতাত নিৰ্দিষ্ট হোৱা জন্ম মৃত্যুৰ ধাৰণা আৰু যৌনতাৰ উত্তাপ বৰগোহাঞিৰ কবিতাৰ মাজতো মাজে সময়ে ভুমুকি মাৰিছে। মনোবিজ্ঞানী য়ুঙৰ মনৰ ৰূপৰ archetype বিলাকেও তেওঁৰ কবিতাত আশ্ৰয় পাইছে। তেওঁৰ কবিতাত এটা সমান পোৱা যায় আৰু পোৱা যায় প্ৰাচীনতাৰ পৰা আহৰি আধুনিক কৰা সুন্দৰ সফল চেষ্টা। পৰিবেশন ৰীতিত তেওঁ সৰহভাগ গদ্য ছন্দকে ব্যৱহাৰ কৰিছে। কিন্তু তাতে অনুপ্ৰাসৰ কৌশল লৈ শেহৰ বৰ্ণৰ মিলৰ দ্বাৰা ইয়াতে এটি অন্ত্যানুপ্ৰাসিক সমতা স্থাপন কৰিব পাৰে। এদিন কবি কেৰকাৰ বৰুৱাই তেওঁৰ কবিতাসমূহত

এই কৌশল খটুৱাইছিল। কবি বৰগোঁহায়ে তেওঁৰ কবিতাবোৰতো প্ৰতি বাক্যৰ গতিৰ যেহেতু সাঙ্গীতিক লয় আৰু অনুপ্ৰাসৰ ধ্বনিচ্ছবি নিখুঁত কৰি তুলিবৰ চেষ্টা কৰিছিল।

“* * * *

উন্মাদৰ দ'ৰে মই ভাল পাওঁ ৰাতিৰ এই বক্ৰবাত অন্ধকাৰ,
যেনেকৈ ভালপাওঁ এটি মন, আলকাতৰাৰ দ'ৰে গাঢ় ৰং, কোনো এক বেশ্যাৰ।
স্বপ্নৰ অৰণ্যত বিচৰণশীল এটি উজ্জ্বল সোণালী সাপ
তাৰ চৌপাশে ঘেৰি এক সোণালী স্তব্ধতা, দুঃসহ বিস্ময়, আৰু উত্তাপ
অন্ধকাৰ আৰু অন্ধকাৰ
মই ভাল পাওঁ ৰাতিৰ দ'ৰে কোনো এক বেশ্যাৰ
গলিত হৃদয় যেন, মৃত্যু আৰু সৌন্দৰ্য্যৰ এক সমাহাৰ।”

চৈয়দ আব্দুল মালিক

জয়ন্তী-পছোৱা যুগটোতে আধুনিক কবিতাৰ পাতনি তৰা অন্য এজন কবি হ'ল চৈয়দ আব্দুল মালিক। তেওঁ প্ৰগতিবাদী চিন্তাধাৰাৰে আধুনিকতাৰ শুভাৰম্ভ কৰিছিল। মালিকৰ কবিতাত বৈচিত্ৰ্য আছে। তাত প্ৰকৃতিৰ উজ্জ্বল ৰং আছে, আৰু আছে মাৰ্ক্সীয় চিন্তাধাৰাৰ প্ৰতি সঁচা আবেগ। মালিক শ্ৰেণী সচেতন কবি, মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী জীৱনৰ কোপোলা নীতি সৰ্বস্বতা, ভুৱা আদৰ্শ আৰু ভণ্ডামি তেওঁ বঢ়িয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিছে। মধ্যবিত্তৰ সন্তানৰ কোনো চৰিত্ৰ নাই সি সৰ্বহাৰা জনতাৰ আগতো দৌৰে আৰু পুঁজিপতি প্ৰভুৰ পিছতো দৌৰে। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধ, দেশৰ ৰাজনৈতিক অভ্যুত্থান স্বাধীনতা সংগ্ৰাম, পৰিৱৰ্তিত মূল্যবোধ আদিৰ যেহেতু সোমাই আধুনিক মধ্যবিত্তই পেপুঁৱা লাগি যেতুৱাৰিৰ হাতৰ বান্দৰৰ দৰে পৰিস্থিতিয়ে যিদৰে কৰিবলৈ কয় তাকে কৰি কোনোমতে বাচি থাকে।

“উত্তম নহয়, অধম নহয়, মই মধ্যবিত্ত
অদ্ভুত মই, কিম্ভূত মই আদৰ্শবাদৰ ভৃত্য।
লবোপত যুৱা কমিউনিষ্টক চুৰকৈ খুৱাওঁ তাত
বকৰা ঘেৰি কংগ্ৰেছীকো জনাওঁ প্ৰণিপাত।***

চছিয়েলিষ্টৰ মিষ্ট ভাষাৰে কৰোঁ সম্ভাষণ,
লীগৰ লিডাৰ আহমদকো যাচোঁ আসনখন।...
কেপিটেলিষ্ট কংগ্ৰেছ ৰাজৰ ঘোৰ নিন্দা কৰোঁ
জৱাহৰলাল অহা শুনিলে চাৰলৈ লৰ ধৰোঁ।
ঘৈণীৰ গহনা বন্ধকত থৈ ক্ৰছিংকম চেট কিনোঁ,
ৰেডিঅ'ৰ কথা নশুনাকৈ লেবাৰ এটি দিনোঁ।
আপত্তিহীন নেপটিজমে ভাৰত নিলে তল,
চোৰা-বজাৰৰ অত্যাচাৰত স্বাধীনতা ৰসাতল।
ঘোচখোৰ আৰু মুনাফা খোৰৰ অবাধ স্বাধীনতা,
ৰামৰাজ্যৰ ৰাৱহাত জালৰ চাৰে তেৰহাত কটা।
ল'ৰাটোলৈ চাকৰি বিচাৰি প্ৰাইভেট চিঠি লেখোঁ
চৰ্কাৰী দোকানৰ পাৰ্মিট বিচাৰি লাভৰ সপোন দেখোঁ।
বেৰত আঁৰো য'ৰ্ডৰ ছবি, পঢ়োঁ কাৰ্ল মাৰ্ক্স,
হিচাপ কৰোঁ কিমান হৈছে বিকিউজিৰ ইনকাম।
হুকুমিটকীয়া চাকৰি কৰি, কোৰিয়াৰ যুদ্ধ ভাবোঁ
তৰ্ক কৰোঁ মাও-চে-তুং, কোন, কোন এটলী বায়ু।
ছয় বগফুট ঘৰত থাকি, অসীম ঈশ্বৰ ভাবোঁ
ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ নাম শুনোঁ, গোসাঁইৰ আগত কান্দুঁ।
চিন্তৰ কমালত ভেকীৰা বাঢ়োঁ, কাগজত বাঢ়োঁ মাছ,
পেটত জ্বালা, মুখত হাঁহি, ফটুৰা ভৰিৰ নাচ।
আদৰ্শবাদৰ তৰ্কসভাত শানিত যুক্তিধাৰি,
কংগ্ৰেছমাৰ্কা চেণ্ডেল পিন্ধি উঠোঁ মটৰ গাড়ী।
ভণ্ড নহওঁ, চণ্ড নহওঁ। বেক বিস্তাৰ গুজা।
দুৰ্বল মই মধ্যবিত্ত সভ্যতাৰ মহাবোজা।
ধনীদলৰ পাশাখেলত মই জয়ৰ পচিশ
গৰীবদলৰ আন্দোলনৰ মহয়ে নকল নবিশ।"

(ৰামধেনু, ৪ৰ্থ ব, ২য় সং, পৃ ১৭৮)

দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পৰৱৰ্তী আৰু ভাৰতৰ স্বাধীনতা লাভৰ পূৰ্বৱৰ্তী কালছোৱাৰ অসমীয়া উচ্চ মধ্যবিত্ত সম্প্ৰদায়ৰ জীৱনৰ নিখুঁত চানেকি এই কবিতা। এনে

মধ্যবিত্তৰ কোনো চৰিত্ৰ নাই, তাৰ মেৰুদণ্ডৰ নমনীয়তা অতি তীব্ৰ। মধ্যবিত্তৰ জীৱনৰ এই ভণ্ডামি সদৰিকৈ •দেখুৱাই কবিয়ে তেওঁলোকৰ প্ৰতি তীব্ৰ কটাক্ষ হানিছে। অসমীয়া মধ্যবিত্তৰ আত্মবঞ্চনাৰ জীৱনৰ প্ৰতি কটাক্ষ হানি এদিন কবি প্ৰসন্নলাল চৌধুৰীয়েও তীব্ৰবোধত জ্বলি উঠিছিল—

"কোন অকিঞ্চন কাকত লিখিলি
ফাইলৰ বোজা তুলি উভতিলি—
মানে অপমানে তৰা হেৰ' ক্ৰীতদাস!
হেৰা শিক্ষিত ভাওঁৰীয়া দল

মনৰ খাত হলেৰে ঢপালে, নিজকে কাঙাল পৰ
অপমান তোৰ গৌৰৱ হ'ল লজ্জা অলঙ্কাৰ,
ভাইৰ বুকুৰ তেজ শোহা তোৰ ব্যৱসা হ'ল
পীড়িত মাতাৰ বুকেদি চলালি নাহ বিলাহৰ গধুৰ কল ”

ভাওনাধৰা অসমীয়া মধ্যবিত্তৰ জীৱনৰ প্ৰকাশত দুয়োজন কবিৰ পাৰ-দৰ্শীতা সমানে লক্ষণীয়।

একে দ'ৰেই নিম্ন মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ জীৱনৰ কাৰুণ্য আৰু নিৰ্য্যাতন দেখা যায় তেওঁৰ অন্য কবিতাবোৰত। প্ৰেমৰ পৰিবৰ্ত্তিত মূল্যবোধ আৰু অৰ্থ-নৈতিক অস্থিৰতা আৰু আধুনিক মানুহৰ জীৱনৰ বিসংগতিয়ে নিম্ন মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ পৰা অহা এজন কেৰেণীক কি শিকাইছে তাক ধুনীয়াকৈ প্ৰকাশ কৰিছে ফুল শয্যাৰ ৰাতি কবিতাত ফুল শয্যাৰ ৰাতি প্ৰেমিক কেৰেণীয়ে প্ৰিয়াক সম্ভাষণ কৰি কৈছে—

"সাদিন পাছত শেষ হব ছুটি
আঁতৰা আঁতৰি হ'ম আমি দুটি
তোমাৰ হাতত ৰব চক ছাই
মোৰ হাত কলা কলম ডিয়াই।
কাগজত মই আঁক পাৰি যাম
এহাতেৰে মচি কপালৰ ঘাম

সেই ঠাঁইতেই আছে লুকাই আছে মোৰ
কপালতো হ'ব লেখা
যদি ছুটি দিয়ে খুবি আগুনত
হব পুনৰায় দেখা।"

কবিতাটিত কাঁয়া বাস্তৱ আৰু কেচা মৰম দুয়ো একেলগ হৈছে। যুদ্ধ পূৰ্ব্বযুগত প্ৰেমে ইমান কঠোৰ বাস্তৱৰ মুখামুখি হ'ব লগা কোনো দিনেই নহৈছিল। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধই ভাৰতবৰ্ষ আৰু অসমৰো সমাজ জীৱনত বহুধা পৰিবৰ্ত্তন সাধিলে।

গণতন্ত্ৰৰ নামত ৰাজনীতিৰ তালি-তাপলি মাৰি (Political patch workings) দেশৰ জনতাৰ অৱস্থা পানীত হাঁহ নচৰা কৰা আধুনিক ব্যৱস্থা কবিয়ে ভাল নেপায়। এনে ধৰণৰ গণতন্ত্ৰই কবিক আমনিয়াইছে। আৰু সেয়েহে আধুনিক মহাদেশীয় কবি লুই আৰাগ, স্পেণ্ডাৰ, অডেন আৰু ইশাৰউদ প্ৰভৃতিৰ দ'ৰে তেওঁও সাম্যবাদত-আশ্ৰয় বিচাৰিছে। কিন্তু কবি মালিকৰ বাবে সাম্যবাদ বৌদ্ধিক আশ্ৰয়হে ৰাজনীতিৰ চাল নহয়। **মই এটা মৰা মানুহ** নামৰ কবিতাত কবিয়ে পুঁজিপতি প্ৰভুসকলৰ হাতত নিপীড়িত ভাৰতীয় জনতাৰ করুণ ছবি এখন দাঙি ধৰিছে। বুৰ্জোৱা শ্ৰেণীৰ অত্যাচাৰতেই তেওঁ মৃত্যুৰ মুখলৈ ক্ষণে ক্ষণে আগবাঢ়ি গৈ আছে। কিন্তু মৰিবৰ বাবে তেওঁৰ নিজৰ ইচ্ছা নাই। তেওঁৰ নিজৰ ওপৰত অপাৰ বিশ্বাস। কবিয়ে ভাবে তেওঁ এটা আগ্নেয়গিৰি। তেওঁ এটা জলন্ত স্ফুলিংগ। সেই স্ফুলিংগৰ পৰাই এদিন প্ৰচণ্ড অগ্নিবৰ্ষণ হব আৰু যি সকলে আজি তেওঁৰ শৱ সংকাৰৰ আয়োজন কৰিছে তেওঁলোককহে পুৰি মাৰিব।

* * *

হঠাৎ মই জ্বলি উঠিম
এডাল শুকান কাঠ জুই হৈ যাম।
মই শুভ্ৰ উজ্জ্বল জুই হৈ যাম—,
আৰু মই পুৰি নিম—
ঘৰ—চহৰ—দেশ।
মই এটা মৰা মানুহ।
মই এটা শিল হৈ যাম।

কোনোবা দিনা—
অন্তৰ্যোনো নিমত ধঁহনি ধাই
মোৰ দেহাত ব্যাপ্ত হৈ থকা—
অগ্নিস্ফুলিংগ জমক কৰি জলি উঠিব।
মই ধূই হৈ যাম।
মই পুৰি নিম—
ঘৰ—চহৰ—দেশ।
মই এটা মৰা মানুহ।
মোৰ ভিতৰত জুই আছে
অনিৰ্বাণ অগ্নিশিখা।
মোৰ অন্তৰে অন্তৰে আছে
অদ্ভুত দাহিকা শক্তি।
জীৱনৰ অন্তহীন বেদনাৰ ধূমে
মোক পুৰি মাৰিলে,
মই এটা মৰা মানুহ।

মই ধূই হৈ যাম—
আগ্নেয়গিৰিৰ ধূই।
যি ধূই কাহানিও শুকাব।

(বামধেনু, ১১ ব, ৩ সং, পৃ ১৯৮-৯৯)

সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ প্ৰতি মালিকৰ উদাৰ সহানুভূতি। পেবলো নেৰুদা আৰু নাজিম হিকমেতৰ দৰে তেওঁ সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ সংগ্ৰাম আৰু সংহতিৰ ভাগ লব পাৰিছে। মালিকে পেবলো নেৰুদাৰ কবিতা কিছুমান অসমীয়াত অনুবাদ ও কৰিছে। বেদুইন (১৯৫৬) আৰু আকাশ (১৯৬৪) তেওঁৰ কবিতা সংকলন। কবি বুলি স্বীকৃতি পালেও মালিকৰ যশস্যাৰ প্ৰধান উপকৰণ হ'ল তেওঁৰ গল্প আৰু উপন্যাসসমূহহে। মালিকৰ কবিতাৰ আটাইতকৈ বিশিষ্ট লক্ষণ হ'ল যে সিবোৰ বুদ্ধিনিষ্ঠ দুৰ্বোধ্যতাৰ পৰা মুক্ত। আধুনিকতাৰ

যাযাবৰৰ পৰা মুক্ত হৈ ৰোমান্টিক সুৰত লিখা কালিকৰ এই অসমীয়া আদি বিদুষান কবিতাই তেওঁৰ জনপ্ৰিয়তা দুগুণে বঢ়াই তুলিছে।

বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্য

জনতাৰ কাষত থিয় দি জনতাৰ মুক্তিৰ দাবী কৰা কবিসকলৰ ভিতৰত বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ নাম উল্লেখযোগ্য। জয়ন্তী আৰু পছোৱাত তেওঁৰ কবি জীৱনৰ আৰম্ভণী হৈছিল। প্ৰগতিবাদী সুৰেৰে অসমীয়া কাব্যবাণীক সমৃদ্ধ কৰিবলৈ বিচৰা কবি বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্যই নিষ্পেষিত মানুহৰ জয়ৰ আশাৰে আশান্বিত। তেওঁৰ আশাবাদ সবল আৰু গভীৰ বিশ্বাসত— প্ৰোথিত। জনতাৰ সোণালী ভৱিষ্যতৰ দাবী তেওঁ কৰিছে।

"আমি বহুৱাম জনতাৰ দৰবাৰ,
আমি বহুৱাম জনতাৰ চৰকাৰ
পূৱনি দৈন্য মুহিবে পুনিম নতুন সাহস ঢালি।
শত জাতি মিলি গু ঠিয় লগেৰে মহাজীৱনৰ ছবি।
আমি স্বাধীন দেশৰ বিপ্লৱী বীৰৰ দল
মুখত আমাৰ জীৱনৰ বাণী, চকুত সৃষ্টিৰ জল।
হাতৰ মুঠিত ধ্বংস গঢ়নৰ আশাৰ বিশাল বল।
তেল কয়লা চাহ বস্ত্ৰই যোতাব জীৱনৰ মান।
পাহাৰীয়ে ল'ব নিজে জীয়াই থকাৰ সুবিধাৰ মহাদান,
কৃষকে ল'ব নিজে মাটিৰ স্বত্ব, তিৰোতাই লব নিজে মুক্তি।
আমি ৰচিম জনতাৰ শক্তি
অসম ভূমিত পাতিম আজি মহা সাম্যৰ মেলা।
নতুন অসম, সোণৰ অসম জয় আই অসম বোলা।"

তেল-কয়লা আৰু চাহ বস্ত্ৰ, পাহাৰী আৰু ভৈয়ামৰ, পুৰুষ আৰু নাৰীৰ মধুৰ সমন্বয়ত গঢ়ি উঠা আবেগিক ঐক্য শকত সাম্যবাদী আদৰ্শৰ দ্বাৰা সীমিত এই গীতত কবিৰ উদাৰ দৃষ্টি পোৱা যায়। চল্লিশ আৰু পঞ্চাশৰ দশকত অসমৰ চ'চিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ লোকসকলৰ মুখে মুখে এই গীতে আধৈ ফুটা দিছিল।

ধীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্য সমাজবাদী আৰু মানবতাবাদী। পুঁজিপতি প্ৰভুৰ বিনাশ আৰু সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ বিজয় উল্লাস তেওঁৰো কাম্য। তেওঁৰ কবিতাত তেওঁ পুঁজিপতি লোকৰ ধ্বংস সমাজত তুলি বিজয়ী ধাঁৰিছে। কবি ভট্টাচাৰ্য্য অধ্যয়ন পুষ্ট মানুহ, জন মঙ্গল বাবে মাৰ্ক্সীয় দুনিয়াৰ জেনেকৈ গঢ়িব লাগে তাক তেওঁ জানে। জনতাই তেওঁৰ একমাত্ৰ বন্ধু আৰু তেওঁ-লোকৰ প্ৰশ্ন এ দুখি সমস্যা, দাম আৰু তেওঁৰ বাবেই কবিৰ ক্ৰন্দন। জনতাৰ আশা আকাংক্ষা, হতাশা আৰু দুৰ্যোগক কবিয়ে অধিকা মাধুৰী দি পাঠকৰ ওচৰ চপাই দিছে। তেওঁৰ বহু প্ৰশংসিত বিষ্ণুৰাভা প্ৰতিভা বিষয়ক বাতি কবিতাত বিদ্ৰোহৰ আহ্বান আৰু এক নতুন বন্যা ভবিষ্যতৰ লক্ষ্য নিৰ্দিষ্ট হৈছে।/ বিষ্ণু ৰাভা—জন শিল্পী বিষ্ণুৰাভা—গণ সংগ্ৰামী বিষ্ণুৰাভা-কমিউনিষ্ট বিষ্ণু ৰাভা—হাজাৰ জনতাৰ বুকুৰ মাণোন নেতা বিষ্ণুৰাভা, জনতাৰ এটি মূৰ্ত প্ৰতীক, পুঁজিপতি শাসক আৰু শোষকৰ নিৰ্মম কৰুণ অত্যাচাৰৰ প্ৰতীক বিষ্ণু ৰাভা তেওঁ আজি কাৰাগাৰত বন্দী। চাৰিওকালে আন্ধাৰ। এই পৰিবেশৰ মাজতে কবিতাটোৱে জন্ম লভিছে কবিয়ে জানিছে আন্ধাৰ আৰু বেছিদিন থাকিব নোৱাৰে—পোহৰ আহিবই (পোহৰ। পোহৰ। উদয়াচলত ৰবি)। পোহৰ আহিছে, আনহে নৈদাঘে কাৰাগাৰৰ বন্ধা দেৱ ৰোৱতো 'ডাচ কেপিটেল'ৰ সপোন খোদিত হৈছে। বন্ধা বুকুৰ চিঙৰ্ফিকনি দূৰৰ পৰা চকুত পৰে। মুক্তিয়ে দুৱাৰত ধুকিয়াইছেহি আৰু গঁচা আবেগত জনতাৰ মুখবোৰ ৰঙা হৈছে। মাজবাটি হাজাৰ হাজাৰ জনতাই শোভাযাত্ৰা কৰি কাৰাগাৰৰ কাষে গৈছে। সিহঁতৰ মুখত পোহৰৰ দাবী। মুক্তিৰ দাবী।

"তুমি য'ত থাকা সেই কাৰাগাৰ,
তাৰ একেখনি ইটাৰ দেৱাল।
আমি হ'ত আছো ৰবণোতাশাল
শত নাগ পাশে বন্ধা।

তোমাৰে আমাৰে বিহ সম্মিলন হ'বলৈ বেলি নাই,
হিয়া হাঁলধিৰে যেহেন দুই,
আমি গোট খাম,
নৱজীৱনৰ পূজা।

> বিহু বতাহ লোৱা ফুলনীয়া বেলি,
> ৰঙা ফুল ফুটে শীত আকাশত,
> মুক্তিৰ কাঁদনি।
> সেই নিশা লৈয়া অত্যাত জনৰ সমবল সমাগত
> সমস্বৰে ফুটে গোহৰ । গোহৰ ॥
> জীৱনৰ জয়ধ্বনি।”

(বিহু বাতা এতিয়া কিমান ৰাতি ?)

চৈয়দ আব্দুল মালিকৰ প'ৰে বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰো কথা সাহিত্যইহে প্ৰতিভাৰ প্ৰমাণ থাকৰ।

ৰাম গগৈ

জীৱন আৰু কাব্য উভয়তে মাৰ্ক্সীয় চিন্তা প্ৰবাহক আদৰি লোৱা কবি ৰাম গগৈৰ **মাটিৰ বন্ধ** নামৰ কাব্য সংকলনত জনতাৰ মুক্তি সংগ্ৰামৰ আৰু এক বৈপ্লৱিক মানৱ তন্ত্ৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ সপোন আছে। কবিয়ে বিপ্লৱৰ বাটলৈ জনতাক উদ্বুদ্ধ কৰিবলৈ বিচাৰিছে। কবিৰ ইতিহাস চেতনাও মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ অনুগামী। **ইতিহাস** নামৰ কবিতাত কবি গগৈয়ে ইতিহাসক **শ্ৰেণী চেতনাৰে যৌত মুক্ত সংযোজন** বুলি অভিহিত কৰিছে। মাক্স আৰু এংগেলছলৈ লাল চালাম আগবঢ়োৱা কবি ৰাম গগৈয়ে জনতাৰ হৈ সৰ্বকালৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ মানৱ দৰদী এই নেতা দুজনলৈ শ্ৰদ্ধা আগবঢ়াইছে আৰু জনাইছে যে বিপ্লৱৰ বাটে বাটে তেজৰঙা ফুল গোটাবলৈ তেওঁলোক সাজু।

ইতিহাস এটা মহৎ শক্তি। কিন্তু এই মহৎ শক্তিৰো বাহোন হ'ল সমাজ। সমাজক বাদ দি ইতিহাসৰো মূল্য নাই। গতিকে ইতিহাসৰ নিৰ্দেশ মানি সামাজিক শ্ৰেণী বৈষম্য আঁতৰাই সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ অধিকাৰ এদিন সাব্যস্ত হ'বই।

কেশৱ মহন্ত

নতুন সমাজ ব্যৱস্থা আনিবলৈ এক বৈপ্লৱিক পৰিবৰ্তনৰ প্ৰয়োজন সুস্পষ্ট অনুভূত হৈছে কবি কেশৱ মহন্তৰ কবিতাত। গীত ৰচক আৰু কবি,

ম হৈ অকালত প্ৰেছিডেন্ট পেখাৰ কলিকতা অফিচৰ সহযোগী সম্পাদক আছিল। বৰ্তমান তেওঁ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰকাশন বিভাগৰ লগত জড়িত আৰু গুৱাহাটী তোলা থকা কলেজৰ পাৰ্টটাইম লেকচাৰাৰ।

পুৰণি পৃথিবী খনকে নতুনকৈ চাবলৈ যি দৃষ্টি আৰু আন্তৰিকতাৰ প্ৰয়োজন হয় সেইখিনি কবি মহন্তৰ আছে। তেওঁৰ কবিতাত প্ৰগতিবাদৰ সুৰ খুব স্পষ্ট। আজাৰ পৃথিৱী নামৰ কাব্য গ্ৰন্থত তেওঁ এখন নতুন পৃথিবীৰ সন্ধান কৰিছে। নতুন পোহৰেৰে উদ্ভাসিত হৈ উঠা সেইৰূপী জনতাৰ কাৰণে এক নচা আজাৰ পৃথিবী কবিয়ে সন্ধান কৰিছে। আজাৰ আৰু পোহৰ কবিতাত কবিৰ সহানুভূতি জাগি উঠিছে শোষক শ্ৰেণীৰ ধনচক্ৰৰ তলত পৰি থকা জুইযোগী, মেথা, মুচি, মদখাই মাতাল হোৱা চাহ-বাগানৰ কুলি আদিৰ প্ৰতি। কবিৰ হৃদয় বিক্ষুব্ধ তেওঁলোকৰ সংগ্ৰাম আৰু সমস্যা সমূহলৈ। কবি কেশৱ মহন্তৰ প্ৰগতিবাদৰ সুৰ অনেক দূৰ কবি অমূল্য বৰুৱাৰ নব্য মানৱতাবাদৰ কাষে কাষে গৈছে। তেওঁ জনতাৰ মোহ-ভঙ্গ হোৱাটো বিচাৰে। সেইবাবে জনতাৰ জীৱনৰ এক এটা বিপৰ্যয় আৰ্থিক বিষমতা, বঞ্চনা আৰু লাঞ্চনা উদঙাই দেখুৱাই জনতাক সোঁচৰ কৰাব খুজিছে। সুবিধাবাদী শ্ৰেণীৰ মুখা-চুৰিত তৈয়াৰ হোৱা জাতি-ধৰ্ম সম্প্ৰদায়ৰ বিভাজনকো কবিয়ে খাণ্ডবাব বিচাৰিছে। কবিৰ মনৰ পৰিধি বহল। স্বদেশ আৰু স্বজাতিৰ মুক্তিৰ কথা পাৰেই তেওঁ শান্ত থকা নাই। আফ্ৰিকাৰ সমস্যা জৰ্জৰ নিগ্ৰো জনতাকো কবিয়ে দুইতলৰীয়া মৰমেৰে সাৰটি লৈছে। ৰাজনৈতিক ছল চক্ৰান্তত পৰি নিৰ্যাতিত হোৱা মানুহ এটাৰ জীৱনৰ মূল্য পখিলা এটাৰ সমান। সাম্ৰাজ্যবাদীশোষক, উৎপীড়কৰ হাতত পাশাখেলি হৈ সৰ্বহাৰা সাধাৰণ মানুহে নিৰ্যাতন ভোগে। এই নিৰ্যাতন আফ্ৰিকাৰ পৰা কঙ্গোলৈকে বিস্তৃত। ৰাজনৈতিক চক্ৰান্তই থকা সৰকা কৰা আফ্ৰিকাৰ জনতাৰ লগত কবিয়ে নিজৰ অন্তৰৰ মিল পাইছে। পুঁজিপতি সাম্ৰাজ্যবাদী অত্যাচাৰী-হঁতৰ হাতত পেট্ৰিচ লুমুম্বাই ভোগ কৰা নিৰ্যাতনৰ ছবি তেওঁ আঁকিছে। কবিয়ে নতুন সুৰৰ নতুন লোকক আহ্বান জনাইছে যাতে পৃথিবীৰ বিপৰ্যস্ত জনপ্ৰবাহে, লাঞ্ছিত আৰু অপমানিত মানৱাত্মাই নতুন পোহৰৰ সন্ধান পায়।

পশ্চিমৰ নামৰ কবিতাত কবিয়ে আশঙ্কা ৰঙা সূৰ্য্যৰ আগমন লক্ষ্য কৰিছে। তেওঁ চাৰিওফালৰ সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ ছবি অঁকাত পটু। একেৰ

নিঃস্ব অসমীয়া কৃষকৰ দুখ লগা জীৱনটো তেওঁ পাঠকৰ আগত এনেদৰে দাঙি ধৰিছে—

"চৈংবাই তৰণীৰ তিনি পুৱা মাটি
বছৰটো খাটি
ঝিঝিনি জাগত পৰে, তাতে হেনো
শাওনতে টেকেলি কাটি।
বাকী চাৰিমাহ হেনো ধিকাৰ লাগে
ইমান খাটনি খাটি লাভ হ'ল কি ?
এনেকৈ থকাতকৈ মৰাটোৱেই ভাল বুলি
ভাবিলেও খেতি কৰে খুবি বছৰত
নহলেনো বাৰু
মৰো বুলি নাজিলে জীলে খাব কি ?

(সোণজিৰা মাহীৰ নাতী)

কেশৱ মহন্তই প্ৰতীকি কবিতাৰো অনুশীলন কৰিছে। চিত্ৰলেখা আৰু ছাঁই আদি এনেধৰণৰ নাম আৰু দাম থকা প্ৰতীকি কবিতা। 'ছাঁই'ত কবিৰ প্ৰতীকি কল্পনা শক্তি টিঙত উঠিছেগৈ। কেৱল প্ৰতীকি বিন্যাসৰ কাৰণেই নহয়, কৌশলৰ গাম্ভীৰ্য্যৰ কাৰণৰ পৰাও 'ছাই' কবিতাটো বৰ মূল্যবান। কেৱল চল্লিশটা শব্দৰে কবিতাটো ৰচিত। এই চল্লিশটা শব্দকে একোপা জীনাই মৰা শুকান গছৰ লগত বহুত ঘন ভাবে ভূৰি দি কবিয়ে এক মধুৰ কাব্যিক পৰিৱেশ তৈয়াৰ কৰিব পাৰিছে। শব্দৰ সংযমে মৃত্যুৰ পদধ্বনি আৰু কবিৰ নিস্ক্ৰিয়তাৰ কথা সোঁৱৰাই দিয়ে। কবিয়ে তৈয়াৰ কৰা জোখ মাখতে আমি 'ছাই' কবিতাটো পুনৰ বাৰ আগবঢ়ালো।

ছাই

"একাল
কদম গছত
এটা
শগুন
পৰি আছে। তাৰ

জলৰ
বিৰিনা বনত
মৰি আছে
এজাক
গাভৰু বোৱাৰী, আৰু
মোৰ মাতৃহ জনীও
মৰি আছে। তাৰ
কাষেদি
এখন নদী। তাৰ
বুকুত
প্ৰচণ্ড ঢৌৰে
দপৰা দপৰি
কৰি আছে। মই
নৈৰ
আনটো পাৰত
বহি আছো।
অকলে। নাই
কন্দা। নাই।"

১৯৬২ চনত সংঘটিত হোৱা চীন ভাৰতৰ যুদ্ধৰ পটভূমিতহে এই কবিতাটো বিচাৰ কৰিব লাগে। শত্ৰুটো হ'ল চৈনিক আক্ৰমণকাৰী আৰু কদম গছজোপা হ'ল ভাৰতবৰ্ষ (যত একালত শ্ৰীকৃষ্ণই লীলা কৰিছিল)। মৰি থকা গাভৰু বোৱাৰী বিলাক হ'ল চীনে কাঢ়ি লোৱা ভাৰতৰ প্ৰান্তৰ বিশেষ। এতিয়া কদম গছত উঠি কৃষ্ণই গোপীসকলৰ লগত আনন্দ কেলি কৰাৰ পৰিবৰ্তে কদম গছৰ মূধত বহি শত্ৰুৱে গাভৰু বোৱাৰীৰ মৃতদেহ নিৰীক্ষণ কৰিছে। কালৰো কাল। হায় কি বিপৰীতকাল আৰু কি হ'বে ভাৰতৰ গৌৰৱ ভূলুণ্ঠিত হৈছে। এই যে ছাই কবিতাৰ নৈ খন যি থলে আমাক উন্মাদিনী যমুনাৰ কথা সোঁৱৰাই দিয়ে সেই নৈখন হ'ল সময়ৰ গতি প্ৰবাহ। চীনৰ হাতত লাঞ্ছিত হোৱা ভাৰতবৰ্ষৰ এই করুণ অপমানৰ সাক্ষী হ'ল ভাৰতৰ প্ৰাচীন সনাতন সত্তা অথবা ভাৰত-আত্মা। কবিৰ নিজৰ মাতৃহজনী

বোধহয় অসম দেখন। কোৱা বাহুল্য যে চীনা আক্ৰমণৰ সময়ত ধৰ্ব শত্ৰুৰ পদধ্বনি অসমতো শুনা গৈছিল। লগতে আৰু এটা আকৰ্ষণীয় কথা আছে মহন্ত নিজে দৰং জিলাৰ মানুহ। দৰঙৰ মানুহে চীনা আক্ৰমণৰ খোঁচটো বেছিকৈ পাইছিল। দৰং জিলাৰ তেজপুৰ আদি অঞ্চলৰ মানুহ চীনাহঁতৰ ভয়ত ঘৰ-বাৰী এৰি পলাইছিল। কবিতাটোৰ মাই জনসাধাৰণ মানুহৰ প্ৰতীক। তেওঁ কণা নাই। তেওঁ কান্দিবও নোৱাৰে কাৰণ তেওঁ গভীৰ আঘাত পাইছে। যৌক্তিক চৰ্চাৰ ওপৰত ভৰ দি চালে এই চৰিত্ৰটো শব্দৰ প্ৰতীকি ইন্দ্ৰজালৰ মহত্ব বৰ বেছিকৈ ফুটি ওলায়। চৰিত্ৰটো—কেৱল চৰিত্ৰটো শব্দে আমাক এখন মহাভাৰত কৈছে। বহু বাক্য ব্যয় কৰি তেওঁ চৈনিক আক্ৰমণৰ পটভূমি কোৱা নাই, যুদ্ধই অনা ধ্বংস আৰু মৃত্যুৰ কথাও কোৱা নাই। কিন্তু তেওঁ কিছুমান প্ৰতীক আমাক দিছে। প্ৰতিটো প্ৰতীক তাৰ দুৰ্বোধ্য ৰহস্যময়তাৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি আনিলেই আমাৰ চকুৰ আগত সমগ্ৰ চীন—ভাৰত যুদ্ধ,যুদ্ধৰ অসাৰতা আৰু মৃত্যুৰ নৃশংসতা ধৰা দিয়েহি। ছাই এটা মহৎ কবিতা। অসমীয়া প্ৰতীকী কবিতা সমূহৰ ভিতৰত ছাই এটা মহত্তম কবিতা। ছাই কবি কেশৱ মহন্তৰ যশস্যাৰ অগ্নিশিখা।

কিন্তু সাধাৰণতে কেশৱ মহন্তই অজটিল, অপ্ৰতীকী সাধাৰণ ভাষাহে লিখি ভাল পায়। তেওঁৰ শাব্দিক সৰলতা পাঠকৰ আদৰৰ বস্তু। কেশৱ মহন্তৰ কবিতা স্বতঃস্ফূৰ্ত কবিতা। আৰু এইটো সাধাৰণতে দেখা যায় যে যেতিয়া কবিতা স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে ওলায় আৰু পাঠক আৰু কবিৰ মাজত যেতিয়া অনা-কৰ্ষিত (unstudied) সম্বন্ধ থাকে তেতিয়াই কবিতাৰ ভাষা সজীৱ হৈ উঠে। কেশৱ মহন্তৰ ক্ষেত্ৰত এইটো কথা অধিক সঁচা। তেওঁৰ বৰ্ণিত জনতাৰ আৰু বিষয় বস্তুৰ লগত কবিৰ এনে ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ যে সেই আত্মীয়তাই তেওঁৰ কবিতা-বোৰক বিষয়বস্তু আৰু আঙ্গিক উভয়ক্ষেত্ৰতে মনোহাৰীকৈ তুলিছে। কেশৱ মহন্তৰ সৰহভাগ কবিতাৰ ভাষা যেন সাধাৰণ মানুহৰ মুখৰ ভাষা। আমাৰ সৰুৱা জীৱনৰ সুখ-দুখ হাঁহি কান্দোনৰ ভাষা। সোণজিৰা মাহীৰ শাড়ী কবিতাৰ পৰা উদ্ধৃত তলৰ বাক্য সমূহেই কেশৱ মহন্তৰ বৰ্ণনা শক্তিৰ পৰম দক্ষতা আৰু ভাষাৰ ঐশ্বৰ্যৰ সাক্ষী :—

"কাৰোবাৰ পীৰেকৰ চাদৰ বদলে ওখা দি ডাঙৰনি
সোণজিৰা মাহীজনী তাতেই যোৱনী।

তামোলৰ পিছ্ বাৰি পথৰ মাটিত
মোহাৰেৰে চাই লয় যি মোকাখিনি
সোণজিৰা মাহীজনী তাৰেই ঘৰনী।
কপাহী মেখেলাখনি যাৰ ৰংচঙা
আখাৰো অধিক তাৰ মোকাৰেই চকা
ঢেঁকী তাঁত পথাৰৰ কাম যাৰ কলীয়াৰ ধাৰী
গলাৰ ওঁঠত যাৰ লাগি থাকে
তামোলৰ ৰং লাগি মোক ভোল মোক ভোল মিচ্‌মিচ হাঁহি
সেইজনী পচপচী সোণজিৰা মাহী।"

কবিয়ে জীৱনৰ নিষ্ঠুৰতা দেখিছে আৰু সেই নিষ্ঠুৰতাৰ খবৰ কবি তেওঁৰ কবিতাত ঠাই দিছে। জীৱনৰ জীয়া বাস্তৱৰ আঘাটত প্ৰেমৰ মূল্য হেৰাই যায়। পেটৰ ভোকে অন্তৰৰ প্ৰেমক হ্ৰাস কৰে আৰু প্ৰেমিকজনে যনা কাকৰ দৃষ্টি দৈ কাকৰ ভাবে চায়। কেশৱ মহন্তৰ জুহুৰি কবিতাত প্ৰেমৰ মেৰত হোৱা আৰ্থিক সংঘাতৰ ৰক্তচাপ তীব্ৰভাৱে ধৰা দিছে।

• • •

আপনতি চিত লৰে চৰে মোৰ
কোনোবা আহে নেকি
যাথি ধৈ আহি চুৱাৰিৰ খুলিছিলা,
আহিবা কলিলা মোৰ।
চ'তৰে ব'হত চিৰাল কটাঁহি
লপোনৰ পিষয়্ জোৰা মোৰ হৃদনি গাল
তাৰ মাজতে মিচাৰি ঘহিহে
ঠাই উলিয়াৰ পাৰা
এটি চুমা কেলে
এন এটি চুমা দিবা,
মোৰ মৰীল ঐ
এন এটি চুমা দিবা।"

(জুহুৰি)

শ্ৰমজীৱি মানুহৰ বিষয় সেহেতে এনেকুৱা কাবেৰী ধোঁৱাৰ নাহিলে সি অধিক নিৰ্য্যাতনৰ হে সৃষ্টি কৰে।

কেলৰ মহত্তৰ কবিতাৰ আন এটা দিশ হ'ল নগৰমুখী জীৱনৰ প্ৰতি ঘৃণা আৰু বৈৰাগ্য। ধূলি আৰু ধোঁৱাৰে, কোলাহল আৰু আলোকেৰে পূৰ্ণ মহানগৰীৰ পৰা কবিয়ে নিষ্কৃতি বিচাৰে। চৰাই হৈ পৰিস্থিতিত কবিতাত কবিয়ে ইটাৰ দেৱাল আৰু বিজুলী তাঁৰৰ বাধাৰ পাৰ হৈ দুইতৰ পাৰত থকা তেওঁৰ শান্ত মধুৰ গাঁওখনলৈ ঘূৰি যাবৰ প্ৰয়াস পাইছে। কবিৰ কাৰণে নিয়ন লাইটৰ পোহৰতকৈ মাটিৰ চাকিৰ পোহৰ মিঠা। কবিৰ সেইকাৰণে মহানগৰীৰ পৰা আঁতৰিবলৈ কৰুণ আকৃতি —

'আজি মোক ক্ষমা কৰা জ্যোতিৰ্ময় হে মহানগৰ,
কণেক আঁতৰি যাওঁ তোমাৰ কাষৰ পৰা বিজুলী তাঁৰৰ' ইত্যাদি।

নগৰ জীৱনৰ বিবৰ্ণ বিষাদে কবিক হতাশ কৰি তুলিছে। তেওঁ কলিকতা মহানগৰীৰ ইটা আৰু কংক্ৰিটৰ মহানাগৰিক কৰ্মীশালৰ পৰা আঁতৰি গৈ তুলসীতলৰ নিৰৱ সেমেকা মনৰ কাষ চাপিব খোজে। দুইতৰ গড়াৰ মন পিচমুৱা স্মৃতি আনি বিষন্ন হৈ পৰে।

নাগৰিক জীৱনৰ উৎকট যান্ত্ৰিকতাই সকলো দেশৰ আধুনিক কবিসকলক আমনি কৰিছে। সঁচা কথা কবলৈ গ'লে নগৰ জীৱনৰ বহুতোৰ অশান্তি আছে। কানাড়া সাহিত্যত আধুনিকতাৰ কথা আলোচনা কৰিবলৈ গৈ ড° বিনায়ক কৃষ্ণ গোকাকে কৈছে—

"Another by—product of advance in technology is the inordinate growth of the world's great cities Great masses of human beings now live in a man-made environment 'Millions of our children have never seen a cow, a fruit-tree or a field of grain ' This results in a narrowing of experience The natural world is almost lost to the inhabitants of the modern metropolises Literature seems to reflect now only the city-dweller's deprivations The city dweller feels chronically lonely because of his sense of unrelatedness "*

---

* (Modernity and Contemporary Indian Literature, P 266)

শব্দ চয়নত কেশৱ মহন্তৰ অভিনৱত্ব আছে। তেওঁৰ শব্দৰ বিন্যাসৰ পদ্ধতিও বৰ মনোৰম। লয় আৰু বৃত্তি প্ৰধান ছান্দিক কৌশলেৰে তেওঁ পাঠকক বন্দী কৰে আৰু শব্দবোৰে সিহঁতৰ বিচিত্ৰ মধুৰ প্ৰভাৱেৰে পাঠকক চিৰন্তন কালৰ কাৰণে মগ্ন কৰি তোলে। একোটা সাধাৰণ শব্দৰ আবৃত্তিয়েই যে ক্ষেত্ৰ বিশেষে পৰম মধুৰ দ্যোতনা আৰু চৰম মধুৰ পুলক জগাই তুলিব পাৰে তাৰ সাক্ষী কেশৱ মহন্তৰ কবিতা। ৰ, ল, ম আদি কোমল বৰ্ণবোৰৰ মধুৰ সমাবেশেৰে তেওঁ বৈচিত্ৰ্যময় পৰিবেশ সৃষ্টি কৰে।

"*   *   *   *

আঘোণৰ পথাৰত দাৱনীৰ কাম আছে
মুঠি মুঠি কাটি কাটি ডাঙৰি ডাঙৰি,
কাম আছে,
আঘোণৰ পথাৰত কাম আৰু কাম।
আঘোণৰ আকাশেদি কোনোবা বিললৈ
মন কাটি বনহাঁহ জাকি যাবি গ'ল।
আঘোণৰ আকাশতো উকলিৰ বাঁশি আছে,
বাঁশি আছে,
আঘোণৰ আকাশত বাঁশি আৰু বাঁশি,
আঘোণৰ বাটটোহে কুঁৱলীৰে ঢকা,
মন হাঁহ যেদি যেদি বন শেষ হ'ল,
আঘোণৰ কুঁৱলীয়ে বাট ঢাকি ল'লে।"

(আঘোণৰ কুঁৱলী)

অমলেন্দু গুহ

সৰ্বহাৰা কৃষক শ্ৰমিকসকলৰ প্ৰতি বাটি অহা আধুনিক কবিসকলৰ প্ৰীতিৰ অন্য এক বৈশিষ্ট্য ফুটি উঠিছে কবি অমলেন্দু গুহৰ কবিতাত। শ্ৰমজীৱি মানুহৰ-প্ৰতি কবিৰ গভীৰ সংবেদনা। কৃষক, জেলপাৰত কাম কৰা বনুৱা, কাঠ কটীয়া, কাম্যবহেল এই সকলো তৰৰ সৰ্বহাৰা শ্ৰমিকৰ জয় গান গাইছে কবি গুহই তেওঁৰ মুক্তিত পাকৰ গীত নামৰ কবিতাত। কবিয়ে দেখিছে শান্তিৰ বন্যা

যুদ্ধৰ সমেহ আগমনি। পৃথিৱীৰ সমগ্ৰ কেন্দ্ৰ—হোৱাংহোৰ পৰা মিচি-চিপিলৈকে, নুইতৰ পৰা ভল্গা লৈকে এই বিৰাট ভূখণ্ডৰ শান্তিপ্ৰিয় মানুহে এদিন তাণ্ডৱৰ মাজত বাধ দিব। পৃথিৱীত শান্তি থাকিব। আকাশ পোহৰিব।

*　　　*　　　*

আমাক নেলাগে যুদ্ধ বনে বনে জুলিছে কপৌ,
পাহাৰে পাহাৰে উঠে প্ৰতিধ্বনি প্ৰহৃত আৱাজ
পথাৰত কেচা সোণ কৃষকে তুলিব আকৌ নিজা উৰালত
আমাক নেলাগে ৰণ, ভাল পাওঁ তৰুণি কপৌ।

মোৰ অসমত
একেটি শপত আজি মুখে মুখে বাজি উঠে
তৈয়ামত, পাহাৰ-বনত।
দিব জান, তেওঁ মান নিদিব কিষাণে
নুইতৰ পাৰে পাৰে গুঞ্জৰিত হাজাৰ বাগানে
বতাহত উৰুৱাব পাৰে বাধাৰ নিচান।
তাই বুলি মাত শুনি দেশে দেশে হ'ব জন সমুদ্ৰ উথলে,
যুদ্ধৰ মচহ লৈ নচলিব খেল।
যি যুদ্ধকে শোষকক ছেটে
আনামৰ ধাননিত, মালয়ৰ টিনৰ খনিত
তেওঁ মোৰ ভাই।
যি যুদ্ধকে ভাগিনএয়াৰত আনন্দৰ সোধ গঢ়ি তোলে
তেওঁ মোৰ ভাই—
যাৰ পদক্ষেপে হয় শাপমুক্তা অহল্যা চাংহাই
তেওঁ মোৰ ভাই।"

(নুইত পাৰৰ গীত)

কবি গুহ এজন সাম্যবাদী। কবিতাৰ মাজেদিয়েই তেওঁ প্ৰত্যক্ষ সংগ্ৰামৰ আহ্বান জনাইছে। তেওঁ খোলাখুলিকৈয়ে পাৰ্টিৰ জয়গান গাইছে। তেওঁ পাৰ্টিৰে মানুহ কৰবেত গাম্ভীৰ প্ৰণতি গাইছে। কিন্তু তেওঁৰ কবিতাৰ মূল আলোচ্য বিষয় হ'ল মানুহ। যাৰ অন্ত নাম হ'ল মেহনতী জনতা। সাহসা

আৰু নিপীড়িত মানুহেই যাৰ মূলধন। আৰু যাৰ লক্ষ্য বিপ্লৱৰ মাজেৰেদি এক ভৱিষ্যতৰ নতুন সুন্দৰ উজ্জ্বল সমাজ গঢ়া। কবিয়ে জনতাক শান্তি আৰু প্ৰগতিৰ আশ্বাস দিছে। শান্তি আৰু সমৃদ্ধিৰ শত্ৰুক সাৱধান বাণী শুনাই কৈছে :—

“পৃথিৱীৰ কিহৰৰ শোহৰাও সাত ভাই দেখি পুৰি এন্ধাৰ নিশাত
জেউতিফলা ওলাইছ। সুখৰ টোপনি যোৱা শান্তিৰ কোলাত
আৰু যদি কোনোবাই
তোমাৰ টোপনি কাঢ়ে ন ন বোমা ফুটুৱাই,
সেজিৰ লুইতও ধৰি কোটি তাতে গাই যামগীত,
‘আমাক নেলাগে ৰণ, লাগে শহ কাটিবৰে মিত।’

লুইতৰ পাৰে পাৰে আজি নিশা গীত গাওঁ আঁহা
বাকৰৰ দিন শেষ নাহৰ ফুল ফুলিবৰ বতৰ
সুৰেৰে উতলা হক মিচিচিপি হোৱাংহোৰ ঢৌ,
মানুহৰ ঘৰে ঘৰে নিৰ্বিবাদে ঘূৰক যঁতৰ।”

(লুইত পাৰৰ গীত)

হেমাঙ্গ বিশ্বাস

একেৰেখৰ আদৰ্শৰে কবি হ'ল হেমাঙ্গ বিশ্বাস। পঞ্চাশৰ দশকত খ্যাতি লভা কবি হেমাঙ্গ বিশ্বাসে জন মানসত ইতিমধ্যে এটুকুৰা আচুতীয়া ঠাই কৰি লৈছে। তেওঁ জনতাৰ কবি আৰু মানুহৰো কবি। জনতাৰ পাৰ কাষত বৈ তেওঁ জনতাক বিপ্লৱৰ বাবে সাজু হবলৈ সঁকিয়নি দিছে। সেয়েহে তেওঁৰ কবিতাৰ কৰ্ম ক্ষেত্ৰ, বিবিধ বিষয় আৰু ব্যক্তিৰ ওপৰত হেমাঙ্গ বিশ্বাসে কবিতা লেখিছে। ফুলধুৰা, কমলেন্দু বৰুৱাৰ বাতা, মধাই ওজা, বিষ্ণু ৰাভা আৰু চাউলৰ কিউত থিয় দি থকা বালক এই সকলোবোৰ তেওঁৰ কবিতাৰ সঞ্জীৱনী উম পাই মূৰ্তিমন্ত হৈ উঠিছে। এওঁলোক সকলো হ'ল কবিৰ নিজ জগত খনৰ ব্যক্তি। তেওঁলোকক লগত লৈয়েই কবিয়ে ভৱিষ্যতৰ বিপ্লৱ ৰঙীন পৃথিৱীৰ কাম কৰিছে, হাতে-হিয়াৰে তেওঁ এজন বাস্তৱবাদী কবি। হেমাঙ্গ

বিশ্বাসৰ কবিতাত ধৰা দিছে সাধাৰণ সৰ্বহাৰা শ্ৰেণী মানুহৰ জীৱন সংগ্ৰাম, নিৰ্য্যাতন আৰু যন্ত্ৰণা। তেওঁৰ ওক্ততলি নামৰ কবিতাত কবিয়ে এক বালকৰ ছবি আঁকিছে যি দুই কিলোগ্ৰাম চাউলৰ আশাত ঘৰৰ পৰা ওলাই গৈছিল, বাটতে খাদ্য আন্দোলনকাৰী দল এটাক পাই সি শোভাযাত্ৰাত যোগ দিলে। শোভাযাত্ৰাকাৰীৰ ওপৰত পুলিচৰ আক্ৰমণ চলিল, সেই সৰু ল'ৰাটি নিহত হ'ল। মিউনি-চিপেলিটিৰ নৰ্দমা এটাৰ কাষত হাতত বে'গেৰে সি পৰি আছে। মৃত, অসাৰ। চিৰকালৰ কাৰণে তাৰ পেটৰ জ্বালা প্ৰশমিত হৈছে। আৰু ঘৰত তাৰ তোকাতুৰ মাকে হাতত চাউলৰ বেগ লৈ ঘূৰি অহা ল'ৰা-টিলৈ বাট চাই ৰৈ আছে। ধনতান্ত্ৰিক সমাজ ব্যৱস্থাত সৰ্বহাৰাই এই দৰেই নিষ্পেষণ পায়। হেমাঙ্গ বিশ্বাস সাহসী কবি। তেওঁ এই ছবিখন মনোৰমকৈ আঁকিছে—

"ল'ৰাটো উভতি নাহিল।
মাথোন দুকেজিৰ পিয়াহ লৈ
গুলিবিদ্ধ উদং মোনাটি
তৰ দুপৰীয়াত
বোকা সানি পৰি আছে
নৰ্দমা দাঁতিত।
বেনে লাওনৰ পৰা ল'ৰাটো
আজিও উভতি নাহিল।
লঘোনীয়া মাকজনী ভেলেঙী চকুৰে
বাটচাই থাকে—
সি আহিব।
সিদিনা এজাক বৰষুণে
ৰাজআলিৰ শুকান তেজৰ ফোঁট
ধুই নিকা কৰি লৈ গ'ল।
গোবৰা গোৰস্থানত
উকঙা মদাৰৰ কাইটে কাইটে
জোঙা জোঙে তেজ
ফুল হৈ ফুলিল।

সোঁৱা বলত আছিল ঃ
বঙা নিচানৰ হেন্দোলনি
দুৰনিত মিছিলৰ ধ্বনি
তাই শুনাই আছিল।
'সি আহিব ধৰিছে।'

(ভজতলি, পৃ ৫-৬)

কাৰণ্য, দাৰিদ্ৰ্য অনাহাৰ, পুলিচৰ খুন্দুনা এইবোৰ আধুনিক ভাৰতবৰ্ষত ঘটা নিত্য নৈমিত্তিক ঘটনা। পকাশ আৰু ষাঠিৰ বছৰ কেইটাত দেশত খাদ্য সমস্যাই ভয় কৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিছে।" খাদ্যৰ দাবীত আন্দোলন, শোভাযাত্ৰা, ৰেচনৰ দোকানত চকুৰে মন্নালৈকে 'কিউ', ফুটপাথত অনাহাৰত মৰা মানুহৰ দৃশ্য ঘৰ সঘন। তদুপৰি মজুতকাৰী আৰু ক'লাবেপাৰীয়ে অৱস্থা আৰু শোচনীয় কৰি তুলিছে। কবিৰ খং এই সকলোবোৰৰ ওপৰত। সকলোৰে ওপৰত তেওঁৰ ক্ৰোধ সমানে বৰ্ষিত হৈছে। কবিয়ে ভাবে যে এই সকলোবোৰৰ সমাধান হ'ব বঙা পতাকাৰ জড়িয়তেহে আৰু সেইবাবে তেওঁ সকলোকে বঙা পতাকাৰ ওচৰলৈ মাতিছে। মাটিৰ অসম আৰু অযুক্তিকৰ বিতৰণে সঘন উচ্ছেদ আৰু ৰায়ত আৰু জমিদাৰৰ মাজত হোৱা সংঘৰ্ষই যথাসৰ কবিতাত ঠাই পাইছে। কমৰেড্ বঙ্কেৰৰ বাজা নামৰ কবিতাটো এজন দুখীয়া কৃষকৰ ছবি। তেওঁ তেওঁৰ মাটিৰ পৰা উচ্ছেদিত হৈছে।

বলিয়া হাতীৰ পাল আহে
গাঁৱত যেখাই তাৰ উচ্ছেদ-নোটিচ
আলফুল কেচুৱা-কুঁহিটি
টানি-ছিঙি গচকি মোহাৰি
কই যায়

এই মাটিত তোৰ আৰু অধিকাৰ নাই।
তথাপিতো থিয়মূৰ দোঁ খোৱা নাই।
থিকত ভালে ভালে
পুহু গজে অগণন পাত।
পুহ ভলো ভাত
শৰীৰ উকলি।

মই দেখি আহা এক দুৰ্বল শিশু
এনাইট শিৰৰ চুচু কালি
শিৰ দিয়া অভ্ৰভেদী
সীমান্ত প্ৰহৰী সেই
শালগছজোপা।

মুখত দেখিছো তাৰ দাৰিদ্ৰ্যৰ চেকা
চকুত জিলিকি উঠে ভবিষ্যৰ আভা
নাম তাৰ—
কমৰেড বক্সেৰ বাতা।

'ভিয়েৎনামলৈ' কবি হেমাঙ্গ বিশ্বাসৰ এটা তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ কবিতা। কবিতাটোৰ শিৰত বোমা বোলাৰ বাণী এষাৰি খোদিত হৈছে। "Where Order is injustice, disorder is the begining of Justice."

কবিয়ে গভীৰ বিশ্বাসেৰে সৈতে উপলব্ধি কৰিছে যে ধ্বংস আৰু অশান্তিৰ অন্তৰালতে ভৱিষ্যতৰ সৃষ্টি আৰু শান্তি সম্ভৱপৰ। হেমাঙ্গ বিশ্বাসৰ কবিতাত ভিয়েটনামৰ সংগ্ৰামী জনতাৰ মৰ্মব্যথা ভালদৰে চিত্ৰিত হৈছে। নিৰীহ ভিয়েটনামী জনতাৰ কলিজাইদি সৰকি যোৱা আমেৰিকান বুলেটৰ শব্দ শুনি দুইতৰ পাৰৰ এই কবিজন চক্ খাই উঠিছে। গলা চিকনীৰ গীত, চিৰ বিচ্ছিন্ন, ৰবৰৈচিলাৰ চিঠি এই তিনিটা কবিতাৰ লক্ষ্য হ'ল ভিয়েটনাম। আৰু তিনিওটা কবিতাতে ভিয়েটকং সকলক কবিয়ে আশা দিছে যে সেই পুঁজিপতি দালালহঁতৰ অত্যাচাৰ এদিন বন্ধ হ'বই। ভিয়েটনামৰ সংগ্ৰামী জনতাৰ জয় হ'ব। মানুহৰ জয় হ'ব। প্ৰাণৰ জয় হ'ব। যুঁজৰ কুকুৰা আমেৰিকান হঁতৰ পাখিৰ চপটপনি মাৰ যাব। গভীৰ ঘৃণা, ক্ৰোধ আৰু তাপ কাৰে যুদ্ধ বিধ্বস্ত ভিয়েটনামৰ তাণ্ডৱী ছবি কবিয়ে আঁকিছে।

"* * *
কোন বিষাক্ত বাসুকী ফনাই
দিগন্ত দিলে ঢাকি
দিগন্ত দিলে ঢাকি
প্ৰলয়ৰ নিশ্বাসতে ধ্বংস বিষপে ক

আনৰিক গি
হাবৰিক গি
মৃত্যু নৃত্য নাচি
কংগে নৃত্য নাচি
হাকশ জননি পোৱণি দেৱনি
দহ ভস্মীভূতা
প্ৰশান্ত হুহিতা।"

যুদ্ধৰ প্ৰতি তেওঁৰ যি মনোভাব সেই মনোভাবৰ কাৰণৰ পৰা হেমাংগ বিশ্বাসক ফৰাচী কবি লুই আৰাগঁৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। আৰাগঁৰ তেওঁৰ I Salute my France নামৰ কবিতাত যুদ্ধ বিধ্বস্ত ফৰাচী দেশৰ কৰুণ ছবি আঁকিছে। বিশ্বাসে আঁকিছে যুদ্ধ বিধ্বস্ত ভিয়েটনামৰ। ফ্ৰান্স আৰু ভিয়েটনাম দুয়োঠাইতে মানুহেই মানৱতাৰ শত্ৰু। আৰাগঁৰ পেৰি নামৰ কবিতাত তেওঁৰ দেশৰ কাৰণে নৱজন্মৰ সপোন দেখিছে। বিশ্বাসে দেখিছে ভিয়েটনামৰ নৱজন্মৰ স্বপ্ন তেওঁৰ ৰবটৈ চিলা নামৰ কবিতাত।

শিল্প উদ্যোগ আৰু যন্ত্ৰদানৱৰ অত্যাচাৰত প্ৰকৃতি থৰে থৰে কঁপে। প্ৰকৃতিৰ প্ৰাচীন সোতা সংহাৰ কৰি মূৰ তুলি উঠা কল-কাৰখানা, দৈত্যকায় তেবিক আৰু চিমনিৰ জীৱনে কবিক বেদনা দিয়ে। প্ৰকৃতিৰ আগৰ সোতা এতিয়া নাই। কবিতাতো প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰ এতিয়া দুৰ্বল পৰিবৰ্তন বা transition যে প্ৰকৃতিকো চুইছেগৈ। কবি বিশ্বাসৰ চকুত এই transition ৰৰ কৰুণ ৰূপত ধৰা পৰিছে। তেওঁৰ কবিতাত জনতা আৰু প্ৰকৃতি দুয়োৰো চকু চলচলীয়া হৈ পৰিছে। **[illegible]** নামৰ কবিতাত কবিয়ে মানুহ আৰু প্ৰকৃতিৰ মাজত থকা যুগৰ সম্বন্ধ ছিণ্ডি তেওঁৰ পাঠকসকলক প্ৰকৃতিৰ স'তে মুখামুখি কৰাইছে এক নতুন উপলব্ধিৰে। প্ৰকৃতিৰ ৰূপ সৌন্দৰ্য্যৰ হাপনৰ কাৰণে মানুহৰ এতিয়া সময় নাই। পেটৰ জ্বালা য'ত তীব্ৰ তাত আকৌ প্ৰকৃতিৰ প্ৰীতি প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য্যত উৱলা হোৱাৰ অৱকাশেই বা ক'ত। পদ্মীয়া সোণৰ দেশতো, আজি অৰ্থ নৈতিক সংগ্ৰামত ভুক্ত জনতাৰ ঘৰত চাকি জ্বলাবৰো উপায় নাই।

"পদ্মীয়া সোণৰ দেশত যদি
ঘৰৰ চাকি নজ্বলে,

ডুবোৱা খলিত হুবাই পৰিলা
লেম্প পট্টৰ তলে,
যেচন সোণাত মৰমী আৰেশা
ভপুতে চ   ৰয়,
কণ ভাইটি   ডৰ টোপনি
কাণখোৱাই কাঢ়ি লয়,
উঠুৱাই নিয়ে কাৰ ঘৰবাৰী
কেচুৱাক বেছি খয়,
কোন বাউলি উদাসী আউলী
চিপ জৰি বাটি লয়।"

হেমাঙ্গ বিশ্বাসৰ কবিতাৰ ভাষা সৰল আৰু জনতাৰ কথ্য ভাষাৰ ওচৰ চপা। কৃত্ৰিমতাহীন। তেওঁ যি ভাবে ভাবে কয়। আৰু সেই কোৱাত অনাৱশ্যকীয় বাক বৈচিত্ৰ্য নেদেখুৱাকৈ কয়। হেমাঙ্গ বিশ্বাস জনতাৰ কবি। জনতা তেওঁৰ হিয়াৰআপোন। আৰু তেওঁ জনতাৰ হৃদয়ত চিৰন্তন বন্দী।

চিত্ৰকল্পবাদী সুৰ : মহিম বৰা আৰু অনেক :

মহিম বৰা, প্ৰফুল্ল ভূঞা, নলিনীধৰ ভট্টাচাৰ্য্য, বীৰেন বৰগোহাঞি নিৰ্মল প্ৰভা বৰদলৈ, পৰেশমল্ল বৰুৱা আদি কেইবাজনেও চিত্ৰকল্পবাদৰ সুনিপুন মাধ্যমেৰে আৰু মাৰ্ক্সীয় চিন্তাধাৰাৰ পৰা আঁতৰত থাকি এশ্ৰেণী নতুন ধৰণৰ কবিতাৰ সৃষ্টি কৰিছে। সুচতুৰ শব্দচয়ন আৰু উন্মুক্ত চিত্ৰকল্পৰ জড়িয়তে তেওঁলোক পাঠকৰ অন্তৰত সহজে প্ৰৱেশ কৰিছে। কিন্তু পাঠক বা জনতাৰ বাবে তেওঁলোকৰ সাবিওকালৰ জগতখনৰ যি ম'ত যেনেকৈ আছে সেই অৱস্থিতিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰি কবিতা লিখিছে। এই কবিসকলৰ দৃষ্টি আছে, দৰ্শন হয়তো নাই। বৰ্ণনাৰ সুকৌশল আৰু প্ৰয়োগৰ চিত্ৰধৰ্মিতাই তেওঁলোকৰ কবিতাক মহত্ব দিছে।

মহিম বৰা

মহিম বৰাৰ কাব্য চৰ্চাৰ শুভাৰম্ভ হয় পঞ্চাশৰ দশকত। ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ আঁহিত নিজকাব্যৰ পাতনি তৰা কৰি বৰাই সহজতে আধুনিকতাৰ কালে

চালনৰ। অধ্যাপক বৰাই সাম্প্ৰতিক কবিতাকেও শক্তিশালী কথা শিল্প হিচাবেহে যেটি যশস্যা আৰ্জিছে। তেওঁৰ কবিতা আৰু কথা সাহিত্যৰ মাজতো জঁ্যাপ'ল চাঁত্ৰৰ দিক্ নিৰ্দেশিত অৱস্থিতি-বাদী চিন্তাধাৰাৰ আভাস পোৱা যায়। দুটি কবিতাত কবিয়ে সৌন্দৰ্য্যৰ ওপৰত অৱস্থিতিবাদী সূত্ৰ প্ৰয়োগ কৰি এক নতুন ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছে। কবিয়ে সৌন্দৰ্য্যক বহুতো বিচাৰিলে বহবাৰ, বহুঠাইত। কিন্তু সৌন্দৰ্য্যৰ বহুত পোহাৰ পাৰইয়ো ঘূৰি ঘূৰি তেওঁ সৌন্দৰ্য্যক নেপালে। কিন্তু হঠাত এদিন বৰষাৰ আবেলিৰ ৰঙৰে বোলোৱা এগোছা বাঁহত সৌন্দৰ্য্যক ধৰা পেলালে।

"বৰষাৰ গোটেই আবেলি
পিৰালিত বহি থাকে মোৰ চকুযুৰি,
আবেলিটো বহি থাকে এগোছা বাঁহত
মোৰ পিৰালি-কাষত—
ইকি—অকস্মাৎ
চকু হাত মাৰি গ'ল, সেউজীয়া বিজুলীৰ
চমকনি স্থিৰ
এগোছা বনত।
আকলুৱা হুচকুত দুৰ্বাসাৰ তোক লৈ
থৰ হ'ল দৃষ্টি মোৰ চকুৰ পতাত
পুলকত।
বিস্ময়ত।
প্ৰথম নিশাৰ প্ৰণয়ত।।।

সৌন্দৰ্য্যৰ বহুত পোহাৰ পাৰ হৈ বজাৰে বজাৰে
কিমান ঘূৰিলো। দৰ-দাম কৰি কৰি লাগিল ভাগৰ
দোকানে দোকানে মই বিফল গ্ৰাহক।
আজি মোৰ পিৰালি কাষত,
সকলোৰে চকুৰ আঁৰত
সেই ৰূপে দিলে ধৰা।
এজালী ওকোন্দ থকা হুচকুত লাজ

অতি সাধাৰণ কোনো প্ৰথমা প্ৰিয়াৰ
মুচি মুচি ঢাকি ধৰা বেণি আঁৰত ,
দিয়া নাই সৌন্দৰ্য্যই এইদ'ৰে প্ৰথম চুমুকি
পৃথিৱীৰ জলডাত,
জ্বলা নাই এইদ'ৰে ছুচকু
কাজিৰঙা কিম্বা ডবকাত।"

(সৃষ্টি)

প্ৰতীক আৰু archetype-ৰ যথাযথ প্ৰয়োগ হৈছে এবাৰ কবিতাত হৈছে। **উভতি অহাৰ কথা** নামৰ কবিতাত জীৱবিলাকে বাৰে বাৰে সংসাৰলৈ উভতি অহাৰ এটি প্ৰভাৱী ব্যাখ্যা দিয়া হৈছে। পুনৰ্নৱীকৰণ বৰ মৰ্ম্মৰ আৰু সেইবাবে জীৱসমূহে হয়তো চিৰদিনৰ বাবে এৰি যাবৰ বাবে চেষ্টা নকৰে, বাৰে বাৰে উভতি [illegible] থাকে আৰু আকৌ [illegible] হয়াৰ সুখ দুখ ভোগ কৰে। এই যে মৰণাযতী পুনৰাৱৰ্তন—এইখন কবিৰ কাৰণে চিৰন্তন প্ৰশ্ন [illegible] কাৰণেৰে বান্ধ খাই আছে।

* * * *

আকৌ আহিব [illegible] নতুন দলৰ
[illegible] উভতি [illegible] বাৰে ঘৰমুৱাহে
[illegible]
[illegible] এৰি [illegible]
[illegible] —
[illegible]
[illegible] ,
[illegible]
[illegible]
উভতিলে [illegible]
[illegible] , [illegible],
[illegible]।

(অচিন কবিতা, পৃ [illegible])

[illegible] সৃষ্টি [illegible] চিন্তাশীল [illegible]। [illegible]

সুন্দৰতা আৰু বৰ্ণনাৰ চাকতাই মহিম বৰাৰ কবিতাসমূহক মৰমীয়া কৰি তুলিছে। মধ্যবিত্ত জীৱনৰ সঁচা ছবিও মহিম বৰাৰ কবিতাত আছে। মধ্যবিত্তৰ সুখ-দুখৰ পৰিচয় দি লিখা—'এই বিচৰা চিঠিখন' নামৰ কবিতা-টোত নিম্ন মধ্যবিত্তৰ জীৱনৰ করুণতা আৰু চাৰিওকালৰ সমাজৰ হৃদয়হীনতা অন্তৰস্পৰ্শী হৈ ফুটি উঠিছে। কবিয়ে বিশেষ চিঠি এখন পাবৰ কাৰণে বৰ ব্যাকুল হৈ আছে। কিন্তু তেওঁ বিচৰা চিঠিখন নাহিল কিন্তু যিখন পাইছিল সেই চিঠিত আছে দাবী। প্ৰিমিয়ামৰ বিল, বিজুলী বাতিৰ বিল, দুমাহৰ ঘৰ ভাড়াৰ বিল, পেহীৰ মাটিৰ খাজনাৰ বিল, ভাই ভাগিনৰ স্কুলৰ ফিজৰ বিল। বিলৰ দাবী আৰু আৰ্থিক বিসঙ্গতিহীনতাৰ মাজতে কবিৰ জীৱন।

* * * *

চিঠি আছে ভাল ভাল, টেলিগ্ৰাম, কাৰ্ড লেফাফাৰ,
বুক প'ষ্ট, বিয়ানি, নামী দামী আৰু
বেনামীও,
প্ৰিমিয়াম নোটিচ হোৰ, ইলেকট্ৰিক বিল,
ঘৰভাৰা বাকী দুমাহৰ,
পেহীৰ খাজনা আৰু স্কুলৰ ফিজ
ভাই-ভতিজাৰ।
জীৱনৰ কড়া-ক্ৰান্তি হিচাপৰ কড়াহ খোলাত
মুঠা বহা ঘন ঘন প্ৰতিটো প্ৰভাত
ভেই পুৰি ছাই হ'ল প্ৰতি সন্ধিয়াত,
মন হ'ল উপবাসী।

(মহিমৰ কবিতা ১৯৬৫, পৃ, ৮৩)

'জীৱনৰ কড়া-ক্ৰান্তি হিচাপৰ কড়াই খোলাত' কবি ভেই পুৰি মৰিছে। আধুনিক নগৰীয়া মধ্যবিত্তৰ জীৱনৰ এই আৰ্থিক বিসঙ্গতি এক ডাঙৰ দ'ৰে সত্য বস্তু। তাৰ প্ৰভাৱ প্ৰতি ক্ষণে ক্ষণে অনুভৱ কৰা যায় কিন্তু তাৰ পৰা হাত সাৰাৰ উপায় নাই।

মহিম বৰাৰ কাব্য কৌশল অনেক পৰিমাণে সহজ আৰু তৰলি। দুৰ্বোধ্যতা কিছু আছে যদিও বৰ প্ৰকট নহয়। তেওঁ কৰ্ষিত ভাষা আৰু কষ্ট কল্পিত প্ৰতীক উপমাৰ ব্যৱহাৰ কৰি ভাল নেপায়। প্ৰাচীন ভাৰতীয় কাব্য আৰু

মহাকাব্যৰ পৰা অন্য কিছুমান কবি প্ৰসিদ্ধিও তেওঁৰ কবিতাত সমাবেশিত হৈছে।

প্ৰফুল্ল ভূঁঞা

অতীতৰ মধুৰ গৌৰৱ, প্ৰেম সৌন্দৰ্য আৰু প্ৰকৃতি আদি ভাবৰ ওপৰত প্ৰফুল্ল ভূঁঞাৰ কবিতাৰ বুনিয়াদ গঢ় হৈছে। ফ্ৰয়েডীয় মন সমীক্ষণৰ নানান কথা আহি তেওঁৰ কবিতাত সোমাইছে অবচেতন মনৰ এক নিৰুদ্দেশ যাত্ৰা তেওঁৰ কবিতাৰ মাজত পৰিব্যাপ্ত। তেওঁৰ অবচেতন সত্তাত ভৰ দি কবিয়ে নিজ মাতৃক লগত লৈ আদিম যুগৰ সমাজলৈ ঘূৰি গৈছে আৰু সেই অতীত যুগৰ প্ৰাচীন কাহিনী আৰু বীৰত্বৰ গাথাৰ মাজত কবিয়ে নিজক আৱিষ্কাৰ কৰিছে। নীৰৱতাৰ মাজেদিয়েই কবিয়ে নিৰিবিলিত উৎপাত হৈছে এই সুৰত বৈ কবিয়ে পৃথিৱীত তেওঁৰ আগমনৰ হেতু বিচাৰি পৰলোকও প্ৰয়াস কৰিছে। পৃথিৱীৰ সৰ্বত্ৰতে তেওঁ তেওঁৰ মাতৃক দেখিছে যেতে কবিৰ অৱচেতন মনত পক মাতৃৰ গভীৰ ছবি সোমাই কবিৰ মনত এক প্ৰতীকি প্ৰতিভাস সৃষ্টি কৰিছে নিৰ্বাচিত কবিতাৰ পৰা উদ্ধৃত কৰা স্তৱকত সেই বক্তব্য অতি স্পষ্ট

'পাহৰিলো আমি তাত আছিলো কিমান দিন
তুমি যে সুবচন মনত পৰিছে মোৰ
আছিলো যে আমি তাত অনেক আকাশ মাটি
অনেক যুগান্ত আৰু অনন্ত অনাদি ৰাতি
সেয়ে মোৰ বাসভূমি, চিৰদিন তাতে থাকো আমি
তুমি কোন কল্লোলিনী পৃথিৱীত থাকা
সেই যে সেই যে এক তিলোত্তমা উজ্জ্বল জাত
সুৰা বিপনিত লৈ অনগল কথা পাতে
হাঁহে আৰু গান গায়, বাৰাঙনা তুলি বাক
মুদ্ৰা যাচে বহুত মানুহে, সেই প্ৰবাদ নায়িকা
পৃথিৱীত থাকা যদি তুমি মধ্যাহ্ন সূৰ্য্যকময়ই
কৈছ'লো কথা, যেতিয়া আছিলো আমি

ইকবাৰ যেৰ আৰু থেৰৰ চালেৰে সজা আকাশৰ আভাসত
মা আৰু মই। অনেক অৰণ্য নদীতীৰ্থ আৰু জনপদ
ভ্ৰমন কৰিলো আমি—ভিক্ষাৰী সন্তান আৰু ভিক্ষাৰিণী
আমি দুই নিঃস্ব আত্মা
বহুদূৰ ঘূৰি ঘূৰি আহি পালো প্ৰান্তৰৰ নিৰ্জন প্ৰদেশ।

প্ৰমত্ত সূৰ্য্যৰ প্ৰেম অথবা কামনা
প্ৰান্তৰে পাহৰি গ'লে, প্ৰতি ৰাতি
অন্ধকাৰে হৈ সুৰঞ্জনা, পোহৰ বিলায়
ঘৰ আৰু আকাশত। বজ্ৰাহত তৰুপৰে কুঁৱলীৰ প্ৰাণ
সমুখৰ মৃত্যু হয়, পৃথিৱীৰ মৃত্যু হয়
থাকে মাথো প্ৰান্তৰৰ অনুভৱ কৰিবৰ
নিজ্জনতা মা আৰু মই।'

(নতুন কবিতা, পৃ, ৭৮)

কবিয়ে বাস্তৱ পৃথিৱীখনক অৱচেতন মনৰ জগত খনৰ লগত সাঙুৰি চাইছে। কিন্তু মাজে মাজে imagist ভাব অনুভূতিয়ে তেওঁক অৱচেতনাৰ গভীৰলৈ লৈ যায়। নিৰ্জনতাত কবিয়ে ডুব—দিয়েহি। কবিয়ে জীৱন আৰু জগতৰ জটিল দ্বান্দ্বিক পৰিক্ৰমাৰ ৰহস্য বিচাৰে। তেওঁ নিজৰ চাৰিওফালে এটা মানসিক দুৰ্গ তৈয়াৰ কৰি লৈছে। এই দুৰ্গ গঠনত ব্যৱহৃত হৈছে তেওঁৰ নিজ জীৱনত লাভ কৰা অভিজ্ঞতাৰ ইটা আৰু পোৰা মাটি। নিৰ্জনতাৰ জড়িয়তে আদিম জগতলৈ উভটি যোৱা কবি ফুকনে কোনো আদিম নাৰীৰ প্ৰেমৰ কথা ভাবি নাইবা কোনো পুৰণি শিল বা গুহাত খোদিত চিত্ৰ চাই সান্ত্বনা লভে। আদিম যুগৰ অৱচেতন মন আৰু বৰ্ত্তমানযুগৰ অত্যাধুনিক সচেতন মন এই দুয়োটাৰ সুমধুৰ সমাবেশ হৈছে প্ৰফুল্ল ফুকনৰ কবিতাত।

নলিনীধৰ ভট্টাচাৰ্য্য

নলিনীধৰ ভট্টাচাৰ্য্যই আধুনিক কবিতাৰ খুঁটিত সুদীৰ্ঘদিন আঁকোৰাহি আছে। imagist romanticism অৰ পৰা দুৰ্জ্জেয় প্ৰতীকীবাদলৈকে আধুনিক কবিতাৰ নানা ভাব তৰঙ্গেৰে তেওঁ তেওঁৰ কবিতাক সমৃদ্ধ কৰিছে।

কিন্তু এতিয়ালৈকে তেওঁ কোনো এটা বিশেষধাৰাৰ প্ৰভাৱত আত্মপ্ৰকাশ কৰা নাই। তেওঁ বহুসংখ্যক কবিতা [illegible] কিন্তু তেওঁৰ কবিতা সাধাৰণতে কবিত আৰু ভাব অনুভূতিতকৈ [illegible] কৌশলহে সিবোৰত প্ৰাধান্য লভিছে। আনহে নেলাগে [illegible] তেওঁৰ কবিতা এক বিশেষ ঢঙৰ পদ্য যেনহে অনুভূত হয়। তেওঁ নিজৰ কবিতাত এক [illegible] বৈশিষ্ট্য ফুটাই তুলিব নোৱাৰা বাবেই [illegible] আধুনিক কবিতাৰ সমালোচক আৰু [illegible] সকলৰ হাতত তেওঁ কম মৰম পাইছে। [illegible] মানিব পৰা ভবেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্যৰ কবিতাত [illegible] বস্তুবাদৰ আৰু শ্ৰেণী চৈতন্যৰ প্ৰতি তেওঁৰ [illegible] তেওঁ নতুন শব্দৰ [illegible] পৰা মুক্তকবিতা [illegible] আত্মপ্ৰকাশ [illegible] —

[illegible]

[illegible] উজ্জ্বল
[illegible] প্ৰণয় সুৰ
[illegible] তোমাৰ [illegible] মুখৰ
সমুদ্ৰত [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible]
মুক্তি [illegible]

এই প্ৰতীক্ষাৰ নাই জানো দাম ?
বন্দী আত্মা নপৰে জুৰ
নপৰে কৰ নহয় স্থিৰ
সূৰ্য্য সখি কপাই তোলা পখীৰ স্থবিৰ নীড়
শিৰ উৎকৃত জ্ঞানক উক্ত
বাটে ঘাটে জান পৰি কিৰিঙতি
দগ্ধ পথ কোটৰত গজক নতুন বনস্পতি
সূৰ্য্য সখি তুমি জানো বাক আহিবা নামি ?
স্বপ্ন স্বপ্ন কৰে, সাৰ্থক ন মঞ্জিযাত বহি।”

(বহুবৰ কবিতা, পৃ, ৩৩ ৩৫)

বীৰেন বৰগোঁহাই

পঞ্চাশৰ দশকত প্ৰাধান্য পোৱা আন এজন imagist কবি হ'ল বীৰেন বৰগোঁহাই। বৰ্ত্তমানে তেওঁৰ কাব্য বীণা নীৰৱ। তেওঁৰ কবিতাৰ সংখ্যা সৰহ নহয় কিন্তু ফ্ৰয়েডীয় মনো জৈৱিক চিন্তাধাৰাৰে তেওঁৰ কবিতা পুষ্ট। অতীত প্ৰীতি, অতীত স্মৰণ প্ৰেমৰ স্বাস্থ্য সংবেদন আৰু বন্ধুত্বৰ নিৰ্য্যাস তেওঁৰ কবিতাৰ উপভোগ্য বস্তু। প্ৰেমৰ স্মৃতিয়ে বন্ধৱৰ কাষ চপা আকাংক্ষা নাৰিকৰ মনৰ পোহৰ নিৰ দিনে কৰিব পাৰে। তেওঁৰ প্ৰেম কিন্তু তুচ্ছ নহয় প্ৰেমৰ এটি স্বপ্ন পলকেই কবিক অনন্তৰ সন্ধান দিয়ে। প্ৰেমৰ প্ৰাঞ্জল অভিজ্ঞতাই তেওঁক বাস্তৱৰ পৰা আঁতৰাই আনি এক স্বৰ্গীয় দিব্যানুভূতিৰ সৈতে মিলিত কৰায়। নিবেদিতা বৰুৱা নামৰ তেওঁৰ এটা ধুনীয়া কবিতা আছে। এই কবিতাত কবিৰ প্ৰেম ব্যাপক। নিবেদিতা বৰুৱাৰ প্ৰেমৰ মাজত তেওঁৰ সমগ্ৰ বিশ্ব সত্তাৰ প্ৰতিফলন পাইছে। নিবেদিতা তেওঁৰ কাৰণে জনম আৰু মৰণ চেৰাই যোৱা পৰা অশৰীৰি অনুভূতি। সাঙ্গীতিক লয় ধৰ্মীতাৰ ক্ৰমেৰে শব্দ নিৰ্বাচিত বৰুৱাৰ ছবিখন অতিশয় মধুৰ আৰু সহজে পাঠকক মোহাবিষ্ট কৰি তুলিব পৰা বিধৰ।

নীৰৱ নয়, মই ধৰিত্ৰীৰ চুম্বন সাগৰত ঢেউ খেলি
বিচাৰি পালো দেহৰ পাৰাপাৰ। চেতনাৰ আলোক পথত

দেখা দিলা তুমি, সেন্দুৰ-বৰণা আশাৰ নক্ষত্ৰ।
পথ মোৰ পৰি ৰ'ল। মই ভোল গ'লো। নিবেদিতা,
এমুখ হাঁহিৰে তুমি সন্ধান দিলা হৃদয়ৰ নীলা।
উদাত্ত গম্ভীৰ আৰু লীলায়িত দেহৰ ভংগীৰে
দেখুৱালা সৃষ্টিৰ সৌন্দৰ্য্য। প্ৰেম আৰু দেহাতীত
সৃষ্টিৰ চেতনা সনা তোমাৰ দৃষ্টিত, মোৰ মন কঁপে
আন্ধাৰৰ অন্তৰত তৰাৰ পাপৰি কঁপে।
নিবেদিতা, তোমাৰ চুলিত আঙুলি বুলাই মই। নক্ষত্ৰৰ
কত কথা ক'লো মোৰ বিলুপ্ত হৃদয়, নিমীলিত চকু আৰু
মোৰ বিলীন স্বপ্নাকাংক্ষা (এইবোৰ সাধু হ'ল)
যেনেকৈ হয়, কোনো এক আশ্চৰ্য্য ৰাত্ৰিৰ প্ৰেমৰ গভীৰ কথা
অনৰ্গল কৈগ'লে, হাজাৰ বছৰৰ কথা বাদামী বৰণ ৰাতি
উজাগৰে ভাবি গ'লে।
নিবেদিতা, হাজাৰ ধূসৰ নিশাৰ অলস সপোন শৈ
তুমি যদি নাও মেলি দিয়া পথ বিস্মৃত নাবিকৰ দ'ৰে
সোন, জোনৰ পোহৰতো তুমি মৃত্যু মলিন সপোন
সৰীসৃপ কামনাই সংখ্যা কৰিব সৃজন * * *

নিসন্দেহে নিবেদিতা একথা কবিৰ শ্ৰেষ্ঠ কাব্যকীৰ্ত্তি। যদিও প্ৰেমৰ ইন্দ্ৰিয়ানুভূতিৰ দিশটো উজ্জ্বল চনাকি তথাপিও প্ৰেমৰ বাস্তৱ আৰু কঠোৰ ৰূপটোও কবিয়ে নজনা নহয়। আধুনিক কালত প্ৰেমৰ দাম কমিছে। অৰ্থনৈতিক তাড়নাৰ ত্ৰাহি মধুসূদন অৱস্থাত পৰি নাৰীৰ জীৱন হৈছে পণ্য সামগ্ৰী। স্খলন আৰু নিৰ্যাতন তেওঁলোকৰ বাবে সদা সংঘটিত কথা। নাৰীৰ ব্যক্তিত্বৰ সন্মানৰ প্ৰতি কবি সচেতন হৈ উঠিছে **ৰাতিৰ কবিতা** নামৰ কবিতাত

> 'বাটে বাটে ঘূৰি ফুৰে যেতুইনৰ দল
> সুপ্ত ৰজনী ঘূৰি বৈ আছে গুপুত সন্ধানী
> জোনাকীৰ জ্যোতিত ফুলে গনিকাৰ
> হাঁহিৰ পঞ্চম। ধ্বংস হয় হাজাৰ নতুন জন্ম

বাটে বাটে জাবজ সন্তান।
উঠি যায় জনহত্যা, অপমান নাৰীৰ দেহৰ।"

(আকাশৰ চিঠি, পৃ, ৩৫)

এই কবিতাটি ৰচনা কৰাৰ সময়ত কবি তৰুণ। তৰুণ মনে বিদ্ৰোহৰ পোষকতা সহজে কৰিব পাৰে। নাৰী জীৱনৰ ওপৰত হোৱা ঘৃণিত লাঞ্ছনা দেখিও, যেন কবিৰ অন্তৰ বিদ্ৰোহী হৈ উঠিছে। 'চিৰ-মমতা মাতৃমূৰ্ত্তিৰ' প্ৰতি সশ্ৰদ্ধ কবিয়ে যেন দেহাৰ বেহা কৰি পেটৰ ভোক উপশম কৰা নাৰী জীৱনক ক্ষমা কৰিব পৰা নাই। মানুহৰ মানুহ ৰূপ হেৰাই গৈছে। মানুহৰ জীৱন আধুনিক সভ্যতাৰ বালি বলুকাত পৰি থকা ভগা খোলাকটি মাখোন। দাম তাৰ তুচ্ছ। প্ৰাৰ্থনা : মৃত্যুৰ নামৰ কবিতাত কবিয়ে সভ্যতাৰ ঘৃণিত ৰূপ দেখি চকথাই উঠিছে আৰু মৃত্যু লাভ কৰি পুনৰ বাৰ জন্ম লাভৰ আশা কৰিছে। কবি হয়তো জন্মান্তৰ বাদৰ প্ৰতি সমৰ্থনকাৰী।

নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ

আলোচ্য যুগটোৰ শীৰ্ষ স্থানীয়া মহিলা কবি নিৰ্মল প্ৰভা বৰদলৈ এগৰাকী শক্তিমান imagist কবি। মানুহৰ মনোজগত আৰু তেওঁৰ চাৰিওকালৰ জগতখন কবিৰ আলোচনাৰ বিষয় মুক্তক ছন্দ তেওঁৰ কাব্য ৰীতিৰ নিৰ্মাণ কৌশল। মধ্যবিত্ত জীৱনৰ প্ৰতিকূল পৰিবেশ, অৰ্থনৈতিক তাড়না, নগৰ জীৱনৰ প্ৰতি বিদ্বেষ আৰু নগৰ সভ্যতাৰ স'থাৰি আৰু প্ৰতাৰণা তেওঁৰ কবিতাৰ উপভোগ্য সামগ্ৰী। কম শব্দত সুসংহত গাঁঠনিৰে তৈয়াৰ কৰা তেওঁৰ কল্প চিত্ৰসমূহে পাঠকৰ মনত তীক্ষ্ণ ছাপ বহুৱাই। কেতিয়াবা কেতিয়াবা তেওঁ মনো-জৈৱিক স্তৰৰ পৰাও উপমা আৰু চিত্ৰকল্প গ্ৰহণ কৰে। জন্মৰ প্ৰাক্ আৰু পৰ মুহূৰ্তৰ ছবি এখনো তেওঁৰ কবিতাত ফুটি উঠা দেখা যায়। তোমালৈ কবিতাত কল্পচিত্ৰৰ শুদ্ধ সৌৰভ সহজে অনুমেয়। কিন্তু, বৰষা শেষৰ গান, অপৰাজিতা, আজৰিৰ গীত,আদিত গুনীয়া আৰু সৰস চিত্ৰকল্পৰ সমাবেশ হৈছে। ৰোমাণ্টিক পৰিবেশৰ স্মৰণে তেওঁৰ চিত্ৰকল্প বোৰক সমৃদ্ধ কৰিছে। ভাবানুভূতিৰ সুচতুৰ প্ৰয়োগেৰে সু-সিদ্ধ এই চিত্ৰ সমূহে পাঠকক এক নান্দনিক ঐশ্বৰ্য্যৰ ভোক্তা কৰি পেলায়।

মধ্যবিত্ত জীবনের বৈ নিপ কবিতার ভিতরে প্রক্ষেপ করিতে আকর্ষণীয় কবি নিজে একাকী অধ্যাপিকা। ও সময় কলেজবোনতে এমন সময় মনন সময় কবি কবি চাঁগ ই এক এই শিক্ষক প্রবীর ভূপ দাবিতে হক সাহুন কবিতা ভাদের বক্তব্য দমবোর পইচার প্রক্ষেপের। তাঁর মার্কিনীয় ব্যাক্তিগত সমর্থন এবং পরিষ্যালয় কারণে পর্ব ও ভাবপ্রকৃতি প্রেটিন যাছে বগ দিন তিনি শিক্ষা নেওয়ারে। মট স্কুল অংক চার্ট পিছি তাঁর ছাবাপী বাইতে তুমি ফ্রান। এইভাবে প্রক্ষেপ জীবাষ্ট এর অন্য তত্ত্ব মায়া পরকাশিত এটা সমালোচনা (১) আছে। তাঁর মনন্য ... মাত্র তাঁর সুপারি হাঁ—

"Man does not live by b ead alone ... তিনি শিখাবার এখন ডাক্তার জাহাজ ... বহুত কথাই ... U N O, লাউড, ভারত নাটার ডেথ-বে তুম যাবই ... সহিতা একাডেমীর পুরস্কার topless বজ্রনত নাচন ... চন্দবার প্রীবজা মনোমিকার শিক্ষা লাগি মধ্যাপনার মধ্যে ... এই কবিতাটি ও বিদ্রোহের অন্তর্ভুক্ত সমানে প্রবেশ

নির্বাচন ... নির্মাণ দুবি কবি নির্মল প্রভৃতি বাঁধিছে ... গীত ... কবিতা উভয় ক্ষেত্রে তত্ত্ব সুনির্বাচিত ... একক তীব্র আকর্ষণ করে। ভারতী মহাকাব্যসমূহের পর ... কাহিনী, চরিত্র আর প্রাসঙ্গিক নির্মাণ প্রভাব কবিতে প্রকাশ ... প্রাচীন মহাকাব্যের নবীনকরণ যেমন দ্রৌপদী, গান্ধারী ... মূল্যায়ন তত্ত্ব করিয়াছে। তাঁর ... এই পথ উত্থান নারী, গান্ধারী ধর্মীয় আর ... বিশ্বাসের ... যাদের আর উৎপীড়নের বিরুদ্ধে ... সহজবোধ্য। বুদ্ধি নিষ্ঠার ... কবিতার ... পণ্ডিত ব্যক্তি অসমীয়া কবিতার ... গবেষণা ... তত্ত্ব অসমতে গুবাহাটী ... ডিগ্রী পাইয়াছে। লোক সংস্কৃতির চর্চা ... তাঁর সুনাম আছে

নীলমণি ফুকন (কনিষ্ঠ)

নীলমণি ফুকন অসমীয়া আধুনিক কবিতাৰ প্ৰতীকবাদী—অন্যতম সাৰ্থক-তম শিল্পী। ৰোমাণ্টিক ভাবানুভূতিৰে impressionistic কবিতা কিছু মানেৰে তেওঁ কাব্য চৰ্চাৰ পাতনি মেলে। **সূৰ্য হেনো নামি আহে এই নদীয়েদি** তেওঁৰ প্ৰথম কাব্য সংকলন। এই সংকলনৰ কবিতাসমূহ যাইকৈ ৰোমাণ্টিক অভিব্যক্তিবাদৰ কবিতা। পৰৱৰ্তীকালত ফুকনে প্ৰতীকবাদলৈ উত্তৰণ কৰিলে। প্ৰতীক, myth আৰু archetype ৰ বিচিত্ৰ মধুৰ সমাহাৰে কেন্দ্ৰ তেওঁৰ কবিতাসমূহসমৃদ্ধ। বৰ্তমানে প্ৰকাশ পোৱা তেওঁৰ তিনি-খন কাব্য সংকলন **নিৰ্জনতাৰ শব্দ, আৰু কি নৈঃশব্দ** আৰু **ফুলি থকা সূৰ্যমুখী ফুলটোৰ কালে** সংকলনে প্ৰতীকবাদী কাব্যান্দোলনৰ এক নতুন মহিমা বিস্তাৰ কৰিছে। শব্দ বিন্যাসত কবি ফুকনৰ হাত পকা। মহৎ কবি-সকলে সুপ্ৰতুল আৰু সুচতুৰ বিন্যাসৰ জৰিয়তে প্ৰাচীন শব্দবোৰৰে গুৰুত্বীতা বঢ়াই তোলে। ফুকনে কৌশলী হাতেৰে শব্দবোৰ লজায় আৰু ফুকনৰ হাতৰ বিন্যাস লাভ কৰি শব্দবোৰে নতুন পৰিৱেশ তৈয়াৰ কৰি সেইবোৰৰ শাব্দিক অৰ্থক চেৰাই গৈ এক নতুন ব্যঞ্জনাৰ সৃষ্টি কৰে। শব্দ আৰু পৰিৱেশৰ বিচিত্ৰতা ফুকনৰ কবিতাসমূহৰ যাই বৈচিত্ৰ্য। **সেই ৰহস্য নীল ধুঁৱা** নামৰ কবিতাত কবিৰ শাব্দিক উদাৰতা সাগৰ হৈ বৈছে। এনেধৰণৰ বিন্যাস ৰীতিয়ে সঁচা শিল্পীক গঢ় দিয়ে। **নিৰ্জনতাৰ শব্দ আৰু আৰু কি নৈঃশব্দ** এই দুই গ্ৰন্থত শাব্দিক ইন্দ্ৰজাল বহুধা বিস্তৃত। এইখিনিতে কবি ফুকনৰ ৰহস্যময় নীল ধুঁৱা পাঠকৰ আগত দাঙি ধৰাৰ লোভ সামৰিব নোৱাৰিলো।

সেই ৰহস্য নীল ধুঁৱা

অহৰহ মই সেই আবহমান কালৰ অনুসন্ধান কৰোঁ
বাস্তিৰ অতল তলিত ফুলি থকা চিৰকালৰ এটা বিৰাট
নীল ধুঁৱা,
সেই ৰহস্য

চিৰকালৰ এটা বিৰাট নীল ধুঁৱাৰ মই অনুসন্ধান কৰোঁ

তাৰ গৰ্ভলৈ মই সোমাই যাবলৈ বিচাৰোঁ
য'ত অন্তৰ্হিত হৈ আছে অসংখ্য ৰক্তাক্ত মন্দৰ শংখ
শংখৰ ভিতৰত চিৰন্তন মানুহৰ নিৰ্জন আৰ্তি

নীল ধুতুঁৰা
সেই ৰহস্য

মন্দৰ শংখ
সেই ৰহস্য
নিৰ্জন আৰ্তি
সেই ৰহস্য

অহৰহ মই সেই আৱহমান ৰহস্যৰ অনুসন্ধান কৰোঁ।

যশাচী দেশীয় প্ৰতীকবাদী সকলে তেওঁলোকৰ কবিতাক প্ৰতীকৰ জৰিয়তে এক সমীভূত ব্যঞ্জনাৰ উদবোধিকাৰী কৰিছে। কবি নীলমণি ফুকনে একে কৌশলেৰে প্ৰতীকৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। তেওঁৰ দৃষ্টিৰ সূক্ষ্মাতিসূক্ষ্ম পৰিব্যাপ্তিৰ নিদৰ্শন হ'ল তেওঁৰ দ্বাৰা ব্যৱহৃত প্ৰতীকসমূহ। এই প্ৰত্যক্ষমান জগতখনৰ সৌন্দৰ্য আৰু মাধুৰ্যক এক তুৰীয় (transcendental) অৱস্থালৈ লৈ যাবলৈ কবিয়ে চেষ্টা কৰিছে, তেওঁৰ কবিতাবোৰত সেইবাবেই ব্যঞ্জনা আৰু অনুপ্ৰেৰণ আছে। সাধাৰণ ধুতুৰা ফুলৰ দলিল সিবোৰ নহয়। তেওঁ নামৰ কবিতাটো কবিৰ জীৱন চক্ৰৰ প্ৰতীকী প্ৰকাশ, কবিয়ে ভাবে যে তেওঁৰ জীৱন অনন্ত জীৱনৰ অংশত সংগঠিত। দিনৰ পিছত দিন, মাহৰ পিছত মাহ, বছৰৰ পিছত বছৰ চুৰি কৰিছে সচেতনা আৰু নীৰৱতাৰ মাজেদি অভিজ্ঞতা আৰু অনুভূতিৰ মাজেদি জীৱন প্ৰবাহ চলাই নিছে। এই কবিতাত ব্যৱহৃত সোৱা গন্ধহীন নিৰ্দিষ্ট প্ৰতীকসমূহে অনুৰাগী পাঠকক ভাবিবলৈ আৰু ভাবি ভাবি আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ বাধ্য কৰে।

"ভগা টোপনিৰ আমনাত
নিৰৱৰ গভীৰতা
এটোপাল ঘামত মোৰ তেজৰ গভীৰতা।

শিমলুগছৰ মূঢ়হত
অগনণ—
যাযাবীৰ বাতিৰ ভূই—

তেজৰ মাজৰ শূন্যতা
এটা পখুৰ চকা
চলি যায়

কাটি যায়,
সাতোটা দঁতাল হাতীয়ে
টানি নিয়ে—

এটা পখুৰ চকা
চলিযায়
মোৰ তেজৰ মাজেৰে

অনন্তশায়ী জীৱনৰ
নাভি কমলত
মোৰ তেজৰ জন্ম।

নিসন্দেহে উপৰোক্ত বাক্যাংশ সমূহত ফুটি উঠা ঘনীভূত ব্যঙ্গ গভীৰ অনুধাবনৰ বিষয়। মহজন ডেকা মানুহৰ প্ৰত্যাৱৰ্তন নামৰ অন্য এটা প্ৰতীকী কবিতাত মানৱ সভ্যতাৰ গোটেই বৃত্তটোকে আঁকি দেখুওৱা হৈছে। বহুতোবোৰ প্ৰতীকৰ সঘন সমাৱেশ ইয়াত দেখা যায়। ক'লা শিল, ষাড় গৰু, কফিন, পাঁচটা মূড শাখ, সমুদ্ৰ, ভগ্ন মন্দিৰ আৰু এগৰাকী উন্মাদ নাৰীয়ে প্ৰতীকৰ কাম কৰিছে। এই প্ৰতীক সমূহক এক সুষম সমতিত বান্ধি পেলোৱাত কবি সাৰ্থক হৈছে। কিন্তু এই কবিতাটো অনেকাংশে দুৰ্বোধ্য হৈ পৰিছে কাৰণ কবি সুকণে প্ৰতীক নিৰ্বাচন কৰোতে সদায় সমান মনোযোগ নিদিয়া যেন অনুমান হয়। তদুপৰি তেওঁ কিছুমান Private Symbol ব্যৱহাৰ কৰে। Wallace Fowlie আদি প্ৰতীকী পৰম্পৰাৰ পণ্ডিতসকলে প্ৰতীকৰ একেৰূপতা আৰু ঐক্যৰ যি দাবী কৰিছে সেই দাবী অনেক কবিয়ে মানি ল'ব নোখোজে। কবি সুকলেও এনেধৰণে প্ৰতীকৰ একে ,ৰূপতাৰ

লক্ষ্য নাবাখি উদ্দিষ্ট প্ৰতীককে ব্যৱহাৰ কৰিছে। ফলস্বৰূপে লিপক আৰু পাঠকৰ মাজত জটিলতা বাঢ়ে। তাক কবিতাতো দুৰ্বোধ্যতাই নামে। যদি কবিতাত ব্যৱহৃত প্ৰতীকে পাঠকৰ ওচৰত দুৰ্বোধ্য প্ৰাচীৰ দিয়ে থাকে তেতিয়াহলে প্ৰতীকবিলাক যিমানেই কলাসম্মত নহওক লাগিলে পাঠকৰ ওপৰত সিবোৰৰ প্ৰভাৱ নপৰে। স্বপ্ন আৰু বাস্তৱতাৰ মাজতো স বাৰ লাগি ফুকনে কিছু মান কবিতা ৰচনা কৰিছে। কবি W B Yeatsৰ তেওঁৰ The Double vision of Michael Roberts নামৰ কবিতাত স্বপ্ন আৰু বাস্তৱৰ মধ্যপ্ৰান্তৰত বৈ কবিতা ৰচিছে। কবি ফুকনৰ মা ও মাজে মাজে স্বপ্ন আৰু বাস্তৱৰ মধ্যস্থলত বৈ যায়। নিজৰ স্বপ্নৰ ইন্দ্ৰজালত নিজে বন্দী হৈ কবিয়ে শ শ ৰূপহীন সৌন্দৰ্যৰ আভাষ পায় আৰু সিবিলাক সমৰূ কবিক প্ৰতীক আৰু চিত্ৰকল্প যোগান ধৰে। প্ৰাণা স্নিগ্ধ স্পৰ্শ ... অ ক প্ৰা প্ৰাণাদিত আনন্দৰ ছাপ এনেকুৱা কবিতাবোৰত সহজে ধৰা পৰে। চিত্ৰ কল্পৰ প্ৰয়োগতো কবি কৌশলী। তলত কেইটামান উল্লেখ দিয়া হ'ল—।

(১) সাপেখৰা বেঙৰ মাতত
কাতৰ দুপৰ

(২) শূন্যতাৰ হাতৰ পৰা সৰি পৰিল
দিনৰ হিৰণ্ময় হৃদয় পাত্ৰ

(৩) মুৰৰ ওপৰৰ সূৰ্য্যলৈ মুখকৰি
থিয়দি আছে।
এজন নিসঙ্গ মানুহ

(৪) পৃথিৱীত তৰাবোৰৰ
একমাত্ৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বী
এই মুঠাম কেইটা

(৫) ওখ ওখ এজাৰ গছৰ ছাঁত
মূৰ্চ্চা গৈ পৰি আছে
মোৰ শৈশৱ

কিছুক্ষেত্ৰত নীলমণি ফুকনক ৰুচিয়াৰ কবি আলেকজেণ্ডাৰ ব্লকৰ (Alexander Block) লগত তুলনা কৰিব পাৰি। ব্লকৰ দ'ৰে ফুকনেও এটা হতাশা আৰু মোহভঙ্গৰ বেদনাত ভুগিছে। ব্লক আৰু ফুকন দুয়োজনৰেই কবিতা সমানে ব্যক্তিধৰ্মী। C M Bowraই আলেকজেণ্ডাৰ ব্লকৰ কবিতা আলোচনা কৰাৰ প্ৰসঙ্গত কৈছে যে ব্লকৰ কবিতাৰ বিষণ্ণতাৰ মূল কাৰণ হ'ল তেওঁৰ মোহভঙ্গ। কবি নীলমণি ফুকনৰো এই কাব্যিক বিষণ্ণতা বোধ হয় তেওঁৰ চাৰিওফালৰ জগতখনৰ লগত হোৱা মোহ ভঙ্গৰেই ফল। আধুনিক যান্ত্ৰিক সভ্যতাৰ অভিঘাত আৰু সংঘাতে, নৈৰাজ্যবাদী দৰ্শনে, প্ৰাচীন মূল্য-বোধৰ ওপৰত অনাস্থা আৰু সংশয়ে আধুনিক কবিসকলক কিদ'ৰে মোহভঙ্গ কৰি তুলিছে তাৰ আগতে কৈ অহা হৈছে। ফুকনৰ কবিতাতো সেয়েই হৈছে। কবিফুকন অধ্যয়ন পুষ্ট ব্যক্তি আধুনিক কালৰ কবিতাৰ লগত তেওঁৰ চিনাকি উদাৰ। কাৰো কবিতাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰভাৱ তেওঁৰ কবিতাত নাই। ফুকনৰ কবিতাৰ আৰু এটা বৈশিষ্ট আছে তেওঁৰ কবিতাত বুদ্ধিনিষ্ঠতাৰ লগত সাঙ্গীতিক গীতিধৰ্মিতাৰ ঐক্য স্থাপিত হৈছে। বয়সত নবীন এই কবিজনৰ কাব্যকীৰ্তিৰ সম্পৰ্কে এতিয়াও শেষ কথা ক'বৰ সময় এখোন।

হীৰেন্দ্ৰনাথ দত্ত

বিষণ্ণতা আৰু নান্দনিক আবেগৰ বশবৰ্তী হৈ লিখা হীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্তৰ কবিতাসমূহত সৌন্দৰ্য্যৰ অনুধাৱন, অতীত স্মৃতিৰ বিলাসিতা আৰু প্ৰকৃতি প্ৰীতি ফলিত হৈছে। হীৰেন দত্তই মাজে সময়ে প্ৰতীকীবাদকো হাত দুলাই চায়। বনবীয়া উজান আদি কবিতাত তেওঁৰ চাৰিও ফালৰ জগতখনৰ নান্দনিক সৌন্দৰ্য্য সত্তাৰৰ শেষ লোৱা হৈছে। হান্নাজাল নামৰ কবিতাত কবিৰ বুদ্ধিনিষ্ঠা, হতাশা আৰু জীৱনৰ ওপৰত সংশয় ফুটি উঠিছে। আধুনিক কবি মনৰ জটিলতা, দ্বিধা, অনীহা আৰু সংশয়ৰ চিত্ৰ হিচাপে হান্নাজাল কবিতাটি প্ৰাণপৰিতোষী।

'এজাৰে' সেউজ আঁৰালত
দুবৰি জাবুৰি দেখি বিচিত্ৰ ভঙ্গীত
আৰু দেখি চন্দ্ৰৰ কাচৰ চাঁৰত

ৰিৰ ৰিৰ্ কৰি ধুৱা জাকে জাকে আলৰণীবোৰ
বিজ্ঞানৰ শালগ্ৰাম থাপনাত বইছোঁ হাউলি

ঔষধৰ থাওৰ নিৰ্য্যাস
পূজাৰ মৃত্তিকা আৰু চকুলোৰ গঙ্গাজল সানি
পৰি আছোঁ। দণ্ডৱত তীৰ্থাৰ জালত
ৰসায়ন নিৰ্ঝালিবে বৈ উপবাসে
ক্ৰকুটিৰ আৰ্ড্ঠাবে কলাধোঁৱা উৰিলেও
মেলিছো লেৰেলা হাত এককণা ক্ষততে বিচাৰি
সাময়িক সঞ্জীৱনী সূচ্যাগ্ৰ আশাৰ
যদিওবা নেদেখী খোপাৰ নামনিত
শিৰৰ সেন্দুৰী আলি
চকুলোৰ ঢলে উটুৱাব
তথাপিও বাসনাৰ ৰক্তবীজ সেই পলসত
মৰিবলে অমৰন হয়

তাৰেই জাননী
অদূৰত প্ৰথম ওজৰ কোনো নৱজাতকৰ
সম্মুখত এই অপূৰণ শেষ দৃষ্টিপাত
মাজেদিয়ে বৈযোৱা বৈতৰণী প্ৰাণ-লালসাৰ।

কিন্তু তথাপিও আত্মাশৰীৰৰ পৰা যাচিছে। প্ৰণাম
মোৰ আৰু ৰহুতৰ হাড়- মঙহৰ পৰিত্ৰাতা হেৰা
শালগ্ৰাম থাপনাৰ একান্ত ভকত
মৃধা—শিক্ষা নিৰ্মোহ সন্ধানী
হাতত মহান্ ছুৰি চিৰ আশাবাদী
চাৰিপাক ঘেৰি যাৰ ৰহতো সেৱিকা
মন্দিৰৰ নাচনীৰ দ'ৰে
আৰু তপত তপস্যা যাৰ
নিদ্ৰাৰ ঘেজালি এৰা

ঘূৰি ঘূৰি অবেদন
অৰ্দ্ধক্লান্ত আবাধী মৃত্যুৰ ।”

(বছৰৰ কবিতা ১৯৬৫, পৃঃ ১১৫)

কিছুমান সুচতুৰ শাব্দিক চিত্ৰ কৌশল সৃষ্টি কৰাত হীৰেন দত্তৰ প্ৰতিভা দেখা যায় । বিষাদগ্ৰস্ততা, স্মৃতি ৰোমন্থনৰ কাৰুণ্য হীৰেন দত্তৰ কবিতাৰ প্ৰাণ । স্মৃতিৰ সকৰুণ আবেগৰ সৈতে আলফুলীয়া কোমল শব্দৰাজিৰ সৃষ্টি কৰি কৰিয়ে পৰিবেশন কৰা কবিতাসমূহত এক অৰ্থাতিৰিক্ত ব্যঞ্জনা ফুটি উঠে সোমখিৰিৰ সোঁৱৰণী নামৰ কবিতাটোত তেনে এক কৰুণ কোমল কাব্যিক পৰিবেশত কবিৰ স্মৃতিৰোমন্থন আৰু অহেতুক বিষাদ তীব্ৰ হৈ উঠিছে

‘বগলীয়ে বেগাবেগি কৰি
বহুৰ গৈ ঘাট হেকৰাত
সিহঁতকে বিচাৰি যেতিয়া
আহিছিল ফুৰলীয়া সন্ধ্যাৰ জোন
তেতিয়াহে দেখিছিলো ভৱিষ্যত
ওহাহানি ধৰা—
এখন ৰূপালী মকৰা জাল
জিক্‌মিক চিক্‌মিক্
কন কন চিকুনিৰ
চকুপানী পৰি

(সোমখিৰীৰ সোঁৱৰণী)

তেওঁৰ সমসাময়িক কবি সকলৰ পৰা হীৰেন দত্তৰ এটা পাৰ্থক্য সহজে চকুত পৰে—তেওঁৰ কবিতাত জটিলতা কম আৰু কৰ্ষিত শব্দচয়নৰ প্ৰতি মোহ নথকা হেতুকে তেওঁৰ কবিতা সৰল । তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেদি প্ৰাচীন কাব্যকাৰ সকলৰ কবিতাৰ ধ্বনিৰ বি, একোটাইতে প্ৰতিধ্বনিত হয় । চিত্ৰকল্পৰ নিৰ্মাণ বা প্ৰতীকৰ ব্যৱহাৰতো তেওঁ নিতান্ত নিজৰ মাটিৰ পৰুৱা উপাদানহে গ্ৰহণ কৰিছে । তেওঁৰ শোষন—কবিতাৰ এই কল্পচিত্ৰটিকে চাওক—

“এইদৰে আকাৰ লেহন এৰি
ফুৰলীয়া চেউৰীৰ মুখ যেন
কমলিনী পুৰা আছে ।”

জুবলীয়া চৌধুৰীৰ বুকৰ বজা বং আৰু পুৰাৰ কমল বজা হৃদয়ৰ তুলনাৰ কেনে বিচিত্ৰ অভিব্যক্তি।

পৰেশমল্ল বৰুৱা

যাযাবৰ হৃদত ফুৰি প্ৰতিভাৰ উন্মেষ হোৱা কবি পৰেশমল্ল বৰুৱা এজন অভিব্যক্তিবাদী কবিৰূপেই প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে, কিন্তু বৰ্তমানে তেওঁ প্ৰতীকবাদী চেতনা এটা গঢ়াই তোলা যেন অনুমান হয়। বৰ্তমান সময়ত তেওঁ লিখা কবিতাসমূহত ঘনীভূত ব্যঞ্জনা আৰু প্ৰতীক প্ৰকাশ পাইছে। এটা প্ৰাণ ঐতিহাসিক প্ৰাণী, এজাক কমৰীয়া বাজহাঁহ আৰু কেৱল এটা শব আদি কবিতা প্ৰতীকবাদৰ সুমধুৰ প্ৰকাশ। তেওঁ Conventional প্ৰতীক ব্যৱহাৰ কৰে আৰু Private প্ৰতীকৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱাৰ বাবে তেওঁৰ কবিতাসমূহ সুখপাঠ্য।

হীৰেন গোহাঁই

মাৰ্ক্সীয় আশাবাদ আৰু টিলিয়টীয় নৈৰাশ্য—এই দুয়োটাৰে সমানে প্ৰভাৱত কবি হীৰেণ গোহাঁইৰ কবিতাসমূহ পুষ্ট হৈছে। তেওঁৰ কবিতাত সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ স্বৰূপ ভালদ'বে ফুটি ওলাইছে। কবি গোহাঁয়ে বৰ্তমানৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ আশু পৰিবৰ্তন বিচাৰে। নিপীড়িত জনগণৰ মুক্তিৰ দাবী তেওঁৰো দাবী। বৰ্তমানৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ গভীৰ কিংশুতিয়ে কবিৰ মনত গভীৰ বেদনাবোধৰ সৃষ্টি কৰিছে—তেওঁৰ কাব্যিক চেতনাত এটা কিবা যা সংশয়ো দিছে। এনে কবিতাৰ উদাহৰণ হ'ল উত্তৰ কবীন্দ্ৰ। আনহাতে গোবিন্দ কাকতিৰ স্বগতোক্তি আদি কবিতাত এটা অহংস্ফুৰ Cynicism, এটা ঘৃণা আৰু Sature ও পৰিলক্ষিত হয়। গোবিন্দ কাকতিৰ তাৰ চিন্তা অনেক পৰিমাণে এলিয়টৰ কবিতাৰ J Alfred Prufock ৰ চিন্তাৰ লগত মিলে। প্ৰাক্তিক, মধু বাজিজী আদি কবিতাৰ সুৰ আৰু ভাবানুভূতি অবশ্যে বেলেগ। ইবোৰত মব্যানুভূতিৰ গাঁথ খোৱাল।

ভবেন বৰুৱা

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ইংৰাজী বিভাগৰ অধ্যাপক ভবেন বৰুৱাই সুদীৰ্ঘ দিন ধৰি কবিতা লিখিছে। তেওঁ তেওঁৰ কবিতাত অনেক পৰীক্ষা নীৰিক্ষা চলাইছে। শব্দৰ সুপ্ৰয়োগৰ দ্বাৰা ব্যঞ্জনাৰ বিস্তাৰ কৰিবলৈ তেওঁ অনেক কৌশল সৃষ্টি কৰিছে। তেওঁ কবিতাৰ কৌশলী শিল্পী—কিন্তু তেওঁৰ কাব্য নিৰ্মাণত কৃত্ৰিমতাও নথকা নহয় আৰু সেইবাবে সকলো সময়তে তেওঁৰ কবিতা সম্পূৰ্ণ উপভোগ্য হৈ নুঠে। শব্দৰ নবীনত্বৰ প্ৰয়োগ দেখুৱাবলৈ গৈ তেওঁ অনেক কবিতাতে অযথা জটিলতাৰ সৃষ্টি কৰিছে আৰু সিবোৰে পাঠকৰ অন্তৰত সমানুভূতিৰ সৃষ্টি কৰাত ব্যৰ্থ হৈ পৰে। ভবেন বৰুৱাৰ অনেক কবিতাত বিমূৰ্ত অৱচেতনাৰ এটি গভীৰ প্ৰবাহ আছে। উদাহৰণ স্বৰূপে তেওঁৰ অশ্বাৰোহী কবিতাটি ল'ব পাৰি। এই কবিতাত কবিৰ উপলব্ধি হৈছে—

"আকাশ আৱৰি বোৱা বিশাল তিমিৰ কালি
দুহাতেৰে টানিবলৈ কুঁৱলীৰ জাল
দানৱী নিশাৰ শত শত ঢুক ঢুক অন্তৰৰ ধ্বনি
ডুবালে এতিয়া কোনে সমুদ্ৰ জালত ?
শেষ হ'ল কান্তাৰৰ পথ সংগী মোৰ
এই অশ্ব—সংগী মোৰ বক্ষৰ শ্বাসৰ।

একেধৰণৰ আবেগেৰে গ্ৰথিত হোৱা তেওঁৰ শিলাস্তম্ভৰ সন্মুখত কবিতাটিও এটি ভাল কবিতা। শ্ৰাব্যকল্পনাৰ বিস্তৃতিৰ (auditory imagination) জৰিয়তেও, কবি বৰুৱাই তেওঁৰ কবিতাসমূহক অৰ্থবহ কৰি তুলিব পাৰিছে।

হীৰেণ ভট্টাচাৰ্য্য

ষাঠি আৰু সত্তৰৰ দশকতে কবি হীৰেণ ভট্টাচাৰ্য্যৰ কাব্যিক প্ৰতিভা সম্পূৰ্ণৰূপে বিকশিত হয়। মোৰ দেশ মোৰ প্ৰেমৰ কবিতা নামৰ কাব্য সংকলনৰ জৰিয়তে তেওঁ পাঠকৰ অন্তৰত এডুখৰি নিজৰ আসন কৰি ল'ব পাৰিছে। তেওঁৰ কাব্যবাণীৰ মূল আলোচ্য বিষয় হ'ল প্ৰেম, সৌন্দৰ্য্য আৰু

স্বদেশপ্ৰীতি।সমকালীন সমাজ ব্যৱস্থা বা অৰ্থনৈতিক বিষমতাৰ পৰা আঁতৰি এক কল্পনা মধুৰ জগত গঢ়ি তুলি, কবিয়ে তাতে আশ্ৰয় লৈছে। আৰু সেই বাবেই তেওঁৰ কবিতাত অযথা জটিলতা নাই। জাপানী কবিতাৰ আৰ্হিত মিহি আৰু সুকৌশলী শব্দ বিন্যাসেৰে তেওঁ তেওঁৰ কবিতাসমূহ সমৃদ্ধ কৰিছে। প্ৰেম আৰু যৌৱনক তেওঁ এক নতুন মূল্যৰে মূল্যায়ন কৰিবলৈ বিচাৰিছে। ড০ হীৰেণ গোঁহাইয়ে তেওঁৰ কবিতাৰ আলোচনা প্ৰসংগত তেওঁক "এক একক আৰু অনুপম প্ৰতিভা" বুলি আদৰণি জনাইছে। ৰোমাণ্টিক বিষাদ, প্ৰণয়-জনিত কৰুণতা, ৰং, আবেগ আৰু যৌৱনৰ উচ্ছলতা তেওঁৰ কবিতাবোৰৰ মাই ধুনিয়াই। কবিৰ অতীত প্ৰিয়াৰ প্ৰসংগত প্ৰেমে তেওঁক স্মৃতি ছাই কৰি, নিজেৰ কবি হিচাপে বিচাৰে।

মোৰ অন্তৰে অন্তৰে
তোমাৰ প্ৰেমৰ গুণ গুণ শব্দ
এনেকৈ যে কৰাই গলে
যে তাৰ ছাঁই ভৰি পৰে
মোৰ বুকুৰ ভিতৰে বাহিৰে।
সম্ভৱতঃ তোমাৰ প্ৰসংগত প্ৰেমে
মোকছাই কৰি পুৰি নিব ক্ৰমে।

(প্ৰেমৰ কবিতা)।

চাৰি

বিভিন্ন কোবাচ

এই অধ্যায়ত আলোচনা কৰিবলৈ লৈছো, সেইসকল আধুনিক কবিৰ কবিতা বিসকলৰ কাব্য বাণীত আধুনিকতাৰ সুৰ বিভিন্ন আৰু বিচিত্ৰভাৱে বাজি উঠিছে। কবিতাৰ বিষয় বস্তু আৰু আঙ্গিক উভয়ক্ষেত্ৰতে তেওঁলোকে আধুনিকতাৰ সৃষ্টি কৰিছে কিন্তু এতিয়াও এই সকল কবিয়ে এটা Settled idiom আৱিষ্কাৰ কৰি লব পৰা নাই। তেওঁলোকৰ কবিতাৰ উপাদানো বিস্তৃত আৰু বহুধাব্যাপক। কৌশলৰ ফালৰ পৰাও তেওঁলোকে কেৱল চিত্ৰকল্প আৰু প্ৰতীকৰ মাজতে আবদ্ধ নাথাকি নিত্য নতুন কৌশলকো উদ্ভাৱনা কৰিছে এওঁলোকৰ হাতত আধুনিতাৰ সংজ্ঞাবেই যেন অধিক বিস্তৃতি ঘটিছে। নিৰাসক্ত চিত্তৰে সৈতে বাস্তৱৰ বিশ্লেষণ দিয়াতো এই কবিসকলৰ দক্ষতা সহজে চকুত পৰে। আনহাতে এই সকল কবিৰ ওপৰত সমকালীন দেশী-বিদেশী কবিৰ প্ৰভাৱ খুব কম। আধুনিক সংঘাতময় জগতখনৰ চতুৰ্দিশে সিচৰতি হৈ পৰা ক্লান্তি, হতাশা, দুখ-কষ্ট, অভাৱ-অশান্তি আদিৰ পৰা এৰাই নিজৰ মনৰ গহনত সোমাই আশ্ৰয় বিচৰা দুই এজন কবিকো আমি এই অধ্যায়ত লগ পাম।

পবিত্ৰ বৰা

কথা সাহিত্যিক মহীচন্দ্ৰ বৰাৰ পুত্ৰ পবিত্ৰ বৰা কটন কলেজৰ ছাত্ৰ হৈ থকা অৱস্থাতে কলেজ হোষ্টেলৰ পৰাই নিৰুদ্দিষ্ট হয়। মেধাৱী ছাত্ৰ পবিত্ৰ আধুনিক কবি হিচাপেও উজ্জ্বল সম্ভাৱনাৰ অধিকাৰী আছিল। কৈশোৰৰ দেওনা পাৰ হ'বলৈ ধৰা এই কবিজনৰ ছাত্ৰ-জীৱনৰ ঘনিষ্ঠ সহযোগী আছিল হোমেন বৰগোহাঞি আৰু হীৰেন দত্ত। বৰগোহাঞি পবিত্ৰতকৈ জ্যেষ্ঠ আছিল আৰু তেওঁৰ প্ৰভাৱ পবিত্ৰৰ ওপৰত পৰিছিল বুলি সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। মহেন্দ্ৰবৰাৰ ঘৰত পবিত্ৰবৰাৰ মানুহৰ আৰু এপিটাফ—এই কবিতা দুটি নতুন কবিতা নামৰ সংকলনত সন্নিবিষ্ট হৈছে। মানুহৰ গভীৰ-ভাৱে প্ৰতীকধৰ্মী কবিতা। তৰুণ কবিৰ মনত হৈছে এই পৃথিবীখন এক

যাযাবৰ বাটুৱৰ। সেই বাটুৱৰ স্বৰূপ হ'ল এটা দীপ্তিমান লেম্প পোষ্ট হবে। তাৰ পৰা বিচ্ছুৰিত সেউজীয়া আভাৰ পোহৰে কিন্তু কবিক প্ৰেৰণা দিব পৰা নাই ঃ তেওঁৰ মনত হৈছে সভ্যতাৰ সূৰ্য্যটোৰ পোহৰো মিছা।

মোৰ চেতনাৰ এই দীৰ্ঘ আন্ধাৰ পথত
বাটুৱৰ, তুমি লেম্প পোষ্ট
তাত আছে সেউজীয়া আভাৰ পোহৰ।
মোৰ কামনাৰ সেই বগা ইতিহাস—
তোমাৰ বুকুত আছে পাণ্ডুলিপি তাৰ।
পথৰ কাষত ঠাইবিলে কথা কয়—
সভ্যতাৰ সূৰ্য্যটোৰ মিছা পোহৰৰ
প্ৰেমবোৰ অসূয়া মিশ্ৰিত
(নিৰুপায় পৃথিৱীৰ)
বাটুৱৰ,

পবিত্ৰৰ অন্যটো কবিতা এপিটাফত কবিৰ মৰণ চেতনা উদগ্ৰ হৈ বাজিছে। আনহাতে এই কবিতাত ব্যৱসায়ীক জ্ঞান ভাণ্ডাৰতকৈ অজ্ঞতাক দাম বেছি বুলি ঠাৱৰ কৰা হৈছে।

'অজ্ঞতাই পোহৰ বিলায়। শুটি ছটিয়াই।
আশাক্ৰমে কৰে স্থিতিৰ প্ৰয়াস।
হে অজ্ঞতা তোমাক প্ৰণাম
অন্তহীন উৎস তুমি জীৱন প্ৰেমৰ।'

জ্ঞান-সাধনাত কঠোৰভাৱে ব্ৰতী শুকানমুখৰ ইনটেলেকচুৱেলতকৈ অজ্ঞজনৰ জীৱন চেতনা বেছি চৈতন্যময়। জ্ঞানে মানুহক জীৱন বিমুখ কৰাৰো ভয় থাকে। অজ্ঞজনৰ অজ্ঞতাৰ মাজেদিয়েই এক সৰল অকৃত্ৰিম সুখৰ উদয় হয়। কবি নবকান্ত বৰুৱাইও 'চিৰশিশু মানুহৰ মহামূৰ্খতাত' সুখৰ উদয় দেখা পাইছে। বাটুৱৰ কবিতাৰ প্ৰতীকী নিৰ্মাণ কৌশলৰ ওপৰতো অলপ ক'ব খুজিছো। ড০ মহেন্দ্ৰ বৰাই পবিত্ৰৰ বাটুৱৰ আৰু হোমেন বৰগোহাঞিৰ সাপ দুটা সুন্দৰ প্ৰতীকবাদী কবিতা বুলি অভিহিত কৰিছে। আমাৰ বোধেৰে বাটুৱৰৰ প্ৰতীকী ৰহস্যঘনতা আৰু অনুভূতিৰ বিস্তৃতি বহুতো সমকালীন কবিতাতকৈ ওপৰত। আমাৰ কবিসকলৰ বহুতৰে ক্ষেত্ৰত দেখিবা প্ৰতীক বা symbol

এটা 'stylistic device' মাত্ৰহে হৈ আছিল, সেই সময়তে পশ্চিমই প্ৰতীকক এক গভীৰ অৰ্থদ্যুতিসম্পন্ন কলা কৌশলৰূপে ব্যৱহাৰ কৰি তুলিছিল আধুনিক কাব্যজগতত symbolistic imaginationএ কেনেদৰে বিশিষ্টতা পাইছে, সেই বিষয়ে আমেৰিকান সমালোচক Charles Fiedelson (Jr) এৰ বক্তব্য এখাৰি ইয়াতে তুলি দিলোঁ—The symbolistic outlook involves much more than the stylistic device which is ordinarily called "symbolism" , the physics of symbolistic literature depends on its metaphysics It is not surprising to find that the idea of symbolism has a kind of prestige in contemporary philo- sophy ***When the philosopher changes his problems, the literary critic changes his method, and the writer also begins to approach the world with new questions He asks the questions by assuming a new stance viś a viś the world, and he receives the answers in a new literary structure The symbolistic poem or novel gives the world a distinctive shape- which we try to describe in our current theories of paradox, ambiguity, metaphor, tension and the like—because the writer is confronting the world in a particular fashion, and the work itself thus comes into being by a particular path " (Symbolism and American Literature, 1st edition, p 49) প্ৰতীকী পৰম্পৰাৰ কবিৰ চকুত পৃথিৱীখনৰ যি বিশিষ্ট ৰূপ জিলিকি উঠিব লাগে বুলি, উপৰোক্ত উদ্ধৃতিত ফিড্‌লছন চাহাবে কৈছে, সেইয়া যেন বাৰুৱাৰ কবিতাত স্বৰূপাৰ্থত ব্যক্ত হৈছে। তেওঁৰ ৰচিত বাস্তুৱকতে পবিত্ৰ অমৰ হৈ থাকিব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

কবি মহেন্দ্ৰ বৰদলৈৰ কাব্যকৃতিৰ সোণালী সময় হ'ল বায়ৰেছ যুগ। বায়ৰেছৰ পাছত কবি বৰদলৈয়ে কেইটাও বিশিষ্ট কবিতা লিখিছে। 'মিত্ৰ্য-বৰ্তমান', 'অগ্ৰজন' আৰু 'সেতুবন্ধন' আদি কবিতাত কবি বৰদলৈৰ গভীৰ প্ৰত্যয় আৰু কাব্যিক কৌশলৰ চাকতা লক্ষ্য কৰা যায়। 'অগ্ৰজন' কবিতা নিসন্দেহে বৰদলৈৰ শ্ৰেষ্ঠ কবিতা। এই কবিতাত কবিয়ে সোঁৱৰাইছে অতীত সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ পতনৰ আশংকা আৰু এক পুনৰুদিত বিশ্বৰ আগমনৰ

শুভবাৰ্তা। কবি পৰিবৰ্তন প্ৰয়াসী। সমাজ পৰিবৰ্তনৰ পটভূমি আৰু ইতিহাসৰ গতি মলনিৰ ইংগিত দি তেওঁ এই কবিতাটো নিৰ্মিত কৰিছে। স্পৰ্শকাতৰ অন্তৰেৰে কবিয়ে প্ৰাচীন সভ্যতাৰ পতন নিৰীক্ষা কৰিছে। অথচ উদাৰ অন্তৰেৰে নতুনৰ আহ্বান কৰিছে।

অন্বেষণ (ৰামধেনু ৫ম বছৰ, ৩য় সংখ্যা)

'হে সাগৰ
হে মহানগৰী
আজি মোৰ স্বপ্নভংগ।
শক্তিক্ষয়ক্লান্ত পদক্ষেপ
ইতিহাসৰ বধিৰ ছন্দ,
(মৃত্যুৰ দৰে মূক আৰু অন্ধ)
আৰু আমি।
আমাৰ ওঁঠত ওমৰৰ সুধা পিয়লা।
আমি উৰি ফুৰা পখিলাৰ দল।
(শূন্যৰ দৰেই ৰিক্ত আমাৰ ইতিহাস)
আমাৰ সাগৰত ৰঙা ব্লাউজৰ জোৱাৰ
বতাহত—
নাৰ্চিচাচৰ কামনাৰ সাতৰঙী ছন্দ।
চাৰ্লিৰ মাঁচিয়ে ভাৰ্হ'ৰ নগ্ন প্ৰশ্নবোধক
আমাৰ পাথেয়।
("পূৰ্ণৰ পৰা পূৰ্ণতৰ। পূৰ্ণতৰৰ পৰা পূৰ্ণতম।)
—আমাৰ কণ্ঠত অজন্তাৰ ভাষাহীন সুৰ,
আমি অমৃতৰ সন্তান।"
—চিনানেকি?
কোনে ক'লে?
হে অৰণ্য, হে হিমালয়।
ভেবেলি লতা ফুলিছে।
অনাগত দিনৰ ইতিহাসৰ বিহুতলীত তুমি আহিবা
আমাৰ হাতত তেজিয়া থাকিব
নতুন জেতুকাৰ বোল।

আহিবা কিন্তু।
(তোমাৰ মনে প'লে, মোৰো মনে প'লে
কি কৰিব কলিতাৰ কূলে ?')

১৯৫৩ চনতে ৰচিত কবি ৰবদলৈৰ এই কবিতাত 'নতুন জেতুকাৰ বোল'ৰ অন্বেষণ কৰিব পৰাৰ সৎসাহস নিশ্চয় প্ৰশংসনীয় কথা। ৰবদলৈৰ এই কবিতাটোত মাৰ্ক্সীয় ইতিহাস চেতনা আছে আৰু কবিৰ পৰিবৰ্তন প্ৰয়াসী মনৰো সাৰ্থক ৰূপায়ণ আছে কিন্তু সেইবুলি তেওঁ উগ্ৰসাম্যবাদী নহয়। বাৰৰ ৰবদলৈৰ এই চিন্তাধাৰা হয়তো কবি W H Audenৰ দৰে—কবি অডেনে মানসিকতাৰ পৰিবৰ্তনৰ জৰিয়তে সমাজ পৰিবৰ্তনৰ কামনা কৰিছিল। কবি ৰবদলৈয়েও একেদৰেই মানসিকতাৰ ক্ৰমাগত পৰিবৰ্তনত জোৰ দিছে। সেইবাবে তেওঁৰ কবিতাত বিপ্লৱৰ উন্মুক্ত চিৎকাৰ নাই। ৰবদলৈৰ কাব্য-ৰচনা সাম্প্ৰতিকে নীৰৱ হৈ আছে। হয়তো আমাৰ কবিতাত ঘনিষ্ঠ হৈ অহা মাৰ্ক্সীয় চেতনাৰ উগ্ৰস্ফুৰণলৈ, তেওঁ উত্তৰণৰ চেষ্টা নকৰি নীৰৱ হৈ ৰ'ল।

বাণী বৰুৱা

'হে নদী দৈয়েগ্ৰাং' কবিতাৰ জৰিয়তে অসমীয়া পাঠকসকলৰ মনত গভীৰ চাপ বহুৱাবলৈ সমৰ্থন হোৱা কবি বাণী বৰুৱাই ৰামধেনুৰ পাততে প্ৰথমে আত্মপ্ৰকাশ কৰে। তেওঁ এজন ইমাজিষ্ট কবি। চিত্ৰকল্প আৰু প্ৰতীকৰ যথাৰ্থ আৰু বৰ্ণাঢ্য ব্যৱহাৰেৰে তেওঁৰ কবিতাসমূহ গঠিত হৈছে। শব্দ চয়নৰ সুকুমাৰতা বাণী বৰুৱাৰ কবিতাৰ ঘাই বৈচিত্ৰ্য। জনজীৱনৰ প্ৰতি বৈপ্লৱিক অভিনন্দন নাইবা দাৰ্শনিক ভাব-চিন্তাৰ উদ্ভাৱন এটাও তেওঁৰ কবিতাত নাই। তাৰ পৰিবৰ্তে তেওঁৰ কবিতাত আছে মানুহৰ জীৱনৰ সাধাৰণ অস্তিত্বৰ ভিতৰেদিয়েই বিচ্ছুৰিত হৈ থকা অমৃতৰ অমিত নিৰ্য্যাস। তেওঁৰ আটাই কবিতা, কবিৰ অন্তৰৰএটি সুকোমল ভাবানুভূতিৰ মিহি প্ৰকাশ মাতৃস্নেহৰ বক্ষত ডুবি থকা সৰলমনা কবিৰ উপলব্ধি হৈছে, যে, তেওঁ মাতৃ স্নেহৰ সমুদ্ৰত পাৰি দিয়া এক নিৰ্ভিক নাবিক।

“• • • •

“বৰ্ষা তুমি
তুমি এক বিৰিবিৰি শান্তিৰ আখৰ,

তুমি যেন স্নেহ-প্ৰীতি মমতাৰ বিশাল সমুদ্ৰ,
আৰু সেই সমুদ্ৰত
চেনেহ আশীষ লৈ ডিঙা মেলা
এটি নাবিক মই—
অজ্ঞাত, নিৰ্ভীক।"

(ৰামধেনু, ১৩শ, ৯ম, পৃ ৮৪৬)

প্ৰকৃতিৰ ঐশ্বৰ্য্য আৰু চাকতাই কবিক এতিয়াও তন্ময় কৰি তোলে। 'হে নদী দৈয়াং' সেইবাবে কবিৰ এক অক্ষয় মহান-যাত্ৰা। দৈয়াং নদীৰ অনাবিল প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য যি এবাৰ দেখিছে, তেওঁ এই কবিতা পঢ়ি মুগ্ধ হ'বই হব।

নিত্যা দত্ত

পান্থশালাৰ কবি নিত্যাদত্তৰ কবিতাৰ মূল সুৰ হ'ল—'আপোন মনৰ একান্ত স্বপ্নৰ অন্তৰঙ্গ প্ৰকাশ।' হৃদয়ানুভূতিৰ বিবিধ চেতনাৰে তেওঁ, তেওঁৰ কবিতাক সমৃদ্ধ কৰিছে। "নগৰ জীৱনৰ প্ৰতি অনীহাৰ, আপোন হৃদয়ৰ মাজত বিৰাটৰ অন্বেষণ আৰু জনজীৱনৰ মৰ্মবেদনাৰ প্ৰতি গভীৰ সহানুভূতি নিত্যাদত্তৰ কবিতাৰ নিজৰ বৈশিষ্ট্য।" অতীতৰ প্ৰেম, স্মৃতি, স্বপ্ন আৰু বিষাদৰ চিত্ৰও কবিৰ লিখনীত ফুটি উঠিছে, কিন্তু তেওঁৰ ভাবোচ্ছাস তৰল নহয়।সিবিলাকৰ ভাব গভীৰ আৰু উৎস দ। চিত্ৰকল্পবাদী প্ৰকাশভঙ্গীৰ তেওঁ এজন নিপুণ খনিকৰ। সময়ে সময়ে অৱশ্যে নিত্যাদত্তৰ কবিতাৰ ৰোমাণ্টিক ভাবৰ আবিলতালৈ নামি যায়। ভাব, ভাষা আৰু শব্দৰ প্ৰয়োগত নিত্যা-দত্তৰ গভীৰ মিল পৰিলক্ষিত হয় কবি মহেন্দ্ৰ বৰাৰ লগত। 'প্ৰত্যাৱৰ্তন' কবিতাত কবি অন্তৰৰ ৰোমাণ্টিক আবিলতা প্ৰকাশ পাইছে, এনেদৰে—

"চিপ্ চিপ বৰষুণ নামিছিল—
পাতল এখন বগা কাপোৰৰ
অদৃশ্য ফুটাবোৰেদি।
কিলাকী বনবোৰ জাপখাই পৰিছিল,
পাহাৰটোৰ শিখৰত।
খোলাখিৰিকীত হেলান দি বৈছিল

এজনী ছোৱালী। হাতত তুলিকা
আৰু প্লেটত বিভিন্ন ৰং লই
আঁকিবৰ চেষ্টা কৰিছিল।

*　　　*　　　*

অযাচিতে তাইৰ কোমল চকুযুৰিত
মোৰ চকু পৰিল। এয়া দেখো বনানী চৌধুৰী
কিবা যেন খেলি-মেলি একক নিসঙ্গ।"

(বছৰৰ কবিতা' ৬৬, পৃ ৩২)

দীলিপ বৰুৱা

ডিব্রুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ইংৰাজী বিভাগৰ অধ্যাপক ড' দিলীপ বৰুৱাই **ৰামধেনুৰ** পাতত আত্মপ্রকাশ কৰে—আধুনিক কবি হিচাপে। তিনিকেটিব কেইবাটাও কবিতা তেওঁ ৰামধেনু যুগতে লিখি উলিয়াই। তদুপৰি মহাদেশীয় কবিতাৰ অনুবাদকাৰী হিচাপেও বৰুৱাৰ নাম আছে। এলিয়টৰ The love Song of J Alfred Pruflock কবিতা বৰুৱাইয়ে প্রথমে অসমীয়ালৈ ভাঙে, আধুনিক কবিতাৰ সমালোচনাতো বৰুৱাৰ হাত আছে।

যশোধৰা (ৰামধেনু, ফাগুন ১৮৭১) কনকাই (উক্ত, আহিন ১৮৮২) আৰু জন্মদিন (উক্ত, পুহ ১৮৮২) তেওঁৰ তিনিটি বিশিষ্ট কবিতা, উগ্রপ্রতীকবাদীতা নাইবা আবেগ সম্ভূত সাম্যবাদী ধ্বনি ছুয়োটাৰ মাজত বৈ কবি দিলীপ বৰুৱাই তেওঁৰ কাব্যক গঢ় দিছে। সাম্যবাদী শ্লোগান আওঁৰোৱা নাই যদিও তেওঁ জনতাক, সাধাৰণ মানুহক ভাল পায়। সভ্যতাৰ ৰথৰ চকাৰ তলত পৰি যুগে যুগে নিষ্পেষিত হৈ অহা কনকাইৰ দৰে সৰু সৰু মানুহৰ জীৱনৰ প্ৰতি কবিৰ আদৰ আৰু মোহ আছে। প্ৰাচীন জীৱনধাৰা আৰু সংস্কাৰৰ প্ৰতি তীব্ৰ আনুগত্য, ঈশ্বৰৰ লগত তদাত্মবোধ, সৰলতাৰ প্রতি আকর্ষণ আৰু নেদেখাজনৰ ওচৰত সর্বস্ব সমর্পণ কৰি সুখী হৈ থাকিব পৰা মানুহ কনকাই। প্ৰগতিৰ ধুমুহা আহি কনকাইৰ বাবীৰ কাকিনী জোপাক লবাব লোৱাবে, আৰু প্ৰগতিৰ সুঁৰে কনকাইকো ব্যাকুল নকৰে। তেওঁ নিজতে সন্তুষ্ট।

"জেওৰা জপনা কাটি সাতোটা পুকুৰে যোৰা
কনকাইৰ দুহাতিয়া মাটি
সযতনে বান্ধিছে সাজেৰে
ইয়াত নগৰে যদি সোণৰ ঢেকুৰা
গজে চাঁদাপাত নগাৰ জোখাৰে
ইয়াৰ সাহতে তেওঁ যোৱা তিনিকুৰি বছৰত
পুৱাতেই সন্ধ্যে পলাই
পৰাভূত কৰিছে সদায়
কালিৰ উৎকণ্ঠা আৰু আজিৰ অভাৱ
কনকাই তোমাৰ বাৰীৰ সৌ কাহিনী জোপাই
বছৰত কেইটা ধুমুহা পাই
লেখ তাৰ ৰাখানে সদায় ?

কণী তালুকদাৰ

অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কাব্যধাৰাৰ শেহতীয়া যি ক্ষীণ সুঁতিটি বৈ আছিল, কণী তালুকদাৰে সেই সুঁতিটিৰ পোষকতা কৰিহে তেওঁৰ কাব্য জীৱন আৰম্ভ কৰিছিল। কিন্তু সময়ৰ লগে লগে সুঁতি সলাই, তেওঁ বৰ্তমানে আধুনিক কবিতাৰ এজন একনিষ্ঠ সেৱক বুলি নিজকে প্ৰতীয়মান কৰিব পাৰিছে। মূলতঃ নাট্যকাৰ আৰু সাংবাদিক এই কবিজনে,কেৱল কবিতা লিখিয়েই নহয়, উড়িয়া কবি সুশ্ৰী সুজাতা প্ৰিয়দাৰ সৈতে লগ-লাগি ভাৰতীয় আৰু মহা-দেশীয় কবিতাবো বহুখিনি অনুবাদ কৰি অসমীয়া পাঠকৰ মনৰ পৰিধি বঢ়োৱাত সহায় কৰিছে, তেওঁৰ অনুবাদৰ এটা সাৱলীল গতি আছে। কবিতাৰ অনুবাদ দুৰূহ কাম—কাৰণ কবি মানসত এটা এটা শব্দৰ আৰ্থিক ব্যাপ্তি বৰ বিশাল—অনুবাদকে কবিৰ আহিঁ ব্যঞ্জনা ভালদৰে অনুধাবন কৰিব নোৱাৰিলে, অনুবাদ নিখুঁট হ'ব নোৱাৰে,কিন্তু তালুকদাৰৰ হাতত অনুবাদ উপভোগ্য হৈছে। নিজৰ কবিতাত তালুকদাৰৰ বৰ্ণিত বিষয় বিষত কোনো এক নিৰ্দিষ্ট বিষয় বস্তু বা ধাৰাৰে ওপৰত তেওঁৰ কবিতাবোৰ সীমিত নহয়। কাব্যশৈলীৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁ নানান পৰীক্ষা-নীৰিক্ষা চলাইছে।

কিছুমান কবিতাৰ প্ৰকাশভংগী আৰু শৈলীত জ্যোতি প্ৰসাদৰ কাব্য শৈলীৰ প্ৰভাৱ স্পষ্টকৈ ফিলিকিছে। বহ্নিৰ কবিতা (১৯৩৫)ত সংকলিত হোৱা ডাম্বৰু-ধৰৰ 'মোৰ মেঘদূত' কবিতাত জ্যোতি প্ৰসাদৰ আৰ্হিৰ হুবহু সাতোৰ আৰু তাৰৰ আবেগ মন কৰিবলগীয়া।

"এই সন্ধ্যা—
বটোঁ মই নৱ মেঘদূত
জাগোঁ মই হুৰন্ত অদ্ভুত
চৰণ জগত মোৰ
অন্ধ বাজে বল বলা
জীৱনৰ মই অগ্ৰদূত—
বাধাবন্ধ নমনা
কালৰ শিৰত—
মোৰ নৃত্য উন্মনা
প্ৰলয় ছন্দা।
এই সন্ধ্যা।"

ওপৰৰ পংক্তিকেইটাত বিক্ষত হোৱা চিত্ৰতনিত ধ্বনিৰ পবিত্ৰ মৰ্মস্পৰ্শীতা অতি উপাদেয়।

নগেন ঠাকুৰ

কবি মহেন্দ্ৰবৰাৰ গভীৰ সাহচৰ্য্য আৰু প্ৰভাৱত গঢ়ি উঠি কবি নগেন ঠাকুৰৰ কাব্যিক প্ৰতিভাৰ উন্মেষ হয় মলিদীপত—আৰু তাতেই তেওঁৰ প্ৰতিভাই পূৰ্ণতাও পায়। তেওঁৰ কাব্যধাৰা চিত্ৰকল্পবাদী। প্ৰতীকৰ সাৰ্থক ব্যৱহাৰো তেওঁ ঠাইবিশেষে কৰিছে, আনহাতে ৰোমান্টিক কবিসুলভ এটা বিষণ্ণতাই তেওঁৰ সমগ্ৰ কাব্য চিন্তাক আৱৰি আছে। তেওঁৰ কবিতাৰ উপাদান বিবিধ। প্ৰকৃতিৰ হৰিৎবৰ্ণাভা, নদ-নদীৰ কলধ্বনি, মানৱ অন্তৰৰ সহজ অনুভূতি আৰু ব্যক্তিগত প্ৰেম আৰু নিসংগ চেতনা আদি বিবিধ বস্তু সন্নিবেশে তেওঁৰ কবিতা পুষ্ট হৈছে। সোণালী নদী: ৰূপালী ঢৌ (মলিদীপ, জুন ১৯৩১), আৰ্তনা: বিকল জীৱনৰ (উক্ত, মাৰ্চ, ১৯৩১) [illegible] (উক্ত, ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৩১), হাফলং পাহাৰৰ পৰা (বহ্নিৰ

কবিতা ১৯৩৫), ধূপধূনা (ৰশ্মিদীপ ৩ য ৪ সং) আৰু নৱজাত আন্ধাৰত অন্ধকাৰ (দৈনিক অসম পূ সং) আদি কবি ঠাকুৰৰ বিশিষ্ট কবিতা। অতীত জীৱনৰ ব্যক্তিগত কোনো দুখ চেতনাই দি যোৱা তেওঁৰ ভাৱৰন বিষণ্ণতাই, তেওঁৰ কাব্যক ক্ৰমাৎ কৰুণ কৰি আনিছে। কিন্তু কবি ঠাকুৰৰ শ্ৰেষ্ঠ কবিতা বুলি ভাব হয় 'হাফলং পাহাৰৰ পৰা' নামৰ অনবদ্য কবিতাটো। চিত্ৰকল্পৰ সাৰ্থক প্ৰয়োগ, ভাবানুভূতিৰ সাৰল্য আৰু শব্দৰ যথাৰ্থ প্ৰয়োগে কবিতাটিক মনোৰম কৰি তুলিছে।

*　　　*　　　*　　　*

ধোঁৱাৰে ধূসৰ হৈ সন্ধ্যা নামে পাহাৰত গীৰ্জাৰ চূড়াত আহি
কঁপি কঁপি যাব যায় গৃহমুখী বিহংগৰ কাকলিৰে মুখৰিত সান্ধ্য আৰতি
শাল আৰু সৰলৰ পাতে পাতে কুঁৱলীয়ে পাখি মেলি কুচি-মুচি পৰি ৰয়
শুভ্ৰ-বগা সাজ-পিন্ধা লজ্জাতুৰা কোনো এক ৰমণীৰ দৰে।
নোঁৱাৰো বুজিব এই অৰণ্যৰ নীৰৱ-নিবিড় ভাষ
জীয়াপাখি মন মোৰ উৰি ফুৰে শিখৰে শিখৰে।
হৃদয় ব্যথিত কৰি বনৰীয়া সুৰভিয়ে স্বপ্ন আনে ছন্দময়
আদিম পৃথিৱীৰ প্ৰথম দিনৰ সেই উদ্দাম প্ৰেমেৰে।

কবিয়ে তেওঁৰ চাৰিওকালৰ জগতখনৰ বিষাদগ্ৰস্ত ৰূপ দেখি অসন্তুষ্ট হৈ পৰিছে। তেওঁৰ সন্মুখত আজি অনেক প্ৰশ্ন। জন্ম আৰু স্থিতি চৌদিশৰ যন্ত্ৰণাক্লিষ্ট দীৰ্ঘশ্বাস আৰু আন্ধাৰৰ কোলাহল সকলো মিলি তেওঁৰ কাব্যত এক নৈৰাশ্যবাদী হতাশা আনি দিছে। মোৰ দেশ (২য়, ৭ম সংখ্যা) নামৰ পত্ৰিকাত প্ৰকাশ হোৱা তেওঁৰ আন্ধাৰ কবিতা এই বিষয়ত উল্লেখযোগ্য স্বাক্ষৰ।

সদা শইকীয়া

"আভিহীন সময়ৰ মুকলীত, ৰূপান্তৰৰ ইঙ্গিত পায়" যিজন কবিয়ে অসমীয়া কাব্য বাণীৰ কাষ চাপিছিল, সেইজন কবিয়েই হৈছে সদা শইকীয়া। শইকীয়া ৰামধেনু যুগৰে কবি। আৰু তেতিয়াৰে পৰা তেওঁ পাঠকৰ সস্নেহ দৃষ্টি লাভ কৰি আহিছে। শইকীয়া বাইকৈ মাৰ্জিত ভাৱাদৰ্শৰ কবি। অন্ত দহজন

সংগ্ৰামী কবিৰ হবে, তেওঁও, বাস্তনানিৰ্মিত জীৱন দুৰ্গ ভাঙিছিঙি মুক্তি বিচাৰি আগবাঢ়িছে।

ক্লান্তিহীন সময়ৰ মৃদগীত—
ৰূপান্তৰৰ ইঙ্গিত পায়
মোৰ যৌৱনে সাৱটি ধৰে সাহস আৰু উদ্দীপনা।
লগে নতুন দিন নতুন জনম।
বাস্তনানিৰ্মিত এই জীৱন দুৰ্গ—
স্নায়ৰ কামনাৰে ভাঙি-ছিঙি, অতিক্ৰমি—
হয়তো মইয়ো পাম অৱসান।
অৱসান হ'ব মোৰ কক্ষ পৰিৱেশ।
প্ৰেম উন্মাদনা সিদিনাৰ উজ্জ্বল ফাগুন—
বিজয়ৰ আশা লৈ আকৌ আহিল। প্ৰেম আৰু নাই,
আছে স্থিতিৰ চেতনা।

(ফাগুন আকৌ আহিল, / বামধেনু ৫ব, ১১সং, পৃ ৭৩১)

কবি সদা শইকীয়াই ফাগুনৰ অস্তিত্ব চেতনাৰ মাজেদি দেখা সপোনেৰেই নতুনক আদৰিব পাৰিছে। চিচিল-ডে-লুই, ষ্টিফেন স্পেণ্ডাৰ আদি কবিসকলেও এদিন মহাদেশীয় কবিতাত নতুনক আদৰি লোৱাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল—কাল সংক্ৰান্তিৰ ঘোষণা বলিষ্ঠভাৱে কৰিছিল। সমাজ মানসৰ পৰিবৰ্তনকামী কবি W H Audenৰেও এদিন চিঞৰি উঠিছিল—

"Harrow the house of the dead ,
Look shinings at
New styles of architecture, a change
of heart"

কবি শইকীয়াইও সেই change, সেই ৰূপান্তৰ চিনি পাইছে।

তেওঁ সাহসী কবি। জনতাৰ কাষ চাপি থাকি তেওঁ ভাল পায়। জনতাৰ দুখ-বেদনা, হা-হুতাশ, যেনেকৈ তেওঁ বুজি পায়, সেই একেদৰেই জনতাৰ শক্তি আৰু সাহসৰ ওপৰতো কবিৰ গভীৰ আস্থা, অপাৰ বিশ্বাস। 'সংগ্ৰামী চেতনাৰ স্পৰ্শৰে' উদ্বুদ্ধ মন লৈ লিখা তেওঁৰ কবিতা 'কলিকতা, তোমালৈ

লাল-চালাম'ত (বৰ্দ্ধিক, অক্টোবৰ ১৯৭০, পৃঃ ৬৮) কবিৰ কঠিন পৌৰুষ বাস্তৱতাৰ সতে মুখা-মুখি হোৱাৰ সাহস ভালদৰে পৰিলক্ষিত হৈছে।

* * * *

মোৰ সহস্ৰ মাতৃ-পিতৃ ভাতৃ-ভগ্নীৰ
দেখিলো কি যে কঠোৰ অংগীকাৰ
সিঁহতৰ বজ্ৰাঘাতে খোলক খোলক আজি
মমতাৰ দুৰ্য্যৰ দুৱাৰ।

নতুন পুৰুষ, তোমাকো চালাম।
মোৰ তেজ উথলিছে, কি বজ্ৰমুষ্টি
হয়তোবা নিমিষতে চাৰখাৰ হৈ যাব
এখন শোষকৰ জীৱনৰ অনাবিল তুষ্টি।

এইয়া যে সমূহত জনতাৰ সুনিশ্চিত শক্তিৰ মুষ্টি
কলিকতা, ঐতিহ্য-গৰ্ভা তুমিজন্মদিলা জনতাৰ মুষ্টি
তুষ্টি নাই, চৌদিশে মাথো আজি সংগ্ৰামী চেতনাৰ সৃষ্টি।
কলিকতা, জনালো তোমাক আজি মোৰ হৃদয়ৰ
লাল চালাম॥

"এখন শোষকৰ জীৱনৰ অনাবিল তুষ্টি" শেষ কৰিবলৈ নতুন পুৰুষলৈ তেওঁ জনোৱা আহ্বান নিতান্ত সময়োপযোগী হৈছে। সাম্প্ৰতিক কালছোৱাত ৰচিত তেওঁৰ অন্য এটি আকৰ্ষণীয় কবিতা হৈছে ঐক্যতান। এই কবিতাত তেওঁ জাতি, ধৰ্ম, বৰ্ণ, সম্প্ৰদায়ৰ ভেদ পাহৰি—শ্ৰমজীৱি ভাৰতীয়সকলে চেনেহৰ ঐক্যতান বজোৱাৰ ইংগিত দিছে। কবিৰ দৃষ্টিত ৰমজান মুচেইন আৰু খনীৰাম হাজৰিকাৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই। সহজ, সৰল, বকৱা শব্দ-সম্ভাৰক লৈ কৰি সাইকীয়াই এখন মনোৰম চিত্ৰ আঁকিছে—যাৰ আবেদন শাশ্বত আৰু একান্ত নিৰ্ভৰশীল। কবিয়ে এই কবিতাত জনতাৰ আত্মিক মুক্তিৰ সন্ধান দিব পাৰিছে। জনতাৰ প্ৰতি গভীৰ মৰম আৰু ৰসঘন সংবেদনা নাথাকিলে, কোনো কবিয়েই এনে ধৰণৰ কবিতা লিখিব নোৱাৰে। প্ৰণাগাওঁৰ বাবে লিখা সকলৰ কথাটো বাক বাদেই দিছো।

*   *   *

ইপাৰৰ আৰতি আৰু সিপাৰৰ আজানৰ সুৰ
মিলি যায় ক্ষমাৰ্দ্ৰ মাটিৰ বুকুত।
তাৰ বাবে
জীৱন ধৰণী এই পথাৰখনিয়ে
কোনো দিনে নাৰাখে মনত
কোনটোনো ৰমজান, ধনীৰাম কাৰ নাম।
সেইদেখি শুনো মই
তাৰ মোৰ জীৱনৰ একক ৰাগিনী
যেতিয়া তাতৰ পাতত বহি
শাঁত পৰি যায় দেহ মন।
মই জানো
মোৰ ম'ৰাৰ মাকৰ দৰে
তাৰো আছে এজনী
ঘৰৰ লখিমী,
যাৰ ওঁঠত এটি শস্য-সোনালী হাঁহি
মোৰ দৰে শিও দেখে ধানৰ থোকত।
সেইদেখি শিও তাৰে
মইও তাৰো—
ধানৰ থোকেতো নেজানে
কোনটোনো ৰমজান
ধনীৰাম কাৰ নাম।
কোৰৰ চাপেৰে
পথাৰত আলি বান্ধি
পদূলি যেতিয়া মই
ঘৰলৈ উভতি যাওঁ—
শিও যায় মোৰ দৰে
কপালৰ ঘামেৰে একেখনি পথাৰ তিয়াই।
পথাৰেতো নাৰাখে মনত

কাৰ ঘামেৰে মাক উৰ্বৰা হ'ল আজি,
ৰমজান হুচেইন নে ধনীৰাম হাতীবৰুৱাৰ।"

পথাৰে, পথাৰৰ সোনোৱালী ধানৰ খেতে ৰমজান হুচেইন আৰু ধনীৰাম হাতীবৰুৱাৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নেদেখে। পথাৰে দুয়োৰো অধিক মৰ্যাদাহে চিনি পায়। জাতি, বৰ্ণ, ধৰ্ম, সম্প্ৰদায়ৰ পাৰ্থক্যৰ খবৰ পথাৰে-সত্যকৈয়েই নেৰাখে। সদা শইকীয়াৰ এই কবিতাটিৰ ভাবে মোক আধুনিক কন্নড় কবি হিৰিমাথৰ (R C Hiremath) কবিতাৰ তলৰ এটি সোঁৱৰাই দিয়ে। হিৰিমাথে লিখিছিল—

"The spreading earth is the same for all,
The evening sky is the same for all,
High caste and low caste is a fire,
The universe is a garland where all flowers are equal "

ভবিষ্যতে মানৱ সমাজেও আকাশ আৰু পৃথিৱীৰ উদাৰভাৱে বিশ্বৰ সকলোকে আপোন কৰি ল'ব পাৰিব। মানুহক তাৰ মানুহ ৰূপতে চিনি পাব। মহামানৱতাবাদী কবিসকলৰ এই চিন্তাধাৰাই হয়তো কবি শইকীয়াক প্ৰভাৱান্বিত কৰিছে।

ৰাধিকা মোহন ভাগৱতী

সমসাময়িক জীৱন যাত্ৰাৰ অকাৰ্যিক গতিয়ে ৰুদ্ধ কৰি তোলা কবি ৰাধিকা মোহন ভাগৱতীৰ দৈনিকী: এক আত্ম প্ৰবঞ্চকৰ নামৰ কবিতা মণিদীপত প্ৰকাশ হৈছিল। সমসাময়িক জীৱনৰ 'কুৰুক্ষেত্ৰ অস্তিত্ব আৰু অভিনয় আশা'ই কবিক আমুৰাইছে। ভাগৱতী প্ৰতীকী কলাকুশলতাৰ কবি। তেওঁৰ খবিয়াল কবিতাৰ (বছৰৰ কবিতা ১৯৬৫) প্ৰতীকী প্ৰভাৱ সহজে অনুমেয়। কবিৰ আধুনিক জীৱনৰ ওপৰত থকা শেষ মোহকণো শেষ হৈ গৈছে এভাৱ কবিতাত (মণিদীপ, মে'১৯৬৫)। জীৱনৰ সমস্ত নিৰ্ভৰতা হেৰুৱাই কবিৰ এতিয়া উপলব্ধি হৈছে

উৰৰ পথত ধূলি নিৰ্বিষ কশাঘাত ছিন্ন জীৱাণ আত্মৰ
দুৱাৰে উৎকৰ্ণ দিশত উন্মুখী বিষন্ন বিবৰ্ণ

যোজবোৰ হেৰায়, পঁচাৰ আবিৰা যে এন্ধাৰ আকীৰ্ণ
এঙাৰ দিশাৰী হ'ব অলেখ ডুবৰি ফুল-কৰ নিৰমল বিবৰ।

অনুভমান আৰু সুকাইষকা ব্যঞ্জনাৰ মিল আবিষ্কাৰ কৰি কবি প্ৰতীকৰ ক্ষেত্ৰত যি নতুনত্ব উদ্ভাৱন কৰা হয় সেই কৌশল কবি ভাগৱতীয়ে সাৰ্থক ভাৱে আয়ত্ত কৰি লব পাৰিছে। কিন্তু কেতিয়াবা তেওঁৰ কবিতা শব্দৰ অতিশয় চাতুৰ্য্যৰে সৈতে সমৃদ্ধ কৰিবলৈ যাওঁতে অনৰ্থক জটিলতাময় হৈ পৰে। অসমীয়া আধুনিক কবি অনেকৰে হাতত অত্যাধিক কৰ্ষিত শব্দচয়নে অথবা জটিলতাৰ সৃষ্টি কৰাৰ উদাহৰণ আছে। কবি ভাগৱতীও তাৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। আশা কৰা হৈছে যে অধিক কৰ্ষণেৰে সৈতে শ্ৰেষ্ঠ তেওঁৰ কবিতাক উন্নত কৰিবৰ সুবিধা পাব।

মহেন্দ্ৰ প্ৰসাদ বৰুৱা

সংখ্যাৰ ফালৰ পৰা মহেন্দ্ৰ প্ৰসাদ বৰুৱাৰ কবিতাৰ সংখ্যা তাকৰ কিন্তু গুণগত বিচাৰত, সিবোৰৰ মূল্য উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰা নহয়। তেওঁৰ কবিতাত ৰোমান্টিক স্বপ্ন, স্মৃতি, বিষাদৰ অভিলেখ আছে। ৰামধেনুত প্ৰকাশ হোৱা তেওঁৰ বিদায় বেলাৰ এপিটাফ এটা অনন্ত সাধাৰণ কবিতা। এই কবিতাত তেওঁৰ মৃত্যু সচেতনতা বৰ প্ৰকট হৈ ধৰা দিছে, একেবাৰেই মৃত্যুঃ এটা ইলিজি নামৰ কবিতাটো কবিৰ মৃত্যু সচেতনতা বৰ তীব্ৰ।

"হঠাতেই মেঘ আহে
মেঘ আহে হঠাৎ এদিন
শেষ হয় অভিমানী পোহৰৰ তুচ্ছ অভিসাৰ
নক্ষত্ৰ উধাও হয়
পৰিত্যক্ত কোনো এক দ্বীপৰ সিপাৰে
পাখি ভাগি যায়।"

মৃত্যুসচেতনতা, হতাশা আৰু বিষাদ মহেন্দ্ৰ প্ৰসাদ বৰুৱাৰ কবিতাৰ এৰা নোৱাৰা উপাদান। কবি অজেনেও তেওঁৰ কবিতাত মৃত্যুৰ বিমূৰ্ত বিস্ ভাঙি ধৰিছে। মৃত্যুৰ কৰাল গ্ৰাসত পৰি জীৱনৰ অস্তিত্ব হেৰাই। ক অজেনৰ মতে—"Life leaks away"।

প্ৰবীণা শইকীয়া

প্ৰাত্যহিকভাবে স্থূল দৈনন্দিন ক্ষোভ আৰু হতাশাৰ জগতখনৰ পৰা আঁতৰি এক বিমূৰ্ত জগতৰ অনুধাবনেৰে নিজৰ কাব্য চিন্তাক সমৃদ্ধ কৰি তোলা কৰি প্ৰবীনা শইকীয়াই প্ৰথমে ৰামধেনুৰ পাতত আত্মপ্ৰকাশ কৰে। আৰু তেওঁৰ কবি কণ্ঠ এতিয়ালৈকে একেদৰেই সৰৱ হৈ আছে। গতানুগতিক যান্ত্ৰিকজীৱনৰ ক্ষেমৰ পৰা নিজক মুক্ত কৰি জীৱনক সুন্দৰ কৰি তোলাৰ গভীৰ হেঁপাহ প্ৰবীনা শইকীয়াৰ কবিতাৰ ছত্ৰে ছত্ৰে বিৰাজমান। সামাজিক নানা জটিলতা, জীৱনে তৃপ্তি অহা কঠোৰ মনোবেদনা আদিৰ হাত এৰাই ক... এক সুন্দৰ, উন্মুক্ত, নিটোল জীৱনৰ কামনা কৰে। 'সমুদ্ৰ বাসুৰ দ... ক জীৱন' কবিৰ কাম্য। 'এজন প্ৰাংশুৰ আগমনত (ৰামধেনু, আ... ১৩৮১) আৰু কিন্নৰী (ৰবিতা ১৫ অক্টোবৰ, ১৯৭০) কবি প্ৰ... ৷ শইকীয়াৰ দুটি বৰ ভাল কবিতা। শব্দচয়ন আৰু পৰ্ববিন্যাসৰ নিপু... এই গৰাকী কবিৰ অন্যতম পাৰদৰ্শীতা। খাসাঘাত প্ৰধান ছন্দৰ চতু... ক পৰ্বৰ ধুনীয়া সজ্জা হৈছে কিন্নৰী কবিতাত।

> মোৰ বিষণ্ন বিষাদৰ নীল সাগৰৰ পৰা
> কচ্ছপৰ দৰে প্ৰসাৰিত গ্ৰীৱাভঙ্গী লৈ
> এই আত্মহাৰা মুক্ত বতাহত এই মুহূৰ্তত,
> মই ভাসমান আকাশত তোমাৰ প্ৰেমৰ।
> সমুদ্ৰৰ লহৰত এটি দুটিকৈ মগ্ন হ'লে
> সুৰৰ স্পন্দন, হে কিন্নৰ কণ্ঠ, খন্তেক পাচতে,
> কাছপৰ দৰে গ্ৰীৱা সংকুচিত কৰি মই ডুব যাম
> মোৰ বিষণ্ণৰ অটল নীল সমুদ্ৰত।

কবিয়ে এক অপ্ৰস্তিকৰ বিষণ্ণতাৰ ভাগি হৈও কেইটামান কবিতা লিখিছে। য'ত তেওঁৰ বিষাদ সচেতনতা আৰু মুক্তিৰ আকাংক্ষা একেলগে মিলি গৈছে।

দেৱেন্দ্ৰপতি গোস্বামী

ৰামধেনুৰ পৃষ্ঠপোষকতাত আপোন কাব্য-প্ৰতিভাক বিকাশ কৰিবলৈ সুযোগ পোৱা আন এজন কবি হ'ল দেৱেন্দ্ৰপতি গোস্বামী জন্মজীৱনৰ

কোলাহলৰ পৰা আঁতৰত প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে তেওঁৰ কবিতাৰ ভিত্তি। প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণাঢ্য ৰূপ-সুষমা চায় তেওঁ তন্ময় হৈছে—ক্ষণভংগুৰ এই জীৱনৰ মাজৰ পৰাই বিচাৰি অনা দুই এটি হাঁহি আৰু আশাৰ বাৱৰি ফুল বুটলি তেওঁ আহ্লাদ পাইছে। শব্দ-চয়ন, বাক্য বিন্যাস, ৰচনা-শৈলী মানস চিত্ৰৰ গঠন আৰু ছন্দৰ নবীনতৰ বিন্যাস আদিত দেৱেন্দ্ৰপতিৰ আপোন প্ৰতিভাৰ স্বাক্ষৰ আছে। তেওঁৰ কবিতাৰ মাজত এটা বুদ্ধিদীপ্ত মনৰো পৰিচয় পোৱা যায়—যিটোৱে তেওঁৰ কবিতাবোৰক অৰ্ন্তমুখী (esoteric) কৰি তুলিছে। **ভীষ্মৰ সঙ্কেত** (**বছৰৰ কবিতা**, ১৯৬৫) কবিতাত কবিৰ এই অৰ্ন্তমুখীনতা বৰ উপভোগ্য হৈছে। জীৱনৰ বিভিন্ন স্তৰ আৰু সমস্যা পাৰ হৈ আহি কবিয়ে, নিজৰ লগত মুখামুখি হৈ মহাভাৰতৰ শান্তনু নন্দন ভীষ্মৰ শৰশয্যাৰ বেদনাৰ দৰে বেদনাকে আকোঁৱালি লবলৈ উন্মত্ত হৈছে। কবিৰ বক্তব্য

"সূৰ্য্যক বিচৰা নাই-সূৰ্য্য আছি উদৰত লাজতে লুকাই
আকাশো নালাগে আজি-হৃদয়ত নিজে নিজে সঙ্কুচিত হয়
মোক লাগে সেই গান প্ৰানবহ পাতাল গঙ্গাৰ
সময়ৰ স্তব্ধতাত, প্ৰতিজ্ঞাত মগ্ন হোৱা কোনো এক
মহাৰ্ঘ ক্ষনত যৌতিয়া নাৰী আৰু ঈশ্বৰে একেলগে
উদৰৰ তাম গলা দুহাতত অকন জিৰায়-পুৰি পুৰি
সোন কৰি নিজকে পাবলৈ'-প্ৰতিজ্ঞাৰ সমুদ্ৰৰ
মুক্তা বুটলিবলৈ'—মোক লাগে শৰশয্যা—
যন্ত্ৰনাৰ দুঃসহ সময়।"

আধুনিক জীৱন যাত্ৰাৰ অভিশাপে ব্যক্তিক হতাশ আৰু বিক্ত কৰি তুলিছে। সমষ্টিগত জীৱনৰ পৰা আঁতৰি ব্যক্তিৰ যি ঠেক ছিগা জীৱন তাৰ আশ্ৰয় কেৱল বেদনাতহে। জীৱনৰ আশ্ৰয় আজি নাই। কবিয়ে যি বিচাৰে তাক নাপায়-পায় কেৱল বজ্ৰাঘাত বা এলিয়ট চাহাবৰ ভাষাত —"Dry sterile thunder without rain"। 'এপিয়লা কপোৱালী', 'মেঘ' 'চম্পক ফুলৰ বাভি', 'বিদেশী সপোন', 'নিৰুদ্দেশ নদীৰ সপোন' আদি দেৱেন্দ্ৰপতি গোস্বামীৰ স্মৰণীয় কবিতা।

সুশীল শৰ্মা

সতৰ্পন শব্দচয়ন, নিৰূপিত প্ৰকাশভঙ্গী, কল্পনাৰ মোহময়ী বিস্তাৰেৰে সুশীল শৰ্মাৰ কবিতাৰাজি সমৃদ্ধ হৈছে। তেওঁ ইমাজিষ্ট সম্প্ৰদায়ৰ কবি। নতুন কবিতাত সন্নিবিষ্ট হোৱা তেওঁৰ জোনাক ৰাতিৰ আবৰ্তি কবিতাই পাঠক আৰু সমালোচকৰ সস্নেহ সৌহাৰ্দ্য লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। এই কবিতাত তেওঁৰ দ্বাৰা সৃষ্ট চিত্ৰকল্প সমূহে পাঠকক উপলব্ধি আৰু সুখানুভূতিৰ শিৰবিন্দুলৈ লৈ যায়।

> "জোনটো সিপাৰৰ বালিচৰত গা ধুই আছিল,
> আমাৰ চকুৰে চকুৰে পৰিল,
> জোনটিয়ে বৰ লাজ পালে—আৰু
> কহুৱাডৰাৰ মাজত সোমাই পৰিল।"

ৰোমান্টিক ভাৱধনভাৰ ওচৰ চপা হলেও, এই কাব্যাংশত চিত্ৰকল্পৰ সুচতুৰ সমাবেশ বহুতো কবিৰ ঈৰ্ষাৰ বিষয় হ'ব পাৰে। কবিতাত চিত্ৰকল্প বা image ৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত এটা মনকৰিবলগীয়া কথা হ'ল যে ইংৰেজৰ ভবিষ্যতে লিখকে বা কবিজনে আমাৰ পূৰ্বজ্ঞান সমৃদ্ধ বস্তু সম্ভাৱৰে নতুন ঐশ্বৰ্য্য উন্মুক্ত দেখুৱাই, নতুন আবিষ্কাৰ কৰি তাৰ সুখানুভূতি পাঠকৰ মনত হঠাৎ সিঁচি দিয়ে। কবি শৰ্মাই image নিৰ্মাণৰ এই কৌশল ভালদৰে আয়ত্ত কৰিছে। বহাগত ('বহুৰৰ কবিতা, ১৯৬৫), মই আৰু মোৰ সন্ধী মুকুন্দ (অসমবাণী, বিহু সং ১৮৯১) আদি কবিতাত কবিৰ আত্মিক অনুভূতিৰ বিস্তীৰ্ণ বেদনা আৰু জীৱনৰ ঠেক হেকৰা কৰুণ অনুভূতিৰ উপলব্ধি আছে। অতি সাম্প্ৰতিক সময়ত ৰচনা হোৱা তেওঁৰ কবিতা সমূহত শব্দ আৰু ছন্দৰ উপস্থাপনা মনকৰিবলগীয়া।

মেদিনী চৌধুৰী

গল্পকাৰ আৰু প্ৰাবন্ধিক হিচাপেহে বাইকৈ খ্যাতি লাভ কৰা, মেদিনী চৌধুৰীয়ে বামধেনুৰ পাতত কেইবাটাও চিন্তাকৰ্ষক কবিতাৰ অৱিহনা যোগাইছিল। অহাবাদ আৰু চিকাৰ আদি কবিতাৰ মাজেদি প্ৰকাশ পোৱা কবিৰ মানসিক দ্বন্দ্ব আৰু প্ৰাচীন সভ্যতা আৰু সমাজব্যৱস্থাৰ ওপৰত তীব্ৰ

অভিযাত উপভোগ্য হৈছে। চিৰকালৰ এই পুৰণি পৃথিৱীখনে নিৰবিচ্ছিন্ন সংগ্ৰামৰ মাজেদি গৈয়েই পৰিৱৰ্তনৰ মুক্তবায়ু বিচাৰি পায়। মহাকাল কবিতাত কবিয়ে যুগ পৰিৱৰ্তনৰ আভাস দিছে। "অলস মুগ্ধ অলকানন্দাক" 'বাৰুণী ৰূপ জোঁকাৰিবে' শত ঐৰাৱতৰ গৰ্বিত শিৰ নত কৰিবলৈ তেওঁ আহ্বান জনাইছে। চিকাৰ কবিতাত কবিৰ গণ-মুক্তিৰ প্ৰচেষ্টা আৰু এখোপ আগবঢ়া। কবিৰ বিশ্বাস পুঁজিপতি শোষকৰ অৰ্থনৈতিক চিকাৰৰ বন্দী হৈ সাধাৰণ শ্ৰমজীৱি মানুহে তাৰ সৰ্বস্ব হেৰুৱাইছে। যুগে যুগে চিকাৰৰ এই পুনৰাভিনয় হয়—দেশে দেশে চিকাৰীদলৰ এই নিপীড়ন সমানে চলি আছে। অসমৰ চাহ বাগান, মালয়ৰ ৰবৰ তলি নাইবা, উত্তমাশা অন্তৰীপৰ মুকুতাৰ কাটেকত সকলোতে এই শ্ৰমিক দলৰ ওপৰত শোষকদলৰ চিকাৰী দৃষ্টি সমানে প্ৰখৰ।

* * *

'দুৰ্বোধ জীৱন।
সেই একে পথেৰেই নামি আহে
যুগে যুগে—দলে দলে
অলেখ চিকাৰ
কোনো দ্বীপৰ সেউজীয়া কুঞ্জত।
লক্ষ্য তাৰ
এমুঠি চাউল—পাচোটি ডলাৰ।
অসমৰ চাহবাগানত—
মালয়ৰ ৰবৰ তলীত
সেই একেদৰে
অসাগৰ বেদনাত মেলেছি নিতৌ
সিহঁতৰ মাংসৰ পোহাৰ।
আজিৰ চিকাৰ বন্দী
'আয়নাৰ ভৱন'ত
নদীৰ পাৰত
তৃষ্ণ চক্ষু জ্বলে তাৰ
উত্তমাশা অন্তৰীপৰ ৰবণ জালত,

সাগৰৰ ঢৌৰ মাজত—
মুকুতাৰ কাটেকৰ সোণৰ চেলত
চিকাৰীৰ দুৰ্জেয় কৌশল
দৃঢ়তৰ হয়।
অভিমন্যুৰ জীৱন সংশয়

চিকাৰ আৰু মহাবান কবিতা দুটিত প্ৰাচীন ভাৰতীয় কবি প্ৰসিদ্ধি আৰু epic allusion আদিৰ যোগেদি, এটি ভাৰতীয় ৰূপ দিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। জীৱন সংগ্ৰামত পুঁজিপতি সপ্তৰথী শোষকৰ নিৰ্দয় অত্যাচাৰ ভোগ কৰাজন হৈছে অভিমন্যু আৰু উদ্ধত স্বভাৱৰ পুঁজিপতি প্ৰভু সকল ঐৰাৱত। উচ্চ-স্তৰৰ সংবেদনশীল পাঠকৰ বাবে মহাবান শব্দটোৱে প্ৰলয়পয়োধিজলৰ বুকুৰ পৰা নতুন বিশ্বৰ উদ্ভাৱন কৰা allusion টোলৈ স্বভাৱতেই মনত পেলাব পাৰে।

মানিক গগৈ

শেষ কৈশোৰ আৰু আগযৌৱনতে অসমীয়া কবিতাৰ সৈতে সামগ্ৰিক ভাবে আত্মনিবেশ কৰা মানিক গগৈয়ে ১৯৫৮ চনতে বীৰেন বৰগোহাঞিৰ সৈতে যুটীয়াভাৱে আকাশৰ চিঠি নামৰ কাব্যসঙ্কলন প্ৰকাশ কৰি উলিয়াই। আকাশৰ চিঠিৰ কবিতা আছিল সুবিন্যস্ত চিত্ৰকল্পৰ মাজেদি প্ৰকাশ পোৱা কবিৰ "মাটিৰ মোহ আৰু আকাশৰ প্ৰতি কামনা।' কিন্তু তেওঁৰ অতি সাম্প্ৰতিক কবিতাসমূহত কবিৰ উত্তৰণ ঘটিছে, অধিক গভীৰ জীৱন আৰু সমাজ জিজ্ঞাসালৈ। আধুনিক মানুহৰ জীৱনসংগ্ৰাম, হতাশা আৰু ক্ষোভ এতিয়া তেওঁৰ কবিতাৰ বিষয়বস্তু হৈ পৰিছে। ৰোমাণ্টিক ভাৱ সমৃদ্ধ চেতনাৰে সমাচ্ছন্ন হৈ থকা গগৈৰ আগবয়সৰ কবিতাবোৰৰ সংবেদনাও কম নহয়। জীৱনানন্দৰ প্ৰভাৱৰ ক্ষীণ প্ৰতিধ্বনি ক'ৰবাত বাজিলেও, তেওঁৰ কবিতাবোৰৰ এটা নিজস্ব সম্মোহনী আছে। আবেলিৰ তাৰেৰী কবিতাত কবিৰ প্ৰিয়া-প্ৰণয়ি গভীৰ আত্মানুভূতিক বিস্তাৰেৰে বিস্তৃত।—

'মই যদি পথুলিৰ সংগীহাৰা চিনাকি পথিক,
আৰু তুমি আসংগ আতুৰ মন তাৰকী চলিহা,—

ঝিৰিকিৰ আকাশত পৰীৰ ডাৱৰ কাণি
মোৰ বাবে তুমি তেনে এটি সোন এখনি বুকৰ ;
তোমাৰ দেহৰ ঢ'উ হেমন্তৰ গধূলি-আকাশ—
মনৰ অৰণ্য হ'ত সূৰ্য্য-প্ৰতীক্ষাৰ বাবে
আদিম বিপ্লৱে সতে খ'উকি বাৰ'উ কৰি
ভৰি আছে অসীম মায়াৰ বস্তু প্ৰাণ-সাগৰৰ ।
সন্ধ্যা আৰু হৃদয়ৰ গানৰ কলিৰ বাবে
থাকৰ গীটাৰ বাজে ঠুং-ঠাং মাংসল হাতৰ,
অধীৰা, দৃষ্টিৰ আবৰ্ত ভুৰি উতলা ফাগুন
পখীৰ কাকলি হ'ত গুঞ্জন নীৰৱ তাৰাৰ ।

এক অভিজাত নান্দনিক ঐশ্বৰ্য্যৰ মাজেদি কবিৰ প্ৰিয়া-অন্বেষণ বৰ সুখদ হৈ এই কবিতাত ধৰা দিছে। আনহাতে কোনো এক ভাৰতীয় বিৰহীৰ মন কবিতাত কবিৰ চিন্তাধাৰা কেন্দ্ৰীভূত হৈছে আধুনিক জীৱনৰ কৰুণ কঠোৰ সংগ্ৰামৰ ওপৰত ।

চৰা দামত তাৰ মাকক
জীৱিকাৰ পথে পথুলিয়ে
ব্যস্ত কৰিলে যাৰে—
ভেজাল খাদ্যত কণীয়া তাৰ পিতৃ
ডকাইতৰ গুলীত বিদ্ধ হ'ল যাৰে
মাকৰ দুটি স্তনে ৰূপে ল'লে
দোলনাত শুই থকা
কোনো এক নিষ্পাপ শিশুৰ
আলফুলীয়া দুহাতৰ বটলত,
পিতৃৰ মৰম সনা আছে
তাৰ নীৰৱ কান্দনত।
সেই কৃত্ৰিম স্তনধাৰাৰ চিন
আঁকা আছে তাৰ কোৱাৰিত
আঁকা আছে তাৰ চকুৰ কোণত।
স পী তাৰ নিৰৱ পুকৰি এটি ঘৰ,

তাৰ মূর্তি থকা চুচকুৰে
দেখা নাই মানুহৰ যন্ত্ৰই
জ্যোতিষ্কৰ পথ বিচাৰি ফুৰা
বহল আকাশৰ শিখা।

সকলো পাইও, সকলো হেৰুৱা বিৰহীৰ দৰে, বৰ্তমান কালৰ শিশুৱেও সকলো পায়, সকলো হেৰুৱাইছে। এই শিশুৰ ৰূপ বৰ কৰুণ। জীৱিকাৰ দায়ে তাৰ মাতৃক পথৰ পৰা বিপথলৈ নিছে ভেজাল খাদ্যই তাৰ পিতৃক কগীয়া কৰিছে আৰু অকাইতৰ গুলীত বিদ্ধ লোৱা মাকৰ স্তনবুৰিয়ে ৰূপ লৈছে কিডি-বটলৰ।

কবি গগৈৰ উপলব্ধি গভীৰ। শব্দৰ আৰু শব্দ-বিন্যাসৰ সুখকৰ কৌশল তেওঁ আয়ত্ত কৰিছে। শব্দৰ শব্দাতীত অৰ্থবাহিতাই কেতিয়াবা কেতিয়াবা তেওঁৰ কবিতাক পাঠকৰ মনত স্থায়ী ছাপ বহুৱাবলৈ সক্ষম কৰি তোলে। এতিয়া সময় নাই কবিতা, তাৰে এটি উদাৰ উদাহৰণ—

'যোগাৰ লোভাৰ বাবে বন্দী কৰি কৰবীৰ জীৱন-যৌৱন
ৰচিবা ইলিজি এটি শলিতাৰ তেলপুৰি শাপমোচনৰ ?
অথবা প্ৰদীপ এটি, সন্ধিয়াৰ ধুণ্ডা ৰ, ভুমোহাতে সানি
পদুলি গোপাল ভূপি ফুলা দেখি বাট চাবা পদুলি মুখত!
(আকাশৰ চিঠি, পৃ ৬১)

বেন্‌হ চিথিং

হৃদয়াবেগৰ আত্মসৰ্বস্ব প্ৰকাশৰ মাধ্যমেৰে বেন্‌হ চিথিঙে তেওঁৰ কবিতা-সমূহৰ ৰূপদান দিছে। তেওঁৰ কবিতা অনেক দূৰ—esoteric (আত্মিক)। 'অমৰ কামনা', 'প্ৰেম আৰু মৃত্যুৰ কাৰণে' আদি তেওঁৰ বিশিষ্ট কবিতা। চিথিঙৰ কবিতাৰ কেনতাচ বিস্তৃত-তীব্ৰতীয় লোকগীতি, জাপানী কবিতা আদিৰ প্ৰত্যাভাস আনিও তেওঁ কবিতা লেখিছে। 'এক নিৰ্জন দ্বীপৰ পৰা' নামৰ কবিতাত কবিয়ে প্ৰাচীন ৰহস্যবাদী সকলৰদৰে নিজৰ আত্মাক বিশ্বাত্মাৰ লগত মিলাবৰ প্ৰয়াস পাইছে। আধুনিক কাব্য-শিল্পী সকলৰ দৰেই, বাস্তৱৰ পৃথিৱীখনৰ লগত সংগতি হেৰুৱাই, নিজৰ মনক আধ্যাত্মিক

নির্জ্জনতাৰ এক নির্জন পৃথিৱীত প্ৰতিষ্ঠা কৰি শান্তি আৰু নিৰাপত্তা লাভৰ যত্ন কৰিছিল। কবি ইয়েটছে তেওঁৰ **The white Birds** কবিতাত বৰ্তমান যুগৰ সংঘাতত ক্লান্ত হৈ চৰাইহৈ উৰি যাবৰ প্ৰয়াস কৰিছে—

I would that we were, my beloved, white birds
On the foam of the sea !
We tire of the flame of the meteor, before it
Can fade and flee (The Rose)

কবি চিৰিবিছেও, প্ৰেম, মৃত্যু আৰু অমৰত্বৰ সন্ধান কৰি কৰি ক্লান্ত হৈ এক নির্জন দ্বীপত আশ্ৰয় লৈছেনেকি ?

ৰত্ন ওজা

নাট্যকাৰ আৰু কাহিনীকাৰ ৰত্ন ওজাৰ কবিতাচৰ্চা সম্ভৱতঃ অৱসৰ বিনোদনৰ আহিলা মাত্ৰ—সেয়ে হলেও, তেওঁৰ কবিতাত গভীৰ চিন্তা আৰু অনুধাৱনৰ অভাৱ দেখা নেযায়। ব্যক্তিগত প্ৰেম-প্ৰণয়, আশা-নিৰাশা, মৃত্যু-চেতনা, প্ৰকৃতি-বীক্ষা ইত্যাদি নানান ভাৱৰ সমন্বয়ত ৰত্ন ওজাৰ কবিতাসমূহ সমৃদ্ধ হৈছে। মৰ্ণায়ন (মধুলিপি, বিহু সং ১৮৮৫), এটি প্ৰেমৰ কবিতা (আ/প্ৰ, ৫ম ৩য় স.), জ্যোতিপ্ৰসাদ দাস (আৱাহন ৩১ বছৰ ফাগুন চ'ত) দুটি তৰা (উক্ত ১৮৮৪ ফাগুন) ইত্যাদি ওজাৰ লেখত লবলগীয়া কবিতা। অসম সাহিত্য সভাৰ পলাশবাৰী অধিৱেশনৰ কবিসন্মিলনত পঠিত ওজাৰ অক্ষয়বত্তি নামৰ কবিতাটি কবিৰ স্বদেশ প্ৰীতি আৰু ভাষা প্ৰীতিৰ উজ্জ্বল চানেকি। ৰাজ্যভাষাৰ সন্দৰ্ভত হৈ যোৱা ১৯৬০ চনৰ গণ-আন্দোলনক কবিয়ে এগছি অক্ষয়বত্তি বুলি অভিহিত কৰিছে—আৰু সেই গছি বত্তিৰ পোহৰতেই যে অসমীয়াই ভৱিষ্যৎ পোহৰাই লৈ নতুন অসম গঢ়িব লাগিব, তাৰ নির্দেশ কৰিয়ে দিছে।

ঈশান দত্ত

ঈশান দত্তই সুদীৰ্ঘকাল অসমীয়া কবিতাচৰ্চাত ব্যস্ত আছে। আত্মপ্ৰচাৰৰ বাবে সামান্যতমো চেষ্টা নকৰা এই কবিজনৰ কাব্যচৰ্চাৰ প্ৰতি যথা একান্ত

আসক্তি মনকবিবলগীয়া। তেওঁ বিবিধবিষয়ক বহুসংখ্যক কবিতা লিখিছে কিন্তু সকলো কবিতাতে সমানে ওজস্বীতা লাভ কৰিছে বুলি কোৱাৰ থল নাই। তেওঁক একপ্ৰকাৰ ৰোমাণ্টিক-প্ৰতীকবাদী কবি বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি। অৱশ্যে তেওঁৰ শেহতীয়া কবিতাসমূহত সমাজবাদী আদৰ্শ আৰু অত্যাধুনিক নগৰজীৱনৰ ছিন্নমূল অৱক্ষয়ী সচেতনতাৰ প্ৰকাশ আছে। প্ৰকাশভঙ্গী আৰু বাক্-বৈচিত্ৰ্য আৰু ছন্দৰীতিৰ গঠনৰ ফালৰ পৰা তেওঁ সমকালীন কবিসকলতকৈ পৃথক নহয় কিন্তু এটা কথাত তেওঁৰ পাৰ্থক্য লক্ষণীয়—অন্য দুজন কবিৰ দৰে তেওঁ তেওঁৰ প্ৰতীকৰ উৎস আধুনিক ইংৰাজী বা ফৰাচী কবিতাৰ পৰা আহৰণ নকৰি, স্থানীয়ভাৱে প্ৰতীক নিৰ্বাচন কৰিছে। যিবিলাক প্ৰতীক সম্পূৰ্ণৰূপে অসমীয়া বা ভাৰতীয় বুলি ক'ব লাগিব।

ৰবীন্দ্ৰ বৰা

ব্যক্তিগত চেতনা অৱচেতনাৰ পৰা আহৰিত সমলক পৰম নিৰ্ভৰযোগ্য কবি কবিতাত ৰূপ দি আহিছে ৰবীন্দ্ৰ বৰাই। কাব্যৰীতিত তেওঁ চিত্ৰকল্পবাদী অভিব্যক্তিৰ পোষকতা কৰে। তেওঁৰ কবিতা, অন্তৰৰ এক গভীৰ বিশ্বাসৰ আলোৰে আলোকিত-প্ৰকাশভঙ্গীতো এটা অনাড়ম্বৰ, অকৃত্ৰিম সৰলতা লক্ষ্য কৰা যায়। স্বাভাৱিকতা আৰু স্পষ্টতাৰ সমন্বয়ত বৰাৰ কবিতাবোৰ সতেজ আৰু প্ৰাণৱন্ত হৈ উঠিছে। সমসাময়িক অন্য কবিসকলৰ দৰেই বৰাৰ কবিতাতো মুক্তিৰ আকাংক্ষা, আধুনিক জীৱনৰ সংঘাত আৰু দ্বন্দ্ব, রুগ্ন-মানসিকতা আৰু জটিল আৱহাওৱাৰ আভাস আছে। সময়ে সময়ে তেওঁৰ কবিতাত সমাজ সচেতনতাইও প্ৰচ্ছন্নৰূপত দেখা দিয়েছি। কবিয়ে গভীৰ উৎকণ্ঠাৰে সমাজ বিৱৰ্তনৰ সোণালী মুহূৰ্তটোৰ বাট চাইছে। কাৰণ, বৰ্তমানে তেওঁ অভিশাপৰ অতল গহ্বৰত। ক'লা ক'লা সাপবোৰে তেওঁক মেৰিয়াই ধৰিছে আৰু হিংস্ৰজন্তুৰ দাঁতৰ চেপাত তেওঁৰ প্ৰাণ যোৱাৰে উপক্ৰম।

ক'লা ক'লা সাপবোৰ
বগাই আহি
উপকূলত ঠিয় হৈ থকা
মানুহবোৰক মেৰিয়াই ধৰিছে।

ঘগহুৰে ঘগহুৰে
গাদৰ উজ্জ্বল ৰং জিলিকি পৰিছে।
আন্ধাৰৰ বাঁৰ দৈ ওলাই অহা
হিংস্ৰজন্তুৰ বিশাল দাঁতবোৰৰ
ফাঁকে ফাঁকে ৰিৰিঙি পৰিছে
মানুহৰ মঙহা পৰা দৈ পৰা
তেজ আৰু তেজৰ চেকুৰা।

মোৰ শিশুটিক আশ্ৰয় দিবৰ বাবে
নিৰাপদ ঠাই বিচাৰি দৌৰি ফুৰিছো।
শিশুটিৰ আহাৰৰ বাবে
সেউজীয়া গছলতাৰ ডাল ডলে
পোহৰ, পোহৰ বিচাৰিছো।"

(উৎকণ্ঠা, অ/বা, বিহু স. ১৮৯১ পৃ ৪১)

বিজনলাল চৌধুৰী

বিজনলাল চৌধুৰীৰ কবিতাৰ সংখ্যা কম কিন্তু কমসংখ্যক কবিতাৰ [illegible]তেই তেওঁ আপোন প্ৰতিভাৰ চিনকি দিব পাৰিছে। তেওঁৰ কাব্যৰীতি চিত্ৰকল্পবাদী। প্ৰসংগান্তৰত তেওঁৰ চিত্ৰকল্প নিৰ্মাণৰ প্ৰতিভাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। 'শহীদ আৰু আততায়ী', 'মহাজাতক' আৰু 'বৰ্জিত ডিমটো'—চৌধুৰীৰ তিনিটা ভিন্নধৰ্মী উল্লেখযোগ্য কবিতা। 'বৰ্জিত ডিমটো' কবিতাৰ অনুপ্ৰেৰণা বোধহয় কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ বৰ্জিত পিৰামিড্ কবিতাৰ পৰা আহিছে। কিন্তু কবি বৰুৱাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰভাৱ ইয়াত নাই। চৌধুৰীৰ চিত্ৰনিৰ্মাণৰ ক্ষমতাও অপূৰ্ব।

'কোৱা কথাবোৰ ভুমলি ভুমলি
গীত হৈ পাখি মেলিছিল
সেপাৰ মাতত ঘন কেঁকেঁৰীত নিতালে সোৱা
সাপ সাৰ পাইছিল
ফণোৱালী ফণা মেলি।'

এনেধৰণৰ বৰ্ণনাৰে মৰ্মস্পৰ্শী আৰু পাঠকৰ চকুত এখন ছবি তৈয়াৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ তাক নকলেও চলে। সংযম আৰু ইকʼনমিও তেওঁৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য। বস্তিৰ স্বৰূপ উদ্ঘাটন কৰি কেৱল দহোটা শব্দৰে এক বৰ্ণাঢ্য চাৰু চিত্ৰ আঁকিছে কবি চৌধাৰীয়ে—

বনৰ শ্যামল ছায়া পাহাৰৰ নীলা
আৰু কলমৰা শিলা
এয়েতো বস্তি।

বৰ্তমান কবি চৌধাৰীয়ে জনতাৰ লগত একাত্মীয়তা অনুভৱ কৰি, সমাজ সচেতনভাৱে উত্তৰণ কৰিছে। মণিদীপত প্ৰকাশ পোৱা তেওঁৰ পদক্ষেপৰ শব্দ নামৰ কবিতাত তেওঁ জনতাৰ মুক্তিযাত্ৰাৰ পদধ্বনি শুনিছে।

"পথাৰত কাৰখানাত আৰু গলিয়ে গলিয়ে
ধূলিয়ে বালিয়ে একাকাৰ লাখ লাখ সৰ্ব্বহাৰা মানুহ,
মুক্তি যাত্ৰাৰ আয়োজন ব্যাকুল বেগেৰে চলে—
জনসিন্ধু মগ্ন হয় উত্তেজিত উৰ্মিল কল্লোলে।
পৃথিৱীৰ অকল হৃদয় উথল মাথল
তেজেৰে পিছল বাটে বাটে অগ্ৰণী জনতাৰ সমদল
মাথোঁ নিৰ্ভীক পদক্ষেপৰ শব্দ কেৱল পদক্ষেপৰ শব্দ"

হৰেকৃষ্ণ ডেকা

হৰেকৃষ্ণ ডেকাৰ স্বৰচিত কবিতাৰ সংকলন এটি বৰ্তমানে স্বৰবোৰ নামেৰে প্ৰকাশ হৈছে। ডেকা মুখ্যত ইমাজিষ্ট কবি। চিত্ৰকল্পৰ সুচতুৰ সমাবেশেৰে ৰসঘন কাব্যানুভূতি সৃষ্টি কৰি পাঠকক বিস্ময় বিমুগ্ধ কৰি তোলাৰ ক্ষমতা তেওঁৰ আছে। সেই বুলি তেওঁৰ কবিতা অকপট ভাৱে স্বচ্ছ নহয়—সিবোৰত প্ৰতীকী কৌশলৰ কঠিন চাপো আছে। 'মগজুত ঘূৰে শানৰ তীক্ষ্ণ ছুৰী' আদি নিতান্ত কৌশলী কবিতা। আনহাতে 'ভয়', 'যিহেতু হৃদয় আছে' আদি কবিতা আপেক্ষিক ভাৱে সৰল। 'বতাহে মন্থন কৰে সংসাৰৰ মনগৰ্ভ' এটা বিশিষ্ট সুখপাঠ্য প্ৰতীকী কবিতা।

"যি ভাবহীন মৃতঅত
ওপজি উঠে ভেক্তব ফুল
তাব চৌপাশে ঘন হৈ পবে
নি সাব কান্দোনব দবে
নিবন্তব অস্থিব টোপাল।
ভেজব প্রতিটো পাহিত ছুলি থাকে
বাতিব তন্দ্রাত নির্জন
একো টোপাল শীতল পোহব।"

মহেশ্বৰ নেওগ

"অসমীয়া বোমান্টিক কাব্যবাণীব শেহবকালব শিল্পী মহেশ্বব নেওগে বাটিব দশকব শেহব ফালবপবা, আধুনিক কবিতাব বচনাত মনোনিবেশ কবিছে। প্রথিতযশা পণ্ডিত, সমালোচক আক গবেষক নেওগ ডাঙবীয়াব এই সক্রিয় সহযোগে আধুনিক অসমীয়া কবিতাব মর্যাদা নিশ্চয় উন্নত কবিছে। সম্প্রতি তেওঁব কাব্যসংকলন মুছাফিব থালা প্রকাশ হৈ ওলাইছে। মুছাফিব থালা থুকুবি তুটা কবিতাব সংকলন। সংকলনখনিব কবিতাবোবক মাইকৈ তুটা ভাগত ভগাইলৈ বিচাব কবিব পাবি। গভীব বা serious ভাবব কবিতা আক লঘুভাবব খেমেলীয়া কবিতা—কিন্তু উভয়বিধ কবিতাব বচনাতে কবি নেওগব প্রতিভা সমুজ্জল হৈ আছে।

অন্য আধুনিক কবিসকলব দবেই কবি নেওগো বাস্তব সচেতন কবি। বাস্তবব ওপবত তব দি তেওঁ চাবিওকালব সমাজ জীবনব পবিবর্তন আক পবিবর্তন সংবেদন সহকাবে লক্ষ্য কবিছে। "আমাব হাঁহিব জানো অর্থ আছে" কবিতাত কবিয়ে অতীতব সুখব দিন আক সবল সহজ জীবনব স্মৃতিচাবন কবি বর্তমানব নিষ্ঠুব বাস্তবব লগত তুলনা কবি চাইছে। তাহানিব ককাদেউতা আক আইতাব দিনব জীবনব প্রশান্তি অন্তর্হিত হৈছে-তাব ঠাইত আহিছে কৃত্রিম কঢ় জীবনব কঠোবতা। কবিব মতে—

"কত মোব জোনাকী বাতিব শীতল পাটিত
আইতাব জীবনব প্রশান্তিব নির্ভব আশ্বাস?

ক'ত মোৰ কফিহাউচৰ টেবুলত সুদীৰ্ঘ সুহাল-তৰিব অনুৰক্ত সন্ধান হাহি ?
তাৰ পৰিবৰ্ত্তে হয়তোবা দেখা পাবা
মুলধন বণিকৰ অট্টালিকা মোৰ,
আড্ডাৰ বেহা কৰা সাউদৰ চৰা ,
যবকৈ নামটি তৰি নিজকে জাহিৰ কৰা 'নিয়ন্ত্ৰিত দামৰ দোকান',
মূল্য হ্ৰাস হোৱা পইচাৰ তুলাপাত আৰু পাণি বেগেল
সাত পুৰুষৰ অচিনাকি পথৰা-চাউল-আৰু কৰব বিচৰা
জীৱনৰ পদূলিত ভিখাৰীৰ শাৰী।
আৰু দেখা পাবা
যেনেৰ উধাত কত দিন কত মাহ খপ্প জপি অহা চৈলোৰ ভৰেৰে কৰা
চাহৰ অমৃতপায়ী কাফেটেৰিয়াত মহন্তৰ দেৱতাৰ দল।
তথাপি আমাৰ হাঁহি এতিয়াও মাৰ যোৱা নাই।
আমাৰ হাঁহিৰ কিবা অৰ্থ আছে নিলি বালি যোৱা এই তাহাৰ হাঁহিৰ ?"

অভাৱ-অনাটন, দুখ-দাৰিদ্ৰ আৰু নিপীড়নৰ মাজত অসমীয়া মানুহৰ মুখত যে অকলশন হাঁহি আছে, সি বৰ ককপাৰ কথা। কাৰণ, যি অসমীয়া মানুহৰ ঘৰে ঘৰে এসময়ত ধানৰ ভঁৰালী চাউলৰ ভাত, বাৰীৰ শাক-পাচলি, পুখুৰীৰ মাছ আৰু গাখীৰ খোৱা কৈ আছিল, আজি সেই অসমীয়া মানুহে মাৰ্কিনদেশৰ পৰা অহা মগা চাউলৰ আশাপালি থাকে—

'আমাৰ ভুকভুক উঠ, হ'ল
মাৰ্কিন দেশৰ চকুৰী চাহাবলী
দিয়ে কি নিদিয়ে চাউল ভৰা মোনাটি,
নিবি পাতি মঙলৰ চৌৱা।"

(চৰে কৰে মনত পৰে)

শব্দ-বিন্যাসতো দেখোন কৌশলী শিল্পী। যকৰা সুষম সহজ সৰল শব্দৰাজি, বিশেষ ভেণ্ড ব্যৱহাৰ কৰে, সেইদৰে সমান পাৰদৰ্শিতাৰে তদ্ভৱ আৰু তৎসম শব্দকো প্ৰয়োগ কৰে, কিন্তু সময় সময়ে দুই-এক কবিতাত তেওঁ শব্দ প্ৰয়োগ অবশ্য জটিল হৈ পৰা দেখা যায়। কাজিৰঙা কবিতাত কবি যেওবে কাজিৰঙাৰ যি বৰ্ণনা দিছে, সি বিচিত্ৰ কিন্তু শব্দ প্ৰয়োগত অথবা জটিলতা সৃষ্টি কৰাৰ বাবে সদায় কাজিৰঙা দেখি থকা মানুহেও

"পশুৰৰ লজ্জাহীন দুৰ্বৃত্ততা,
আপোন-অজন ধ্বংসী ব্যাঘ্ৰৰ হিংস্ৰতা,
মেচেকাৰ ভীৰু কুটিলতা,
দিনে নিশা বেৰনিবে ছাগীৰ সন্তান-ৰক্ত
ছাগৰ লালসা" বুজিবলৈকে টান পাব।

আনহাতে, একে কবিতাতে, ব্যৱহৃত হোৱা ৰাজবাটৰ অজগৰী পটিটো সৰ্বজনবোধ্য আৰু বৰ সুখদ। কবিৰ কল্পনাত দীঘলীয়া ৰাজবাটটোৱেদি গাড়ীখন পেটত ভৰাই কেৰকেৰ কৰি কৰি আগবাঢ়ি গৈ থাকে।

"দীঘলীয়া অজগৰ ৰাজবাটটোৱে গাড়ীখন গিলি-গিলি
কেৰকেৰ কৰি কৰি আগবাঢ়ি গৈ থাকে-গৈ থাকে
তাৰ যেন শেষ নাই যাখোন লোৱাৰ।"

নেওগ পণ্ডিত ব্যক্তি। তেওঁৰ মাজত থকা কবিজনক পণ্ডিতজনে দুৰ্বোধ্য শব্দৰ হেঙাৰেৰে বাট ভেটি ধৰাটো স্বাভাৱিক। ইংৰাজীত ৰচিত হোৱা ড নেওগৰ **Under One Sky** নামৰ কাব্য-গ্ৰন্থখনো তেওঁৰ কাব্য-প্ৰতিভাৰ এটি উজ্জ্বল স্বাক্ষৰ।

পাঁচ

সমাজ সচেতন তৰুণ কবিৰ দল

আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ অতি সাম্প্ৰতিক কালছোৱাৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ লক্ষণ হৈছে, এদল সমাজ সচেতন তৰুণ কবিৰ আবিৰ্ভাৱ। কবিতাৰ বিষয়-বস্তু আৰু আংগিক উভয় ক্ষেত্ৰতে এই তৰুণ কবিসকলে নতুনত্বৰ অৱতাৰণা কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। 'সমাজ সচেতনতা' আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ এটা বিশিষ্ট লক্ষণ আৰু চল্লিশৰ দশকৰ কবিসকলৰ হাতত এই সচেতনতাই এটা নিৰ্দিষ্ট লক্ষ্য অতিক্ৰম কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। প্ৰথম অধ্যায়তে আলোচনা কৰা অমূল্য বৰুৱা, ধীৰেন দত্ত, ভৱপ্ৰসাদ ৰাজখোৱা, আবুল্ ছাত্তাৰ আদি সমাজ সচেতন কবিৰ কথা এই প্ৰসংগত স্মৰ্তব্য। অৱশ্যে চল্লিশৰ দশকৰ কবিসকলৰ লগত বৰ্তমানৰ সমাজ সচেতন তৰুণ কবিসকলৰ পাৰ্থক্য সুস্পষ্ট। এইদল তৰুণ কবি কেৱল সমাজ সচেতনেই নহয়, তেওঁলোক ৰাজনৈতিক ভাৱেও অতি সচেতন। ভাৰতীয় জনতাৰ সৰ্বাঙ্গিক মুক্তিৰ বাবে তেওঁলোকে এক প্ৰচণ্ড বিপ্লৱৰ পোষকতা কৰে। স্বাধীনতা লাভৰ সুদীৰ্ঘ কালছোৱাতো যে দাৰিদ্ৰক্লিষ্ট ভাৰতীয় জনগণৰ অৰ্থনৈতিক পৰিবৰ্তন নহ'ল, অন্নবস্ত্ৰৰ সমস্যাটোৰেইযে সমাধান নহ'ল—তাক দেখি এই কবিদল ৰুষ্ট হৈ পৰিছে। তেওঁলোকৰ ক্ষোভৰ ভিত্তিও সহজে অনুমেয়। এই সকল তৰুণ কবি মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনত বিশ্বাসী আৰু বিপ্লৱৰ পথেই মুক্তিৰ পথ বুলি তেওঁলোকৰ নিশ্চিত ধাৰণা। তেওঁলোক অধিকতৰ বাস্তৱ সচেতন আৰু প্ৰাচীন আচাৰ অনুষ্ঠান, ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু ঐতিহ্যৰ প্ৰতি তেওঁলোক বীতশ্ৰদ্ধ। জীৱনে তেওঁলোকক এই চৰম নিষ্ঠুৰ সত্যটো শিকাইছে, যে, ক্ষুধাৰ্তৰ ক্ষুধা নিবাৰণ কৰা ন'হলে বাকী ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক অনুষ্ঠান সমূহৰ কোনো মূল্য নাই। সমাজ সচেতন এই তৰুণ কবিদলক আধুনিক কালৰ উৰ্দু সমাজ সচেতন কবিসকলৰ লগত বিচাৰ পাৰি। আধুনিক উৰ্দু কবিতাতো মশু, মজাজ, চৰ্দাৰ জাফ্ৰি, মাখদুম, ফৈজ আৰু ফিৰাক আদি তৰুণ কবি এসময় সমাজ সচেতন হৈ বিপ্লৱৰ বাণী শুনাই আৰু মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনৰ প্ৰতি আনুগত্য জনাই কবিতা ৰচিছিল। এইদল আধুনিক অসমীয়া তৰুণৰ প্ৰেম,

সৌন্দৰ্য্য আদৰ্শ আদিৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আৰু বিশ্বাস কম। তেওঁলোকে প্ৰাচীন আদৰ্শবাদৰ মূলোচ্ছেদ কৰিবলৈ বিচাৰে। আংগিকৰ ক্ষেত্ৰতো এই কবিসকলে কবিতাৰ সৰলীকৰণ কৰিবলৈ বিচাৰিছে। অনাড়ম্বৰ সৰল ভাষা, গতানুগ ছন্দৰীতি আৰু অকৃত্ৰিম শব্দবিন্যাসেৰে তেওঁলোকে কবিতাক জনতাৰ ওচৰ চপাবলৈ বিচাৰিছে। তেওঁলোকৰ বক্তব্যও direct আৰু স্পষ্ট। জ্যোতি-প্ৰসাদ, অমূল্য বৰুৱা, কাজী নজৰুল ইছলাম, সুকান্ত, নাজিম হিকমেত, পাবলো নেৰুদা, ইভটুচেংকো আদি দেশ বিদেশৰ কবিসকলৰ আঙ্গিক, আদৰ্শ আৰু দৰ্শনো এই কবিসকলে গ্ৰহণ কৰিছে।

হৰপ্ৰিয়া বাৰুকিয়াল

সমাজসচেতন তৰুণ কবি সকলৰ ভিতৰত হৰপ্ৰিয়া বাৰুকিয়াল এটি সুপৰিচিত নাম। তেওঁৰ কাব্যদৰ্শন সম্পূৰ্ণভাবে মাৰ্ক্সীয় ভাবধাৰাৰে সিক্ত। সাম্যবাদী কাব্য চিন্তা তেওঁৰ বিলাস নহয়, ইয়াক জীৱন মৃত্যুৰ পৰিপূৰক বুলিহে তেওঁ গ্ৰহন কৰিছে। সেইবাবে তেওঁৰ কবিতা কৃত্ৰিমতাহীন—সিযোৰ তেওঁ নিজ অন্তৰৰ গভীৰৰ পৰা ওলোৱা, গ্ৰামাঞ্চলৰ নিম্নবিত্ত কৃষি পৰিয়ালৰ (যেউডাৰ অধৰতে স্কুল-শিক্ষক আছিল) পৰা ওলাই অহা এই তৰুণ কবিয়ে গাৱৰ জনতাৰ বোৱ আৰু বেহ-ৰূপ, তেওঁলোকৰ দৈন্য, হতাশা, নিৰাশা আৰু অৰ্থ নৈতিক শূন্যতা ভালদৰেই বুজি পায়। আৰু সেইবাবে এওঁ মূলত: গ্ৰাম্যজীৱনৰ আধাৰতে কবিতাৰ ভিত্তি তৈয়াৰ কৰিছে—হৰপ্ৰিয়াৰ কবিতাৰ ভিত্তি—সমাগত জনজাগৰণৰ জনতাৰ, আত্ম-প্ৰতিষ্ঠাৰ আৰু নতুন সমাজ ৰচনাৰো ভিত্তি। তেওঁ নতুন পুৱাৰ আগমনৰ বাবে অধীৰ আগ্ৰহেৰে প্ৰহৰী চলাইছে আৰু জনতাকো নতুন জাগৰণৰ বাবে প্ৰস্তুত হ'বলৈ উদগাইছে:

• • •

"সিইতৰ হতুলনি শুনি ঘ'ৰৰ সকাম নাই
কাচিকটাৰীবোৰ সোনকালে উলিয়াই আন
এখা জ্বালনা কৰি কাল কটোৱাৰ
সময় নহয়।

জনিছনি। উকথা কুঁৱলীটোত আৰু
কিমান দিন থাকিম ?
পচা চালৰ ফুটাৰে আকাশৰ তৰা
কিমান লেখিম ?
নতুন ঘৰখন কেতিয়া হ'ব ?
সেয়া শুনিছ, সিহঁতৰ টান মুঠিৰ হাতুৰীৰে
আনিছে নিল ভঙাৰ শব্দ ?
ব'ল ব'ল আমাৰে' ব'ৰৰ সময় নাই
অনাহাৰে মৰা সোনটোৰ চিতাৰ জুইৰে
কলিজাত দিছো শান।
এতিয়াব'ল, উজুটি অহাৰ বাটত
আমি বান্ধো গান জাগৰণৰ গীত
নতুন পুৱাৰ।"
(উজুটি অহাৰ গীত, মাহেকীয়া কবিতা
জানুৱাৰী ৭০)

* জনগণৰ মুক্তি ওপৰৰ পৰা পৰা বস্তু নহয়—আইখা কোনো নেতাৰ প্ৰদত্ত বস্তুও নহয়—জনগণে নিজে নিজে নিজৰ হাতৰ শিকলি খুলি আঁতৰাব লাগিব।

"Ne saviour from on high deliver
No trust have we in prince or peer,
Our own right hands the chains must
Chains of hatred, greed and shiver fear"

কবি বাকিয়ালে জনগণক সেইবাবে নিজৰ মুক্তিৰ বাট নিজে ঠিক কৰিবলৈ উদগাইছে। কিন্তু এই পথ নিৰংকুশ নহয়। সংগ্ৰামী জনতাই যেতিয়া বিপদ বিবিধি লেওচিছে উজিই লক্ষ্যত উপনীত হব পাৰে—
"বাৰে বাৰে উজুটি খাওঁ আগবাঢ়িছো,
যোৱন মুক্তিৰ গান গোৱা
যেহেতু জনতাৰ বুকুৰ তেজেৰে খচিত
সেই বন্ধ পাতালৰ দুৱাৰ।

বন্ধু।

এইবাই সোনালী সময়
সৃষ্টিৰ কঠিয়াতলীত মুক্তিৰ বীজ সিঁচিবলৈ
দলে বলে ওলাই আহাঁ।" (স্বীকাৰোক্তি)

আৰু

'মোৰ জনতাৰ হাতত হাত মিলাই
বাঢ়ি ল'লো এইবাৰ কোৰ আৰু কাঁচি
নতুন কোৰস
কণ্ঠত কণ্ঠ মিলাই গাই দিলো
পূৱতীৰ টোপনি ভঙা সুৰকৰ
তেজোদীপ্ত গীত
হয়তো পাহাৰৰ শিখৰত
থমকি ৰ'ব এতিয়াই
বুৰ্জোৱাৰ কামান"

(জাগৰণ, আমাৰ প্ৰতিনিধি ১০।৯)

কেৱল ৰাজনৈতিক শ্লোগান বোৰক ছন্দৰ ফ্ৰেমত বান্ধি পেলালেই সিবোৰ আধুনিক বা প্ৰগতিবাদী কবিতা হৈ নপৰে। কাব্যিক ঐশ্বৰ্য্য আৰু বৰ্ণনাৰ চাৰুতাৰ মাজেদিহে সিবোৰে পাঠকৰ অন্তৰত ঠাই পাব পাৰে। আৰু পাঠকৰ অন্তৰত ঠাই লৈ, তেওঁলোকক অনুপ্ৰাণিত কৰিব পাৰিলেহে কবিতা সাৰ্থক হৈছে বুলি ক'ব পাৰি। জনতাৰ অন্তৰৰ দাবী কবিৰ অন্তৰৰ দাবীৰ সৈতে একীভূত হ'লে কবি আৰু জনতাৰ কেনে একাত্মীয়তা গঢ়ি উঠে, তাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায় ৰুচিয়াৰ কবি মায়াকভস্কিৰ জীৱনত। এই জন কবিয়ে তেওঁৰ কবিতা এটাত লিখিছিল—

"With Lenin in our heads
And a gun iu our hands" ইত্যাদি।

সেই সময়ৰ বিপ্লৱী নেতা লেনিনৰ আগত কবিতাটি পঢ়ি শুনাওঁতে, সৈনিক এজনে তাতে আৰু দুশাৰী যোগ দি, কবিতাংশ এনেকুৱা কৰি পেলালে—

"With Lenin in our heads
And a gun in our hands

And your poems in our hearts
Camrade Mayakovasky !"

জনতাৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ উপলব্ধি কৰি, তেওঁলোকৰ আশা-আকাংক্ষ্যাক নিভাজ-ভাবে স্থান্তি ধৰিব পৰাৰ বাবেই মায়াকভস্কিৰ কবিতাৰ ইমান আদৰ আৰু সাধাৰণ সৈনিক এজনৰো তাৰ প্ৰতি ইমান আগ্ৰহ। আশা হয়' কবি বাৰুকিয়ালে কাব্যচৰ্চাৰ গতি অব্যাহত ৰাখিব পাৰিলে, এদিন তেওঁৰ কবিতাই জনতাৰ আশা আৰু ভাষাৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিব পাৰিব। ইতিমধ্যে তেওঁতকৈ তৰুনতৰ কবিসকলৰ দুই এজনৰ ওপৰত হৰপ্ৰিয়াৰ প্ৰভাৱ স্পষ্টৈক ফুটি ওলাইছে

দিলীপ ফুকন

সমাজ সচেতন তৰুন কবিসকলৰ ভিতৰত দিলীপ ফুকন বোধহয় আটাইতকৈ বলিষ্ঠ শিল্পী। মাৰ্ক্সীয় জীৱনাদৰ্শ গ্ৰহণ কৰি তাক কবিতাত ৰূপায়িত কৰাত তেওঁ সাৰ্থক হৈছে শোষিত সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ প্ৰতি কবি ফুকনৰ সমবেদনা আৰু সমৰ্থন অতিশয় তীব্ৰ। আনহা'ত পুঁজিপতি শোষক শ্ৰেণীৰ স্বৰূপ তেওঁ বঢ়িয়াকৈ বুজি উঠিছে। "কুকুৰাবাহীত এদিন' নামৰ কবিতাত কবি ফুকনে ধৰ্মবিপণিৰ হোতা সত্ৰাধিকাৰ এজনৰ চাহ আৰু ধানকলৰ ঘৰ্ ঘৰ আৱাজৰ বিপৰীতে লাওলোৱা ৰুকতৰ হতাশাৰ ভোৰতাল বজাই শুনাই পাঠকক মুগ্ধ কৰিছে।

কুকুৰাবাহীত এদিন

"মুখেৰে শংখ ফুকি
পেটালে গছকি ধৰে
ত্ৰাসতে ৰুকতে পৰি পৰি কান্দে.
'গোপাল গোবিন্দ যদু-নন্দন '
এতিয়া ইয়াত কেৱল
ধৰ্মৰ আফিং খুৱাই, অক্টোপাচী বাহুৰে চেপি ধৰা
সত্ৰাধিকাৰৰ চাহ আৰু ধানকলৰ ঘৰ্ ঘৰ্ আৱাজ

আৰু,

লাঙলোৰা কৃষকৰ আশাৰ ভোৰতালত
বাজি উঠে হতাশাৰ ভগা-চিগা কোৰ,
অন্ধতা আৰু দৈন্যতাৰ প্ৰকাণ্ড-প্ৰকাশ।
নতুন দিনৰ আকাংখাৰে
প্ৰস্তুতি চলাই
দিনটোলৈ ওলাই যাব
জালহু পেণ্ট আৰু ফটা জোতা পিন্ধা
অথবা সুবীয়া পাৰ্টিৰ ল'ৰা
পুৱাতেই
আশাৰ কেতুন আৰু দাবীৰ নিচান ধৰি
ওলাই যাব শোভাযাত্ৰা
মেহনতী জনতাৰ
কণ্ঠফাটি নিৰ্গত হব
“লাঙল যাৰ—মাটি তাৰ।”

অসমৰ সত্ৰাধিকাৰ সকলৰ কাৰো কাৰো চাহ বাগিচা ধানকল আছে। এওঁলোকৰ মাজত ধৰ্মপতি আৰু পুঁজিপতিৰ নিষ্ঠুৰ ভূমিকালোৱা লোকৰ সংখ্যা কম নহয়। এই কবিতাত কবি কৃষকৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বৰ জোৰাল। মেহনতী জনতাৰ হৈ মাত মাতিবৰ বাবে তেওঁ সাহস আৰু আত্ম-বিশ্বাস পৰ্য্যাপ্ত ভাবে পাইছে। সমকালীন কৃষিব্যৱস্থাৰ নতুন পাতনি চলি থকা সময়তে দৈয়াং বনাঞ্চলত চলি থকা কৃষক বাইজৰ ওপৰত হোৱা নিৰ্য্যাতনবো তেওঁ বাস্তৱ ছবি আঁকিছে—“নিশ্বাসৰ জুইত পকা মাওলৰ কাল” কবিতাত,

“ভোকৰ তাপত মৰে পেটৰ পোৱালী
তাড়নাত হাবি-ভাঙি উলিয়ালো মাটি
পিচে—
চোক লাগিলেই হেও কাক, আমাৰ
জীয়াই থকাৰ অপৰাধ
কি মূৰ্খ চৰকাৰ।
দলে দলে বেৰি আছে প্ৰহৰীৰ দল

মাটি-ভগী বেয়নেটেৰে আমাৰ পিঠিত কৰে
'কৃষি-সংস্কাৰ'।

কোনো সাৰ্থক কবিয়ে তেওঁৰ যুগ আৰু সময়ৰ দাবী এৰাই চলিব নোৱাৰে— বাস্তৱক পিঠি দিও কবিব নোৱাৰে। দিলীপ ফুকন সজাগ শিল্পী আৰু সমাজ পৰিবৰ্তনৰ গতি ধাৰাত বিশ্বাসী। সেয়ে তেওঁ, তেওঁৰ চৰিত্ৰ এটিৰ মুখেৰি 'ঘুমুলি গাঁৱৰ লাহৰী খবৰ' নামৰ কবিতাত ডাঙৰীয়া সকলৰ লগত প্ৰত্যক্ষ সংগ্ৰামৰ আহ্বান দিছে—

"গমি চাইছেনে? মহাজন ডাঙৰীয়াই আমাৰ
সোনাইতৰ মুৰবোৰ খালে।
বজাই কাচিত দিলেও দিয়ক, বৰশীত
দিলেও দিয়ক! এইবেলি পথাৰলৈ' আহোঁতেই
মই হলে ডাঙৰীয়াৰ ডিঙিটো বেপিম!!"

দিলীপ ফুকনৰ শব্দ চয়ন যথাৰ্থ আৰু কৃত্ৰিমতাহীন। তেওঁৰ ভাষা সৰল আৰু সাধাৰণ মানুহৰ মুখৰ ভাষা।

যতীন্দ্ৰ কুমাৰ বৰগোহাঞি

'সাতটা নিহত শিশুৰ পদশব্দই' নামৰ কবিতাৰে খিয়াতিৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধমান উচ্চতালৈ আগবঢ়া কবি যতীন্দ্ৰ কুমাৰ বৰগোহাঞিৰ কবিতাৰ সংখ্যা কম, কিন্তু এই কবিতাটো লিখাৰ আগে-পাছে একো নিলিখা হেতেনো আধুনিক অসমীয়া কবিতাত তেওঁৰ স্থান স্থায়ী হৈ ৰলহেতেন। 'সাতটা নিহত শিশুৰ পদশব্দই' আধুনিক সভ্যতাৰ এক চূড়ান্ত দলিল বুলি দাবী কৰিব পাৰে। অত্যাচাৰীৰ তলত পৰি থকা সাতটা নিহত শিশু বাবু, জীবু, চিনে, লালা, জিমন, চোণে, ছানাই কবিক ভৰাই তুলিছে। নাটকীয় বিন্যাস ৰীতিত প্ৰতিটি চৰিত্ৰই নিজৰ বক্তব্য কৈছে। বাবুৱে কৈছে—

"সেয়া মোৰ কুতে লোৱা মা।
বন্দুকে মোক নৰ্দমাৰ ধৰ্ম আৰু গলীৰ বিশ্বাসত
দলিয়াই দি পলাই গৈছিল।

অন্ধকাৰত শতাব্দীৰ মল-মূত্ৰ দুৰ্গন্ধৰ ওপৰত"
আৰু চখন মুখৰ প্ৰথমই মোক বিদ্ধ কৰিছে দংশনত।"

প্ৰত্যেকটি চৰিত্ৰ আমাৰ সমাজ আৰু সভ্যতাৰ অভিঘাত আৰু কলংকৰ প্ৰতীক। এই নিহত শিশুসমূহৰ শবসমূহে কবিক ব্যস্ত আৰু চিন্তিত কৰি তুলিছে। কাৰণ, এই শিশুবোৰক এক ভয়ংকৰ বৰ্তমানৰ পৰা সুন্দৰ ভৱিষ্যতৰ হাতত সমৰ্পণ কৰাৰ দায়িত্ব আছে কবিৰ হবে, লোক সকলৰ ওপৰতেই। কবিৰ উপলব্ধি হৈছে—

"সাতটা নিহত শিশুৰ মেনামুখৰ বিক্ষোভনেৰে
সাজি দিছে মোৰ কবিতাৰ কংকাল।
অন্তাৰতীৰ্থৰ তলত সাতটা নিহত শিশুৰ নিশ্বাসত
সাতটা নগ্ন শিশুৰ চেঁচা গাত গা লাগি আছে।
সাতটা নগ্ন শিশুৰ চেঁচা হাতে স্পৰ্শ কৰিছে।
সাতটা নিহত শিশুৰ পদশব্দই অনাহত শিশু অহংকাৰ
জনাই দিছে মোৰ স্বদেশ মোৰ পীড়া
মোৰ মৃত্যু নীৰৱ উপত্যকাৰ দংশন।

কবিতাটিৰ প্ৰতীকী অস্তিত্ব সহজ বোধগম্য। কবি বৰগোহাঁই সমাজ পৰিবৰ্তনত বিশ্বাসী। আৰু সেই পৰিবৰ্তনৰ বাবে, তেওঁ, এক বিপ্লৱৰো পোষকতা কৰে। পাহৰি নাযাবি (জনতাৰ কবিতা, আহাৰ ১৮৭৭) নামৰ তেওঁৰ সেহতীয়া কবিতাত কবি বৰগোহাঁই যে মূক জনতাক বিপ্লৱৰ বাটলৈ মাত্ৰ কৰিছে, এইদৰে—

"পাহৰি নাযাবি সময় যুজি লোৱকইতে
গোটেই দেশেই কবিৰ পাবে হীন পোতাশাল
সিহঁতে ভাবে লেখক-পাঠক শ্ৰমিক কৃষক
সকলোবোৰেই মহাকাল।
মূক জনতা পাহৰি নাযাবি এই ইতিহাস চকুলোতবা,
পাহৰিলে তোৰ জনজীৱনৰ ন ইতিহাস নহ'ব গঢ়া।"

জীৱ ৰাজ বৰ্মণ

ভাবৰ সুস্পষ্ট গঢ়নতকৈ কাব্য কৌশলৰ ওপৰতহে অধিক গুৰুত্ব দি কবি জীৱৰাজ বৰ্মনে তেওঁৰ কবিতা সমূহ সজাইছে। কিন্তু সেয়ে হলেও তেওঁৰ

কাব্যত পাঠ সঙ্কট নাই সিবিলাকে পাঠকক সহজ ভাবেই আকৰ্ষণ কৰিব পাৰে। তেওঁৰ বৰ্ণনাকৌশলত জাপানী কবি সুলভ মেহনতী দেখা যায়। কলা চিত্ৰৰ পট্ট দিয়াতো তেওঁ ওস্তাদ। তেওঁৰ ইন্দ্ৰজাল কবিতাৰ পৰা লোৱা অলপ চিত্ৰখিনিয়েই তেওঁৰ বৰ্ণনা নৈপুণ্যৰ পৰিচয় দিব :—

"অলকা চকুৰে আখিতো লেপালো দেখা
একলা দুকলাকৈ উমি উমি গলি যায়
প্ৰতিপদ, দ্বিতীয়া আৰু তৃতীয়াৰ জোন।
ৰাতিপুৱা
নাৱৰ টিঙত উঠি কোনো নাহে,
শখৰ খোৰাঁৰ আঙঠি
ফুল হৈ ফুলি ৰয়
বাগানে বাগানে।"

ৰোমাণ্টিক ইন্দ্ৰিয় আবিলতাৰ ওৰৰ পৰা তেওঁৰ কাব্য মুক্ত নহয়। অতি সাম্প্ৰতিক তৰুণ সকলৰ সমাজনৈতিক চিন্তাৰ পূৰ্ণ আভাস এটি তেওঁৰ কবিতাত ধৰা দিবলৈ এতিয়াও বাকী। তেওঁৰ সুবিস্তৃত কাব্য কৌশলৰ লগত সুসংহত ভাৱৰ সমন্বয় হ'লে তেওঁৰ কবিতা অধিক উপভোগ্য হৈ পৰিব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

অশোক কুমাৰ বৰঠাকুৰ

ৰোমাণ্টিক ইমেজ, শব্দৰ সাংগীতিক লয় আৰু আবেগ-বিহ্বল ভাষাৰ মধুৰ সংযোগ হৈছে, কবি অশোক কুমাৰ বৰঠাকুৰৰ কবিতাত। তেওঁৰ সন্ধিয়াৰ আকাশত পাখিমেলি উৰি যোৱা বগলী জাকৰ বৰ্ণনা সঁচাকৈয়ে মনোৰম।

"বগা বগা বগলীৰ জাক উৰি উৰি যায় পাখি মেলি,
চাৰিদিশে নীলিম আকাশ আৰু ক্লান্ত এক আবেলিৰ বেলি।
অবিৰাম সৰল পখেৰে যেন নাৱিকৰ শান্তিৰ সন্ধান,
নীলাভ সাগৰ বুৰি যেতিয়া বাজিছে কোনো বন্দৰৰ গান।
সাগৰৰ সীমাহীন পাৰৰ মাজতো দিশে দিশে পোৱা যায়,
মাটিৰ টুকুৰাখাৰেই সেউজীয়া দ্বীপে থাকিবৰ ঠাই।

হৃদয়ৰ কাৰাগাৰ প্ৰেম নামে আৰু এক বন্দিত্ব ভাৰ ,

তথাপি শেষত নতুন পোহৰ; আকাশৰ আকাশ পথাৰ।

নকলেও হয় যে, এই কবিতাৰ গতি আৰু প্ৰকৃতি ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ সমধৰ্মী। অন্য যি সকল কবিৰ কবিতাত ৰোমাণ্টিক ভাবৰ বাৰু প্ৰকাশ ঘটিছে, তেওঁলোকৰ সৰহভাগৰেই কবিতাত অতীতৰ স্বপ্ন, স্মৃতি, বিষাদ অনিশ্চয়তা, কাল্পনিক জনক হেৰুৱাৰ আশংকা আদিয়ে ভূমুকি মাৰিছে

পুতুল হাজৰিকা

নিপীড়িত জনগণৰ মুক্তি সংগ্ৰামৰ স্বাৰ্থত সাহসেৰে আত্মা মগ্ন কৰি-বলৈ ওলোৱা কবি পুতুল হাজৰিকাৰ দৃষ্টি নিবদ্ধ হৈছে অত্যাচাৰী শ্ৰেণীটোৰ শোষণ আৰু দুৰভিসন্ধিত। তেওঁ জনতাৰ শত্ৰু বোলে চিনিপায় আৰু নি-পায় এমুঠিমান দালাল আৰু সামন্ত ভূস্বামীৰ শোষণও শিশু হোৱা, জনতাৰ মুক্তি পথ। এই পথ কবিৰ মতে মুক্তিৰ একা পথ। কবিৰ বাবে কবিতা মধ্যবিত্তৰ স্বপ্নিল বিলাস নহয়—তেৰে কবিতা বাস্তৱ আৰু সিখিনাক মেহনতী মানুহৰ উত্তপ্ত ৰক্তৰে তপ্ত।

কমাৰৰ হাতুৰীৰ কোবাল শব্দত
শুনো মই কবিতাৰ ছন্দ।
কবিতাৰ বাবে মই বুটলি আনো
সেই শব্দ
যি শব্দ মেহনতী মানুহৰ
উত্তপ্ত ৰক্তৰে তপ্ত।
নতুন দিনৰ কবি মই
কবিতা মোৰ .
নিপেষিত মানুহৰ মুক্তিৰ স্বপ্নেৰে আবদ্ধ।

আনহে নেলাগে প্ৰেম, সৌন্দৰ্য্য আৰু জীৱন ধাৰাৰ অস্তিত্বও কেৱল বিপ্লৱৰ বাবেহে। তেওঁৰ প্ৰেমৰ পতাকাখনো "সংগ্ৰামত নিহত জনৰ বুকুৰ ৰক্তেৰে ৰঙাজল" হৈহে দেখা দিছে। মাৰ্ক্সীয় আদৰ্শত বিশ্বাসী কবি পুতুল হাজৰিকাৰ ভৱিষ্যত সম্ভাৱনা আশাৰে উজল।

ৰফিকুল হুছেইন

'কাৰখানাৰ ধোঁৱাৰ গোন্ধ' পৰা অনুপ্ৰেৰণা লৈ, 'শ্ৰমিকৰ হাতুৰীৰ ইস্পাত সহাঁৰিত' সহাৰি দিব পাৰিছে কবি ৰফিকুল হুছেইনেও। তেওঁ দেশৰ বাবে আৰু জনতাৰ বাবে এক নতুন ভৱিষ্যৰ উত্থান পাইছে। কৃষক, শ্ৰমিকৰ ঐক্যৰ পোষকতা কৰা কবি হুছেইনে নিষ্পেষিত জীৱনলৈ নতুন প্ৰাণ বন্যাৰ আগমন অধীৰ আগ্ৰহেৰে আপেক্ষা কৰিছে

> "যিযে এক অসীম প্ৰেৰণা পাওঁ
> কাৰখানাৰ ধোঁৱাৰ গোন্ধ আৰু
> শ্ৰমিকৰ হাতুৰীৰ ইস্পাত সহাঁৰিত
> বাদ্বে। তোমালোকৰ সোনালী সঙ্কিয়নিত
> আজি হাতত বল বান্ধি কৰিছো পণ
> এই বেলি একেলগে সকলোটি গোটখাই
> নিষ্পেষিত আমাৰ জীৱন জোৱাৰত
> তুলিম গ্ৰীষ্ম নদীৰ বান।' (গ্ৰীষ্ম নদীৰ বান)

তেওঁৰ কবিতাতো মেহনতী জনতাৰ মুক্তিস্বপ্ন সমুজ্বল। আশা হয়, এই তৰুণ কবিজনৰ কাব্যকৰ্মই গভীৰ নিষ্ঠা আৰু ঐকান্তিক আগ্ৰহেৰে মেহনতী জনতাৰ আশা আকাঙ্ক্ষাক ৰূপ দিব।

অতুল শইকীয়া

অতুল শইকীয়াই বেছি কবিতা লিখা নাই, কিন্তু কম সংখ্যক কবিতাৰ মাজেদিয়েই তেওঁ জনগণৰ চেতনা আৰু উদ্দীপনাক সফল ৰূপত প্ৰকাশ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। বিষ্ণুত (৭ৰ, ৩য়৮) প্ৰকাশ পোৱা তেওঁৰ খড়্গশিল্পা: খড়্গশিল্পা এটি সাহসী কবিতা। বঙ্গৰ বিপ্লৱী কবি কাজী নজৰুল ইছলামে এদিন এহাতে তৰোৱাল আৰু এহাতে বাঁহী লৈ বিপ্লৱৰ আখৰা দিছিল।

> "I am a poet—a revolutionary,
> I have my flute in my one hand
> And a sword in the other"

নজৰুলৰ আৰ্হিতে অতুল শইকীয়াই এহাতে ৰণশিঙা আৰু আনহাতে খড়-শিঙা তুলি লৈছে। কিন্তু কবিয়ে জানে যে বৰ্তমান মুহূৰ্তত যেটি প্ৰয়োজন হৈছে খড়শিঙাৰহে। কাৰণ এইটো তেওঁলোকক জাগ্ৰত কৰাৰ সময়। সেই তেওঁলোক যি সকল দৈন্য, হতাশা, অভাৱ, অৰুস্‌বাৰ, সামাজিক বৈষম্য, উৎপীড়ন আৰু অত্যাচাৰত ভুগি ভুগি চেতনাহীন নিদ্ৰালু।

"আজি লৈছো তুলি
মোৰ খড়শিঙা
তেওঁলোকক জগাই দিবৰ বাবে
নহলে শৰীৰৰ আঁহ আঁহে সোমাই পৰা কীটবোৰে
তেওঁলোকক খাই শেষ কৰিব।"

কৰবী হাজৰিকা

উদীয়মানা লিখিকা কৰবী হাজৰিকাৰ বাবে কাব্য-সৃষ্টি হয়তো অৱসৰ বিনোদনৰ এটি সাৰ্থক উপায়হে যেন হলেও, দুটিমান কবিতা কেইটিৰ মাজেৰে তেওঁ উজ্জ্বল ভৱিষ্যতৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিব পাৰিছে। তেওঁৰ কাব্যৰীতি ইমাজিষ্ট-ইম্প্ৰেছনিষ্ট কাব্যৰীতি। ভাব-ঘন শব্দ শব্দ স্তবকেৰে তেওঁৰ কবিতাবোৰ সম্পূৰ্ণ হয়। মিহি মিহি শব্দৰ সঘন উপস্থাপনেৰে তেওঁ কাব্যিক ইন্দ্ৰজাল তৈয়াৰ কৰিব পাৰে। তেওঁৰ—মৰুভূৰ পথ (নীলাচল, অক্টোবৰ ১৯৭৫) নামৰ কবিতাৰ এটা উদাহৰণ দিব খুজিছো।

"অৰণ্যৰ পথ অৰণ্যলৈ বাওঁ
ৰূপালী আকাশে জাল পতা ৰাতি,
চুলিৰ আগত গাঁঠি মাৰি থোৱা সোণালী
সোঁহৰ টোপাটোপে সৰে, জিলিমিলি
কৰে দূৰৰ আলোকলতা
দীপৰ দৰে নিৰ্জনতা
উশাহত দৈ আলসুৰে যোৱা আল ধৰৰ
জোনাকে সেমেকা ৰাতি, মোৰ চিন চিন
মোৰ চিৰকাল ভুলৰ হাঁহাই মাৰ

কবি তোলা অৱস্থাৰ যেন
সপোন চাবিনী ৰাতি।

সঞ্জীৱ কুমাৰ কলিতা

সঞ্জীৱ কুমাৰ কলিতাও পৰিবৰ্তন প্ৰয়াসী কবি। কিন্তু তেওঁ পৰিবৰ্তন বিচাৰে, গানে, শক্তিৰে। বিপ্লৱৰ ৰক্তেৰে। শাসক আৰু শোষক দলৰ বিপক্ষে direct action ৰ বাবে সাজু হৈ কবি কলিতাই ৰাইজক হাতবাউল দি মাতিছে।

আজীৱন তোৰ তোকেৰে
সিহঁতৰ ভঁৰাল ভৰাইছ
তোকৰ ভূইত আজি সিহঁতৰ কলা
ৰাইজ শুনচোন শুন এবাৰ
বাতৰি আহিছে ধুমুহা অহা। * *
আজীৱন আমাৰ শ্ৰম আৰু তোকেৰে
সিহঁতৰ নাঙঠ শৰীৰ ঢাকিছো
আজি তেজৰ নদীত নৌকা বাম
ৰাইজ, শুনাচোন শুনা এবাৰ
কাৰ কিমান শকতি চাম।

(নতুন পৃথিৱী)

তেজৰ নদীত নৌকা বাব কৃষক-শ্ৰমিক, আৰ্তজনৰ মুক্তি বিচাৰিব খোজা কবিৰ সংখ্যাও বৰ তাকৰ নহয়। কবি কলিতাও সেই উগ্ৰ ভাবাদৰ্শৰে কবি।

মোহন কৃষ্ণ মিশ্ৰ

জাপানী কবিতাৰ আহিৰে সৰু সৰু বহুকেইটা মোহন কৃষ্ণ মিশ্ৰই তেওঁৰ কবিতা সমূহ তৈয়াৰ কৰিছে। শব্দৰ সুসংহত বিন্যাসতকৈ তেওঁ ভাবৰ বিভূতিতকৈ অধিক জোৰ দিছে। মাজে মাজে তেওঁৰ কবিতা esoteric হৈ হৈ পাঠকৰ অন্তৰত সহজে কিবা কবিব নোৱাৰা হৈ পৰে। সেইভাৱে আৰে

লিখা তেওঁৰ দুই এটা কবিতাত সাম্যবাদী ভাৱচিন্তাৰো প্ৰকাশ ঘটিছে। বিপ্লৱৰ কথা আৰু প্ৰয়োজনীয়তা কবি মিত্ৰই বুজি উঠিছে। তেওঁ জনতাৰ হাততো বাৰুদৰ গোন্ধ পাইছে।

“এতিয়া অৱসাদ আৰু দুৰ্বহ উন্মাদনাৰ ঊৰ্ধত যিসকল
যিসকল বন্ধু কাৰখানাত বাসত উজলি আছে,
যিসকলে প্ৰখৰ ৰ'দত হাতত কাচি লৈ থাকে সংহত শক্তিৰ,
এইসকলৰ হাতত বাৰুদৰ গোন্ধ
সময়ত বাৰুদ নিজেই জ্বলাব লাগিব।”

(উদ্ধৰণ, আমাৰ প্ৰতিনিধি, শাৰদীয় ১৮৭৬, পৃ ১৩৩)

নিপীড়িত জনতাক বিপ্লৱৰ পথলৈ এনেদৰে উদ্বুদ্ধ কৰাবলৈ বিচাৰিছিল, এদিন বাংলাৰ কবি সুকান্তয়ো—

“আজকে তাড়াৰ স্বপ্ন—অন্যায়েৰ ৰক্তে তাড়াৰ
বিপদ ধ্বংসেই মুক্তি—অন্য পথ দেখি নাকো আৰ।”

(অনন্তোপাৰ)

গায়ত্ৰী কোঁৱৰ

গায়ত্ৰী কোঁৱৰৰ কবিতাত সমাজ চৈতন্যতকৈ ৰোমাণ্টিক ভাৱ ঘনতা আৰু ইমেজ নিৰ্ভৰ ৰচনাশৈলীৰ প্ৰকোপহে বেছি। মধুৰ সাংগীতিক লয় আৰু আবেগ-বিহ্বল ভাষাৰ মধুৰ সংযোগ ঘটিছে কবি কোঁৱৰৰ কবিতাত। প্ৰেম, স্বপ্ন, বিষাদ আৰু জীৱনৰ পূৰ্ণতা আৰু অপূৰ্ণতাৰ ছবি তেওঁৰ কবিতাত বিদ্যমান। ৰোমাণ্টিক ভাৱ প্ৰৱণতা আৰু ইমেজ নিৰ্ভৰতাৰ মধুৰ প্ৰকাশ তেওঁৰ—“মোৰ পৃথিৱীত কেৱল তেওঁ” কবিতা।

মোৰ পৃথিৱীত কেৱল তেওঁ
তেওঁৰ কলাপৰ দুটি মদনীল আবদ্যক চকু
পুঁৱতিত অন্তৰ পৃথিৱী ভৰিযায়, প্ৰভাতী পখীৰ সুৰে,
মোৰ কাকেৰি সদি আছে সোণালী ৰঙৰ ৰ'দ।

তেওঁৰ কবিতাৰ গাঁথনি আৰু প্ৰকাশৰীতি ৰোমাণ্টিক কবিসকলৰ সমধৰ্মী।

গৌতম প্ৰসাদ বৰুৱা

'অনুভৱ'ৰ কবি গৌতম প্ৰসাদ বৰুৱাই লিখা কবিতা সমূহত প্ৰাকৃতিক চৈতন্যৰ ইন্দ্ৰিয়জ লাৱণ্যই মূল কথা। তেওঁৰ একাত্ম প্ৰকৃতি প্ৰেম আৰু বিমূৰ্ত উপলব্ধি আৰু তদুপৰি এটা metaphorical ভাবানুভূতিৰ বিভাবে কবিতা বোৰৰ সৰহঠাই আগুৰি আছে। আনহাতে ব্যক্তিগত প্ৰেম প্ৰণয়ৰ ভাব অনুভাবো সিবোৰত মিহলি হৈ আছে। তেওঁ 'পূৰ্বকবি অপ্ৰমাদী' সকলৰ শব্দ চয়ন আৰু কবি প্ৰসিদ্ধিও গ্ৰহণ কৰিছে। শব্দক তাৰ নিজস্ব ব্যঞ্জনাৰ পাল পালত পসাৰৰ চেষ্টা কৰিয়ে কৰিছে। আৰু সেই বাবেই তেওঁৰ কবিতা বোৰত চিত্ৰধৰ্মীতা লক্ষ্য কৰা যায়, আনহাতে সিবোৰৰ মিল ৰোমান্টিক কাব্যৰ লগত অধিক আমি বৰুৱাৰ শেষ ছবি কবিতাৰ এটি স্তৱক পাঠকলৈ আগবঢ়ালো।

তুমি আছিলা অৰুন্ধতী
সেউজী নিৰ্জনতা সহকি
মৃণাল লাৱনী বৰন ক্লান্তিত ম্ৰিয়মান
মুকুত হিল্লোল দ্বিতীয়া জোনাবৰ
প্ৰেম ভাবনাত প্ৰতিচ্ছবি
পকা তিমিৰৰ অন্ত ধনি
দিক্ বলয়ত মুকা তাৰু যেনে
উষাৰ হেঙুল বৰন সানি।

কবিৰ এই অন্তৰতাৰ আনন্দ যি ধৰে সহজ সৰল সেই ধৰেই সি স্বতঃস্ফূৰ্তও। কবিৰ এই দ্ৰষ্টা দৰ্শকৰ ভূমিকাই তেওঁৰ বৰ্ণিত বিষয়ক অধিক সুৱাগী কৰি তোলে।

আনন্দেশ্বৰ শৰ্মা

আনন্দেশ্বৰ শৰ্মাৰ কবিতাইও নতুন পৰিবৰ্তিত জগতৰ পোষকতা কৰে। কবিয়ে সমাজ ব্যৱস্থাৰ পৰিবৰ্তন বিচাৰে। তেওঁৰ 'জিজিবিষা আকাশী আশা' নামৰ কবিতাত এক নতুন জগত প্ৰতিষ্ঠাৰ আশা বিচাৰে। ফুল, লাহলো আৰু পলমান শিশুক লৈ খুঁজি খুঁজি অতীতহোৱা যুগতাৰ মানুহৰ চিন্তা তেওঁৰ

কবিতাত আছে। অপৰাজেয় (নতুন পৃথিৱী মে, ১৯৭২, পৃ ১৮) কবিতাত কবিৰ উক্তি :—

"আমাৰ ইতিহাসৰ পাতে পাতে আছে
জীৱনৰ বক্ত স্বাক্ষৰ।
দণ্ড আৰু লাঞ্ছনা, অপমান আৰু গঞ্জনা
আৰু সমগ্ৰ সংগ্ৰাম আৰু সংগ্ৰামৰ মাজেদি
আমাৰ জন্ম হয়
এটা মৃত্যুঞ্জয়ী দুঃসাহস
আৰু সূৰ্য্যৰ দৰে উত্তপ্ত আৰু উজ্জল
এটা কঠোৰ অংগীকাৰ।

কবি সেইবাবে পৰাজিত হ'ব'ল নিবিচাৰে—তেওঁ সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ আত্ম-প্ৰতিষ্ঠাৰ সংগ্ৰামৰ এজন নিৰ্ভীক সৈনিক।

মিকু সিং ৰাজপুত

বিষয় বস্তুৰ বৈবিধ্য আৰু বৈচিত্ৰ্যৰে মিকু সিং ৰাজপুতে তেওঁৰ কবিতা-বোৰক সজাইছে। ভাৱপ্ৰৱণতা আৰু শব্দৰ পৰিচ্ছন্ন পৰিবেশনা তেওঁৰ কাব্যধাৰাৰ দুটি নিত্য সম্পদ। ব্যক্তিগত প্ৰেম প্ৰীতি কাৰুণ্যৰ ছবি যিদৰে তেওঁৰ কবিতাত আছে, সেই একেদৰেই হতাশা, ক্ষোভ, গ্লানি আৰু ব্যৰ্থতাৰ করুণ চিত্ৰও তেওঁ আঁকিছে। **লেটি চিটি এডিক্সনৰ** দৰে কবিতাত এটি কঠোৰ বিদ্ৰূপৰ সুৰো সদা বৰ্তমান। গুৱাহাটী মহানগৰীৰ ওপৰত লিখা তেওঁৰ উক্ত কবিতাৰ বিদ্ৰূপৰ গতি চাওক—

"গুৱাহাটীৰ বয়স কিমান? নেজানো। মোৰ বয়স ২৮;
১৯৭৪ চন। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অপ্ৰয়োজনীয় স্নাতক ডিগ্ৰী,
পেন্টৰ ওপৰত শুকছাৰ্ট, এমুখ দাড়ি মোৰ বলিয়ালি।
কেলি বজাৰত খাৰী নাৰী বিপনিৰ সন্ধ্যালোক
ৰাস্তাৰ কাষত মোৰ মোৰ তৃষ্ণা, ৰাতি দুপৰলৈকে
জৰাযৌৱনৰ দপ্‌দপনিত অসমীয়া সংস্কৃতিৰ কৈকনি
নতুন ৰাজধানীৰ চৰকাৰী দপ্তৰত ফাইলৰ বিকৃতি

হৈ'চ কোলাহল কৰ্হি মাননীয় মুখ্যমন্ত্ৰীৰ সন্মুখত
কেইশমান বন্দুৱা বেকাৰ যুৱকৰ চৰণ-পত্ৰ
ইয়াৰ মাজতে বিনা টিকটেৰে পুন বেছি
নলবাৰী—গুৱাহাটী।"

(আমাৰ প্ৰতিনিধি—১৪।১২, পৃ ১৩৩৭)

তৰুণ বৰুৱা

শেহৰ দশকৰ মাজভাগৰে পৰা বৰ্তমানলৈকে গভীৰ নিষ্ঠা আৰু চৰম ঐশ্বৰ্যৰে লিখি থকা কবিসকলৰ ভিতৰত তৰুণ বৰুৱা অন্যতম। তেওঁৰ সাম্যবাদী আৰম্ভৰ কবিতাৰ সংখ্যা কম কিন্তু ইমাজিষ্ট কবিতাৰ আহিত লিখা এলানি মধুৰ আৰু ভাবগধুৰ কবিতাৰ তেওঁ শিল্পী। বক্সুৰক্ত, দুয়োপাৰে মোৰ মই, দুয়োপাৰে মই মোৰ, এদিন প্ৰেম, 'এখন দীঘল হাতৰ বাসু' আদি কবিতাবোৰ তৰুণ বৰুৱাৰ লেখত ল'বলগীয়া কবিতা।

গৌহাটী কলেজৰ ইংৰাজী বিভাগৰ অধ্যাপক চিৰঞ্জীৱ দৈলেৰ কলেজীয়া ছাত্ৰ অৱস্থাতে কাব্য চৰ্চাত প্ৰবৃত্ত হয়। সাম্প্ৰতিকে তেওঁৰ কবিতাৰ এটি নাতি-দীৰ্ঘ সংকলন ধুঁৱলী এবছৰ নামত প্ৰকাশ হৈ ওলাইছে। বিভিন্ন আলোচনী আৰু বাতৰি কাকত আৰু আকাশবাণীৰ জৰিয়তে, এই কবিতাবোৰ পূৰ্বতে প্ৰচাৰিত হৈছিল। এই সংকলনৰ কবিতা সমূহত কবিৰ কৌশলী হাতৰ কাৰুকাৰ্য সহজে ধৰা পৰে। প্ৰতীক আৰু চিত্ৰকল্পৰ ৰুচিসন্মত আৰু যথাৰ্থ ব্যৱহাৰে তেওঁৰ কবিতাসমূহক ওজস্বীতা প্ৰদান কৰিছে। তেওঁৰ শব্দ সংস্থাপনৰ গতি আৰু কৌশল বিচিত্ৰ। কবি দৈলেৰ শব্দ ব্যৱহাৰৰ বিশিষ্ট ভঙ্গী দেখি কবি নৱকান্ত বৰুৱাইয়ো প্ৰশংসাৰ বাণী শুনাইছে। প্ৰতীক আৰু চিত্ৰকল্পৰ সু-সমাবেশৰ জৰিয়তে তেওঁ শাব্দিক কৌশলৰ অৱতাৰণা কৰে। আনহাতে জাপানী কবিতাৰ হাইকুধৰ্মী গঠনৰ আৰ্হি পৰিগ্ৰহণ কৰি কবি দৈলে তেওঁৰ পাঠকসকলক নিজৰ কাব্য চেতনাৰ লগত একাত্মীয়তা দৈলাৰ কথাত অৱিহনা যোগাইছে।

'হৃদয় মোৰ জৰাজীৰ্ণ ঘৰ
বহুশতিকাৰ ধূলিৰে ধূসৰ
এক বস্তু মাথোঁ ৰ লগি বয়
স্তৱকিত বসন্তৰ মৃতদেহবোৰ'

আৰু,

'দুহাত ৰক্তত জীয়াই ৰাখিছোঁ
উকমিক আধৰ কাঁড়হীন দেহ'

ইত্যাদি স্তৱকবোৰে তেওঁৰ কাব্যকৌশলৰ আৰু বাইৰৈ প্ৰতীকী ৰূপ-কল্পৰ আভাস দিয়ে। প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ অনেক কবিৰ কবিতাত দেখা পোৱা আত্মিক বিষাদ আৰু নিঃসঙ্গ 'চেতনা' তেওঁৰ কবিতাতো বিৰাজমান। বিষয় বস্তুৰ কালৰ পৰা নিতান্ত চিনাকি বস্তু সহজভাবে তেওঁ, তেওঁৰ কাব্যক সমৃদ্ধ কৰিছে। তেওঁৰ কবিতাৰ সম্পৰ্কত অধ্যক্ষ ত্ৰৈলোক্য গোস্বামীৰ মন্তব্য প্ৰণিধানযোগ্য "জ্যোতিপ্ৰসাদ', 'ৰক্তপলাশ' 'আকৌ কিমান দিন', 'শীত', 'জালুকবাৰী', 'আগন্তুক', 'বেদৰ ৰাতি', 'বৰ্ষা', প্ৰভৃতি কবিতাবোৰৰ মাজেদি এটা ভিন্নসুৰ প্ৰতিধ্বনিত হৈছে। আনবোৰ কবিতাৰ দৰে এইবোৰ আত্ম-চৈতন্য সৰ্বস্ব নহয়। এইবোৰত বাস্তৱতাৰ মুকুত বাণী উঠা সুৰৰ প্ৰতিধ্বনি শ্ৰুতিগোচৰ হয়। সমাজ সচেতনতাৰ স্বাক্ষৰো এইবোৰে বহন কৰিছে। দেশৰ মাটিত গঢ়ি উঠা অনৈক্য, শোষিত জনতাৰ ম্লান মূক বেদনা, শিক্ষিত যুৱক-যুৱতীৰ সপোন আৰু বাস্তৱতাৰ সংঘাত, মানৱজাতিৰ অন্তৰৰ মুকুত কলি থকা আশাৰিৰ দীপশিখা, জীৱনৰ হাৰ নিঃসঙ্গ বেদনা প্ৰভৃতিৰ চৈতন্য বাস্তৱমুখী চিন্তাধাৰাৰ জেউতি জীপ লোৱা তাৰৰ মুকুলিত ফুলকলি, মৰিবা-সিক নহলেও চিন্তাকৰ্ষক।"

নাহেন্দ্ৰ পাদুন

ষাঠি আৰু সত্তৰ দশকত কবিতা লিখি সুখ্যাতি অৰ্জন কৰা কবি সকলৰ ভিতৰত নাহেন্দ্ৰ পাদুন এটি সুপৰিচিত নাম। সাম্যবাদী সমাজ সচেতনতা আৰু তাৰ লগে লগে চিত্ৰকল্পবাদী ৰোমাণ্টিক ভাবাবেগ, এই দুই ৰীতিৰ কবিতাই তেওঁ লিখিছে। আৰু দুয়োৰীতিৰ কবিতাতেই কবি পাদুনে সাফল্য লাভ

কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। চিত্ৰকল্পধৰ্মী কবিতা হিচাপে নূইতৰ আবেলি (মহানৰ কবিতা, ১৯৮২) অতিশয় চাকচিক্যৰ সমাবেশত গঢ়ি উঠা, নূইতৰ বুকুত সূৰুযৰ মাৰ যোৱাৰ দৃশ্য চাই কবি পাহুনৰ অনুভূত হৈছে

"অসাৱধান ছোৱালী জনীৰ
কপালৰ ৰঙা সেন্দুৰ বিয়পি
পৰিছে
আকাশে পানীয়ে তাৰ ৰং
টুকুৰা টুকুৰা ৰং বোৰ
পানীৰ কাগজত বিয়পিছে
ঠিক যেন
নতুনকৈ আঁকিবলৈ শিকা
ভাইটিৰ ছবি
গছৰ পাত বোৰত লাগি আছিল
অকমান তাৰ ৰং ***"

চিত্ৰ গঠনৰ এনে চাকতাই পাঠকৰ মনত স্থায়ী অনুভূতি দিবই দিব। সমাজ সচেতনতাৰ ছবি হিচাপে "ডিব্ৰুগড়ত কাৰ্ফিউ: ৫ আগষ্ট" বৰ সাৰ্থক কবিতা। লেখকৰ সবল হাত আৰু বলিষ্ঠ প্ৰকাশভংগী প্ৰণিধান যোগ্য। ডিব্ৰুগড়ত খাদ্য আন্দোলনত বন্দী হোৱা ছাত্ৰ সকললৈ উৎসৰ্গা কৰা, এই কবিতাত কবিয়ে সংযম আৰু ইকনমি দেখুৱাই কেৱলমাত্ৰ ওডটা শব্দৰে সৈতে এখন কৰুণ অথচ মধুৰ চিত্ৰ আঁকিছে।

"কালি মাত্ৰ আটাইতকৈ বুঢ়া
মানুহ জনৰ
মৃত্যুৰ ৰক্ততাৰ
পৰি আছে
মানকটা—শান্তি পাৰা—খলিহামাৰী
আৰু বিহাবাৰী।
থই—থই—থই
মৃত বুকুৰ তেজটোৱে
মিলিটাৰী হৈ বুলি ফুৰিছে

পশিয়ে পশিয়ে
আন্ধাৰে ভ্ৰাৰে।
নন্দিন পুষ্প গছৰ তলেদি
এজাক আহাৰ বিচাৰিছিল
অৰণ্যত সইৰ তিৰ নদীয়েদি
এজাক প্ৰবাসী শিশুৰ ক্ৰন্দন
নিহ্বেউকা হৈ উঠি পৰিছিল।
ভূতৰ ভয়ত উঁঠি গোৱা মেটেকা
চাবলৈ আমি কেনেও ওলাই
অহা নাছিলো
কিন্তু
আমাৰ সকলোৰে অসম্ভৱ ভোক
লাগিছিল।"

ক্ষুধাৰ বাস্তৱ দৰ্শনতে চয়তানৰ বাস্তৱতাকৈও ভয়ানক—সেই বাবে আধুনিক যুগৰ কবিসকল ক্ষুধাৰ বিৰুদ্ধে সক্ৰিয় হৈছে। কেৱল অসমীয়া কবিতাতে নহয়, সমকালীন ভাৰতীয় কবিতাৰ সকলো ভাষাতে ক্ষুধাৰ বিৰুদ্ধে তীব্ৰ বিদ্ৰোহ হৈছে। আধুনিক বাংলা কবি বৈদ্যনাথ চক্ৰৱৰ্তীয়ে তেওঁৰ ক্ষুধাৰ কাব্য নামৰ গ্ৰন্থত স্পষ্ট ভাষাৰে নিৰ্ভীক ভাবে কৈছে—

"ক্ষুধাৰ আগুন বড় ভয়ানক—
ইতিহাস তাই বলবে
শোন ! না তোমাৰ জনতাৰ দেশ
চিৰদিন খেয়ে চলবে।
ইতি বৃত্তৰ ধ্বনি কানাকানি,
ফৰাসী দেশেৰ কোনো এক ৰাণী
ৰুটিৰ বদলে কেক কিনে খেতে
দিয়েছিলো পৰামৰ্শ।
ক্ষুধিত জনতা তাৰ 'গিলোটিন'
দিয়ে তুলেছিলো হৰ্ষ। (পৃ ১১)

ক ক.
[illegible] মিছিলত —এ শব্দ [illegible]
জন্মেছে নতুন ছন্দ
[illegible] আহুতিৰে পাড়
যত দুখৰ [illegible]
তুমি [illegible]
[illegible]
সেদিন নতুন [illegible] —
কবিতা [illegible] " (পৃ ১৩)

আশিস দত্ত

আধুনিক জীৱনৰ অস্থিৰতাৰ মূল সামাজিক বৈষম্য আৰু অপচয় তীব্ৰভাৱে প্ৰকাশ হৈ উঠিছে আশিস দত্তৰ কবিতাত। মালিয়াপুলৰ পদাবলী, প্ৰেম: কাম, আৰু এটা অকিঞ্চিতকৰ কাহিনী, তেওঁৰ কবিতাবোৰৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ স্থান পাবৰ যোগ্য। কবিৰ পক্ষে সমাজক বুজাৰ দৰকাৰ— সমাজৰ বিষয়ে পৰিচ্ছন্ন জ্ঞান নহ'লে কবিৰ সমাজ বিবৰ্তনক বুজা কঠিন। কবি দত্তই সমাজৰ কোৱাটি কথা ভালদৰে চিনিপায়। আৰু সেইবাবে তেওঁৰ কবিতা বেছিভাগেই বাস্তৱানুগ হৈ পৰিছে। কাব্যশৈলীৰ ক্ষেত্ৰতো কবি দত্তৰ প্ৰতিভা আদৰণীয়। শব্দচয়নো নিজ আৰু ছন্দৰ ব্যৱহাৰতো তেওঁৰ পাৰদৰ্শিতা লক্ষণীয়। প্ৰেম: কাম নামৰ কবিতাত তেওঁৰ শাব্দিক আৰু ছান্দিক কৌশল সহজে চকুত পৰে— কামৰ পংকিল সৰৱতাই মানুহৰ জীৱনলৈ-আনি দিয়া ঘৃণনীয় বীভৎসতাৰ ছবি আঁকি কবি দত্তই কৈছে

হৃপিণ্ডে এটা ৫ নতুন নিশা জগা
বেহঁচ কেপীহৰ ক্ৰুৰশ্বাস,
চুপ পাত্ৰৰ তীক্ষ্ণ অধৰ
ঘৃণা প্ৰান্তিৰ কি ইতিহাস।
হাতেৰ মুঠি নিয়া বজুৱা মুখ লোন
নটীৰ টাটকীয়া নূপুৰ নিক্কন—

দৃষ্টিৰ ছায়াপ্ৰেতে দিলে যে সকলোকে
বন্যা কবৰৰ সৰ্বনাশ,
অনেক ক্ষুধা আৰু বহুত মাটিনিৰ
অন্ধ গলিৰ নৰকবাস।"

গুনাভিৰাম চৌধাৰী

জীৱনানুগত্য আৰু সৌন্দৰ্যৰ আৰাধনা কবি গুনাভিৰাম চৌধাৰীৰ কাব্য-কৰ্মৰ মূলধন। গহ্বৰ, এখন ছবি, উত্তৰায়ণ আদি তেওঁৰ ভাল কবিতা-বোৰৰ অন্যতম। উত্তৰায়ণ কবিতাত—কবিয়ে অৱশ্যে সাম্যবাদী ভাবাদৰ্শৰ পোষকতা কৰিছে। অন্য বহুজন কবিৰ দৰে গুনাভিৰামেও বিশ্বাস কৰে, যে, পৃথিৱীৰ অৰ্থলোলুপ দানৱবোৰৰ নিধনৰ সময় সমাগত।

* * *

আৰু মই যেন সেই দিনলৈ জীয়াই থাকোঁ—
যিদিনত আমাৰ সমাজৰ ৰক্তপিপাসু পিশাচ অৰ্থলোলুপ
দানৱবোৰৰ নিধন হ'ব সমাজৰ বধ্যমলাবে'ৰ
যদি শেষ হ'ব আৰু দ্ৰৌপদীৰ বস্ত্ৰহৰা, কূটপাশাৰ
অন্ত হ'ব।

কবিৰ এই আশা মহত্তম আশা। যুগ যুগ ধৰি কবিসকলে সামাজিক ন্যায়ৰ প্ৰতিষ্ঠা আৰু সামাজিক উপদ্ৰৱৰ প্ৰশমনৰ আশাই কৰে। তাহানিৰ দিনতে কবি Words worth যে আশা কৰিছিল—"that the time is approa-ching when the evil will be systematically opposed, by men of greater powers and with far more distinguished success" কবি গুনাভিৰামেও তাৰাহৰত একে আশাই কৰিছে। অৱশ্যে তেওঁৰ আশাবাদত মাৰ্ক্সীয় চেতনা বিৰাজমান।

চৈইছুদ্দিন আহমদ

আধুনিক নাগৰিক জীৱনৰ অভিঘাত নাইবা, সাম্যবাদী পৰিবৰ্তনৰ প্ৰয়াস দুয়োটাৰে যা দীপ্তৰত থাকি, প্ৰকৃতিৰ হাঁহাছবি চাই মুগ্ধ হৈ পৰা

কবি হ'ল চৈইছুদ্দিন আহমদ। 'মুক্ত বিহঙ্গম, বন্দী আকাশ', 'দিবাস্বপ্ন', 'বাসন্তেন্দু : সন্ধ্যার', 'ভ্রান্তি' আৰু 'হে বসন্ত' আদি আহমদৰ ভাল কবিতাবোৰৰ অন্তৰ্গত। প্ৰকৃতি, প্ৰেম, বন্ধুত্ব, অতীত স্মৃতিৰ ৰোমন্থন আদি বিভিন্ন আৰু বিচিত্ৰ ভাবানুভূতিৰে তেওঁৰ কবিতাবোৰ সমৃদ্ধ হৈছে। কবিতাৰ গঠন কৌশলতো চৈইছুদ্দিন আহমদৰ নিপুণ হাতৰ চানেকি দেখা যায়। তেওঁৰ শব্দ গাঁথনিও সমকালীন অনেক কবিৰ তুলনাত সৰল আৰু সহজ বোধ্য। আনহাতে চিত্ৰধৰ্মী হোৱা বাবে, তেওঁৰ বৰ্ণিত বিষয়ৰ মহিমা বাঢ়িছে, যিবোৰে পাঠকৰ মন সহজেই আকৰ্ষণ কৰিব পাৰে। পৰ্ব ৰচনা আৰু পৰ্ববিন্যাসতো কৃত্ৰিমতাহীন সুগন্দৰীতি তেওঁ পৰিগ্ৰহণ কৰিছে।

> "ব্যাপ্তিহীন আকাশৰ নীলিম পৰ্দাত আঁকিলো বহুতো ছবি
> বাস্তৱ কাটিবে আৰু উত্তাৰ সৰণ বেখাৰে
> এতিয়া অস্পষ্ট হ'ল সেই ছবি সীমাহীন ধূসৰতা লাগি,
> উৰিল বন্যপাখী, সৰিল বন্যবিথী
> সেউজ পিপাসী মোৰ সুৰভিত হৰিণী মনৰ।"
>
> (মুক্ত বিহংগম)

এনেধৰণৰ বৰ্ণনাৰ আধিক্যই অহমে কবিতাৰ ৰোমান্টিক ভিত্তিৰ দৃঢ়তা প্ৰকাশ কৰে। চৈইছুদ্দিন আহমদক নিৰাপদে উড়িয়া কবি অনন্ত পাটনায়কৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। পাটনায়কেও সাম্যবাদী সমাজ চেতনাৰ পৰা আঁতৰি আহি গীতিময় শব্দচয়ন আৰু প্ৰাকৃতিক জগতৰ অৱতাৰণাৰে এক নতুন পৰ্যায়ৰ কবিতা তৈয়াৰ কৰিছে।

আনিচ উজ জামান

সাম্প্ৰতিক তৰুণ কবিদলৰে একন হলেও আনিচ উজ জামানৰ কবিতাত অৱক্ষয়িত সমাজ সচেতনতাৰ খবৰ কম। তেওঁৰ কবিতাত ৰোমান্টিক ভাৱৰন ইঙ্গিতময় চেতনাবহে প্ৰকাশ বেচি। কিন্তু তেওঁ একন শক্তিমান কবি। শব্দৰ যথাৰ্থ প্ৰয়োগ, ইকনমি আৰু সাংগীতিক ব্যঞ্জনা তেওঁ আয়ত্ত কৰিব পাৰিছে। তোমালোকৰ স্থুৰৰ দৈ (নীলাচল, অক্টোবৰ, ১৯৭৫) নামৰ কবিতাত তেওঁ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ওপৰত এটি দুৰীয়া ব্যঞ্জনা সৃষ্টি কৰিছে।

"তোমালোকৰ বুকবোৰৰ যন্ত্ৰণা ৷
নিৰ্জন ৰাতিৰ বুকুত বাজে
বুকুৰ পাহাৰত ঠেকা খাই
মোৰ চৌপনিত নাচে
গোবোঠা বতৰৰ খোঁৱাৰ বেগাত
চিলনীৰ জীয়েক হৈ আগতে পৰে
এতিয়া যাবা কলৈ
অকলে এৰি থৈ
তোমালোকৰ সাতামপুৰুষীয়া ঘৰৰ নৈ ।"

তেওঁৰ শেহৰ কালৰ কবিতা দুটামানত আমাক সমাজবাদৰ ফালে উত্তৰণ কৰাৰ চেষ্টা কৰিছে। সংলাপত প্ৰকাশ হোৱা তেওঁৰ মূৰ্ছা কবিতাত (সংলাপ, ১ম ব, ১ম স.) এনে চিন্তাৰ আভাস পোৱা যায়।

"আই, তোৰ আন্ধাৰৰ হাতখন ভাঙি দিলো
কেচুৱা পকৰাবোৰ বগাই আছি এতিয়াহে পোহৰ দেখিব,
ইমানপৰে সিহঁতে উমান পোৱাইছিল
এক নতুন চেতনা লব্ধ হোৱাৰ কথা।

আচমা আহমেদ

সাম্যবাদী ভাবাদৰ্শক আপোন বুলি ভবা যি কেইগৰাকী মুছলিম মহিলা লিখিকা সাম্প্ৰতিকে ওলাইছে তাৰ ভিতৰত আচমা আহমেদো অন্যতমা। তেওঁৰ পথো বিপ্লৱৰ পথ। শোষণৰ বিৰুদ্ধে কবিতাৰ হাতিয়াৰ লৈ, তেওঁ জনতাৰ মিছিলত যোগ দিছে। যন্ত্ৰণাকাতৰ মানুহৰ নিহত হিয়াৰ গান গাই গাই কবিয়ে সেই চৰম মুক্তিৰ দিনৰ বাবে জনতাক প্ৰস্তুত কৰিবলৈ বিচাৰিছে। নৈয়াঙৰ শ্ৰমজীৱী আৰু কৃষিজীৱী মানুহৰ নিৰন্ন দেহৰ লগত, পুলিচৰ ক্ষমতাৰ সংঘৰ্ষ দেখি, উত্তেজিত কৃষকদলৰ কাষচাপি কবি আহমেদে কৈছে—

"এতিয়া ইয়াত বাৰুদৰ গোন্ধ
ভেকেথোৱা পথাৰত
বিস্ফোৰণৰ গান।

কেনেকৈ কোনো পাহৰে। বাৰু
ভাই-ভনীহঁতৰ কৰুণ আৰ্তনাদ।"

সুভাষ সাহা

সুভাষ সাহা ক্ৰান্তিকাৰী জনতাৰ কবি। তেওঁ বিপ্লৱৰ পথ চিনি পায় আৰু কোন পথেৰে গৈ শোষিত, ক্লিষ্ট জনসাধাৰণে আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ উপায় পাব, তাৰো দিক্ নিৰ্দেশ কৰাৰ সাহস কবিৰ আছে। মাৰ্ক্সবাদী আদৰ্শ, কৰ্মপদ্ধতি আৰু চেতনা প্ৰসাৰত তেওঁৰ কাব্যিক অৱদান উল্লেখনীয়। 'অগ্নিযাত্ৰী' কবিতাত তেওঁ নিবিড় প্ৰেমৰ বিনিময়ত দেশক নতুন কৰাৰ প্ৰয়াস পাইছে। 'প্ৰস্তুতি' কবিতাত তেওঁ বাস্তৱত জীৱ কৰা নষ্ট শিশুৰ দলক সমাগত ক্ৰান্তিৰ বাৰ্তাবহ বুলি ঘোষণা দিছে। তেওঁ পূৰ্বসূৰী কবি-সকলৰ অক্ষম নিৰ্লিপ্ততাক সমালোচনা কৰিছে ৰবি বৰুৱাৰ প্ৰতি নামৰ কবিতাত (চিতাৰ ধুকুৰ চৰাই, ২ ব, ১৪ সং)

"তুমিতো শোৱা নাই
বোকাত লেটি পেটি ধুৰন্ধৰ
ঘামত নিগৰি অহা তেজৰ কণিকা,
অবাঞ্ছিত শোষণৰ দহন ॥
অগ্নিজ্বলা কৰা নাই
জননী পৃথিৱীৰ অস্ফুট হুমুনিয়াহ।"

পুলিন শৰ্মা

পুলিন শৰ্মাৰ কবিতাৰ সংখ্যা কম। কিন্তু কমসংখ্যক কবিতাৰ মাজেদিও, তেওঁ জনগণৰ চৈতন্য উদয় কৰাৰ পৰা কেইটিমান ভাল কবিতা লিখিছে। যুগে যুগে বঞ্চিত হৈ অহা জনতাৰ প্ৰতি তেওঁৰ অসীম স্নেহ। সবল অথচ সৰল জনতাক তেওঁ খোলা হাতিয়াৰ লৈ বাজন্য বৰ্গৰ বিপৰীতে থিয় কৰাইছে।

"এনেকৈ শংকৰৰ আঙুলিৰ ফাঁকে ফাঁকে
মেজিয়া বগা ফুল ফুলে

শিৰৰিও তাৰ নৱম ছন্দ
তেনেকৈয়ে খোলা হাতিয়াৰ লৈ ঠিয়দিয়া
দিয়ে সবল সবল জনতা বেষ্টিয়া
দেৱাল জুৰে, দেৱাল ভাঙে, বাৰুদ ? তোমাৰ।"

(প্ৰতিশ্ৰুতি, ছেপ্টেম্বৰ ১৯৭৪)

শ্বাহ আলম

শ্ৰমিক-কৃষক-সৰ্বহাৰা শ্ৰেণীৰ প্ৰতি তীব্ৰ সহানুভূতি জনায়, তেওঁলোকৰ মুক্তি-বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজনৰ কথা কবিতাৰ মাধ্যমে কবলৈ আগবাঢ়ি আহিছে, কবি শ্বাহ আলমে। তেওঁ 'দুই ফুল ফুলাৰ বতৰ' চিনি পাইছে। হয়তো তেওঁ ভাবে, যে বন্দুক বিপ্লৱৰ জৰিয়তে শ্ৰমজীৱীগণৰ মুক্তি চেতনাই বাস্তৱত ৰূপ পাব।

দুই ফুল ফুলাৰ বতৰ

আজু একাৰ জিনৰ শিকাৰ শৰীৰ
দুঃসহ যন্ত্ৰণাত ভাগি পৰিছিল
ভাগি পৰিছিল বজ্ৰ কণ্ঠৰ
শোষণৰ সহস্ৰ খাঁচোৰত
ক্ষত বিক্ষত আমাৰ দেহ।
কিন্তু আজি
পুবাৰ দগমগীয়া সূৰ্যৰ উমত
পুৰণি ঘাঁৱোৰ শুকুৱাই
কঙ্কালত ন'কৈ টেঙালী বান্ধিছো।
আমাৰ বজ্ৰমুঠিত
একো একোটি নতুন সূৰ্য
ৰঙা পতাকা আৰু ফেষ্টুন।
মূৰৰ ওপৰৰ আকাশ
এখন ৰঙা আকাশ
ঠিক উত্তৰৰ আকাশৰ দৰেই ৰঙা।

এভিয়াৰ বতৰ .
বঙা বঙা জুই ফুল ফুলাৰ বতৰ।

পুৰণি যাবোৰ ভগুৱাই, ককালত নতুনক টঙালি বান্ধি কবি শাহ-আলমে তাবতীয় শোষিত জনতাক সাংসৰ বাট দেখুৱাইছে।

পৰমেশ শীল

সমাজ সচেতনা আৰু জনতাৰ প্ৰতি দৰদ পৰমেশ শীলৰ কবিতাসমূহৰ মূল বক্তব্য। তেওঁৰ শব্দচয়ন আৰু প্ৰকাশভংগীৰ এটি নিজস্ব বৈশিষ্ট্য আছে। 'ফুল ফুলে মাথো ফুল' কবিতাত তেওঁৰ উজ্জ্বল সম্ভাৱনা বৰ্তমান। তেওঁৰ সমাজ সচেতনতা অন্তৰৰ গভীৰ নিষ্ঠাৰ পৰা ওলোৱা আৰু কবিৰ বক্তব্যও স্পষ্ট আৰু সহজবোধ্য।

মেঘালী ফুকন

মেঘালী ফুকনৰ কবিতাত সাম্যবাদী সুৰ আৰু প্ৰকৃতিৰ মুখুৰ সুৰ একেলগ হৈ বাজিছে। জনজীৱনৰ মনবেদনাৰ প্ৰতি গভীৰ সহানুভূতি মেঘালী ফুকনৰ কবিতাৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্য। তেওঁৰ কবিতা ৰীতিবহুল নহয়, অথচ সিবোৰৰ শাব্দিক স্বাদ আৰু আপোন হৃদয়ৰ মাধুৰ্য্যৰে তেওঁ কবিতা-বোৰ ৰসাল কৰি তুলিব পাৰিছে। "হৃদয়ৰ সুৰভাৰে ঐশ্বৰ্য" চাই তেওঁ এই মনোৰম ওৰকটো লিখিছে —

> "সোণাকৰ ঠুহুকা ডালত মোৰ হৃদয়
> হেমন্তৰ আঁচোৰত কত বিক্ষত
> বৰষুণৰ প্ৰতিটো টোপালত আহোনলে'
> বাট চাই থকা এখন মুখ
> কৰুণাকোমল, যন্ত্ৰণাকাতৰ, মোৰ মাতৃৰ।"

কেশৱ গগৈ

সমকালীন ৰাজনীতি আৰু সমাজনীতিৰ আলেখলেখেৰে নিজৰ কবিতাৰ উপাদান বঢ়োৱা অন্য এজন তৰুণ কবি কেশৱ গগৈ। তেওঁও জনগণৰ অৰ্থ-

নৈতিক আৰু সামাজিক মুক্তিৰ পোষকতা কৰে। সমসাময়িক জীৱন আৰু চৰকাৰী নীতিৰ মুচ-কাবাজ চাই কবি বিমোৰত পৰিছে। তেওঁ ভাবে বৰ্তমানৰ চৰকাৰে এক কৃত্ৰিম অভিনয় কৰি কৰি জীয়াই আছে—জনগণৰ সুখ-সুবিধা, আশা-হেপাহৰ প্ৰতি চৰকাৰ উদাসীন।

"একো নহয়
বিধান সভাৰ মজিয়াত
মন্ত্ৰীৰ শপত গ্ৰহণ
বহিৰাগতক চাকৰি দিয়াৰ
ৰাজধানীত মাটি কিনাৰ
ভ্ৰমণ বানচ বৃদ্ধি কৰাৰ
দামী ঠিকাদাৰৰ মৃত্যুত
খবিয়ালৰ চকুপানী
শোকসভা, প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ
(আঃ। দেশপ্ৰেমৰ কিযে কায়দা ॥)
একো নহয়
মাত্ৰ কিছুমান কেৰ্চাল
কথা আৰু লিখনিৰ ডবৰা ভৰি
চৰকাৰী ভাৰতীয় বিপ্লৱ

জ্ঞান পূজাৰী

জনসাধাৰণৰ সংগ্ৰামৰ অংশীদাৰৰূপে কবি জ্ঞান পূজাৰীও উল্লেখযোগ্য। জনসাধাৰণৰ বুকুৰ স্পন্দন আৰু কণ্ঠৰ ধ্বনি তেওঁৰ কবিতাতো ধ্বনিত হৈছে। যি নৈৰাশ্যময় দুৰ্ভাগ্য আৰু হতাশাই জনগণৰ জীৱন হেঁচাৰি ধৰিছে, তাৰ তেওঁ মুক্তি পায়। গাঁৱৰ কৃষক-শ্ৰমিক সকলৰ মুক্তি-প্ৰয়াসী কবিয়ে, তেওঁলোকক প্ৰত্যক্ষ সংগ্ৰামৰ বাটটোও চিনাই দিব খোজে। এই প্ৰত্যক্ষ সংগ্ৰামত (direct action) জনতাৰ হাতিয়াৰ হ'ল চিঞাৰি কাঁড় আৰু কাচি।

গাঁৱৰ মানুহবোৰ আহিলেই হয়
শীতৰ নখৰ আঁচোৰত খোলাৰ পৰি খোৱা

গৰখীয়া ল'ৰাবোৰ (হাতত বাঁহ লৈ ইহঁতে
চিঞৰিব কাউ লৈ আহিবনে ?)
চিকমিকনিত সেইবা বাঁহ কাটি নে থাননি
দপ দপনিত ঢৌ খেলি ডাৱৰৰ স'তে
উৰুৱাই পতাকা কুঁৱলী নেওচি
অথবা পতাকাত উভুৰি খাই পৰা ব'হাগি ।
(বিভিন্ন ৰূপৰ কবিতা)

হিতেন শৰ্মা

বিচিত্ৰবৰ্ণৰে অলংকৃত গতিচঞ্চল এই পৃথিৱীৰ সৌন্দৰ্য্য আৰু ইন্দ্ৰিয় গ্ৰাহ্য-ৰূপে কবি হিতেন শৰ্মাক অনুপ্ৰাণিত কৰিছে। অন্তৰৰ আলোক পৰি কবিৰ চকুৰ আগৰ দৃশ্যপটে এক নতুন ৰহস্যময় ৰূপত ধৰা দিছে। জাগতিক দুখ-বেদনা, আনন্দ-উৎসৱে কবিক সীমিত পৰিসৰৰ মাজতো অসীমৰ ৰহস্যৰ সন্ধান দিছে। কবিৰ বাবে কবিতা হ'ল জাগতিক উপলব্ধিৰ আধাৰ। তেওঁৰ বাবে কবিতা হ'ল—

"বনৰীয়া বাঁজহাঁহৰ দৰে
গাতুৰি যায় হৃদয়ৰ সৰীসৃপ
সমিধৰ শিখাৰ ভিতৰেৰে
ৰজনী গন্ধাৰ দুৰ্বলি জোনাকৰ সাগৰ'ল
হৃদয়ৰ লৌহ চিৰিৱেদি বাগৰি যায়
অবোধ প্ৰাৰ্থনাৰ স্নিগ্ধ কাৰুণ্য" (এটা কবিতা)

কবি শৰ্মাৰ উপলব্ধি গভীৰ আৰু সিবিলাকৰ ব্যাপ্তিও বিস্তৃত। তেওঁৰ উপলব্ধিৰ মূল হ'ল 'concentration', concentrationএ কাব্যিক উপলব্ধিক গভীৰৰ পৰা গভীৰতৰ কৰি, তাক নতুন গাঁথনি দিছে—যি গঢ় সাধাৰণ মানুহৰ বাবে হাতত চুকি নোপোৱা। এই বিষয়ত T S Eliot ৰ মন্তব্য চাবলগীয়া। তেওঁ কৈছে—It is concentration and a new thing resulting from the concentration, of a very great number of experiences which to the practical and active person would

not seem to be experiences at all" (Selected Essays) "চোকাত হাঁউলি থকা বিয়াল্লিৰ অকেলা মহিলা" কবিতাত কবিৰ এই concentration বৰ সুন্দৰ হৈ ওলাইছে। এই কবিতাত "অপ্রাপনীয় সুখৰ বনলতা সেন"ৰ দৰে মনোহাৰিণী মহিলাৰ দেহাৱয়ৱৰ সৌন্দর্য্যপান কৰি কৰি, শেহত পাঠকে আৱিষ্কাৰ কৰে, যে, এই মহিলা গৰাকী অন্য কোনো নহয়—আকাশৰ নীলাত চোকাত হাঁউলি থকা অস্তমিত হ'ব ধৰা সূৰ্য্যটিহে। এনে উপলব্ধিৰ সমুদ্রযাত্রাৰ শেহ" পাঠকে পুলকভৰা বক্ষৰে নির্ভয় আশ্রয় বিচাৰি পায়। কিন্তু এই সকলোবোৰৰ উৰ্দ্ধত, তেওঁৰ কবিতাৰ যি প্রগতিশীল সুৰ, সিহে বৰ লক্ষণীয়। কবিয়ে অন্য বহুতৰ কবিৰ দৰেই বিপ্লৱৰ মাজেদি অহা পৰিবৰ্ত্তন বিচাৰে। সোণালীদিনৰ সুৰুৰি, তেওঁও শুনিবলৈ পাইছে আৰু সেইবাবে তেওঁৰ ইস্পাত কঠিন বাহুত দুঃশাসন বধৰ প্ৰবৃত্তিৰ আশা কৰিছে—

"অতিক্ৰমি অনেক যন্ত্ৰণাক্লিষ্ট দিন,
দুয়োভৰি মোৰ পৰিছে ভাগৰি
তথাপিও নাই মুহূৰ্তৰো আহৰি
ইস্পাত কঠিন বাহুত মোৰ দুঃশাসন-বধৰ প্ৰবৃত্তি।
তথা হৃদয়ৰ ৰক্তাক্ত শৰবোৰ তাড়িপাড়ি
গঢ়ি লৈছো হাতৰ হাতুৰী,
হাতুৰীৰ কোবে কোবে দুঃশাসনৰ বাজহাড় পৰিব উফৰি
সুদূৰত শুনিছো মই সোণালী দিনৰ সুৰুৰি
যন্ত্ৰণাক্লিষ্ট দিনবোৰ পাৰহৈ পাবলৈ মই
সোণালী সূৰ্য্য নৰা নাৰীৰ কামনা চাপৰি।"

সমাজ সচেতন এই কবিসকলৰ ক্ষোভ, হতাশা আৰু বিপ্লৱ সচেতনতাৰ কাৰণ অতি স্পষ্ট। তেওঁলোকে চকুৰ আগত যিখন সমাজ দেখিছে, যি সমাজ ব্যৱহাৰ মাজত প্ৰতিপালিত হৈছে, তাৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ গভীৰ অনাস্থা—কাৰণ তেওঁলোকে জানে যে ওপৰৰ পৰা নামি অহা কোনো লোকেই তেওঁলোকৰ অৰ্থাৎ জনসাধাৰণৰ দুখ-দৈন্যৰ অৱসান ঘটাব নোৱাৰে।

"No saviour from on high deliver
No trust have we in prince or peer;

Our own right hands the chains must shiver
Chains of hatred, greed and fear "

এই তৰুণ কবিসকলৰ চকুৰ আগত নানান প্ৰতাৰণা সংঘটিত হৈছে। নীল-বৰণীয়া শিয়ালৰ নিচিনা ধূৰ্তালি দেখি দেখি এই কবিসকল অতিষ্ঠ হৈছে। ৰাছিয়াৰ বিদ্ৰোহী কবি Ivtuchenko-ৰ দৰেই তেওঁলোকেও নীলবৰণীয়া শিয়ালজাকক কবলৈ বিচাৰে .

Telling lies to the young is wrong,
Telling them that God's in the
Heaven and all's well with the
World is wrong ,
The young know what you mean
The young are people

ডেকাবোৰো মানুহেই—"The young are also people" এই কথাৰ উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰাৰ বাবেই শাসকদলে তৰুণ সংগ্ৰামী সকলক হীন চকুৰে চায় , কিন্তু এই তৰুণ কবিসকল আজি দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ। হৃদয়ৰ জড়তা নাশ কৰি এই কবিসকলে জনতাৰ মুক্তি বিচাৰি সাজু হৈছে।

ওপৰত আলোচনা কৰা কবিসকলৰ উপৰিও আৰু অনেকজন তৰুণ কবিয়ে যোৱা কেইবছৰ মানৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে (১৯৭৭) প্ৰকাশ হোৱা আলোচনীবোৰকত ভুমুকি মাৰিছে। এই সকলৰ ভিতৰতো ভবিষ্যতৰ উজ্জ্বল সম্ভাৱনা বৰ্তমান। তেনে নতুন পথিক জনচেৰেকৰ নাম এই প্ৰসংগতে উল্লেখ কৰিলোঁ। তেওঁলোক হ'ল—সবিতা গগৈ, হাৰমুজ আলি, ৰাম ৰায়, অভ্ৰ দত্ত, ৰাজেন্দ্ৰ কলিতা, মৃদুলকুমাৰ দাস, মনোৰঞ্জন শৰ্মা, হৰেকৃষ্ণ দাস, নিৰঞ্জন চেতিয়া, বিমল বৰা, অমৰ দে, তৰুণ ৰাজখোৱা, মৃণাল চৌধুৰী, মুকুট সিংহ ফুকন, ভূষণ দাস, সনন্ত তাঁতী, খগেন্দ্ৰ ভৰালী, স্বাতী বৰুৱা, অমন বৰপূজাৰী, অচলা দত্ত, সত্যৰঞ্জন কলিতা, পুণ্ডৰীকাক্ষ ভৰালী, সবিতা কৌৰৰ, কোমেশ্বৰ খনিকৰ, কমল শৰ্মা (বাপা), শোভা খনিকৰ, জাহ্নবী বৰুৱা, সংহিতা শালিনী বৰুৱা, লাৱণ্য দেৱী গোস্বামী, ৰাম গোস্বামী, মাধুৰ্য্য ঠাকুৰ, নীলিমা বৰা, প্ৰবীণ গগৈ, হিতেশ বিকাশ গগৈ, দীপালিমা বৰুৱা, জিতেশ্বৰ বড়া, মনজিৎ সিং, নৱ পাটৰ, বিবিকিকুমাৰ

দেৱি, পদুমীন গগৈ, খগী চক্ৰৱৰ্তী, সতীন বৰা, মহেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য, শৰত গোস্বামী আদি অন্যতম কবি। স্থানাভাৱত তেওঁলোকৰ কবিতাৰ সম্যক্ আলোচনা সম্ভৱ নহ'ল।

সাম্প্ৰতিক পটভূমি / এটি টোকা

তৰুণ কবিসকলৰ হাতত কবিতাৰ ভাষা আৰু প্ৰকাশৰীতি অধিক সবলতৰ হৈছে। প্ৰতীকৰ ব্যৱহাৰ কমি গৈছে আৰু দুৰ্বোধ্যতা আলেখিনি কমিছে। প্ৰতীকৰ উজ্জ্বল বৰ্ণালি খেলি খেলি কবি নীলমণি ফুকন আছে, কিন্তু তেওঁৰ প্ৰভাৱ তৰুণসকলৰ ওপৰত ক্ষীণ, জাপানী কবিতাৰ আৰ্হিৰে সৰু সৰু কবিতা ৰচনা-উত্থানকৈ লেখি কলম লোৱা কবি হীৰেন ভট্টাচাৰ্যৰ আদৰ্শহে কেইজন-মানো তৰুণ কবিয়ে গ্ৰহণ কৰিছে। এই সময়ছোৱাৰ কবিতাত কৃত্ৰিমতাৰ মাত্ৰা হ্ৰাস হোৱাটোও আমাৰ কবিতাৰ কাৰণে এক শুভ-লক্ষণ। কৰ্ষিত সৰলতা (studied simplicity) যিটো কৃত্ৰিমতাতকৈও অধিক বেয়া প্ৰয়োগ কৰাৰ হেতুকে দুই-এজন তৰুণ কবিৰ কবিতা অৱশ্যে ৰসোত্তীৰ্ণ হ'ব পৰা নাই।

কবিতাৰ কৰ্মক্ষেত্ৰও মহানগৰৰ পৰা আপেক্ষিকভাৱে সৰু চহৰ আৰু গাঁৱলৈ বিয়পিছে। বহুবছৰেকৰ আগলৈকে মহানগৰী গুৱাহাটী আৰু অন্য তাতৰ তাতৰ নগৰবোৰহে কবিতাৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ আছিল, কিন্তু যোৱা কেইবছৰমানত বোকাখাট, মৰাণ, তিনিচুকীয়া আদিৰ দৰে সৰু সৰু চহৰবোৰেও কবিতাৰ বাবে ভাল ইন্ধন যোগাইছে। যোৱা তিনি-চাৰি বছৰত বোকাখাটৰ পৰাই কমেও কবিতাৰ আলোচনী ওলাল। কেইবা-জনো প্ৰতিভাশালী তৰুণ কবিৰ জন্ম হ'ল। আমাৰ কবিসকলে সৰ্বভাৰতীয় ক্ষেত্ৰত স্বীকৃতি লাভ কৰাটোও উল্লেখযোগ্য কথা। নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ আৰু নীলমণি ফুকনে (কনিষ্ঠ) সৰ্বভাৰতীয় স্বীকৃতি আৰু সন্মানৰ অধিকাৰী হৈছে। কবি নগেন ঠাকুৰে চোভিয়েট দেশ বঁটা পোৱাটোও উল্লেখযোগ্য কথা একেবেলেই পৰেশমল্ল বৰুৱাৰ কবিতাই মহাদেশীয় অনুবাদত প্ৰচাৰ লভাটোও সন্মানৰ আৰু আমাৰ কবিতাৰ বিস্তৃতিৰ পৰিচায়ক। কবি ড° মহেশ্বৰ নেওগৰ Under One Sky নামৰ কাব্যগ্ৰন্থই মহাদেশীয় কাব্য-ৰসিক আৰু সমালোচক সকলৰ হাতত উচ্চতৰৰ প্ৰশংসা লাভ কৰিছে— ইও প্ৰকাৰান্তৰে অসমীয়া আধুনিক কবিতাৰেই গৌৰৱৰ ইতিহাস।

ছয়

যোৱা দশকৰ অসমীয়া কবিতাৰ চিত্ৰকল্প

(১৯৬১-১৯৭০)

'ইমেজনিৰ্ভৰতা' আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ এক বিশিষ্ট লক্ষণ। চল্লিশৰ দশকৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে ইমেজ বা চিত্ৰকল্পৰ সুচতুৰ প্ৰয়োগে আধুনিক কাব্যৰীতিৰ শৈল্পিক সাফল্য আৰু প্ৰকাশৰীতিৰ মাধুৰ্য দান কৰিছে। বৰ্তমান দশকতো (১৯৬১-১৯৭০) চিত্ৰকল্পৰ সঘন ব্যৱহাৰে আগৰ কেইটা দশকৰ দৰেই অসমীয়া কবিতাক সবালে সমৃদ্ধ কৰিছে। আৰু এই কালছোৱাৰ কেইবাজনো কবিয়ে ইমেজ গঠনৰ কিছুমান অভিনৱ কৌশলো আৱিষ্কাৰ কৰিছে। এই কৌশলত চিত্ৰধৰ্মীতা আৰু ধ্বনি মাধুৰ্য উভয়ৰে নিটোল সমাৱেশ হৈ একশ্ৰেণী অত্যাধুনিক ইমেজৰ সৃষ্টি হৈছে। আনহাতে এই দশকত ৰচিত হোৱা ইমেজসমূহ অধিক সৰল আৰু অধিক সহজবোধ্য হৈ উঠিছে। সহজবোধ্য বুলি, এই বাবেই কৈছো যে ইয়াৰ আগৰ (অৰ্থাৎ পঞ্চাশৰ) দশকটোত ইমেজক অলপ বিশেষ ধৰণৰ বিন্যাসেৰে গঠন কৰি, তাক প্ৰতীকৰ ৰূপ লোৱা হৈছিলহে—যাৰ বাবে কবিৰ বৰ্ণিত বিষয়ৰ জটিলতা বাঢ়িছিল। কিন্তু ষাঠিৰ দশকত তেনে ব্যৱহাৰ ক্ৰমাৎ কমি অহাটো শুভ লক্ষণ। আন এটা শুভ লক্ষণ হ'ল যে কেৱল আধুনিক কবিতাৰ প্ৰবীণ লিখকসকলেই নহয়, নবীন লিখকসকলেও ইমেজৰ সুপ্ৰয়োগ কৰিবলৈ শিকিছে।

॥ দুই ॥

মহাদেশীয় কবিতাত যিদৰে এটা ইমাজিষ্ট সম্প্ৰদায় গঢ় লৈ উঠিছিল, ঠিক তেনেধৰণৰ এটা বৃহৎ সম্পূৰ্ণ সম্প্ৰদায় আমাৰ কবিতাত গঢ় লৈ উঠা নাই, বৰং আমাৰ প্ৰায় সকলো কবিয়েই চিত্ৰকল্পৰ বিভিন্ন উপচাৰেৰে আধুনিক অসমীয়া কবিতাক পুষ্ট কৰিছে। ৰোমাণ্টিক যুগতো চিত্ৰকল্পৰ প্ৰয়োগেৰে অসমীয়া কবিতাই এক বিশিষ্ট ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰিছিল। ধ্বনি, ৰূপ আৰু চাৰুচিত্ৰকল্পসমূহে কেইবাজনো কবিৰ কাব্য নিৰ্মাণ শৈলীৰ পৰিচয় দিছিল। কবি যতীন দুৱৰাৰ কবিতাৰ পৰা এটা উদাহৰণ তুলি ধৰিছোঁ ঃ

এতিয়াও পুৱাৰ কিৰণে
বাহনিৰ মাজে মুকলাই,
জালিকটা বিহাৰ আঁচল
চোতালত পাখি থই যায়।

অত্যাধুনিক দিন হন্যায় দুখ আৰু চিন্তাৰ চাকনাই পাঠকৰ মনত সম্মোহনীয় সৃষ্টি কৰি তুলিব পৰা এই পংক্তিৰ আবেদন সহজবোধ্য। ৰোমাণ্টিক কবিসকলৰ ইমেজ গঠনৰ যি আদৰ্শ তাক আধুনিক কবিতাৰ কবিসকলেও গ্ৰহণ কৰিলে আৰু চিত্ৰকল্প নিৰ্মাণৰ কৌশল পৰিবৰ্তন আৰু পৰিবৰ্ধন কৰি নতুন নতুন ইমেজৰ সংখ্যা বঢ়ালে। তদুপৰি মহাদেশীয় ইমাজিষ্ট কবিসকলৰ প্ৰভাৱো আহি আধুনিক অসমীয়া কবিতাত সোমাল। যিসকল কবিয়ে চিত্ৰকল্পৰ সঘন সমাবেশেৰে নিজৰ কাব্যধাৰাৰ গঢ় দিছিল, সেইসকলোৰ মহাদেশীয় কবি বোডেলেয়াৰ, মাল'ৰ্মে, এজৰা পাউণ্ড, হিউম, এমি লাৱেল, হিল্ডা ডুলিটল আৰু টি এচ এলিয়ট আদি কবিসকলৰ পৰা নতুন আদৰ্শ আৰু নতুন অনুপ্ৰেৰণা গ্ৰহণ কৰিলে। ফল স্বৰূপে, ৰোমাণ্টিক কবিসকলৰ তুলনাত অধিক শক্তিশালী ইমেজ নতুন কবিসকলৰ হাতত সৃষ্টি হ'ল। চলিতৰ ৰূপকতকৈ পৰাণৰ ৰূপকত, পৰাণৰ ৰূপকতকৈ মাটিৰ ৰূপকত অধিক সূক্ষ্ম সুকুমাৰ নিটোল ৰূপৰ চিত্ৰকল্প গঢ়ি উঠিছে।

তিনি

'ইমেজ' বা চিত্ৰকল্পৰ স্বৰূপ উদঘাটন কৰি থাকিব কৰি ৰবাৰ্ট ফ্ৰষ্টে কৈছিল—"Saying One thing and meaning another"—'কোৱা হয় এটা আৰু তাৰ অৰ্থ হয় আন এটা।' নিজৰ দৃষ্টি, উপলব্ধি আৰু অনুভূতিৰে কবিসকলে এটা বস্তুৰ ওপৰত অন্য এটা বিশেষ গুণ আৰোপ কৰি ইমেজৰ সৃষ্টি পূৰণ কৰি তোলে। ইমেজৰ গঠনত উপমা আৰু ৰূপকৰ বৰ প্ৰয়োজন আৰু সেইবাবে কেতিয়াবা উক্ত উপমা বা ৰূপকক ইমেজ বুলি ভুলতে ধৰি লোৱাৰ উদাহৰণো বিৰল নহয়। উপমা বা ৰূপকৰ কৌশলৰ মাজেদি সৃষ্টি কৰিলেও চিত্ৰকল্পত এনে এটা দৃশ্য ৰূপৰ বৈচিত্ৰ্য থাকিব লাগে যিটোৱে

এটা Suggested meaning বা ব্যঞ্জনাৰ্থৰ জৰিয়তে কবিৰ বৰ্ণিত বিষয় সকল পাঠকৰ অন্তৰলৈ লৈ যায়। ইমেজৰ সূক্ষ্মতাৰ ওপৰত এই Suggestiveness থাকে। যি বস্তুৰ কবিয়ে বিশেষ ৰূপ আৰোপ কৰে—সেই বিশেষ ৰূপ সম্বন্ধে কবিৰ উপলব্ধি প্ৰত্যক্ষ অভিজ্ঞতাৰ বস্তু হ'লে আৰু তেওঁৰ দৃষ্টিৰ সূক্ষ্মতা তীক্ষ্ণ হলে সাৰ্থক ইমেজ সৃষ্টি হোৱাত সহায়ক হয়। তদুপৰি ইমেজ-নিৰ্মাণ —কবিয়ে শব্দৰ সুবিন্যস্ততাৰ কৌশল আৰু আলংকাৰিক অভিব্যক্তিৰ' কৌশল আয়ত্ত কৰিব লাগে। "The good writer, it can be repeated, does not use images loosely His sharp delicate perceptiveness, and his care to express exactly what he perceives, help to make for him images which have a particular relevance, Whether simple or complex"* ইমেজৰ আবেদন কেৱল অনুভূতিতে সীমিত নহয়—বুদ্ধি আৰু অনুভূতি দুয়োটাতে ইমেজে ক্ৰিয়া কৰে। আধুনিক কবিসকলৰ ইমেজ সৃষ্টিত সেইবাবে বুদ্ধি আৰু অনুভূতিৰ দুয়োটাৰে সমান প্ৰাধান্য। পাঠক সকলৰ কাৰণে পৰাও সেইবাবে অনুভূতি আৰু বুদ্ধি দুয়োটাৰ সুপ্ৰয়োগতহে ইমেজক হৃদয়ঙ্গম কৰিব পাৰি। চিত্ৰ এখন চাবলৈ যিদৰে দৰ্শকৰ চকু, মন আৰু বুদ্ধিনিষ্ঠাৰ প্ৰয়োজন, একেদৰেই চিত্ৰকল্পৰ উপভোগৰ বাবেও পাঠকৰ চকু, মন আৰু বুদ্ধিৰ একান্ত সমাহাৰ খুউব প্ৰয়োজন।

চাৰি

যাঠিৰ দশকত যি সকল কবিয়ে, ইমেজ বা চিত্ৰকল্পৰ সুবিন্যস্ত প্ৰয়োগেৰে, অসমীয়া কবিতাক বৰ্দ্ধিত কৰিছে, সেইসকল হ'ল—নৱকান্ত বৰুৱা, মহেন্দ্ৰ বৰা, নীলমণি ফুকন (কনিষ্ঠ), নিৰ্মল প্ৰভা বৰদলৈ, হীৰেন দত্ত, হীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য, নীলিমা দত্ত, অজেন বৰুৱা, নিত্যা দত্ত, ৰাম গগৈ, বিজন লাল চৌধুৰী, বীৰেন বৰ গোহাঁই, ঈশান দত্ত, কেশৱ মহন্ত, দিনেশ গোস্বামী, মহেন্দ্ৰ লাহন, বীৰেশ্বৰ বৰুৱা, মহিম বৰা, সুশীল শৰ্মা, নগেন ঠাকুৰ, পৰেশ মল্ল বৰুৱা আদি ভালে কেইজন কবি। আধুনিক অসমীয়া কবিসকলৰ

---

* H Coombes ৰ Literature and criticism (1964, London) গ্ৰন্থ—পৃ ৩০ দ্ৰষ্টব্য।

শ্ৰেষ্ঠ কবি হেম বৰুৱাৰ যি কেইটা কম সংখ্যক কবিতা এই দশকৰ আদি ভাগতে প্ৰকাশ পাইছিল, সেইবোৰতো ইমেজৰ প্ৰাধান্য আছে—একেদৰে কবি বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ (যি জনে এই দশকত কবিতা সৃষ্টিতকৈ কথা সৃষ্টিতহে আপোন প্ৰতিভাক ব্যস্ত ৰাখিছে) যি কেইটা কম সংখ্যক কবিতাৰ সৃষ্টি হ'ল—তাৰ মাজতো চিত্ৰকল্পৰ কলা-কৌশল সুন্দৰ ভাৱে পৰিস্ফুট হৈছে। ষাঠিৰ দশকত কাব্য সৃষ্টিৰ পাতনি মেলা ভালে কেইজন তৰুণ কবিয়েও চিত্ৰকল্পৰ সুচতুৰ প্ৰয়োগেৰে পাঠকৰ উদাৰ চেতনাৰ আহৰণ কৰিব পাৰিছে। এই কবিসকলৰ কবিতাত ইমেজ নিৰ্মাণ কাৰ্য্যত কেনে কলা-কৌশল পৰিগ্ৰহণ কৰা হৈছে—কেনে উপাদানেৰে সিবোৰ নিৰ্মিত হৈছে আৰু পাঠকৰ অন্তৰত সেই ইমেজ সমূহৰ প্ৰভাৱ কেনে, তাক বিচাৰ কৰাই আমাৰ এই প্ৰবন্ধৰ উদ্দেশ্য।

নিৰ্মাণ কৌশল

আলোচ্য দশকৰ কবিসকলে যিবোৰ কৌশলেৰে ইমেজ নিৰ্মাণ কৰিছে, সেইবোৰ হ'ল যথাক্ৰমে—উপমাৰ বিস্তৃতি, ৰূপকৰ বিস্তৃতি শ্ৰাব্য কল্পনাৰ (auditory imagination) বিস্তৃতি, সূক্ষ্ম শাব্দিক ইন্দ্ৰজালৰ বৰ্ণন, objective Co-relative পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ আৰু ছান্দিক প্ৰয়োগৰ নতুন কৌশল।

ইমেজৰ গঠনৰ বাবে উপমা এটি অত্যাৱশ্যকীয় কৌশল কিন্তু সব উপমাকেই ইমেজ হব নোৱাৰে। উপমাৰ মাজেদিয়েই আহিব পাৰিলেও ইমেজৰ মাজত এটা ৰস ঘন, সূক্ষ্ম আৰু অনিৰ্বচনীয় ব্যাঞ্জনিক অৰ্থ প্ৰতীত হয় আৰু সেই অৰ্থই পাঠকৰ মনত উপমাতকৈ অধিক মাধুৰ্য্যৰ সঞ্চাৰ কৰে। আমাৰ আলোচ্য দশকৰ কবিসকলৰ কবিতাত এই উপমাৰ বিস্তৃতি ঘটাই ইমেজৰ সৃষ্টি কৰা কাৰ্য্য বৰ জনপ্ৰিয় হৈছে, আৰু এই কৌশলৰ সাৰ্থক শিল্পী হ'ল—কবি নৱকান্ত বৰুৱা, মহেন্দ্ৰ বৰা, হীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য, নিৰ্মল প্ৰভা বৰদলৈ, হীৰেন দত্ত আদি। কবি মহেন্দ্ৰ বৰাৰ কবিতাৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা উদাহৰণ এটাৰে কথাটো বহলাই দেখুৱাব খুজিছো। এটা মুৰ কুল-কুলিৰ লগত আকাশৰ জোনটোৰ তুলনা কৰি, উপমা ঘটাই আৰু

উপমাৰ ওপৰত অধিক্য প্ৰয়োগ কৰি, তেওঁ নিম্নোক্ত ইমেজটো তৈয়াৰ কৰিছে।

যই কি ভাবিছোঁ জানা জোনটোৰ কথা
জোনটো কিজানি ৰূপেৰে তৈয়াৰী
সক এটা ঝুন ঝুনি
আকাশতে আছে এনেয়ে ওলমি
কঁপি কঁপি বাজে বতাহে জোকাৰি গ'লে
সন্ধ্যা তেতিয়া লাহে লাহে আহে নামি।

মহেন্দ্ৰ বৰা/অন্ধ উপমা, বহুবৰ কবিতা, ১৯৬৫, পৃ ৮৫)

উদ্ধৃতাংশত উপমাৰ বিস্তৃতিৰ সীমা হ'ল—'আকাশতে আছে এনেয়ে ওলমি' পৰ্যন্ত—এই ওলমি থকাটো জোন আৰু ঝুন ঝুনি দুয়োটাৰে সাধাৰণ ধৰ্ম কিন্তু তাৰ পিছৰ অংশটো হ'ল উপমাৰ অধিক্য। এই অংশত উপমেয় উপমান দুয়োৰো ব্যাপ্তি চেৰাই গৈ এক নতুন অৰ্থী অভিজ্ঞান লাভি ধৰা হ'ল—বতাহে জোকাৰি গ'ল কঁপি কঁপি বাজে (ক) আৰু সন্ধ্যা তেতিয়া লাহে লাহে নামি আহে (খ) (ক) অংশত ঝুনঝুনিক বতাহে জোকাৰি গ'লে বাজে কিন্তু সাধাৰণ (অকাব্যিক) দৃষ্টিত জোনটো নেবাজে আৰু (খ) অংশত আকাশত জোন ওলমিলে সন্ধ্যা লাহে লাহে নামি-আহে কিন্তু ঝুন ঝুনিটো ওলমিলে সন্ধ্যা নামি নাহে। কিন্তু কৌশলী কবিৰ হাতত (ক) আৰু (খ) উভয়তে উপমাৰ্থৰ বিস্তৃতি ঘটি (ক) আৰু (খ)-ৰ প্ৰতিটোৱেই জোন আৰু ঝুন ঝুনি দুয়োটা ক একে পথৰ পথিক কৰি তুলিছে। উপমাৰ এনেধৰণৰ বিস্তৃতিয়েই ইমেজৰ প্ৰভাৱ অনেক গুণে বঢ়াই তোলে।

উপমাৰ ঘৰে ৰূপকৰে, বিস্তৃতি ঘটাই ইমেজ তৈয়াৰ কৰা এটা সহজ আৰু বহুজন গ্ৰাহ্য পথ। ৰূপকৰ কলা-কৌশল উপমাতকৈ অধিক জটিল আৰু জোৰালো প্ৰধান হোৱা বাবে ৰূপকৰ জৰিয়তে লিদ্ধ হোৱা ইমেজৰ অৰ্থ-বিস্তৃতিও অলপ কঠিনভাৱে খাজেদি গৈহে সিদ্ধ হয়। পাঠকৰ সূক্ষ্ম সংবেদন-শীলতা আৰু বৰ্ণিত বিষয়ৰ ওপৰত সামগ্ৰিক অভ্যস্ততাৰ জৰিয়তহে ৰূপকে তাৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি ইমেজৰ সাৰ্থীলৈ উঠিব পাৰে। এটা উদাহৰণেৰে কথাটো পৰিস্কাৰ কৰি কব খুজিছো ঃ

মেঘ / নিজ্যা বৰা

(বহুবৰ কবিতা, ১৯৬৫, পৃ ৩৩)

সাগৰখন আকাশত ওলমি আছিল
যোৱা ৰাতি টুকুৰা টুকুৰ হৈ
ভাগি পৰিল ; পানী সঁৰলিত—
এজাক ভেকুলীৰ কোলাহলে
মনত পেলাই দিলে এটা পীছল বাটৰ কথা
এই বাট—এটা ডগা পুলৰ মোহনাত
বিহ মেটেকাৰ ওপৰত
জঁপিয়াই পৰা
কিছুমান ৰবিকণা মাছ।

মেঘৰ ওপৰত সাগৰৰ ৰূপকল্পক আৰোপ কৰি তৈয়াৰ কৰা এই ইমেজৰ নিৰ্মাণ কৌশল বৰ বলিষ্ঠ হাতৰ চিনাকি। কবিতাটোৰ প্ৰথম অংশৰ ৰূপক সিদ্ধ ইমেজ দ্বিতীয়াংশত অধিক জটিল হৈ পৰিছে—তাৰ ঘন আৰু দুৰূহ পাঠকৰ বাবে। মেঘ আকাশত সাগৰ তোলাৰ ৰূপকল্প বৰ কঠিন নহয়। কাৰণ জাগতিক ভাৱেই আমি নীলাকাশে নীলবৰ্ণীয়া সাগৰক চুই থকা দেখিছো সেইবাবে ৰাতিৰ আকাশত বৰষুণেৰে ভৰ হৈ থকা তাৰেক সাগৰ কল্পনা কৰাৰ ৰূপক এক প্ৰকাৰ সহজবোধ্য, কিন্তু ডগা পুলৰ মোহনাত বিহ মেটেকাৰ ওপৰত জঁপিয়াই পৰা কিছুমান ৰবিকণা মাছ যে সৰ্বহাৰা জনতাৰ ৰূপক তাক বুজি পাবলৈ অত্যন্ত সংবেদনশীল, ইমেজ-সন্ধানী পাঠকৰো সময়ৰ প্ৰয়োজন। এনেধৰণৰ ৰূপকৰ অন্তৰাত্মা ভেদ কৰিবলৈ পাঠকৰ সূক্ষ্ম আৰু তীব্ৰ অনুভূতিৰ প্ৰয়োজন—যাক কব পাৰি 'Sharp visual perception' একেধৰণৰ ৰূপকাত্মক ইমেজৰ সংগঠন এটা Hilda Doolittle-ৰ কবিতাৰ পৰা দেখুৱাব খুজিছো।

Whirl up, sea—
Whirl your pointed pines,
Splash your great pines
On your rocks

Hurl your green over us—
Cover us with yours

এই কবিতাংশত H D -ৰ মনৰ আত্মানুভূতিক সংবেগ দিলা আৰু সাগৰৰ ৰূপকৰ অবিৰতে ইমেজৰ গভীৰতালৈ আগবাঢ়িছে।

শ্ৰাব্যকল্পনাৰ বিস্তৃতি (Auditory Imagination) হ'ল আলোচ্য দশকৰ ইমেজ সৃষ্টিকাৰ কবিসকলৰ তৃতীয় কৌশল। Auditory Imagination বা শ্ৰাব্যকল্পনাৰ বিস্তৃতি মানে কি তাক এলিয়ট চাহাবৰ ভাষাতেই কৈছো—"What I call the auditory imagination is the feeling for syllable and words penetrating below the conscious level of thought and feeling, invigorating every word "*

শ্ৰাব্যকল্পনাৰ বিস্তৃতিৰ কৌশল অসমৰ কবি ৰচিত হোৱা কবি হীৰেন্দ্ৰনাথ দত্তৰ কবিতা এটাৰ পৰা উদাহৰণ এটা তাঙি ধৰিব খুজিছো—কবিতাটিৰ নাম আঘোণ (মণিদীপ, ৬ষ্ঠ বৰ্ষ ৩১ সং, জানুৱাৰী ১৯৬৬ পৃ ১৯২)।

পথাৰতে চপাই আনে কত সুৰভিৰ পখী
আঘোনৰ সোণোৱালী ধানে
আৰু মাটি খুটি ৰবাব টেঙাৰ হবে
বেলিটোৱে কুঁৱলী ঢেকুৰি
পৃথিৱীলৈ যেঁা খাই আহে,
মনৰ বাটৰ ধূলি অলেখ জিলিকে।
তগত আশাৰে স্ফীত হাবলী আঘোনে
মাজনিশা সেউজৰা তাৰবিৰ ছপুৰ বজায়
আৰু কেনৰ ধানৰ এই সোণোৱালী থোকাবোৰ
কুঁৱলীৰ হবে বগা সাজপানী হয়,
শাৰী শাৰী গৰু গাড়ী হুৱৰ পামৰ পৰা
উভতি আহিছে
কাৰুক কিৰিকি পাখি মৰীৰ গৰয় হবে
বেলবোৱা কত গাবোৱানে !"

* Use of poetry and Use of criticism, pp 118-19

শ্ৰাব্যকল্পনাৰ বিভূতি খটি এই কবিতাংশত ইমেজৰ কেনে সূক্ষ্ম কাৰুকাৰ্য্য প্ৰকাশ হৈছে চাই পাওঁক। আবেলিৰ সোণোৱালী পাতে সূৰ্য্যৰ শৰীৰ ঢাকি ধৰাটো বৰ সহজ কল্পনা কিন্তু মাটি বুকী বগাৰ চেষ্টাৰ ফলে পৃথিৱীলৈ যো খাই অহা বলিষ্ঠৰ বৰ্ণনা—(তাকে ধুঁৱলী হৈছুকি হৈছুকি) নিশ্চয় কল্পনাৰ বিভূতিৰ লক্ষণ। একেদৰে শাৰদী আবেলিৰ কাঁইতোলৰা ৰূপটো কেনে বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ। তাতোকৈও তাৎপৰ্যপূৰ্ণ আবেলিৰ বেজিয়া মেটমৰা তাঁতবিৰ সুপুৰ বজাৰ—তাকো আকৌ মাজনিশা। প্ৰথম দৃষ্টিত অলপ বিসঙ্গতিপূৰ্ণ যেন লাগিলেও শ্ৰাব্যকল্পনাৰ অন্তৰ্নিহিত ইমেজ বিশ্লেষণ কৰি চাব পাৰিলে মাজনিশা বজা মেটমৰা তাঁতবিৰ খুপ্‌ খুপ্‌ শব্দ আমাৰ কাণতো পৰিছে। দিনান্তৰ ক্লান্তিৰ শেষত, মাজৰাতি টোপনিয়ে হেঁচা মাৰি ধৰাৰ পৰত, বিয়লি কাছৰ ভাবত কঢ়িয়াই অনা, তাঁতবিৰ গীতিচঞ্চলতা তেতিয়া কণে কণে কৃষকৰ অৰ্ধচেতন কাণত বাজি থাকে। একেদৰেই পূৰ্ববৰ্তী বাতিৰ আবেলিৰ ধুঁৱলী ঠেলি আগবঢ়া গৰু-গাড়ীৰ গাড়োৱানৰ কামুক কিৰিলি গা-গৰম কৰাৰ সময় তুলি পাঠকে এই কবিতাটো পঢ়াৰ পাছতহে গম পাব। শ্ৰাব্যকল্পনাৰ বিভূতিৰে ইমেজ গঠনৰ পাৰদৰ্শীতা কম সংখ্যক কবিয়েহে আয়ত্ত কৰিছে। নীলিমা দত্ত, নিৰ্মল প্ৰভা বৰদলৈ, নগেন ঠাকুৰ, বীৰেন বৰ গোঁহাই, কেশৱ মহন্ত, বীৰেশ্বৰ বৰুৱা আদিয়ে আলোচ্য দশকত শ্ৰাব্য-কল্পনাৰ বিভূতিৰে ইমেজ গঢ়িছে। T S Eliot চাহাবৰ বহুকথিত objective co-relative পদ্ধতিৰ ব্যাপক প্ৰয়োগেৰে ইমেজ গঠন কৰাৰ কৌশলো আলোচ্য দশকৰ কবিসকলে আয়ত্ত কৰি লৈছে। Objective co-relative-ৰ সংজ্ঞা ব্যাপক।

"Set of objects,
a situation,
a chain of events
Which shall be the formula
of that partacular emotion
Such that when the external tacts,
which must terminate in sensory experience,
are given
the emotion is immediately evoked."

আত্মস্ফূৰ্ত্তিৰ বিকাশৰ পাৰম্পৰ্য্যকে মূলধন কৰি যে গঠিত হোৱা ইমেজৰ প্ৰাচুৰ্য্যৰে আলেকেইজন কবিৰ কাব্যবাণী চহকী হৈছে। এই পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগেৰে ৰচিত এটি অন্যতম সুন্দৰ কবিতা হ'ল নৱকান্ত বৰুৱাৰ শৰনীয়াৰ সন্ধ্যা। ইমেজ গঠনৰ ইমান নিপুণ চাকতা অন্য কবিৰ ক্ষেত্ৰত খুব কম। গুৱাহাটীত শৰনীয়া-পাহাৰৰ কাষেদি বহুতে যোৱা বেলি আইনবি এবাৰ দেখা পাইছে, তেওঁক এই কবিতাৰ ইমেজে স্থায়ী সুখানুভূতি বিলাই দিব।

শৰনীয়াৰ সন্ধ্যা

নৱকান্ত বৰুৱা

"এচপৰ আকাশৰ সোঁত
পাহি পৰি বয় ডুবৰিত,
জোনাকীৰ ফুট ঝিলমিল
নিমাত জুহুকা ডুবৰিত।

ইমিনৰ তন্দ্ৰালু তাপত
মনে মনে সাঁহাৰি দনাৰ,
সন্ধ্যা আহি বেলৰ আলিৰে
পাহাৰৰ গিপাৰে লুকাই।"

বেলৰ আলি বগাই বগাই সন্ধ্যা আহি পাহাৰৰ গিপাৰে লুকাই পৰাৰ ইমেজ অবিস্মৰণীয়। জোনাকীৰ ঝিলমিল আমি সকলোৱেই দেখিছো কিন্তু সিহঁতৰ ডুবৰিত থকা নিমাত জুহুকাকোন আৱিষ্কাৰ কৰিছে নৱকান্ত বৰুৱাইহে। সাৰ্থক কবিয়ে সাৰ্থক ইমেজৰ জৰিয়তে এইদৰে আমাৰ পৰিদৃশ্যমান জগতখনৰে নিত্য নতুন বস্তু সত্তাৰ আৱিষ্কাৰ কৰে।

উপৰোক্ত কৌশলসমূহৰ লগে লগে ছান্দিক বিন্যাসৰ অভিনৱত্বাকো যোগ দি কেইবাজনো কবিয়ে ইমেজৰ সুন্দৰ গঠন কৰিছে। ইমেজৰ ওপৰত ছন্দলঙ্কাৰ আৰু সৌষ্ঠৱৰ প্ৰভাৱ বৰ বেচি। এই কাৰণেই যে ছন্দৰ সুসংবদ্ধ বিন্যাসে ইমেজৰ অনুভূতিক এটা নিৰ্দিষ্ট বিন্দুত concentrate কৰাৰ সুবিধা দিয়ে। Concentration image-ৰ বৰ নিকট আত্মীয়। আলোচ্য-

বশকৰ অসমীয়া কবিসকলে চকা আৰু হাইড্ৰুৰ হাকিম বিজ্ঞানৰ যৌগমেৰে ভেঁৰোণাৰ ইমেজৰ সৌষ্ঠৱ বঢ়াইছে—বিশেষকৈ কবি হীৰেন ভট্টাচাৰ্যৰ কবিতাত আৰু নীলমণি ফুকনৰ কবিতাত। হীৰেন ভট্টাচাৰ্যৰ বৰ যেউতি কবিতাৰ পৰা এটা উদাহৰণেৰে কথাটো স্পষ্টৰ কৰিব খুজিছো।

এটি ৰূপালী হাঁহ
হৃদয় হ্ৰদত
লুকাই আছেহি
বাৰটি মাহ।
য'ত
হেঙুলী বেলিয়ে
দিয়েহি আবেলি লাহ॥
ৰূপালী এটি হাঁহ

॥ পাঁচ ॥

ইমেজ নিৰ্মাণৰ প্ৰক্ৰিয়া আলোচনা কৰি থঁটাই এতিয়া ইমেজৰ উপাদান-সমূহৰ কথা কব খুজিছো। আলোচ্য কালৰ কবিসকলে ইমেজসমূহৰ কেঁচা মাল সংগ্ৰহ কৰিছে বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ পৰা। সৰহ ভাগ ইমেজৰ আশ্ৰয় হ'ল প্ৰকৃতি—কিন্তু প্ৰকৃতিক বাদ দিও বিজ্ঞান ৰাজনীতি আদি নানা ক্ষেত্ৰৰ পৰা ইমেজবোধক কৰ্ষণ কৰা হৈছে।

ৰাজনীতিৰ পৰা উদ্ভূত 'ইমেজ'

উপযুক্ত পৰিৱেশত পালে ৰাজনীতিৰ যি কোনো কথাই (শাসিলে দি দিয়ালেই তুচ্ছ নহওক,) ইমেজৰ উপাদান হৈ উঠিব পাৰে। পূব পাকিস্তান আৰু ভাৰতৰ মাজত পাৰস্পৰিক শত্ৰুতা চলি থকাতে সীমান্তৰ লাঠিটিলা আৰু ডুমাবাৰী নামৰ গাঁও দুখনৰ অৱস্থা আৰু সেই দুখন গাঁও অধিকৃতে ভাৰত নে পাকিস্তান কাৰ ভাগত পৰিব তাক লৈ যোৱা অনিশ্চয়তা ইমেজ

গঠনৰ বাবে ধুনীয়া আৰু উপযুক্ত উপাদান বুলি প্ৰতীত হৈছে কবি ৰাম গগৈৰ কবিতাত :

'এতিয়া
এতিয়া মাথোন মই নীৰৱে কান্দিছো
কিয়নো,
মোৰ জীৱনৰ আজি
লাটিটিলা—ভুআবাৰী কঁপে থৰ থৰ।'
(ব্যক্তিগত ৰাম গগৈ নৱযুগ, জুলাই, ১৯৬৫)

ৰাজনৈতিক চেতনাৰে সমৃদ্ধ হোৱা সত্তৰৰ দশকৰ কবিতাৰ ইমেজো এনেধৰণেই ৰব বলিষ্ঠ। এই ইমেজটোলৈ মন কৰকচোন—

'মোৰ তেজৰ মাজেদি অহৰহ হোহোৱাই বৈ থাকে ভিয়েটনাম।' কবিৰ স্পৰ্শকাতৰতাই কবিক এনে এটি দৃষ্টি দিছে যে তেওঁ নিজৰ তেজৰ উজনতে ভিয়েটনামবাসীৰ মুক্তিযুদ্ধৰ উত্তাল তৰঙ্গ অনুভৱ কৰিছে।

॥ প্ৰকৃতি ॥

ইমেজ গঠনত প্ৰকৃতিৰ দান সৰ্বোচ্চ। আগতে উদ্ধৃতি দিয়া কবি হীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্তৰ কবিতাটিৰ ইমেজেই তাৰ প্ৰমাণ। প্ৰকৃতি অসমীয়া পাঠকৰ চিনাকি বস্তু। গতিকে প্ৰকৃতি আশ্ৰয়ী ইমেজে পাঠকৰ মনত প্ৰভাৱ বিস্তাৰো কৰিব পাৰে। বহাগৰ শালমিৰ ৰেত চিত্ৰিত হোৱা—বিজনলাল চৌধুৰীৰ এই কবিতাটি চাওঁক

বৰ্ষাৰ আকাশে আহি পথীন কণ্ঠৰ স'তে
মিলাব আপোন সুৰ,
নিগ্ৰো বন্ধুৰাৰ দলে সাৰ পাই
নীল বন নীলিমাৰ নীলাভ চাই চাই
ধুখি ধুখি ধাচি দিব হৃদিৰ অঞ্জলি,
আহাৰ জাহাজবোৰ ভুবি যাব নীল সমুদ্ৰত,
জ্যোতিৰ গংগাই আহি ধুই দিব বত আৱৰ্জনা,

শিহৰিব বনে বনে ৰক্ত কিশলয়
বসন্তৰ নৱ চিহ্ন বহি সনা।

শালমলি, মহামত্ত বিজুলাল চৌধুৰী

(মণিদীপ ৬ : ৯, পৃ ৬৩১)

প্ৰকৃতিৰ উদাৰ ৰূপসৌন্দৰ্যৰ সবিস্তৃত বৰ্ণনাৰে লিখা একে জাতীয় কবিতা অনেক আছে—কিন্তু, এই কবিতাত প্ৰকৃতিৰ ৰূপকল্পৰ ওপৰত যেনে ধৰণৰ Concentration আছে, সি অনেক কবিৰ কাম্য বস্তু। একেধৰণৰ Concen tration অৰে প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰসমূহৰ ওপৰত লোলাদি এটি ধুনীয়া ইমেজেৰে এটা কবিতা লিখিছে—নীলিমা দত্তই। কেৱল এটা ইমেজেৰে গোটেই কবিতাটি পৰিব্যাপ্ত কৰি এজুপি জীহত গছত কৰিয়ে ৰূপহী অসমক Concentrate কৰিছে।

ৰূপহী অসম/নীলিমা দত্ত

(মণিদীপ ৪ৰ ৯ম-, পৃ ৬৩২)

প্ৰখৰ সূৰ্য্যৰ তাপ
পৃথিৱীৰ খাঁহে খাঁহে যিদিনা বিস্তাৰ হয়,
গ্ৰীষ্মৰ অগ্নিবানে যিদিনা দহন কৰে
শ্ৰান্ত পথিকক,
ক্লান্তিৰ ঘাম মচি কান্ধৰ গু বলি থৈ
মনাই কৰাই ইতে
ইহাতে জিৰায়, সিদিনা
এই তাল গীহত তলতে
শান্তিৰ শীতল ছায়াত।

প্ৰকৃতিৰ লগত কবিৰ ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতা, প্ৰকৃতিক বাহৰি হোৱা অন্ত জাগতিক সৌন্দৰ্য্য, প্ৰেম আৰু কৰুণতা আদিক মিশ্ৰিত কৰিও বৰ ধুনীয়া ধুনীয়া ইমেজ গঠন হোৱাৰ উদাহৰণ দেখা যায়। কবি মহেন্দ্ৰ বৰাৰ জিওঁ পাখি কবিতাৰ পৰা (মণিদীপ ৭ম, ৫-মাৰ্চ ১৯৬৭, পৃ ৩৭৫) তুলি অনা এই দুটি স্তবকলৈ মন কৰকচোন।

॥ ১ ॥

ধানৰ নৰাত বহিল পখিলা এটি
আপ খাই গ'ল কোমল তুপনি পাখি
সুৰখাই গ'ল
এতিয়া এখুৰি কোমল ধুনীয়া পাখি।

॥ ২ ॥

জলিল মাটিৰ চাকি তুলসী তলত
গধূলিৰ চোতালত গাজল আন্ধাৰ
বাঁশৰ ডাঁৰত বাজে
মাথো এটি লহমাৰ কোমল গান্ধাৰ।

ব্যাখ্যাৰ বাণেৰে এই পখিলাকোমল ইমেজ দুটি নষ্ট নকৰি সহৃদয়ী পাঠকলৈ এৰিলো।

প্ৰকৃতিৰ লগত সমসাময়িক ৰাজনীতি আৰু ৰাজনীতিক সংযোগ কৰি হেমাঙ্গ বিশ্বাসে এখন ধুনীয়া চিত্ৰ আঁকিছে—ওজতলি (নৱযুগ, বঙালি বিহু সংখ্যা ১৮৮৩) নামৰ কবিতাত।

'লখোনীয়া মাকজনী জেলেঙী চকুৰে
বাট চাই থাকে
সি আহিব।
উকঙা মদাৰৰ কাইটে কাইটে
তোঙা তোঙে তেজ
ফুল হৈ ফুলিল। সৌৱা বসন্ত আহিল।'

একেজি চাউলৰ বাবে ওলাই যোৱা ঘৰৰ একমাত্ৰ ল'ৰাটিয়ে খাদ্য আন্দোলনকাৰীৰ দলত থিয় দি পুলিচৰ গুলিত প্ৰাণ এৰিলে। তাৰ তোঙা তোঙে ৰাজ আলিত পৰি থকা তেজে এতিয়া মদাৰৰ ফুল হৈ ফুলি বসন্তৰ আগমণি ঘোষণা কৰিছে। এই ইমেজৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব হ'ল কবিৰ মনত থকা দৃঢ় বিশ্বাস, যে সৰ্বহাৰা বাইজ মদাৰৰ ফুল। তাৰ জীৱনৰ কোনো দাম নাই' আৰু এই তেজৰ পৰা ফুলি ওলোৱা মদাৰ ফুলৰ মুখামুখিকৈ কবিয়ে থিয় কৰাইছে সেই নিহত কিশোৰৰ জেলেঙী মাকজনীক। যি এতিয়াও সি ঘূৰি অহাৰ আশাতে পিৰালিত বহি বাট চাই আছে। আধুনিক কালৰ যোগ-

ছবিৰ পৰিচালকক বাটত নিহত কিশোৰৰ জোতা বাহিৰ কৰা দেখা, কাহিনীৰ বাতাৱৰণ তুলি ধৰা কলকাতাৰ মধ্যৰ আৰু নিবাসিত বহিঃধৰা মানৱ জগত আমাৰ চতুৰ্দিক পৰ্যায়ক্ৰমে দেখুৱাই যি কৌতুক সৃষ্টি কৰিছিলে, তাক কবি নিখুঁতে কবিতাতেই দেখুৱাইছে।

ইমেজৰ গভীৰতা

ইমেজে যে কেৱল চিত্ৰধৰ্মিতা দান কৰিয়েই ক্ষান্ত থাকে এনে নহয়—ইয়াৰ প্ৰকাৰ গভীৰ। ইমেজৰ অধিকন্তে কবিৰ মনোজগতৰ গভীৰ ক্ষোভ, দুৰাশা, গ্লানি, নিৰ্বেদৰ সন্ধানো পোৱা যায়। আবাৰ আলোচ্যপৰ্বৰ কবিসকলৰ কবিতাতো এনে গভীৰ উৎসৰ ইমেজৰ সৃষ্টি হৈছে। আধুনিক জীৱন আৰু সভ্যতাৰ নানান সংঘাত আৰু সংকটে মানুহৰ মনোজগত জটিল কৰি তুলিছে—এই জটিলতাৰ ৰূপে আহি ইমেজৰ মাধ্যমেও আত্ম প্ৰকাশ কৰিছে। কবি দীনেশ গোস্বামীৰ কবিতাৰ পৰা উদাহৰণ এটা দিছো—কবিতাটোৰ নাম শৰণাৰ্থী (বছৰৰ কবিতা, ১৯৬৫ ও সমিতি, পৃ ১৮)।

•　　•　　•　　•

এইদৰে পথ অতিক্ৰম কৰি
আমি আহি পালো এক উপত্যকা
প্ৰভাতৰ ধূসৰ আলোকত দেখা যায় ইতস্ততঃ
দুই এক মানুহৰ খোজ,
শুনা যায় দীৰ্ঘ হা-হুতাশ, শিশুৰ কাতৰ কলকলনি
তিৰোতাৰ বিলাপ।
বিস্ফোৰিত চকুৰে সিহঁতে আমাৰ ফালে চাই চাই
কিবা এক দুৰ্বোধ্য ভাষাত পৰস্পৰে কথা পাতে।
মই মোৰ সহযাত্ৰীসকলক কওঁ,
তাইহঁত আজ যঁ'ৰা তাদৰ শাসিছে দূৰ।
কিন্তু কোনে কাৰ কথা শুনে।
হাহাকাৰত কাৰো কথা কাৰো কানত নপৰে,
অৰ্থাত দেহেৰে পাকীৰ ঠানি ঠানি অৱবাহীকা আগবাঢ়ে।

আধুনিক সভ্যতাৰ বেগাই কবিক উপলব্ধি কৰাইছে যে এই পৃথিৱীখন এখন মশান ভূমিহে আৰু মানুহৰ জীৱন যাত্ৰাৰ পথো শৱযাত্ৰাৰ পথৰ দৰে কৰুণ। অৰ্থনৈতিক, নৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক সংঘাতে কবিৰ মনত গভীৰ হতাশা আনি দিছে—উপৰোক্ত ইমেজ নিৰ্ভৰ কবিতাটি তাৰেই সাক্ষী। চিলিৰ কবি পেবলো নেৰুদাৰ কবিতা এটাৰ এক অংশ ইয়াত উদ্ধৃত কৰিব খুজিছো। জীৱনৰ প্ৰতি গভীৰ ভাবে বীতশ্ৰদ্ধ হৈ কবি নেৰুদাইও কিছুমান বিচ্ছিন্ন ইমেজৰ জৰিয়তে নিজৰ মনৰ ক্ষোভ, হতাশা নৈৰাশ্য আৰু অশান্তিৰ পৰিচয় দিছে।

There are birds the colour of sulphur and horrible intestines
Hanging from the doors of houses that I loathe,
There are false teeth forgotten in a coffee-pot
There are mirrors
That must have wept for shame and fight
There are umbrellas everywhere, and poisons and navals,

ওপৰোক্ত কবিতাত উল্লেখিত বিভিন্ন বস্তুৰ সমাহাৰেৰে সংগঠিত হোৱা ইমেজবোৰে কবিৰ অন্তৰাত্মাৰ অশান্তিৰ পৰিচয় দিছে। আত্মিক অশান্তি আৰু জাগতিক সংঘাতৰ পৰিচয় দিবলৈ কবিয়ে Sulphur, intestine, false-teeth, mirrors, umbrellas, poisons আৰু navels শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছে। কবি নেৰুদাৰ মনৰ হতাশা আৰু অশান্তিৰ এইদৰে বিচ্ছিন্ন ইমেজবোৰিৰে ৰূপ দিয়াৰ বিষয়ে আধুনিক কালৰ এজন আগশাৰীৰ কাব্য সমালোচক C M Bowra ই এইদৰে কৈছে—"This use of images is of great importance when the poet describes some purely mental state Images are more individual and more expressive than the abstract worlds whose place they take They give a sufficiently definite outline to states of mind which are perfectly vivid to the poet but for which no standard means of expressions is adequate They tell not only what the poet means intellectually, But all that he feels the complex of thought and emotion which is his †

† C M Bowra—The creative Experiment Macmillan 1967 p 9.

সাত

আধুনিক অসমীয়া কবিতা, দুৰ্বোধ্যতা আৰু পাঠকৰ সমস্যা

(১)

জন্ম-লগ্নৰে পৰা বৰ্তমানলৈকে অসমীয়া আধুনিক কবিতাৰ ওপৰত যিটো অভিযোগ আটাইতকৈ বেছি হল, সেইটো হৈছে ইয়াৰ দুৰ্বোধ্যতা। খুব কম সংখ্যক পাঠকেহে আধুনিক কবিতাৰ জটিলতাৰ বাধাজাল অতিক্ৰম কৰি, কবি সকলৰ বক্তব্য উদাৰ হৃদয়েৰে গ্ৰহণ কৰিব পাৰিছিল। পৰিবৰ্তিত পৰিবেশ আৰু নতুন মূল্যবোধৰ লগত খাপ খুৱাই যি কবিতা আধুনিক কবিসকলে ৰচিছিল —সিবোৰৰ সম্যক্ উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰি, অনেক পাঠকে কটু মন্তব্য কৰিছিল আৰু অসমীয়া কবিতাৰ ভৱিষ্যত অন্ধকাৰ হৈ আহিছে বুলি শংকা কৰি বিব্ৰত হৈ পৰিছিল। ৰোমাণ্টিক ঐতিহ্যৰ পৰা আঁতৰি অহা যি কোনো কবিতাকে তেওঁলোকে সন্দেহৰ চকুৰে চাইছিল। আধুনিক কবিতাৰ ওপৰত পাঠকৰ এই বিৰূপ প্ৰতিক্ৰিয়াক কবি চৈয়দ আব্দুল মালিকে, ধুনীয়াকৈ প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁৰ "আমাৰ কবিতা কোনোৱে নুবুজে" শীৰ্ষক কবিতাত (ৰামধেনু, ফেব্ৰুৱাৰী ১৯৫০ চন)।

"আমাৰ কবিতা কোনোৱে নুবুজে, হে কবি নৱকান্ত,
বুজিব মিলত ঠেকা খাই খাই অনুভূতি হল ক্লান্ত।
হৰি বৰকাকতিৰ, দেৱ বৰুৱাৰ, মহেন, বীৰেন ভট্টৰ,
কবিতাত যাদো কাৰচাজী আছে, যাই চিন ক'তো সত্তৰ।
আমাৰ কবিতা কোনোৱে নুবুজে, ক্লাই কোঁচাই নাক,
'পেৰেছেচিহ্ন' দেখি জলিয়াৰ পঞ্জীয়া জোকাজোক।
পাঠকবৃন্দৰ কৈচা অভিযোগ মন-প্ৰেম দলিয়াই,
এই কবিয়ে পলিটিক্সৰ অতুল আৰতি গায়।
কিন্তু যেতিয়া কবিতা বুজাৰ আছে আনো অৱকাশ
পীয়ৰ অভাই ঋতিবাঙ হায় হৈ পাল নিষ্ফল।
কাৰ্টীন অভিল, পাড়িৰ অভিল, জাহাৰ অভিল শত,
সেই পাকলাভি বুজিবৰ বাবে কোনে কৰি মনে কাঁই।

সেৰকাভৰ, গণেশ গগৈৰ, যতীন্দ্ৰ দুৱৰাৰ,
কবিতাত হায় জেকা পাতকৰ হিয়া কৰে তোলপাৰ।
মনোৰমা সুৰে ক'নট্ গেছত, যমুনাত তোৰে ভৰি
অদ্ভুত ভৱাৰ মেখেলা পাতলি কলঙত ব'ল পৰি।
গণেশ গগৈ মৰিল—হয়তো যক্ষ্মা-ৰোগ হল
দুৱৰাৰ নাও আছিল উজাই-ডিব্ৰু ঘাটত ব'ল।
আমি ক'ত আছোঁ হেৰা হেমকান্ত, কেৰনৰ মোকামত?
নাচিছে নাচিছে কবিতাৰ সুৰ ফিৰিঙতি গধোলিত।
পুলিচৰ মাৰ পিঠিত আমাৰ—পিটাৰেৰি পেখন,
ৰাজভৱনত বৰ্ণিলতাৰ অভিনৱ আয়োজন।...
আমাৰ কবিতা কোনোৱে বুজুকে,-হেৰা আধাপেটি কবি
সপোন নোহোৱা, প্ৰণয় নোহোৱা শুকান জীৱন ছবি।
আমি জানো বুজো আমাৰ কবিতা? হেম, হৰি, নৱকান্ত?
কৰাইচুকত কোবিয়াই কান্দে ভগত শীত, প্ৰশান্ত।
এই পৃথিৱীৰ জোখা দুলকিছে, বুজো আমি হেমলেট,
প্ৰতিকাৰ নাই, দুলনিত নাচে মৰণৰ ভূত-প্ৰেত।
ৰাজভৱনত কালচাৰ মেলা, দক্ষিণ আফ্ৰিকাত,
মালানৰ মালা ডিঙিত দুখাই নিগ্ৰ' শনিপাত।
এটৈয় বোমাত দুগ কঁপি মৰে, কলমত কঁপে কাব্য,
সেয়েহে আমাৰ কবিতাৰ সুৰ—অবোধ্য, অশ্ৰাব্য।
বৰ্তমানৰ প্ৰাণ থাকি থাকি, জীৱনৰ ছেৰে ছেৰে,
আমি লিখি যাওঁ দুখৰ লিপিকা, হয়তো বুজুৱে কেৱে।

ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ ভাব-চেতনাত শিক্ষিত (trained) হৈ থকা পাঠকে হয়তো ৰোমাণ্টিক স্বপ্নৰ জগতৰ পৰা নামি আহি বাস্তব-কঠোৰ কবিতাৰ জগতখনক মৰুভূমি যেন দেখিছিল। সেইবাবেই আধুনিক কবিতাক সহজে মান্য দিব পৰা নাছিল। স্বভাৱতে, মানুহৰ মন পৰিবৰ্তনশীল হলেও হঠাৎ আহি পৰা পৰিবৰ্তনক সহজ ভাৱে লোকেই সহজতাবে গ্ৰহণ কৰিবলৈ টান পায়। আৰম্ভতে দেখোঁ, উনবিংশ শতিকাৰ শেষ আৰু বিংশ শতিকাৰ আদি ভাগত কবি উঠা অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ পাখাটোৱেও

তৎকালীন পাঠক সমাজে সহজে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰিছিল। বৈষ্ণৱ কাব্যৰ ভক্তি-ৰস বিধৌত আদৰ্শবাদ পৰিহাৰ কৰি, যেতিয়া অসমীয়া কবিতাই প্ৰেমৰ বিতাড়ন আৰু প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণনেৰে নতুন আদৰ্শ মাৰ্গ লʼলে তেতিয়াও সৰহভাগ পাঠক বিদ্ৰোহত পৰি বিদ্ৰোহীৰ কবিকলৈ আগবাঢ়ি আহিছিল। আনকি নেলাগে, অসম সাহিত্য সভাৰ তৃতীয় বাৰ্ষিক অধিবেশনৰ (বৰপেটা, ১৯১৮) সভাপতি ভাষাবিদ পণ্ডিত কলিৰাম মেধি ডাঙৰীয়াই তেওঁৰ অভিভাষণত এইদৰে কৈছিল—“অসমীয়া ভাষাত আজিকালি বহুত কবিতা ওলাইছে। স্কুল কলেজলৈ কিতাপ লিখা গ্ৰন্থকাৰত বাদে বাকী লেখকৰ ভিতৰত শতকৰা ৯০ জনে হয় কবিতা নহয় নাট লিখে। তেওঁলোকৰ ভিতৰত প্ৰকৃত কবি দুই একজনহে পোৱা যায়। বেছি ভাগৰ কবিতাত—

“পুখুৰীত পানী নাই পাৰ কিমতে বুৰে।
নিজৰাত পানী নাই বালিহাঁহ কিমতে চৰে॥”

কথা থাকে।

প্ৰকৃতি দেবীৰ ওৰণি গুচাই অলৌকিক ৰূপ-লাৱণ্য প্ৰকাশ কৰা, স্বৰ্গীয় আভাৰ জিলিকনি দেখুৱা, অকল্পিতৰ কল্পনা আয়ত্তাধীন কৰা, অসম্ভৱক সম্ভৱ কৰা, বাস্তৱ ৰাজ্যত মায়াকানন সৃজন কৰা কবিতাৰ কাম। কবি কল্পনা ৰাজ্যত নিজ ভাৱত বিভোৰ হয়। স্বৰ্গৰ পৰা মৰ্ত্যলৈ আৰু মৰ্ত্যৰ পৰা স্বৰ্গলৈ চাইলয়, চাওঁতে চাওঁতে আপোনাক পাহৰি যায়। তেতিয়া নজনা নুশুনা বহুত চিত্ৰ তেওঁৰ লেখনীৰ পৰা ওলায় আৰু নতুন কাল্পনিক জগত আৰু উদ্যানৰ সৃষ্টি কৰে। এনে কবি অসমত বিৰল। সৰহ ভাগ কবিৰ “কহনি আছে ৰহনি নাই। পাচখান বায় তাৰ নটা নায়॥” যিখান কবিৰ নাম জনো সিখান প্ৰকৃত কবি থকা হলে, যিখান কবিতা দেখোঁ সেইবিলাক প্ৰকৃত কবিতা হোৱা হʼলে, অসমীয়া সাহিত্যৰ আজি এনে কঙাল অৱস্থা নাথাকিলে হয়। আৰু এটা কথা আমি মন কৰিছোঁ—বহুত কবিতা আমাৰ বুজিবৰ সাধ্য নাই। বহুতৰ আগভাগৰি ধৰিব নোৱাৰি আৰু থাঁত বিচাৰি নাপাওঁ। সৰহ ভাগ কবিতাৰ “অস্পষ্ট” বা ইংৰাজীতে যাক mystic বোলে, সেই সংজ্ঞা দিব পাৰি। কোনো কোনো কবিয়ে ছন্দৰ ভাৰ ৰাখিব নোৱাৰি তাৰ ওলোটা কৰে। সাধাৰণ কথাও কবিতাৰ ঠেলাত পৰি দুৰ্বোধ্য হয়। আমাৰ বহুত কবিতাই পুতলাৰ দৰে অলপ সৰাচিৰা কৰে কিন্তু তাৰ প্ৰাণ

নাই। মুঠতে ক'বলৈ গ'লে অসমীয়া বহুত কবিতাত প্ৰকৃত কবিতা নাই।" এইয়া হ'ল ৰোমাণ্টিক যুগৰ অসমীয়া কবিতাৰ ওপৰত সেইকালৰ সমালোচকৰ প্ৰভাৱৰ নমুনা। চল্লিশৰ দশকৰ আধুনিক অসমীয়া কবিতাকো সন্মুখ বহু সমালোচনাৰ হৈছিল। প্ৰথমতে, আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ এই জটিলতা আৰু দুৰ্বোধ্যতাৰ ওপৰত পাঠকৰ সহিতে দূৰিব পোষকতা কৰা লোকো দুই/চাৰিজন আছিল। তেওঁলোকে আধুনিক কাব্যধাৰাৰ বা কবি সকলৰ পক্ষ লৈ দিগ্‌দৰ্শক পাঠকৰ কাম চলাবলৈ যত্ন কৰিছিল। এই সন্ধানী পাঠক সমালোচক-কবিসকলৰ ভিতৰত আছিল জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, হেমকান্ত বৰুৱা, নবকান্ত বৰুৱা, জ্ঞানানন্দ শৰ্মা পাঠক, হোমেন বৰগোহাঞি, মহেন্দ্ৰ বৰা, দিলীপ বৰুৱা ইত্যাদি সকল। আধুনিক কবিতাৰ সমৰ্থনত কবি জ্যোতিপ্ৰসাদে দুটি অনুপম কবিতা লিখিছিল— আঁজিৰ কবিতা আৰু আধুনিক কবিতা (সুইডেন পাৰৰ অগ্নিসুৰত সংকলিত)। এই দুয়োটা কবিতাতে কবি জ্যোতিপ্ৰসাদে নিৰ্ভাবিকে দেখুৱাইছে, যে, পৰিৱৰ্তিত পৰিবেশত কবিতাইও ৰূপ সলাবলৈ বাধ্য আৰু ৰূপৰ পৰিবৰ্তন হ'লেও, গুণগত কাৰণত আজিৰ কবিতা বাল্মীকিৰ দিনৰ কবিতাৰ দৰেই এক। আজিৰ কবিতাত কবিৰ বক্তব্য এই

আজিৰ কবিতা ভাই
শামকতা ছন্দেৰে যায় ফিঠকলে
আহিলে ওলাই
পোজে যোজে নৱ নৱলাস
অভিনৱ ছন্দবিকাশ।
কল্পনাৰ সুললিত
সোণালী সপোন দেখি
অত দিন শুই থাকি
মনৰ ওম ওমলিত গীত গাই
দেখে—
আকাশেদি উৰি যায়
যন্ত্ৰবিমান,
শুনে—

বাজে মম্, মমবিবে মেজিম'ৰ গান।
খুলি থৈ পোচাক
কখন—
গাত পৰা মচি থৈ
কুংকুম-চন্দন,
বেলৰে ক্লেইনৰ

মহুৱাৰ মহুৱাৰ গাঁৱলৈ যায়,
শাক-ভাত খায়।
সভ্যতাৰ ফুল দেখি
মতা সাজ পিন্ধি ভাই
ফুকাৰিছে—
বিপ্লৱী বিকুল
কম্পমান সাগৰৰ ইকুল-সিকুল।
ধূলিলৈ নামি যায়—
মাইনত নামি চায়
কাৰখানা কেন্দ্ৰীভূত কুম্ভকিয়াই,
সুন্দৰৰ বাখ্যা দেখি খানখান
কপালৰ গাঁথি যোগাকৈ আজি কবিতাৰ অভিযান।
চকুত জ্বলাই তোলে এক নৱজ্যোতি—
নতুন দিনৰ ভাই নতুন পোচাক পিন্ধি
আজি ৰূপৱতী।
বাস্তিকী দিনৰে ভাই
চিৰ নবীনা
চিৰ যৌৱনা
    যুগাম্বুতী॥

এই কবিতাৰ অন্তৰালত থকা কবিৰ সত্যবত্তা লক্ষণীয়। এতেকেহে জ্যোতি প্ৰসাদে আধুনিক কবিতা নামৰ কবিতাতো আধুনিক কবিতাৰ স্বাৰ্থকতাৰ বাবে যুজিছে। আধুনিক কবিতাই প্ৰাচীন ছান্দিক কৌশল পৰিহাৰ কৰি,

নতুন ধৰণৰ ছন্দ-সজ্জা (কাৰো কাৰোৰ মতে "ভাঙ-ভগা ছন্দ") আৱৰি থোৱা কাব্যিক মহত্ত্বে পাঠক আৰু সমালোচকক বিস্ময়ৰ চকুৰে চাইছিল। ছন্দৰ প্ৰতি হোৱা এই বিৰূপ মনোভাবৰ প্ৰত্যুত্তৰ কবি আনন্দবালাই মনোৰমকৈ দিছে—

" * * * তাই—
নানা অদ্ভুত আৰু অচিনাকি
ছন্দৰ বিহা পিন্ধি পিন্ধি লৈ—
আজি এই নতুন শতিকাতো
ৰবৰিব—
অনাস্বাদিত মৌ-মধু,
তোৰি নৱ-জগতৰ কোঠি—
অভিলাষী মকৰন্দ
তাই ছন্দৰো ছন্দ।
ছন্দৰো অভ্যন্তৰৰ
উচ্চ গণিতৰ—
দ্বন্দ্ব গণনাৰ যোজনাৰে গঢ়া-পিটা
ছন্দ বিহীনাৰূপে
বিচিত্ৰ অভিনৱ পদৰত্নে
আহে তাই
যাহে তাই
নিচিনো নিচিনো বুলি, চিনিলো চিনিলো আজি
তুমি মোৰে কবিতা মাই
মাথো ৰূপ আছিহা সদাই।

(জুইকণ পাৰৰ অভিযুৰ পৃ ৩৫-৩৬)

কবি সকলে নিজৰ কাব্য-কৰ্মৰ প্ৰতিৰক্ষা বিচাৰি (defence) এনেধৰণে লিখা কবিতাৰ সংখ্যা সৰহ নহলেও, যি কেইটা কম কবিতা লৰী হৈছিল, তাৰ প্ৰভাৱ পাঠকসকলৰ অন্তৰত নলৰাকৈ নেথাকিল। কবিসকলৰ প্ৰতি পাঠকৰ কড়-কটাক্ষ অলপ নহয় অলপ কমিল। লগে লগে সমালোচকসকলে কৰা আশাপ্ৰদ মতামতেও আধুনিক কবিতাক পাঠকৰ আপোন কৰাত আংশিক

ভাবে হলেও সফল হল। বিশেষকৈ ৰামধেনুৰ প্ৰকাশ হোৱা তাৰাবাৰ পৰা পাঠকৰ নতুন কবিতাৰ প্ৰতি ৰুচি আৰু আগ্ৰহৰ প্ৰকাশ হোৱা অসমৰ বহুত অসমীয়া কবিতাৰ কাহিনীৰ মাধ্যমিক পৰ্যায় আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ পাঠকৰ গুৰ ঢ়াই মনত বৰ সহায় কৰিলে। এই প্ৰসংগতে উল্লেখনীয় যে, যতি নাৰায়ণ শৰ্মাৰ সম্পাদিত আধুনিক অসমীয়া কবিতা আৰু মহেন্দ্ৰ বৰাৰ সম্পাদিত নতুন কবিতাইও কবিতাৰ ক্ৰমবিকাশ কৰি তোলাত অবিহনা যোগালে। নতুন ৰীতিৰ কবিতাসমূহ একেলগে হাতত লৈ চাবলৈ পোৱাত কবিতাৰ নতুন ৰূপটো তুলনামূলক ভাবে চাব পৰা হল। নতুন ৰীতিৰ এই কাব্যধাৰাৰ সৃষ্টি, পৰিবেশন আৰু জনপ্ৰিয়তা অৰ্জনৰ ক্ষেত্ৰত জয়ন্তী, ৰামধেনু আৰু আৱাহনৰ দান আটাইতকৈ বেছি। বিশেষকৈ ৰামধেনুৰ কথা পাহৰিব নোৱাৰা—এইখন আলোচনীতে আটাইতকৈ বেছি সংখ্যক কবিতা আৰু কবিতাৰ সমালোচনা ৰচিত হৈছিল।

(২)

কবিতা কিয় দুৰ্বোধ্য বা জটিল হয়, তাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ গৈ T S Eliotএ তেওঁৰ The Use of Poetry গ্ৰন্থত কৈছে—"The difficulty of Poetry may be due to one of several reasons First, there may be personal causes which make it impossible for a Poet to express himself in any but an obscure way, while this may be regrettable, we should be glad, I think, that the man has been able to express himself at all Or difficulty may be due just to novelty Or difficulty may be caused by the reader's having been told, or having suggested to himself, that the poem is going to prove difficult And finally, there is the difficulty caused by the author's having left something out which the reader is used to finding, so that the reader, bewildered, gropes about for what is absent, and Puzzles his head for a kind of 'meaning' which is not there, and is not meant to be there."

Eliot চাহাবৰ এই মন্তব্য আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ ক্ষেত্ৰতো সমানে প্ৰযোজ্য হ'ব পাৰে। শব্দ আৰু পদ বিন্যাসৰ নতুন ৰীতি, নতুন অৰ্থ ব্যঞ্জনাৰ সংযোগ, উপমা, চিত্ৰকল্প আৰু প্ৰতীকৰ নতুন ধৰণৰ ব্যৱহাৰ, প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰু মহাদেশীয় প্ৰসিদ্ধি সমূহৰ (allusions) সঘন ব্যৱহাৰ, বৈজ্ঞানিক, ৰাজনৈতিক আৰু মনস্তাত্ত্বিক জগতৰ পৰা সংগৃহীত শব্দ আৰু চিত্ৰকল্পৰ ব্যৱহাৰ, অতিবৌদ্ধিক পৰিবেশৰ সংযোজনা, পাঠকৰ সৰ্বসাধাৰণ অভিজ্ঞতাৰ বাহিৰৰ বস্তুৰ বৰ্ণনা আৰু কবিসকলৰ নিজস্ব জটিল কৌশল আদি নানানটা কাৰণত আধুনিক অসমীয়া কবিতা জটিল হৈ আহিছিল। উপৰি ছন্দৰীতিৰ গতানুগ পদ্ধতিৰেও জটিলতাৰ সৃষ্টি কৰিছিল।

শব্দ আৰু শব্দাৰ্থৰ অভিনৱ প্ৰয়োগৰ কথাটোকে ধৰা যাওক—কাব্য ৰচনাত শব্দই কবিৰ অতুলনীয় কাব্যকৰ্মৰ ঘাই উপাদান। ইংৰাজ সমালোচক আৰু কবি S T Coleridgeৰ মতে "Poetry after all is the best words in the best order" ইংৰাজ সমালোচকৰ দৰে প্ৰাচীন সংস্কৃত আলংকাৰিক সকলেও 'Best words in the best order অৰ মহিমা বুজিছিল। তেওঁলোকৰ মতে—

যানেৰ শব্দান ৰয়মালপাম'/
যানেৰ চাৰ্থান ৰয়মুল্লিখাম'//
তৈৰেৰ বিন্যাস বিশেষভব্যৈঃ/
সংমোহয়ন্তে কবয়ো' জগন্তি//

আধুনিক কালৰ কবি সকলেও কাব্য নিৰ্মাণৰ ঘাই সম্বল এই শব্দই। এই শব্দকে নতুন নতুন বিন্যাসেৰে, নতুন অৰ্থবহনক্ষম কৰি তেওঁলোকে প্ৰয়োগ কৰিছে। 'চাৰি আলিত পুলিচ এটা থিয় হৈ আছে' বুলি ক'লে আমি সকলো পাঠকেই সহজে বুজি পাওঁ কিন্তু সেই কথাটোকে কবিয়ে যেতিয়া তেওঁৰ নিজৰ শব্দ-জ্ঞান আৰু ব্যঞ্জনা খটুৱাই কয়—"আদি-মোমোৱাই ক্ৰুচত বিন্ধে পহৰীয়াক"—তেতিয়া, ঠিক তেতিয়াই পাঠকৰ আউল লাগে। কবিয়ে কিন্তু পাঠকক Camouflage কৰিবলৈ বিচাৰি এইদৰে লিখা নাই—কবিয়ে নিজৰ কাব্যিক প্ৰতিভাৰ উমেৰে চাৰি আলিৰ কটাকটিৰ চিনটোত আদিম ক্ৰুচৰ ৰূপ সহজে আৰোপ কৰিছে আৰু পাঠকে অলপ বুধি প্ৰয়োগ কৰিব পাৰিলেই এই ৰূপকল্পৰ আভাস তেওঁৰ মনত সহজ হৈ প'ৰিব। একেবাৰেই

'বেলি যাব গ'ল' এই সৰ্বজনগ্ৰাহ্য সহজ কথাটোকে কবিয়ে নিজৰ ভাষাৰে কয়—'মুকুতাৰ হাতৰ পৰা যদি পখিল দিনৰ হিৰণ্ময় স্বৰ শায়'—তেতিয়াও পাঠক বিমোৰত পৰে। দুয়োটা বাক্যতে শব্দ-শক্তিৰ অভিনৱ প্ৰয়োগ হৈছে, এই অভিনৱ প্ৰয়োগ পদ্ধতিৰ প্ৰতি মেহশীল আৰু উদাৰ হৈ পাঠকে বিচাৰ কৰিব পাৰিলেই অৰ্থৰ দুৰ্বোধ্যতা সহজে আঁতৰি যায়।

উপমা, ৰূপক, চিত্ৰকল্প আৰু প্ৰতীকৰ প্ৰয়োগাধিক্যৰ দ্বাৰা সংঘটিত জটিলতাৰ কথা আগতেই কোৱা হৈছে। প্ৰতীক যদিও কবি আৰু পাঠক দুয়োৰে কাৰণেই কাব্যকৰ্মৰ এক টান কৌশল তথাপিও সঘন অনুশীলনত প্ৰতীকী ভাৱঘনতাও সহজ হৈ যাব পাৰে। তদুপৰি প্ৰতীক বস্তুটো অসমীয়া পাঠকৰ বাবে একেবাৰে অচিনা বস্তু এটাও নহয়। অসমীয়া কবিতাৰ অতি প্ৰাচীন ৰূপটোতে প্ৰতীক আছে। 'ওপৰৰ পৰা পখিলা চিলা / পোটে পোটে মানুহ গিলা // নাইবা একেজনী কনী খাই / ঘাটে ঘাটে পানী খায় //' ইত্যাদি প্ৰবাদ বা সাঁথৰতে প্ৰতীকৰ আদিম ৰূপকল্প অনুমান কৰিব পাৰি। কাব্য বা সাহিত্যৰ কথা বাদ দিলেও, আমি আমাৰ ব্যৱহাৰিক জীৱনতো অনেক প্ৰতীক ব্যৱহাৰ কৰি থাকোঁ। কাগজ আৰু ধাতুৰ মুদ্ৰাসমূহ, পতাকা, ক্ৰছ, শহীদৰ স্মৃতিস্তম্ভ, দৰাঘৰে আমাৰ ঘৰৰ ছোৱালীজনীক পিন্ধাই দিয়া আঙঠিটো, স্কুল-কলেজৰ চাৰ্টিফিকেটবোৰ—এই সকলোবোৰেই এটা নহয় এটা কথাৰ প্ৰতীক। তাৰে কিছুমান সৰল প্ৰতীক আৰু কিছুমান হ'ল অনুভূতিৰ উদ্ৰেককাৰী। দেশৰ জাতীয় পতাকাখন, শহীদৰ স্তম্ভ, দৰাই পিন্ধাই দিয়া আঙঠি এইবিলাকৰ অনুভূতিক বিস্তাৰ কৰিব পৰা (evocative) ক্ষমতা খুব বেছি। কাব্য সাহিত্যত ব্যৱহৃত হোৱা প্ৰতীকসমূহো evocative গুণ সম্পন্ন। কেৱল অনুভূতিৰ বিস্তাৰতে আৱদ্ধ নেথাকি, এই প্ৰতীকসমূহে বৰ্ণিত বিষয়ৰ ওপৰত এক নতুন ধৰণৰ ব্যঞ্জনাও আনি দিয়ে। এই গ্ৰন্থৰ তৃতীয় অধ্যায়ত উল্লিখিত কেশৱ মহন্তৰ ছাই কবিতাটোৱেই আমাৰ উক্তিৰ সাক্ষী। আধুনিক অসমীয়া কবিতাত ব্যৱহৃত হোৱা প্ৰতীকসমূহত দুটা ৰীতি ধৰা পৰে—এটা হল ফৰাচী প্ৰতীকবাদী (মালাৰ্মে, পল ভেলেৰি, বোডলেয়াৰ) সকলৰ পৰা ইংৰাজী আৰু বঙালী কবিতাৰ মাজেৰে সৰকি অহা প্ৰতীকৰ ৰূপসমূহ, আনটো হল অসমৰ নিজা মাটিৰ পৰা উদ্ভূত প্ৰতীকসমূহ। মহাদেৱীৰ কবিতাৰ পৰা

প্ৰভাৱান্বিত হৈ অহা প্ৰতীকৰ উদাহৰণ হ'ল—'মিচৰৰ ফিংক্সৰ হাঁহি' 'যীচুৰ ক্ৰুচত মৰা গধূলি' ইত্যাদি, আনহাতে অসমৰ মাটিৰ গোন্ধ থকা প্ৰতীক হ'ল —"জোনবাই", "বুঢ়ী আইতাৰ সাধুৰে গঢ়া বন নহৰৰ ফুল", "অৰণ্যত জ্বলা যাব আকৰেচেকাৰ চকু" ইত্যাদি ('মোৰ আৰু পৃথিৱীৰ কাব্যগ্ৰন্থ দ্ৰষ্টব্য)। এই দুই ৰীতিৰ প্ৰতীকৰ সমানে প্ৰভাৱত পুষ্ট হোৱা বাবে আধুনিক কবিতা এটা পঢ়োঁতে পাঠকে মহাদেশীয় কাব্যৰ কবাচী প্ৰতীকবাদী কবিসকলৰ কাৰখনা অসমীয়া মানুহৰ ঘৰ-চোতাল আৰু বালি-চাপৰিত ফুলা বনবীয়া ফুলৰ পাচে পাচে দৌৰিব লগা হয়। সেইবাবে পাঠকৰ কষ্ট হয় বেছি—দুৰ্বোধ্যতা হয় অধিকতৰ। ইয়াৰোপৰি আজি কেইজন অসমীয়া কবিয়ে তেওঁলোকৰ কবিতাত personal symbolism ব্যৱহাৰ কৰিছে। এই personal symbol অৰ সফল পৰিবেশন কঠিন কাম। আনহে নেলাগে T. S. Eliotৰ দৰে মহান কবিয়েও এই ৰীতিৰ symbolৰ ব্যৱহাৰত সফলতা লাভ কৰা নাছিল বুলি কোনো কোনো সমালোচকে মত তোলে। মহাদেশীয় সাহিত্যত symbol বা প্ৰতীকৰ বিষয়ে অপাৰ চিন্তা-চৰ্চা হৈছে এই প্ৰসঙ্গত উল্লেখযোগ্য যে কেৱল symbol অৰ অৰ্থ বিচাৰিয়েই **Dictionary of Symbols** (Wallace Fowlie) অৰ দৰে বৃহৎ গ্ৰন্থ তৈয়াৰ কৰা হৈছে। কিন্তু আমাৰ সাহিত্যত প্ৰতীকৰ মূল লক্ষণসমূহৰে আলোচনাত্মক গ্ৰন্থ এখনো নাই। বিশ্ব কাব্যমেলাত কিছুমান প্ৰতীকৰ কিছুমান নিৰ্দিষ্ট অৰ্থ আৰু সঙ্গতি আছে—(meaning and association) উদাহৰণ স্বৰূপে ৰঙা সূৰ্য বা Red-Sun অলৈকে আঙুলিয়াব পাৰি। বিশ্বৰ সকলো প্ৰান্তৰে মেহনতী জনতাৰ মুক্তি আৰু আশাৰ প্ৰতীক হৈ এই সূৰ্য জিলিকি আছে। আমাৰ কবিতাতো একে অৰ্থতে ৰঙা সূৰ্যৰ প্ৰতীক গ্ৰহণ কৰা হৈছে। Private বা Personal symbol ব্যৱহাৰ কৰা কবি সকলৰ কবিতাৰ দুৰূহতাৰ মূলতে আছে, তেওঁলোকৰ প্ৰতীক ব্যৱহাৰৰ স্বাধীনতা Private Symbol ব্যৱহাৰ কৰা কবিয়ে প্ৰতীকৰ conventional অৰ্থ নলৈ নিজৰ অৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰে—এনেকুৱা প্ৰতীকৰ ব্যাখ্যা কাৰ্যত পাঠক আৰু কবিৰ দৃষ্টি—বিৰোধ হোৱা স্বাভাৱিক আৰু সেই বিৰোধৰ পৰিণতি হ'ল জটিলতা আৰু দুৰ্বোধ্যতা। কবি বিশেষৰ জ্ঞান, ক্ৰিয়া, সংগতি আদিৰ জ্ঞান জ্ঞান নহ'লে Private Symbol যে বিভ্ৰান্তিৰহে সৃষ্টি ক'ৰব পাৰে। অৱশ্যে এজন অসমীয়া কবিয়ে পাতকৰ জনক ব'হব তাপৰ প্ৰতীক হিচাপে ব্যৱহাৰ

কৰিছে। ব'হৱ তাৎপৰ প্ৰতীক হিচাপে গাভৰুৰ তনুবুৰি, যি সভাৰ অৰ্দ্ধ-স্পৰ্শী বস্ত—যিৰ ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা হল, সি আমাৰ অজ্ঞাত। এনে ব্যৱহাৰে কাব্যক কৃত্ৰিমতাহে দিয়ে আৰু অথবা জটিলতাৰ সৃষ্টি কৰে।

(৩)

পৰম্পৰাগত ছন্দৰীতিতে অসমীয়া আধুনিক কবিতাৰ ৰোমান্টিক যুগৰ কবিতাৰ ছন্দমাত্ৰ গঢ়টো যেন দেখুৱাইছিল। স্পন্দিত গদ্য আৰু মুক্তক ছন্দৰ ৰীতিক প্ৰথমতেই পাঠক সকলে বৰ সহজে ল'ব পৰা নাছিল। কিন্তু যোৱা পঁচিশ বছৰ ধৰি হোৱা (১৯৪০-৬৫) এই সকলো ছন্দৰীতি বৰ্তমানে পাঠকৰ আপোন হৈ পৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত কবি নৱকান্ত বৰুৱাই কৰা প্ৰচেষ্টাও প্ৰশংসনীয়। কবি বৰুৱাই মুক্তক ছন্দৰ সপক্ষে লিখা প্ৰবন্ধ সমূহে কবিতাৰ ছন্দৰীতিৰ প্ৰতি পাঠকৰ অযথা ভয় আঁতৰোৱাত সমৰ্থ হৈছিল।

অসমীয়া পাঠকৰ কোনো সম্যক সাহিত্যানুশীলনৰ পদ্ধতি (literary training) নথকাৰ বাবেও আধুনিক কবিতা বুজাত পাঠক সমূহ নানান সমস্যাৰ সন্মুখীন হয়। বৰ্তমানেও অসমীয়াৰ কোনো নিৰ্দিষ্ট কাব্যতত্ত্ব (Assamese School of Poetics) নাই আৰু কাব্যৰ তাত্ত্বিক দিশটোত আদি এতিয়াও সংস্কৃত অলঙ্কাৰ তত্ত্ব আৰু পশ্চিমীয়া সাহিত্য সমালোচনাৰ সূত্ৰ সমূহতে সহায় লব লাগে। অসমীয়া সাধাৰণ পাঠক শ্ৰেণীটোৰ জ্ঞান আৰু খবৰ (Knowledge and information) বিস্তৃতিও বৰ বহল নহয়। 'কোনিবাত জৰাসন্ধৰ কপাল' বুলি আধুনিক কবিয়ে ক'লেও উচপ খাই উঠা পাঠক আমাৰ ভিতৰত আছে। সকল ব্যঞ্জনাধৰ্মী ইংগিত বুজি ৰস গ্ৰহণ কৰিব পৰা পাঠকৰ সংখ্যাও কম। স্কুল-কলেজৰ সাহিত্য-শ্ৰেণীত কবিতা নিশিকিলে আমাৰ পাঠক সকলে কবিতা শিকাৰ উপায় নাই, কিন্তু দুখৰ বিষয় যে আজি পৰ্যন্ত আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ স্কুল-কলেজৰ পাঠ্য কৰাৰ ব্যৱস্থা হোৱাই নাই। কবিতাৰ আলোচনা সভা, কবিতাপ্ৰেমীৰ ক্লাব, কবিতাৰ ৰেকৰ্ড আদি আজিও আমাৰ নহল। এনে অৱস্থাত কবি আৰু পাঠকৰ আত্মীয়তা স্থাপনেই বা হব কেনেকৈ? তদুপৰি আমাৰ আধুনিক কবিতাৰ উপযুক্ত মূল্যাংকন কৰি, সিবোৰক পাঠকৰ চকুৰ আগত তুলি ধৰি প্ৰচাৰ কৰিবলৈ আমাৰ মাজত কোনো ফ্ৰেজাৰ (G S Fraser), লীভিচ (F R Leavis), বুল' (George Bullough) নাইবা তেনে তিপাজি নাই।

এইটোও কম পৰিতাপৰ কথা নহয়। আৰু এটা কথা কৈ এই অধ্যায়ৰ সামৰণি মাৰিব খুজিছো। আধুনিক কবিতাৰ প্ৰতি গভীৰ মোহ থকা আৰু কাণতে নাম কিনিব খোজা কবচেবেক কবিয়ে (?) কেৱল শব্দৰ কাৰচাজিৰে এবিধ কবিতাৰ নিৰ্চিনা ৰখৰ জন্ম দিছে। এই শ্ৰেণীৰ কবিতা শব্দৰ কেটেলগ ৰ বাহিৰে একো নহয়। অপৰিনামদৰ্শী এই তথাকথিত কবিসকলৰ হাতত কবিতাই যি কৃত্ৰিমৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰিছে, সি আধুনিক কাব্যৰীতিৰ বাবে সৰ্বনাশৰ বাৰ্তাহে আনিছে। তেওঁলোকে মনত ৰখা উচিত যে, কেৱল শব্দ কিছুমান আগ-গুৰি নোহোৱাকৈ সজাই দিলেই কবিতা নহয়। কবিতা এক বৃহত্তৰ কথা। আৰু এই কথাৰ আধাৰ কেৱল কিছুমান শব্দৰ সমাবেশেই নহয়—ই তাতকৈ বেছি, অনেক কিবা। এই বিষয়ত Elizabeth Drewৰ বক্তব্য মনত ৰাখিব লগীয়া। "Of poetic speech we "might use Donne's image of molding metal on a forge, and say that the poet takes words to batter them, to break, blow, burn, and make them new, or that he has the power both to remint the old coinage of traditional use and to issue new currency But the best metaphar is Eliot's one of growth Poetry arises and takes its own specific form out of the formless flux of life

> "Out of the slimy mud of words out of the sleet and
> hail of verbal imprecisions,
> Approximate thoughts and feelings, words that have
> taken the place of thoughts and feelings,
> There spring the perfect order of speech, and the
> beauty of incantation "

(Poetry, A modern Guide, p 83)